

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ "ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ"
ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: «ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»**

της Ελευθερίας Μαρίας Αποστολέλη(Α.Μ.. 3217Μ002)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΦΑΡΣΕΛΑΚΗΣ ΙΑΚΩΒΟΣ

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΜΑΓΓΑΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2019-2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	5
Περίληψη	6
ΜΕΡΟΣ Α': Εννοιολογική προσέγγιση του εγκλήματος και της αντεγκληματικής πολιτικής	8
1.Εννοιολογική προσέγγιση του εγκλήματος.....	8
2.Διαστάσεις της εγκληματικότητας σήμερα και οι συνθήκες που επιδρούν καταλυτικά στην εξάπλωση της.....	9
3.Φαινομενολογία του εγκληματικού ζητήματος	12
4.Εννοιολογική οριοθέτηση της αντεγκληματικής πολιτικής	15
5.Χαρακτηρηστικά της Αντεγκληματικής πολιτικής.....	17
6.Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής.....	19
6.1 Μηδενική ανοχή.....	19
6.2 Κοινοτική πρόληψη.....	20
6.3 Επανορθωτική –Αποκαταστατική Αντεγκληματική Πολιτική.....	23
6.4 Ποινική Διαμεσολάβηση.....	24
7.Το παράδειγμα της Ελλάδας.....	26
ΜΕΡΟΣ Β': Πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος.....	28
1.Πρόληψη.....	28
1.1 Περιστασιακή πρόληψη	31
1.2 Το παράδειγμα της Αθήνας.....	32
2. Συμμετοχή του κοινού.....	35
2.1 Διεθνή νομικά κείμενα και συμμετοχή του «κοινού» στην αντεγκληματική πολιτική.....	36
2.2Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητάς στην Ελλάδα (ΤοΣΠΠΑ).....	38
3.Εθελοντισμός.....	42
4.Αδυναμίες που προέκυψαν στην λειτουργία τους	44
5.Α)Αστυνομία.....	48

i.	Εκπαίδευση αστυνομικών και ο στερεοτυπικός τους ρόλος.....	50
ii.	Προτάσεις για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της Ελληνικής Αστυνομίας.....	53
iii.	Το ζήτημα του μεμονωμένου περιστατικού.....	54
iv.	Ποιες αρχές ορίζουν την δράση της αστυνομίας.....	54
v.	Μήπως πρόκειται για «αστυνομική ανομία;».....	55
vi.	Είναι δεσμευμένη η δράση της αστυνομίας από την πολιτική εξουσία;.....	57
5.B.	Κοινοτική Αστυνόμευση.....	58
•	Αστυνομικός της γειτονιάς.....	59
6.	Σύστημα Ποινικής δικαιοσύνης.....	62
6.1	Η ποινή.....	65
6.2	Άρνηση του αμερόληπτου της δικαιοσύνης.....	67
6.3	Η εκπαίδευση των εκπροσώπων του Συστήματος Ποινικής δικαιοσύνης.....	69
7.	Αδυναμίες του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.....	69
7.1	Ανυπαρξία υπηρεσιών –πλαίσιου για την ενεργοποίηση νόμων και θεσμών.....	69
7.2	Ο νομικός πλουραλισμός.....	70
7.3	Σχετικά με την ανεξαρτησία της κρίσης των δικαστικών λειτουργών.....	71
7.4	Βραδύτητα της δικαιοσύνης.....	72
7.5	Η εφαρμογή του νόμου υποχωρεί μπροστά στη κοινή γνώμη ;	74
8.	Σωφρονιστικό σύστημα	77
8.1	Φυλακές.....	77
8.2	Δυσλειτουργίες του σωφρονιστικού συστήματος.....	78
i.	Ο Συγχρωτισμός κρατουμένων με διαφορετικό ποινικό προφίλ και η εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς μέσα στη φυλακή.....	78
ii.	Ο υπερπληθυσμός	80
iii.	Βία στις φυλακές.....	83
iv.	Το καθεστώς της προσωρινής κράτησης.....	85
v.	Ο εγκλεισμός των εξαρτημένων.....	86
vi.	Άδειες.....	89
vii.	Εναλλακτικές ποινές.....	90
viii.	Ημιελεύθερη διαβίωση.....	91
ix.	Εκπαίδευση στις Φυλακές.....	91
9.	Αγροτικές φυλακές.....	94
10.	Μετασωφρονιστική μέριμνα.....	98
11.	Παρεπόμενες ποινές.....	100
12.	Κοινωνική επανένταξη	102

12.1Επάνοδος.....	107
12.2Νέοι Ορίζοντες.....	111
ΜΕΡΟΣ Γ΄:ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΡΘΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	113
1.Όρια της Αντεγκληματικής πολιτικής.....	113
2.Ο ρόλος της εγκληματολογικής έρευνας στη χάραξη και άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής.....	114
Θέματα που χρήζουν κριτικής στην αντεγκληματική πολιτική.....	118
1. Το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα	118
2. Τεχνολογία.....	123
3. Το αίσθημα ανασφάλειας.....	125
4. Κοινωνικές συνθήκες.....	128
5. ΜΜΕ.....	131
Συμπεράσματα.....	133
Βιβλιογραφία.....	135
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	140

Ευχαριστίες

Με την ευκαιρία παρουσίασης της διπλωματικής μου εργασίας ,η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εγκληματολογία», θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν καθ' οποιονδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωσή της.

Κ άθολη τη διάρκεια των σπουδών μου καθοριστική ήταν η συμβολή όλων των καθηγητών μου , στους οποίους οφείλω να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες για τη συμβολή τους στην ολοκλήρωση των σπουδών μου .

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη για τη πολύτιμη καθοδήγηση του και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε αλλά την καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου μέλος της επιτροπής , η οποία με τις εύστοχες και εποικοδομητικές παρατηρήσεις της συνέβαλε στην εκπόνησης της εργασίας μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή και μέλος της επιτροπής κ.Αντώνη Μάγγανά για την αμέριστη υποστήριξη και τις ουσιώδεις συμβουλές, που μου παρείχε όλο αυτό το χρονικό διάστημα για την ολοκλήρωση της .

Περίληψη

Το έγκλημα αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινωνίας ,το οποίο συνεχώς μεταβάλλεται.

Τις τελευταίες δεκαετίες τα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα της εποχής δημιούργησαν μια νέα πραγματικότητα , νέες προκλήσεις ,που επιτάσσουν μια αντίστοιχη πολυεπίπεδη αντιμετώπιση.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει μία προσπάθεια παρουσίασης του εν λόγω φαινομένου με έμφαση στον προσδιορισμό της έννοιας του εγκλήματος και της αντεγκληματικής πολιτικής. Θα γίνει αναφορά στα χαρακτηριστικά και στις διαστάσεις τους εμμένοντας στη διαδικασία πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος .

Επίσης θα εξετάσουμε πως διαμορφώθηκαν τα σύγχρονα μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής .Επιπλέον θα γίνει ανάλυση της εφαρμογής των μέτρων αντεγκληματικής πολιτικής ,των στρατηγικών που υιοθετούνται ,των φορέων (αστυνομία, σύστημα ποινικής δικαιοσύνης ,φυλακή) και θα επιχειρήσουμε να εξάγουμε συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών και αν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.

Ακόμη θα εξετάσουμε αν τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής παραβιάζουν τις ελευθερίες των πολιτών. Έπειτα θα γίνει αναφορά διεθνών και ευρωπαϊκών παραδειγμάτων που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν με επιτυχία στην Ελλάδα.

Τέλος θα ολοκληρώσουμε παραθέτοντας μια επισκόπηση των παραγόντων που δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για την κλιμάκωση του εγκληματικού ζητήματος στην Ελλάδα.

Λέξεις-Κλειδιά: Έγκλημα, Αντεγκληματική Πολιτική ,Ελευθερία ,Ασφάλεια ,Πρόληψη ,Καταστολή

Abstract

Crime is an integrant part of society, which is constantly changing. In recent decades, the social and economic circumstances of the time have created a new reality, new challenges, which call for a corresponding multi-layered approach.

In this paper, an attempt will be made to present this phenomenon with an emphasis on defining the concept of crime and anti-criminal policy. Reference will be made to their characteristics and dimensions by focusing on the process of crime prevention and suppression.

Will also examine how modern models of anti-criminal policy have been developed. Furthermore will be analyzed the implementation of anti-criminal policy measures, strategies, the bodies of anti-crime policy (police, criminal justice system, prison), draw a conclusion about the effectiveness of them and if there is room for improvement.

In addition to this will examine too whether anti-criminal policy measures violate citizens' freedoms .Then will refer to international and European examples that could be successfully implemented in Greece.

Finally, will conclude by providing an overview of the factors that create fertile ground for the escalation of the criminal issue in Greece.

Keywords: Crime, Anti-Criminal Policy, Freedom, Security, Prevention, Suppression

ΜΕΡΟΣ Α':ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1.ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Το έγκλημα ορίζεται ως το καθολικό κοινωνικό φαινόμενο ¹,που παρατηρείται σε κάθε κοινωνία. Πράξη φυσιολογική ,αναγκαία και χρήσιμη με κοινωνιολογικούς όρους ². «Αναπόσπαστο μέρος όλων των κοινωνιών», το οποίο, είναι αναπόφευκτο» και «συνιστά παράγοντα δημόσιας υγείας»³,που θα πρέπει να μας ανησυχεί όταν λαμβάνει διαστάσεις επιδημίας» όπως ανέφερε ο Durkheim. Το επίκαιρο των θέσεων του Durkheim εντοπίζεται εύκολα στο συλλογισμό του ότι το έγκλημα λαμβάνει διαστάσεις επιδημίας σε περιόδους κρίσεων.

Κοινό χαρακτηριστικό όλων των εγκλημάτων είναι ότι συνίστανται πράξεις που αποδοκιμάζονται καθολικά από τα μέλη της κοινωνίας⁴. Αποτελεί μια πράξη ή παράλειψη, η οποία είναι άδικη, καταλογιστή στο δράστη, προβλέπεται και τιμωρείται από τον νόμο(νομική διάσταση του εγκλήματος).Ωστόσο ο παραπάνω ο ποινικός ορισμός δεν απεικονίζει επαρκώς τις διαστάσεις του εγκληματικού φαινομένου και δεν ανταποκρίνεται σ' αυτό που οι κοινωνοί αντιλαμβάνονται ως έγκλημα. Η ουσιαστική έννοια του εγκλήματος έγκειται στις πράξεις εκείνες τις οποίες ανεξάρτητα αν τις προβλέπει ή όχι ο νόμος προσβάλλουν αξίες της κοινωνικής ζωής οι οποίες είναι κοινά αποδεκτές⁵. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των εγκλημάτων είναι ότι συνίστανται σε πράξεις που αποδοκιμάζονται καθολικά από τα μέλη της κοινωνίας⁶.

Όμως θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει πως υπάρχουν πράξεις οι οποίες αντιβαίνουν στις κοινά αποδεκτές κοινωνικές αξίες ,οι οποίες είτε δεν προβλέπονται από τον νόμο οπότε δεν τιμωρούνται, είτε χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα αλλά δεν αντιβαίνουν στις κοινά αποδεκτές κοινωνικές αξίες. Οι νόμος ποινικοποιεί αυτές που προσβάλλουν τα σημαντικότερα αγαθά κατά τις κοινωνικές αντιλήψεις. Το ζήτημα είναι από ποιον σχηματίζονται οι κοινωνικές αντιλήψεις και με τι κριτήριο γίνεται η επιλογή των πράξεων που ποινικοποιούνται .Εξυπηρετούνται ορισμένα μόνο συμφέροντα; ή όλων των κοινωνιών;

Το σίγουρο είναι πως πολλές φορές υπάρχουν διαφορές ως προς το τι θεωρεί έγκλημα ο νόμος ενός κράτους και τι η κοινωνία. Όλα καθορίζονται από το κοινωνικό, ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον μιας συγκεκριμένης κοινωνίας..

Κάθε κοινωνία και εποχή ανάλογα με τις αξίες ,τα ήθη και έθιμα της , τη φύση της πολιτικής εξουσίας(δημοκρατική ή αυταρχική) αλλά και το «νομικό πολιτισμό» αυτής , διαμορφώνει ταυτόχρονα τις αντίστοιχες πολιτικές για την καταστολή και πρόληψη του. Δεν μπορούμε, κατά συνέπεια, να προσδιορίσουμε τι είναι επιβλαβές αν δεν λάβουμε υπ' όψη

¹ Σ. Αλεξιάδης(1989),Εγκληματολογία , Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 37

² E.Durkheim(1893),”De la division du travail social” ,όπως αναφέρεται στο Ι. Φαρσεδάκης (2005)“Στοιχεία Εγκληματολογίας”, Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα,σελ.23-25

³ Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984, σελ.32

⁴ E.Durkheim(1964), “Rules of Sociological Method “ ,Νέα Υόρκη,σελ.67-68 και 72

⁵ Κ.Δ.Σπινέλη (1985) ,Εγκληματολογία, Αθήνα –Κομοτηνή ,Εκδόσεις Σάκκουλα ,σελ. 84-85

⁶ Το ίδιο E.Durkheim(1964),σελ.67-68 ,72

το συνολικό πλαίσιο όλων των πιθανών παρεμβάσεων απέναντι σε μία ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

Παρ' όλ' αυτά όσο κι αν διαφέρουν τα κοινωνικόπολιτικά και πολιτισμικά πρότυπα μεταξύ χωρών και εποχών, αυτό δεν σημαίνει πως υπάρχουν τόσο μεγάλες αποκλίσεις ως προς τον ορισμό του εγκλήματος, αλλά ως προς την νομοθεσία του εκάστοτε κράτους. Για παράδειγμα σε παγκόσμιο επίπεδο αναγνωρίζονται κάποιες αξίες όπως της ανθρώπινης ζωής, της προσωπικής ελευθερίας, της οικογένειας, της ιδιοκτησίας κ.α. .Ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η συγκρότηση κοινών νομικών και επιχειρησιακών μηχανισμών αντιμετώπισης εγκλημάτων μεταξύ των κρατών (π.χ. τρομοκρατία, το ηλεκτρονικό έγκλημα κ.α.) τα οποία πλήττουν σε διεθνές επίπεδο όλα τα κράτη.⁷

Συμπερασματικά μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει κοινωνία χωρίς το έγκλημα, εξαιτίας της φύσης της ίδια της κοινωνίας, η οποία συγκροτείται από ξεχωριστούς ανθρώπους με διαφορετικές αντιλήψεις, προσωπικότητες, εμπειρίες και συνθήκες ζωής. Είναι ευνόητο λοιπόν να προκύπτουν συγκρούσεις, συνιστούν αναγκαία έκφανση της κοινωνικής ζωής. Άρα προτιμότερο θα ήταν να επικεντρωθούμε στο περιορισμό της έκτασης και έντασης της που κατά καιρούς αποκτά απειλώντας την κοινωνική συνοχή και εξέλιξη της κοινωνίας μας⁸.

2.ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΞΑΠΛΩΣΗ

Το έγκλημα ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '90 και μετά υφίσταται μια σημαίνουσα ποιοτική και ποσοτική αλλαγή, η οποία σταδιακά να παίρνει άλλη μορφή. Η ειδοποιός διαφορά των τελευταίων χρόνων έγκειται αρχικά στη φυσιογνωμία της εγκληματικότητας, η οποία έχει αποκτήσει ένα χαρακτήρα περισσότερο οργανωμένο, βίαιο⁹ και κερδοσκοπικό. Η ποιοτική μεταβολή του συνίσταται στον τρόπο αλλά και μέσα τέλεσης του.

Η βιαιότητα που διακρίνει την εγκληματικότητα σήμερα γίνεται αντιληπτή από την απαξίωση της ανθρώπινης ζωής. Η βία που συνοδεύει τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας είναι δυσανάλογη σε σχέση με το κέρδος που μπορεί να αποκομίσει ο δράστης εν γένει αλλά και τα λεγόμενα «εγκλήματα του δρόμου»¹⁰.

Μία ακόμη ευδιάκριτη ποιοτική διαφοροποίηση εντοπίζεται στο τρόπο που δρα ο εγκληματίας, πλέον είναι αδίστακτος και προκλητικός. Στο παρελθόν συνήθιζαν να θέτουν κάποιο όριο στη δράση τους όπως για παράδειγμα τις ευάλωτες ομάδες των ηλικιωμένων και των ανηλίκων πλέον υπερβαίνει κάθε όριο, δεν πρόκειται πια για ζήτημα παραβίασης ξένης ιδιοκτησίας αλλά για παραβίαση της αξιοπρέπειας και της ευαλωτότητας.

⁷ Γ. Παπακωνσταντίνης (2006), "Στοιχεία εγκληματολογίας και αντεγκληματικής πολιτικής", Αθήνα Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ. 14

⁸ Οπ. Φαρσεδάκης(2005),σελ.23

⁹ Συγκεκριμένα για την Αθήνα η διεθνής εταιρεία συμβούλων επιχειρηματιών Mercer το 2016 στον κατάλογο που δημοσίευσε με τις καλύτερες πόλεις για να ζει κανείς, χαρακτήρισε ως την τρίτη πιο επικίνδυνη πόλη στην Ευρώπη. Βλ.Κ.Βιδός, «Γίνεται η Αθήνα όλο και πιο επικίνδυνη;»<https://www.protagon.gr/apopseis/ginetai-i-athina-olo-kai-pio-epikindyni-44341766759>, Ημερομηνία Δημοσίευσης:22/1/2019

¹⁰ Χρ. Ζαραφωνίτου(2016), «Βίαιη εγκληματικότητα και φόβος του εγκλήματος σε εποχές κρίσης», Τιμητικός Τόμος Ν. Κουράκη με τίτλο «Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης», Εκδοτική επιμέλεια: Μ. Γασπαρινάτου, Δ.Ν. Αθήνα, Εκδόσεις ANT. Ν. Σάκκουλα, 2016 σελ.40

Αυτή η διαφοροποίηση ερμηνεύεται μέσα από ένα συνδυασμό παραγόντων αξιακού , κοινωνικού -πολιτισμικού περιεχόμενου κουλτούρας ,οι οποίοι διαμορφώνουν ένα ανομικό πλαίσιο , μία ιεράρχηση αξιών που θέτει ψηλά το κέρδος Για την επίτευξη δηλαδή του στόχου τους δεν υπάρχουν πλέον όρια είναι αδίστακτοι.

Συγχρόνως όμως και το όριο ανοχής της κοινωνίας απέναντι στις παραβιάσεις αξιών και έννομων αγαθών έχει μετατοπιστεί. Το έγκλημα έχει πάψει να είναι ένα γεγονός περιθωριακό, αφού όλο και περισσότερο εντάσσεται στη καθημερινότητα μας ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις (κλοπή ,διάρρηξη ,ληστεία κ.α.).Δεν είναι πια κάτι ασυνήθιστο για τους πολίτες ,ενώ η δράση των εγκληματιών είναι πιο οργανωμένη ακόμα και όταν πρόκειται και για την μικροεγκληματικότητα(ιεραρχικές σχέσεις ,δομημένη και οργανωμένη δραστηριότητα).

Εντούτοις ,όπως προαναφέραμε το έγκλημα δεν είναι αποκομμένο από τον ευρύτερο χώρο, μέσα στον οποίο εμφανίζεται και αναπτύσσεται. Τα τελευταία χρόνια σχεδόν καθημερινά γινόμαστε αποδέκτες άμεσα αλλά και έμμεσα πληροφοριών και γεγονότων ,φρικιαστικών ειδήσεων ειδεχθών εγκλημάτων όπως κλοπών ,διαρρήξεων ανθρωποκτονιών¹¹(παιδοκτονιών¹²,πατροκτονιών¹³,συζυγοκτονιών¹⁴,αυτοκτονιών), εγκλημάτων με ηθική απαξία με συνέπεια ο πολίτης δεχόμενος αυτό τον βομβαρδισμό συμβάντων να διαμορφώνει τις αντίστοιχες κοινωνικές αναπαραστάσεις. Στο φως έρχονται πλέον και κτηνώδης εγκλήματα κατά των ζώων εξαιτίας της ευαισθητοποίησης του κοινού ,όπου η βία απέναντι τους γίνεται όλο και σκληρότερη, ενώ οι δράστες μένουν ατιμώρητοι ή η τιμωρία τους αρκείται στην επιβολή ενός χρηματικού προστίμου.

Συνέπεια αυτού αποτελεί η ανάπτυξη από μέρους του κοινού μιας μεγαλύτερης φοβίας και ανασφάλειας απέναντι στο έγκλημα εκδηλώνοντας συχνά τιμωρητικές στάσεις με τάσεις για αυτοδικία εκφράζοντας το αίτημα για περισσότερη ποινική καταστολή. Από την άλλη τα ατομικά μέτρα ασφαλείας αποτελούν επιλογή μόνο για εκείνους που το αντέχουν οικονομικά(πόρτες ασφαλείας ,ιδιωτική αστυνόμευση ,κάμερες ασφαλείας κ.α.). Έτσι όσοι βρίσκονται σε μειονεκτικότερη θέση εναποθέτουν τις ελπίδες τους στην ασφάλεια που τους προσφέρει το κράτος παραμένοντας ευάλωτοι και φοβισμένοι, ενώ οι περισσότεροι πολίτες δεν πιστεύουν στη συνδρομή του διπλανού τους. Αν μεταφερθούμε το πεδίο της ποινική δικαιοσύνης το συνηθέστερο σενάριο που εξελίσσεται

¹¹ <https://www.iefimerida.gr/news/383719/skotose-pethera-syzygo-kori-kai-aytoktonise-ta-aitia-mias-tragodias-eikones-vinteo>

¹²- <https://www.newsbomb.gr/ellada/story/879830/ektakto-poiniki-dioxi-gia-paidoktonia-se-varos-tis-22xronis-poy-petaxe-to-moro-tis-apo-to-parathyro>
-<https://www.lifo.gr/now/greece/232550/tragodia-sto-neo-kosmo-ti-deixnei-to-porisma-gia-ti-mitera-poy-erikse-tin-kori-tis-apo-to-mpalkoni-kai-aytoktonise>

¹³- <https://www.ert.gr/eidiseis/ellada/kinonia/patroktonia-sti-zakyntho-o-drastis-katethese-oti-o-pateras-toy-ton-kakopoioyse-sexoyalika-video/>
- <https://www.zougla.gr/greece/article/sok-stin-agia-paraskevi-andras-vre8ike-katakreourgimenes-mesa-sto-diamerisma-tou>

¹⁴ -<https://www.iefimerida.gr/news/483068/egklima-sti-siteia-ayti-einai-i-32hroni-katerina-poy-straggalise-o-syzygos-tis-eikones>
- <https://www.businessnews.gr/el/ellada/αγρια-συζυγοκτονία-στη-σκάλα-μεσσηνίας-με-καυτό-νερό-και-πλάστη.html>

φέρει το θύμα να μένει ανικανοποίητο από την απόφαση του δικαστηρίου¹⁵ ενώ ο δράστης τις περισσότερες φορές δεν αποτρέπεται από την τέλεση νέων αδικημάτων, συνήθως συμβαίνει το αντίστροφο. Θύμα και δράστης μένουν με την αίσθηση πως δεν αποδόθηκε δικαιοσύνη.

Βέβαια η ποιοτική αλλαγή οφείλεται και στη γενικευμένη κρίση αξιών-και έπειτα οικονομική¹⁶ χωρίς να αμφισβητείται η αλληλοτροφοδότηση τους-τον κλονισμό των κοινωνικών κανόνων ,την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια και στις συνθήκες κοινωνικής αποδιοργάνωσης που διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή.

Μη λησμονούμε επίσης τα αλληπάλλληλα χτυπήματα που δέχθηκε η χώρα μας όπως οι ραγδαίες οικονομικές μεταβολές, η ανεργία, το έπραςμα της οικονομίας στη φάση της παγκοσμιοποίησης ,τα οποία πυροδότησαν την έκρηξη της εγκληματικότητας στην χώρα μας¹⁷. Φυσικό επόμενο ήταν της παγκοσμιοποίησης των οικονομικών σχέσεων (κατάργηση των οικονομικών συνόρων, απελευθέρωση των αγορών), να επωφεληθεί το έγκλημα λαμβάνοντας αντίστοιχες διαστάσεις .Κατόπιν της οικονομικής κρίσης ακολούθησε η αλλοίωση των ανθρωπίνων σχέσεων στις οποίες επικράτησε ο ατομικισμός, ο ανταγωνισμός και η δίψα για υλική/επαγγελματική εξέλιξη. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα μωσαϊκό του κοινωνικού περιβάλλοντος περισσότερο συγκρουσιακό απ 'ότι είχαμε συνηθίσει ,το οποίο ευνοεί την ανάπτυξη της εγκληματικότητας.

Συνακόλουθα ,οι πολιτικές ανακατατάξεις που προέκυψαν, η έντονη έλευση πληθυσμών με τη συνακόλουθη δημογραφική αλλαγή ,οι χωροταξικές ανακατατάξεις , η όξυνση του κοινωνικού αποκλεισμού και η απορρύθμιση των αγορών , επηρέασαν τον κοινωνικό ιστό της χώρας μας οδηγώντας έτσι τη χώρα μας σε μια περίοδο αδυναμίας προβλέψεων και ανασφάλειας¹⁸.

Φυσικά ένα έγκλημα έχει και ατομικούς (ψυχολογικούς/βιολογικούς) παράγοντες ,εκτός των παραγόντων που αφορούν το ευρύτερο περιβάλλον. Όμως δεν δρουν μεμονωμένα, γι' αυτό άλλωστε και η ανάγνωση του εγκληματικού φαινομένου δεν μπορεί να είναι μόνο-παραγοντική. Το ίδιο ισχύει και για τη πολιτική αντιμετώπισής του, πρέπει να κινηθεί ταυτοχρόνως σε διαφορετικά επίπεδα και προς διαφορετικές κατευθύνσεις.¹⁹

¹⁵ Το θύμα ως ο μεγάλος αδικημένος στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Στην Ελλάδα η θέση του θύματος στο ΣΑΠΔ είναι προφανώς υποβαθμισμένη, εφόσον σε επίπεδο υποστήριξης δεν υφίστανται οι κατάλληλες υποστηρικτικές υπηρεσίες (ούτε για το θύμα ούτε για τους συγγενείς αυτού).

¹⁶Ε ξαιτίας της οικονομικής κρίσης εγκλήματα εκβίασης και της απάτης καταγράφουν αξιοσημείωτη αύξηση - γενικά το οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα- όπου η επίτευξη του εγκληματικού στόχου παράνομου προσπορισμού οικονομικού οφέλους απαιτεί δόλιους τρόπους .

¹⁷ Τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ αποδεικνύουν την αποδυνάμωση της οικονομίας και την ετήσια μείωση του εθνικού πλούτου , την οποία βιώνουν όλοι οι Έλληνες παντοiotρόπως(π.χ. τα λουκέτα στα καταστήματα ,που συναρτάται με την ανεργία). Πιο συγκεκριμένα ο δείκτης ανεργίας το 2014 ήταν 25,8 από τους υψηλότερους τις Ευρωπαϊκής Ένωσης . Αποκαρδιωτικά είναι τα ποσοστά ανεργίας στους νέους (2011:44,4 2012: 55,3 2013: 58,3)αφού περισσότεροι από τους μισούς νέους της Ελλάδας είναι άνεργοι. Από Κ.Δ. Σπινέλλη, Οικονομική κρίση και εγκληματικότητα: Τρεις αφηγήσεις από τον , Τμητικό Τόμο Ν. Κουράκη με τίτλο «Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης» , Εκδοτική επιμέλεια: Μ.Γασπαρινάτου, Δ.Ν. Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2016,σελ.7-10

¹⁸ Χ.Μ.Καραγιαννίδης, «Η κρίση ως ευκαιρία για τη χάραξη και υλοποίηση κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής», Τμητικός Τόμος Ν. Κουράκη, .Εκδ. Αντ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ 2016 ,σελ.236

¹⁹ Σ. Αλεξιάδης, (1994). «Αντεγκληματική πολιτική: Προσεγγίσεις και προβληματισμοί» στο Ν. Κουράκης (επιμ.) Αντεγκληματική Πολιτική, σ. 32. Τσήτσουρα, Α. (1997).

Για παράδειγμα η ανεργία αυτή καθ' αυτή δεν οδηγεί από μόνη της στο έγκλημα²⁰. όπως και η φτώχεια από μόνη της δεν δημιουργεί εγκληματίες πρέπει να συνοδεύεται κι από άλλους παράγοντες ,σύμφωνα με αμερικανικά δεδομένα²¹. Χαρακτηριστικά λέγεται: «η ανεργία φέρνει φτώχεια και η φτώχεια το έγκλημα». Η φτώχεια κάνει τον εγκληματία, υπό την έννοια ότι για την ικανοποίηση των βασικών του αναγκών κάποιος θα έφτανε στο έγκλημα²².

Τέλος αξίζει ν' αναφερθούμε στην παραβατικότητα ανηλίκων η οποία πλέον τείνει να μας προβληματίζει καθώς φαίνεται να μεταβάλλεται ποιοτικά ως κανονικότητα Πιο αναλυτικά έχει γενικά αυξηθεί η βία που εμπλέκει τους ανήλικους, είτε ως θύματα, είτε ως δράστες. Ενώ ο σχολικός εκφοβισμός και η κακοποίηση έχει γίνει συνηθισμένο φαινόμενο. Το γεγονός ότι αυτά τα περιστατικά είναι επαναλαμβανόμενα αποδεικνύει την ηθική κατάπτωση των ημερών μας καθώς η βία αποτελεί θέαμα, αφορμή για χαβαλέ ,το οποίο εκτός από το γέλιο των σιωπηλών συναυτουργών στο έγκλημα αυτό προκαλεί σοβαρές πληγές στα παιδιά σωματικές αλλά και ψυχικές. Η δίψα για βία δεν εκπλήσσει και αυτό από μόνο του αποτελεί μια αντανάκλαση των ηθών μας που θα έπρεπε να μας τρομάζει.²³

Όλα τα παραπάνω διαμόρφωσαν την ελληνική πραγματικότητα προκαλώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις σε όλα τα επίπεδα με άμεση συνέπεια την έξαρση της παραβατικότητας (όπως και της νεανικής).Η καταστολή δεν κρίνεται αποτελεσματική για την αντιμετώπιση της. Καταλυτικής σημασία στη εξέλιξη της εγκληματικής πορείας -και λήξης αυτής - των νέων διαδραματίζουν οι θεσμοί (οικογένεια, σχολείο, κοινωνικός περίγυρος, φίλοι κ.α.)γι' αυτό επιτακτική κρίνεται η επανασύσταση τους σε νέες βάσεις ,παράλληλα πάντα με ενίσχυση δράσεων των κρατικών υπηρεσιών πρόνοιας και ψυχολογικής υποστήριξης από αρμόδιους φορείς. Επίσης περιφερειακές και δημοτικές αρχές (π.χ. ΤοΣΠΠα) θα βοηθήσουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού ,ειδικά των γονέων , της μαθητικής και εκπαιδευτική κοινότητας με δράσεις (ημερίδες) Μη ξεχνάμε πως τα μέλη των σημερινών συμμοριών ανηλίκων πρόκειται να “απορροφηθούν” στις μελλοντικές εγκληματικές οργανώσεις.

Συμπερασματικά σε περιόδους κρίσης, όπως αυτή που διερχόμαστε ,που οι άνθρωποι έχουν ανάγκη να νιώσουν ασφαλείς κρίνεται απαραίτητη η επαναλειτουργία των θεσμών (οικογένεια, γειτονιά ,παιδεία).Η συνέργεια της οργανωμένης πολιτείας και των κοινωνιών θα ανακτήσει τη πρότερη ουσιαστική έννοια τους επιτελώντας ένα ρόλο στην επανασύσταση της βάσης πάνω στην οποία θα λειτουργούν και οι επίσημοι θεσμοί.

²⁰ D.L .Cantor / Land, K.C., Unemployment and crime rates in the post-World War II United States: A theoretical and empirical analysis, American Sociological Review,vol. 50, no.3 (1985), σ. 317-332.

²¹ N. E. Κουράκη(2004), «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων», Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα/ Κομοτηνή, σελ. 121

²² .Δ. Σπινέλλη, Οικονομική κρίση και εγκληματικότητα: Τρεις αφηγήσεις από τον , Τιμητικό Τόμο Ν. Κουράκη με τίτλο «Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης» , Εκδοτική επιμέλεια: Μ.Γασπαρινάτου, Δ.Ν. Αθήνα, Εκδόσεις ANT. Ν. Σάκκουλα , 2016

²³ Β.Γ.Λαμπρόπουλος,«Συμμορίες ανηλίκων στις γειτονιές της Αθήνας: Ο χάρτης της βίας και η έκθεση της ΕΛΑΣ»https://www.tovima.gr/2020/09/17/society/oi-symmories-anilikon-stin-athina/?fbclid=IwAR3Uq9VGwmhUqV15d98hmg-2vDBdp1Ur-rN8M1BmilfhytGcA3wsuQ_ZCks,Ημερομηνία δημοσίευσης: 17.09.2020

3.ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας γινόμαστε μάρτυρες μιας ποσοτικά και ποιοτικά διαφοροποιούμενης εγκληματικότητας ,εξαιτίας μιας σειράς σημαντικών κοινωνικοοικονομικών αλλαγών(όπως η οικονομική κρίση ,αύξηση της βίας ,ανάπτυξη της τεχνολογίας κ.α.) , που αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Στη διερεύνηση του εγκληματικού φαινομένου βοηθούν οι εγκληματολογικές στατιστικές. Μέσω της επισήμανσης των διακυμάνσεων ,των γενικών τάσεων της εγκληματικότητας και της διερεύνησης των παραγόντων εγκληματογένεσης, συμβάλλουν στη σύναξη συμπερασμάτων ώστε να διατυπωθούν προτάσεις

Συγκεκριμένα το σύνολο των διαπραχθέντων αδικημάτων για το 2000 ήταν 369.137,για το 2005 (455.952),για το 2010 (333.988) και για το 2011 (194.031)²⁴.

Έπειτα από το 2011 έως το 2018 η μέση ετήσια μεταβολή ήταν γύρω στο 1,2%,ενώ για το 2017 με 2018 παρατηρείται μια μείωση της τάξεως του 5,0%.Χαρακτηριστική είναι και η μείωση των γνωστών δραστών από το 2000 στο 2018 που έφθασε πάνω από 50%²⁵.

Όσο αναφορά τις **ανθρωποκτονίες** τα στατιστικά στοιχεία της αστυνομίας καταγράφουν 1.663 αδικήματα το 1987 και 544 το 2015²⁶. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνέχιση της πτωτικής πορείας των ανθρωποκτονιών τα χρόνια της κοινωνικοοικονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα όμως η ανθρωποκτονία εκ προθέσεως αυξήθηκε την τριετία 2009-2011, σημειώνοντας σταδιακή μείωση μετά το 2012 μέχρι το 2018, όπου επήλθε και η νέα σημαντική αύξηση(95 ανθρωποκτονίες), ενώ το 2019 καταγράφηκαν σε όλη την επικράτεια (76) υποθέσεις ανθρωποκτονιών, από τις οποίες οι (24) έγιναν με κίνητρο τις προσωπικές διαφορές, ενώ το 2018 είχαν οι (21) είχαν κίνητρο προσωπικές διαφορές.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι απόπειρες και τετελεσμένα αδικήματα μειώνονται ενώ οι εξιχνιάσεις έχουν μια σταθερή ανοδική πορεία αλλά η γενικότερα η ανθρωποκτονία ακολουθεί πτωτική πορεία²⁷

Ληστείες -Κλοπές – Διαρρήξεις

Το 2019 σημειώθηκε μείωση στις ληστείες, καθώς διαπράχτηκαν (4.287) έναντι (4.358) 2018 σε όλη την επικράτεια .Εξετάζοντας όμως τα στατιστικά δεδομένα των τελευταίων χρόνων διαπιστώνουμε πως διαγράφει μια πορεία ξεκάθαρα ανοδική ανεξάρτητα τα επίπεδα πλούτου και αποστέρησης άλλωστε η εξήγηση του δε θα μπορούσε να είναι μονοσήμαντη Κάποιοι αναλυτές της ΕΛ.ΑΣ. μάλιστα κάνουν λόγο για μετατόπιση σε στόχους με

²⁴ Η μείωση μεταξύ 2010 και 2011 στο σύνολο των διαπραχθέντων αδικημάτων και αντίστοιχα στον αριθμό των δραστών οφείλεται στην μετατροπή ποινών πλημμεληματικού χαρακτήρα σε πταισματικού (ειδικά στη νομοθεσία των αυτοκινήτων Κ.Ο.Κ., Νόμος 3904/2010)

²⁵ Aebi, M. F., & Tiago, M.M. (2018). SPACE I- 2018– Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Strasbourg: Council of Europe

²⁶ Η μεγαλύτερη καταγραφή εμφανίζεται κατά το έτος 1998 με 2.059 αδικήματα .

²⁷ Χ. Ζαραφωνίτου ,”Συνοπτική ανάλυση της εμφανούς εγκληματικότητας στην Ελλάδα”: 2008-2018 “,3/2018

μικρότερο ρίσκο μέσα στην κρίση²⁸, με τις περισσότερες καταγραφές ληστειών να αφορούν μικροποσά, κινητά ²⁹ δηλαδή εγκληματικότητα του δρόμου και ληστείες οικιών.

Κλοπές και διαρρήξεις σημείωσαν σταδιακή μείωση από το 2011 έως το 2014 ,έπειτα (2015: 73.774) ο αριθμός των εγκλημάτων έμεινε σταθερά υψηλός χωρίς σημαντικές μεταβολές. Ενώ το 2019 διαπράχθηκαν (7.551) επιπλέον κλοπές - διαρρήξεις σε όλη την επικράτεια. Ειδικότερα (81.734) έναντι (74.183) το 2018 (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι απόπειρες).

Οι κλοπές τροχοφόρων -συγκριτικά και με τα προηγούμενα χρόνια- παρουσιάζουν μια πτωτική τάση. Επιγραμματικά παρατίθενται τα ποσοστά των τελευταίων χρόνων : το 2011(32.242),2012(31.166),2017(34.026) ,οπού φτάνουμε στο 2018 στην αξιοσημείωτη μείωση τους σε 23.969 ,η οποία συνεχίστηκε και το 2019(21.570)

Σχετικά με την επαιτεία από το 2012 στο 2013 παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση από τα 961 στα 2.318 και έμεινε σταθερά υψηλή τα επόμενα χρόνια. Αξίο λόγου μάλιστα είναι πως από το 2015 τα εγκλήματα “μοιράστηκαν” περίπου στα ίσα ανάμεσα σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς δράστες (μάλιστα το 2017 με 2018 τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν από ημεδαπούς ήταν περισσότερα, 2017=> ημεδαποί 1715, αλλοδαποί 1409 ,2018=>ημεδαποί 1219, αλλοδαποί 1078) ,κάτι που δεν ίσχυε μέχρι τότε³⁰ .Αυτό καταδεικνύει τις συνέπειες τις κρίσης και την εξαθλίωση των ημερών.

Παράτυπη Μετανάστευση³¹

Το 2019 εξαιτίας των αυξημένων μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών συνελήφθησαν συνολικά (123.710) αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα, ενώ το 2018 είχαν συλληφθεί (93.367) αλλοδαποί, με αποτέλεσμα να καταγράφεται ποσοστό αύξησης πάνω από 32,5 % . Παράλληλα, το 2019 συνελήφθησαν (1.533) διακινητές παράτυπων μεταναστών, ενώ το 2018 (1.653) Τα παραπάνω εγκλήματα τελούνται στην πλειονότητά τους στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, γεγονός που εξηγεί και τη μεγαλύτερη ανασφάλεια των κατοίκων του.

Αυτό που προκαλεί όμως περισσότερο εντύπωση βρίσκεται στην υπηκοότητα των συλληφθέντων για διακίνηση παράτυπων μεταναστών καθώς ανάμεσα στους (1.533) διακινητές οι 208 ήταν Έλληνες. Κατόπιν όσο αναφορά τους υπόλοιπους πρόκειται για 247 Σύριους,107 Τούρκους,151 από το Πακισταν,117 Ιρακινούς,102Αλβανούς ,98 Αφγανούς κ.α.³²

²⁸Θ. Καλλίσης (2009), «Αστυνομική Στατιστική», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Β’/ 2009, 129, Αθήνα: ΕΚΚΕ, σ. 103-104.

²⁹ Το (2008) ήταν 719 ενώ (2018) έφθασαν τις 1763.Βλ.Μ.Λεμπέση, «...η ληστεία στην Ελλάδα καταγράφει σημαντική άνοδο;»

http://www.crimetimes.gr/%ce%b7-%ce%bb%ce%b7%cf%83%cf%84%ce%b5%ce%af%ce%b1-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%ac%ce%b4%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%cf%84%ce%b1%ce%b3%cf%81%ce%ac%cf%86%ce%b5%ce%b9-%cf%83%ce%b7%ce%bc%ce%b1/#_ftn28

³⁰ Π.χ. Το 2013 που καταγράφηκαν 2.318 εγκλήματα στα 1.953 ο δράστης ήταν αλλοδαπός

³¹ Οι συνολικές συλλήψεις για παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα, καθώς και οι συλλήψεις για διακίνηση παράτυπων μεταναστών έχουν πραγματοποιηθεί από Αστυνομικές και Λιμενικές Αρχές

³² «31-03-2020: Στατιστικά στοιχεία - απολογισμός συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2019»

Η στατιστική αποτύπωση του εγκληματικού φαινομένου ναι μεν συνιστά πηγή γνώσης αλλά δεν παύει να αντανakλά μόνο ένα τμήμα από την κορυφή του παγόβουνου, εξαιτίας του «σκοτεινού αριθμού»³³, συνεπώς η καταγραφή της εγκληματικότητας δεν είναι πλήρης. Μεγάλο μέρος των εγκλημάτων δεν καταγράφονται, αλλά δεν καταχωρούνται., πολλά δε γίνονται αντιληπτά και άλλα δε δηλώνονται στις αρχές. Ουσιαστικά οι στατιστικές αποτελούν αντανάκλαση της δραστηριότητας των υπηρεσιών, της παραγωγικότητας των αστυνομικών δυνάμεων παρά των παραβατών, ενώ οι πληροφορίες που δημοσιοποιούνται αποτελούν προϊόν εσωτερικής τους επιλογής³⁴. Εκτός των άλλων μη ξεχνάμε πως αποτυπώνονται μόνο οι παραδοσιακές μορφές του εγκληματικού φαινομένου οι οποίες διαφοροποιούνται από την εκδήλωση των σύγχρονων μορφών του εγκλήματος³⁵.

Καλώς εκτιμάται λοιπόν πως τα στατιστικά δεδομένα δεν αντικατοπτρίζουν την ακριβή εικόνα των πραγματικών διαστάσεων του φαινομένου, γι' αυτό άλλωστε δεν μπορούμε να τα ερμηνεύουμε μονοσήμαντα και γραμμικά³⁶. Η τυχόν αυξητική τάση των εγκλημάτων ενδέχεται να οφείλεται σε άλλους παράγοντες³⁷.

Επίσης για την ερμηνεία των ελληνικών αστυνομικών στατιστικών πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη ότι εδώ και χρόνια οι τροχαίες παραβάσεις καταλαμβάνουν σημαντικό ποσοστό στη συνολική εγκληματικότητα όπως και τα εγκλήματα ιδιοκτησίας δηλαδή κλοπές διαρρήξεις, ενώ εγκλήματα βίας (ανθρωποκτονία, βιασμός) δεν ξεπερνούν συνήθως το 1%. Ωστόσο τα καθημερινά φαινόμενα βίας δημιουργούν την αίσθηση πλέον ότι αποτελεί αναπόσπαστο

[http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93706&Itemid=2425&lang=](http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93706&Itemid=2425&lang=, Ημερομηνία δημοσίευσης :31 Μαρτίου 2020), Ημερομηνία δημοσίευσης :31 Μαρτίου 2020

Είναι πλέον επιβεβαιωμένο ότι κάθε διακίνηση παράνομων μεταναστών πραγματοποιείται από οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα, τα οποία δεν δρουν μόνο στην γείτονα χώρα, την Τουρκία, αλλά και στην Ελλάδα. Σε επιχείρηση που έγινε τον περασμένο Οκτώβριο, η Ελληνική Αστυνομία με την υποστήριξη της Europol, εξάρθρωσε ομάδα οργανωμένου εγκλήματος η οποία παρείχε σε παράνομους μετανάστες πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα για τη διακίνηση τους. Λειτουργούσε από το 2017 και κέρδιζε έως και 13.000 ευρώ για κάθε μετανάστη που διακινούσε στον Ευρωπαϊκό χώρο. Βλ. Ε. Στεργιούλης, «Το μεταναστευτικό εν μέσω της πανδημίας», 26/05/2020 https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-metanasteetiko-en-meso-tes-pandemias-gr_5ecce26fc5b6aa0910b6af0c?ncid=other_homepage_tiwdkz83gze&utm_campaign=mw_entry_r_ecirc&fbclid=IwAR2DqFKAVpVdsJf5ig0ReOn9RaK450YmgY7HI8ncAWoBTIU7GiEutDmnW30

³³ Coleman C. Moynihan J., (2004), Understanding Crime Data. Haunted by the dark figure, U.K., Open University Press. 1-22

³⁴ Χ. Ζαραφονίτου(2004), «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.38

³⁵ Όπως είναι γνωστό κάθε έγκλημα έχει διαφορετική θεατότητα ανάλογα με το είδος του εγκλήματος, τα χαρακτηριστικά, το τόπο, τρόπο διάπραξης αυτού. Πχ. Ιδιαίτερα για το οικονομικό έγκλημα, το οργανωμένο έγκλημα, τη διαφθορά, το ηλεκτρονικό έγκλημα, την εμπορία προσώπων, τα εγκλήματα μίσους, δυσκολεύουν την ανάλυση

³⁶ Για παράδειγμα αν η αστυνομία επιτύχει αυξημένη εξιχνίαση εγκλημάτων και ταυτόχρονα κερδίσει την εμπιστοσύνη του κοινού με άμεση συνέπεια την αύξηση του ποσοστού των καταγγελιών, αυτό που θα αποτυπωθεί στις στατιστικές θα είναι η αύξηση της εγκληματικότητας. Άρα κάθε πόρισμα και εύρημα πρέπει να ερμηνευτεί από τους ειδικούς προτού προβούμε σε απλουστευμένες αναλύσεις καταλήξουμε εύκολα σε συμπεράσματα.

³⁷ Τέτοιοι είναι η τυχόν αύξηση των ποινικοποιήσεων ή η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της δίωξης του εγκλήματος, αλλαγές στο δίκαιο και στους νόμους, η τυχόν μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των θυμάτων προς καταγγελία εγκλημάτων, ή ακόμη, η φυσιολογική απόλυτη αύξηση του φαινομένου λόγω παράλληλης αύξησης του πληθυσμού.

τμήμα της κοινωνίας μας ακόμα κι αν είναι εσφαλμένη, αφού οι δείκτες αποδεικνύουν πως ορισμένα εγκλήματα έχουν μειωθεί. Η συνολική τάση είναι καθοδική.³⁸

4.ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η αντεγκληματική πολιτική στοχεύει στον περιορισμό του φαινομένου του εγκλήματος στα ελάχιστα δυνατά όρια. Προς τον σκοπό αυτό έχουν υιοθετηθεί προ πολλού μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών, άλλοτε με μεγαλύτερη και άλλοτε με μικρότερη επιτυχία.

Η M.Delmas –Marty οριοθετεί το πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής ως «το σύνολο των διαδικασιών μέσω των οποίων η κοινωνία οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο».³⁹

Αρχικά ο όρος αναφερόταν κυρίως τις κατασταλτικές κρατικές πολιτικές, προοδευτικά όμως διευρύνθηκε και συμπεριέλαβε επιμέρους κοινωνικές πολιτικές του κράτους⁴⁰. Το Συμβούλιο της Ευρώπης ορίζει την αντεγκληματική πολιτική ως «το σύνολο των μέτρων που τείνουν στην προστασία της κοινωνίας από την εγκληματικότητα, στη φροντίδα για την κοινωνική επανένταξη του εγκληματία και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του θύματος»⁴¹. Αυτός ο ορισμός μας υποδεικνύει και τους βασικούς τομείς της αντεγκληματικής πολιτικής: την πρόληψη της εγκληματικότητας, την κοινωνική αντίδραση έναντι του εγκληματία και την προστασία του θύματος.

Πρωταρχικό κριτήριο άσκησης της αποτελεί ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η προστασία τους σε όλα τα στάδια της εφαρμογής. Έχει ως μόνιμο στόχο της εξασφάλιση της συνοχής του κοινωνικού σώματος, δίνοντας απάντηση στην ανάγκη για ασφάλεια των προσώπων και των πραγμάτων. Ο προσανατολισμός της διαφοροποιείται ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες καθώς και το υπάρχον αξιακό πλαίσιο⁴². Όμως στον σύγχρονο κόσμο οι επιλογές της αντεγκληματικής πολιτικής προσανατολίζονται με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το εάν η ανάγκη για ασφάλεια επιδοκιμάζεται, γίνεται αντιληπτή μέσα από αξίες που θεωρούνται θεμελιώδης.

Και επειδή η αντεγκληματική πολιτική είναι πρωτίστως πολιτική, διαμορφώνεται σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον πολιτικό σύστημα και τις εκάστοτε συγκυρίες που επηρεάζουν το

³⁸ Τα στατιστικά δεδομένα αντλήθηκαν από το site της Ελληνικής Αστυνομίας <http://www.astynomia.gr/newsite.php?&lang=>

Για την στατιστική ανάλυση βλέπε επίσης Ι. Τσίγκανου(2016), "Η στατιστική αποτύπωση του εγκληματικού φαινομένου στη σύγχρονη Ελλάδα", The Act of Crime, Τεύχος Νοέμβριος. και Χ.Ζαραφωνίτου, "Συνοπτική ανάλυση της εμφανούς εγκληματικότητας στην Ελλάδα": 2008-2018 ",3/2018

³⁹ M.Delmas –Marty (1991), "Πρότυπα και τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής"(μτφρ.Χ.Ζαραφωνίτου), Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,σελ.28

⁴⁰ Α. Χαλκιά (2017), "Αντεγκληματική πολιτική και συμμετοχή των πολιτών", Εγκληματολογικές μελέτες- Τεύχος 4, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνιολογίας-Τομέας Εγκληματολογίας Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας, Διεύθυνση σειράς: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Εκδόσεις ΔΙΟΝΙΚΟΣ –Αθήνα,σελ.15

⁴¹ Conseil de l' Europe, La participation du public a la politique criminelle. Strasbourg (1984), όπως αναφέρεται στο Α.Τσητσούρα (1994) «Σχέσεις μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας», στο Κουράκης. Ν (επιμ.) Αντεγκληματική πολιτική. Εικοσιέξι μελέτες για τα θεωρητικά της ζητήματα και τις αστοχίες κατά την εφαρμογή της, Ποινικά 42, Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σ.63-72

⁴² Χ. Ζαραφωνίτου, λήμμα «Αντεγκληματική πολιτική», στο Ν. Ανδρουλάκης, Λ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης (Επιμ.), Λεξικό Νομικής Ορολογίας. Ποινικό Δίκαιο & Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2018, σ.42

σύστημα . Διαφορετικές συμπεριφορές θεωρούνται εγκλήματα από τόπο σε τόπο όπως και από μια χρονική περίοδο σε άλλη⁴³.

Η αντεγκληματική πολιτική μιας κοινωνίας δείχνει την ηθική ωριμότητα της, την σχετική ή όχι απελευθέρωση των ηθών ή αποτελεί αποτέλεσμα των κοινωνικών αγώνων, όπως στη περίπτωση της άμβλωσης ,που ενώ ήταν ένα έγκλημα με κατεξοχήν δράστη τη γυναίκα δεν τιμωρείται πλέον από τις περισσότερες νομοθεσίες των δυτικών κρατών παρά σε ορισμένες περιπτώσεις.

Ακόμη ο τρόπος και τα μέτρα υλοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής την χαρακτηρίζουν .Ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν τα μέτρα ,δηλαδή την κοινωνική επανένταξη ,τον εκφοβισμό ή την εξουδετέρωση, η σωφρονιστική μεταχείριση διαφοροποιείται .Καθ' αυτό τον τρόπο διαμορφώθηκαν άλλωστε τα μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής που διακρίνονται ανάμεσα σε εκείνα που τονίζουν την κρατική επέμβαση και σε εκείνα που τονίζουν την επέμβαση κοινωνικού τύπου.

Εκτός της αντεγκληματικής πολιτικής υπάρχουν φορείς που εντάσσονται στο «περι -ποινικό» τομέα ,διοικητικοί μηχανισμοί που λειτουργούν στο πλαίσιο των φορέων αντεγκληματικής πολιτικής όπως οι επιμελητές ανηλίκων, οι κοινωνικοί λειτουργοί των φυλακών κ.α. .Αλλά και ο «παρα –ποινικός» τομέας που αποτελείται από μονάδες απεξάρτησης και θεραπευτικές μονάδες ⁴⁴.

5.ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στις μέρες μας επικρατεί έντονα η ανάγκη να ανιχνεύσουμε το έγκλημα ,τόσο έντονα ώστε να αποκτά κατεπείγοντα χαρακτήρα .Η αλήθεια είναι όμως πως όσο προχωρά η παγκοσμιοποίηση, τόσο ολισθαίνει το φιλελεύθερο μοντέλο της Αντεγκληματικής πολιτικής⁴⁵.Διακυβεύματα των τάσεων της εποχής αποτελούν η μηδενική ανοχή ,ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας καθώς και η ενίσχυση του αισθήματος της ανασφάλειας.

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης λοιπόν παρατηρούμε μια υπέρμετρη χρήση της καταστολής ⁴⁶στο όνομα της προστασίας του «κοινού αγαθού» της δημόσιας ασφάλειας. Η αξία της ασφάλειας έχει υπερκεράσει τις υπόλοιπες και όσο αυτή υπερτονίζεται τόσο οι υπόλοιπες αξίες συρρικνώνονται (ισότητα ,ελευθερία).

Οι πολίτες μέσα σε κλίμα πανικού, εξαιτίας της έξαρσης της τρομοκρατίας και της εγκληματικότητας γενικότερα ,είναι έτοιμοι να αποδεχτούν αβίαστα οποιοδήποτε περιορισμό στην ελευθερία τους, για την προστασία τους ώστε να νιώσουν και πάλι ασφαλείς⁴⁷ . Την κατάσταση αυτή σπεύδουν να εκμεταλλευτούν οι πάσης φύσεως εξουσίες για να

⁴³ Ανάλογα με τη χρονική περίοδο, άλλα εγκλήματα καταργούνται (απέγκληματοποιούνται/ αποποινικοποιούνται), όπως η μοιχεία, άλλα ποινικοποιούνται, εμπορία ανθρώπων, πορνογραφία ανηλίκων (Ν.3064/2002).

⁴⁴ Γ. Νικολόπουλος(2008), “Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής: Το «πρόγραμμα της Χάγης» και η εφαρμογή του”, Νομική Βιβλιοθήκη,Αθήνα,σελ.13

⁴⁵ Α.Π. Συκιώτου (2016)«Παγκοσμιοποίηση και Αντεγκληματική Πολιτική», Τιμητικός Τόμος Ν.Κουράκη,Εκδόσεις ANT.N.Σάκκουλα,σελ.182

⁴⁶ Π.χ. η υποχρεωτική λήψη γενετικού υλικού για ανάλυση DNA από τις διωκτικές αρχές αρ.200^Α

⁴⁷ Για παράδειγμα το 2015 εξαιτίας της αύξησης των διασυνοριακών τρομοκρατικών απειλών επανάφεραν τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα ορισμένων κρατών του Schengen ,μέτρο που παρατάθηκε για αρκετό χρονικό διάστημα .

ισχυροποιήσουν την κυριαρχία τους. Όμως ασφάλεια και ελευθερία αλληλεξαρτώνται, η μία προϋποθέτει την άλλη για την ακίνδυνη και απρόσκοπτη απόλαυση των ατομικών δικαιωμάτων και των εννόμων αγαθών.

Αυτή η προληπτική-κατασταλτική δράση των αρχών στο όνομα της ασφάλειας παραβιάζει θεμελιώδεις αρχές και εγγυήσεις και εν τέλει να προκύπτει δημοκρατικό έλλειμμα.⁴⁸

Παράλληλα με τις οικονομικό-κοινωνικές εξελίξεις παγκοσμιοποιείται και η έννοια του κινδύνου και της διακινδύνευσης⁴⁹. Το έγκλημα παύει να θεωρείται ως σύνθετο κοινωνικό πρόβλημα ποικίλων εγκληματογόνων παραγόντων και γίνεται αντιληπτό ως μια σύγχρονη μορφή διακινδύνευσης που παράγεται από τις κοινωνίες, οι οποίες καλούνται να μοιραστούν και να διαχειριστούν ένα ρίσκο⁵⁰. Άρα παγιώνεται στην αντίληψη μας ως κάτι διαχειρίσιμο.

Εξαιτίας αυτού η Αντεγκληματική πολιτική ρέπει πλέον περισσότερο στην «τεχνολογική εξουδετέρωση» του εγκληματικού κινδύνου, με τη συνδρομή των σύγχρονων τεχνολογικών πρακτικών και μεθόδων σε υπερβάλλοντα βαθμό κάνοντας δυσκολότερο το έργο των εγκληματιών αυξάνοντας παράλληλα το κόστος του εγκλήματος

Έτσι οι διαδικασίες πρόληψης δεν εστιάζουν σε αιτίες του εγκλήματος αλλά στα χαρακτηριστικά ομάδων που εκλαμβάνονται ως πηγές κινδύνων ενισχύοντας τον έλεγχο τους με παρακολούθηση σε συνεχή βάση γυρνώντας πίσω στις θεωρίες του στα Lombroso και στα φυσιολογικά χαρακτηριστικά μόνο που σήμερα ονομάζονται βιομετρικά δεδομένα⁵¹ (αρχεία και βάσεις προσωπικών δεδομένων). Η εποχή επομένως που ήταν θεμελιωμένη σε σαφείς αρχές και εγγυήσεις καθίστανται όλο και πιο θολή⁵².

Επιλέγεται μια ευρεία προεγκληματική παρέμβαση με χαρακτήρα προληπτικής καταστολής. Διακατέχεται από την έμμονη ιδέα να προλάβει το έγκλημα ή τον πιθανό κίνδυνο διάπραξης του μετατοπίζοντας την ποινική παρέμβαση από την τέλεση στην υπόνοια τέλεσης της. Όλοι ελέγχονται και όλοι αντιμετωπίζονται ως εν δυνάμει παραβάτες, με αποτέλεσμα για την επίτευξη της έγκαιρης πρόγνωσης της εγκληματικότητας υποψία να πέφτει πάνω στο καθένα ενώ ταυτόχρονα όλοι φοβούνται για την ασφάλεια τους με τα όρια να είναι ασαφή.

⁴⁸ Εισήγηση Α. Συκιώτου, «Η πρόληψη του εγκλήματος την εποχή της παγκοσμιοποίησης: Πρόληψη ή προφύλαξη;

⁴⁹ Η διακινδύνευση ταυτίζεται με τη παραγωγή κρίσεων και αμφισβητήσεων που συμβαίνουν σε διεθνικό-εθνικό επίπεδο και επηρεάζει τα πλέγμα των σχέσεων μεταξύ ελευθερίας-ασφάλειας οδηγώντας σε ένα κράτος πρόληψης με σκοπό τη διαχείριση κινδύνων. Με αποτέλεσμα το κράτος να διεθνοποιείται, να α πολιτικοποιείται αλλά και να ιδιωτικοποιείται σε βαθμό που απομακρύνεται από την αποστολή του. Π. Παπαθεοδώρου, (2005) «Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης», «Επιμέλεια: Χ. Ανθόπουλος, Ξ. Ι. Κοντιάδης, Θ. Παπαθεωδώρα, Εκδόσεις ANT.N. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 209

⁵⁰ Η επιθυμία για βεβαιότητα ή να αποφευχθεί η αβεβαιότητα είναι ένα κεντρικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας που πηγάζει από την παγκοσμιοποίηση των αμφιβολιών («globalization of doubt») W. Hollway and T. Jefferson (1997), «The risk society in an age of anxiety: situating fear of crime», British Journal of Sociology 48(2) 255-266, σελίδα 10 και Beck U, «Risk Society, Towards a New Modernity», Sage, 1992 (πρώτη έκδοση το 1986).

⁵² Όπως για παράδειγμα η χρήση του του PNR για την επεξεργασία στοιχείων επιβατών και διαβίβασης βιομετρικών δεδομένων. Από Α. Συκιώτου, «Η νέα τάση στην Αντεγκληματική πολιτική εστιάζει περισσότερο στην «τεχνολογική εξουδετέρωση» του εγκληματικού κινδύνου», Crime Times Τεύχος 7ο, Οκτώβριος 2018

Αυτή η προγνωστική δικαιοσύνη διευρύνει το αξιόποινο ώστε να συμπεριλάβει όχι μόνο τις προπαρασκευαστικές πράξεις αλλά και πολλά στάδια πριν την προπαρασκευή. Αυτό δεν έχει όμως ως σκοπό την πρόληψη αλλά τη τιμωρία της παρέκκλισης⁵³. Άρα παρατηρείται μια συναίρεση δύο εννοιών παρέκκλισης και εγκλήματος, κάτι που προσιδιάζει σε σαφώς απολυταρχικά μοντέλα. Το περίεργο είναι πως το ποσοστό των σοβαρών εγκλημάτων δεν υπερβαίνουν κατά μέσο όρο το 0,0006% σε παγκόσμιο επίπεδο όπως παρατίθενται στις στατιστικές του ΟΗΕ, ποσοστά που εν δικαιολογούν τα παγκόσμια προληπτικά μέτρα περιορισμού της ελευθερίας εις βάρος όλων των ατόμων.

Τέλος, η Αντεγκληματική Πολιτική εκφεύγει των εθνικών συνόρων και των δυνατοτήτων παρέμβασης του εθνικού νομοθέτη αφού η διείσδυση του διεθνούς δικαίου οδήγησε στη σύμμιξη εθνικού και διεθνούς δικαίου με τα όρια μεταξύ τους να είναι δυσδιάκριτα.⁵⁴

Στα θετικά εντάσσεται πως η συμμόρφωση στις Διεθνείς Συστάσεις προσφέρει τη προστασία μέσω των διεθνών οργάνων (GRETA, CRECO, CPT και ΕΔΔΑ). Ωστόσο οι διατάξεις των διεθνών συμβάσεων είναι δύσκολο να υιοθετηθούν και συνήθως έχουν με χαρακτήρα ευχολόγιο. Η Ελλάδα είναι πλέον «γνωστή» για την αργή κύρωση των ευρωπαϊκών συμβάσεων σε επίπεδο διακρατικής συνεργασίας που οφείλεται στην πολυπλοκότητα των θεμάτων και στις πολλαπλές λύσεις που υπάρχουν⁵⁵. Ωστόσο καλό θα ήταν η ευρωπαϊκή νομοθεσία να προσαρμόζεται στις ανάγκες της κάθε κοινωνίας στις πολιτικές, ιδεολογικές αντιλήψεις και δυνατότητες εφαρμογής ώστε εσωτερικό – εξωτερικό να μην αλληλοαναιρούνται.

6. ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στη σύγχρονη εποχή καταγράφονται κυρίως τιμωρητικά ρεύματα, όπως εκείνο της «μηδενικής ανοχής», στο οποίο υπερτερεί η ασφάλεια έναντι της ελευθερίας αλλά και κοινωνικό-προνοιακά ρεύματα, όπως το «συμμετοχικό μοντέλο», στο οποίο μέρος της ευθύνης στην πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκλήματος αναλαμβάνεται από την τοπική κοινωνία.

6.1 Η μηδενική ανοχή

Τη περίοδο της δεκαετίας του '90 η Νέα Υόρκη αντιμετώπιζε έξαρση της εγκληματικότητας με τους δρόμους να αποτελούν συνώνυμο της παρανομίας και του κινδύνου. Η εφαρμογή μιας πολιτικής την μετέτρεψε σε μια από τις ασφαλέστερες πόλεις του κόσμου, αυτή της μηδενικής ανοχής.

Βασικοί της στόχοι: 1) η μείωση της εγκληματικότητας και 2) η αποκατάσταση της τάξης και της ασφάλειας. Θεμελιώθηκε θεωρητικά στις Η.Π.Α. κατά την δεκαετία του 1980 και στη συνέχεια τέθηκε σε εφαρμογή στη Νέα Υόρκη μετά την εκλογή του Giuliani (πρώην εισαγγελέα) ως δήμαρχου το 1993.

⁵³ π.χ. Γαλλικός νόμος τιμωρεί με 2 χρόνια φυλάκιση και χρηματική ποινή 30.000 ευρώ την επίσκεψη σε τρομοκρατικές ιστοσελίδες.

⁵⁴ Ο.π.σελ.202

⁵⁵ Ακόμη κι μετά από συστάσεις για υιοθέτηση τους υπάρχουν περιπτώσεις που η Ελλάδα ενεργοποιείται επι αυτού χρόνια αργότερα

Μάλιστα ο Guliani στήριξε όλη του την πολιτική παρουσία στην εκστρατεία πάταξης της εγκληματικότητας. Αρωγός στο έργο του ήταν ο Ουίλιαμ Μπράτον, διευθυντής της αστυνομία της Νέας Υόρκης από το 1994 ως το 1996, οποίος κατάφερε μέσα σε 7 χρόνια (1991-1997) να επιτύχει σύμφωνα με τις επίσημες στατιστικές σαφή μείωση της εγκληματικότητας στην πόλη. Σαν μέθοδος αντιμετώπισης της εγκληματικότητας θεωρήθηκε αρκετά αποτελεσματική, επεκτάθηκε σε αρκετές πολιτείες της Αμερικής και άλλες χώρες του κόσμου, δέχθηκε όμως σκληρή κριτική⁵⁶.

Κάποια από τα θετικά στοιχεία της θεωρίας είναι :ο συμβολικός της χαρακτήρας(η άμεσης απάντηση απέναντι στη παραβατικότητα και το έγκλημα, η οποία διαβίβαζε το μήνυμα ότι δεν μπορεί να γίνει ανεκτή) η μείωση της εγκληματικότητας, η εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας και η διατήρηση ενός περιβάλλοντος καθαρού και οργανωμένου⁵⁷.

Όστόσο, η επιτυχία της αμφισβητήθηκε πολλάκις εξαιτίας της βραχυπρόθεσμης επίδρασης της στη μείωση της εγκληματικότητας όπου αυτή εφαρμόστηκε⁵⁸. Η επιθετική τακτική της έναντι κάθε τύπου εγκλήματος χωρίς να ληφθεί υπόψη από μέρους των αστυνομικών το εκάστοτε πλαίσιο, οι περιστάσεις ή η σοβαρότητα της πράξης(η φύση του αδικήματος) ποινικοποίησε αβλαβείς συμπεριφορές αδιακρίτως⁵⁹, συναιρώντας τη σοβαρή εγκληματικότητα με τις αντικοινωνικότητες.

Επιπλέον δημιούργησε προβληματισμό το ενδεχόμενο εστίασης στην μικρο-παραβατικότητα και στην αταξία, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει σε κατάχρηση εξουσίας από την αστυνομία, στον περιορισμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην αύξηση προσαγωγών στα δικαστήρια, στην αύξηση του έγκλειστου πληθυσμού διαταράσσοντας εν τέλει τη σχέση πολίτη και αστυνομίας⁶⁰. Επιπροσθέτως ενδέχεται μέρος αυτής να μετατοπιστεί σε άλλες περιοχές όπως στη περίπτωση εφαρμογής της σε πόλεις της (Ε.Ε) και να επιφέρει ακόμη και ποινική μεταβολή της μικρομεσαίας εγκληματικότητας, γεγονός που οδήγησε εν μέρει και στη μείωση της εγκληματικότητας και στην αυστηριοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής.

Ακόμη η αβίαστη εξαγωγή συμπερασμάτων περί αποτελεσματικότητας της μηδενικής ανοχής στη μείωση της εγκληματικότητας δίχως να έχουν πραγματοποιηθεί οι απαιτούμενες έρευνες-συγκριτικές ανάμεσα στις περιοχές που εφαρμόστηκε και δεν εφαρμόστηκε αυτή η πολιτική-αποδεικνύει ότι η εκτίμηση περί επιτυχίας της είναι αμφισβητήσιμη, εφόσον δεν λήφθηκαν υπόψη παράμετροι όπως οι οργανωτικές αλλαγές στην αστυνομία (πρωτοβουλίες, περιπολίες, πάταξη διαφθοράς στο εσωτερικό, έθεσε τους διευθυντές των αστυνομικών

⁵⁶ Corman H. & Mocan N., "Carrots, Sticks and Broken Windows", Journal of Law and Economics, vol. XLVIII, April, σελ. 235 – 266, 2005.

<https://www.manhattan-institute.org/html/do-police-matter-analysis-impact-new-york-citys-police-reforms-5800.html>

⁵⁷ Ν. Μπλάνης «Πως οι Αμερικανοί Αστυνομικοί κατάφεραν να αντιμετωπίσουν το ξέσπασμα του εγκλήματος στο παρελθόν», <http://skaythess.gr/2016/04/%CF%80%CF%89%CF%82-%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%86%CE%B5/> Ημερομηνία δημοσίευσης: Απρίλιος 28, 2016

⁵⁸ Griffith G., Zero Tolerance Policing – Briefing Paper No 14/1999, New South Wales Parliamentary Library, σελ. 5, 6, 1999.

⁵⁹ Η χρήση της διακριτικής ευχέρειας από την αστυνομία αποτελεί μάλλον κανόνα. Sousa W.H. & Kelling .L.G, «Do Police Matter? An Analysis of the Impact of New York City's Police Reforms», Center for Civic Innovation at the Manhattan Institute, p.25 https://media4.manhattan-institute.org/pdf/cr_22.pdf

⁶⁰ Wynn R. J., «Can Zero Tolerance Last? Voices from inside the Precinct», στο McArdle A., Erzen T. (ed), «Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police», NYU Press, 2001, σ. 107-126

τμημάτων υπευθύνους για την πτώση της εγκληματικότητας κ.α.). Παρ'όλ'αυτά δεν παύει να αποτελεί μια θεωρία που άσκησε σημαντική επιρροή τόσο στην εγκληματολογία και στην αντεγκληματική πολιτική.

Συνεπώς η μηδενική ανοχή είναι μία στρατηγική που μπορεί να συμπεριλαμβάνεται σε ένα ευρύτερο πακέτο προσεκτικών και εξειδικευμένων μέτρων αντιμετώπισης συγκεκριμένων εγκληματικών συμπεριφορών, όπως σε φαινόμενα ανομίας και έξαρσης της εγκληματικότητας σε συγκεκριμένες περιοχές⁶¹.

6.2.Κοινοτική Πρόληψη

Με τον όρο «κοινοτική πρόληψη» (crime prevention) εννοούμε τις παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην αλλαγή των κοινωνικών συνθηκών οι οποίες επηρεάζουν την εγκληματική δράση στο εσωτερικό των συνοικιών. Η έννοια αυτή είναι συνδεδεμένη με την εγκληματολογική οικολογική προσέγγιση της Σχολής του Σικάγο και ενέπνευσε το πρώτο πρόγραμμα περιβαλλοντικής πρόληψης, το οποίο εφαρμόστηκε το 1932 στις Η.Π.Α και είναι γνωστό ως Chicago Area Project. Διακρίνεται σε 2 βασικές κατευθύνσεις: 1)η προσέγγιση των κοινωνικών προβλημάτων, που αποσκοπεί στη μείωση της εγκληματικότητας μέσα από την βελτίωση των γενικότερων κοινωνικών συνθηκών που συνδέονται και την εξηγούν (βρίσκεται εγγύτερα με την γενική κοινωνική πρόληψη π.χ. παιδεία, υγεία, εργασία δηλαδή συνθήκες ποιότητας ζωής) και 2) τη προσέγγιση μείωσης των ευκαιριών, η οποία στοχεύει στη μείωση της εγκληματικότητας μέσα από τον σχεδιασμό και τις αλλαγές του χώρου και του περιβάλλοντος(συνδέεται με την περιστασιακή πρόληψη, η οποία αποσκοπεί στη μείωση ευκαιριών του εγκλήματος μέσω της δυσχέρανσης του εγκληματικού στόχου και του ενδεχομένου να γίνουν εγκλήματα μέσω της φυσικής τεχνικής της επιτήρησης με περιβαλλοντική χωροταξική διευθέτηση όπως το CPTDE).

Στην Ευρώπη η απάντηση δόθηκε από την κοινοτική εγγύτητα όχι μόνο για την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής αλλά και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Η κοινωνική συμμετοχή εκλαμβάνεται από πολλούς ως νέα -μορφή δράσης για την αποτροπή της εγκληματικότητας στο τόπο τον οποίο δημιουργείται μαζί με τους ανθρώπους, οι οποίοι πλήττονται από αυτήν, μέσα από τη βελτίωση των γενικότερων κοινωνικών συνθηκών της κοινότητας. Δηλαδή μέσω της μείωσης των ευκαιριών με τη βοήθεια του περιβαλλοντικού σχεδιασμού⁶² -η οποία επιτάσσει ασφάλεια, εξάλειψη του φόβου και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής-και τοπικών φορέων αλλά της ενίσχυσης της αστυνομίας της εγγύτητας⁶³.

Στην πράξη, εφαρμόστηκε πρώτα από τις Η.Π.Α και τη Γαλλία και ύστερα από την Αγγλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ισπανία, Γερμανία και Ελλάδα, οι οποίες πάτησαν στο σκεπτικό

⁶² Lurigio A. J. & Rosenbaum D. P., "Evaluation research in community crime prevention. A critical look at the field" στο Rosenbaum D. (Ed.), Community Crime Prevention. Does it work?, Sage, σελ. 19 – 44, 1986.

⁶³ π.χ. προγράμματα επιτήρησης της γειτονιάς ή της συνοικίας (neighborhood watch) και με την προσφορά της η «αστυνομίας της εγγύτητας», δηλαδή, τις πεζές περιπολίες ή μια σφαιρική πολιτική, η οποία αφορά την εκπαίδευση, τη μόρφωση, την κοινωνική δράση, τη στέγαση, τη διασκέδαση, την απασχόληση, η οποία καταπολεμά κατ' αυτόν τον τρόπο τους παράγοντες εγκληματογένεσης»

εφαρμογής είτε των Η.Π.Α είτε της Γαλλίας.(μοντέλο της κοινωνικής πρόληψης). Το μοντέλο αυτό θα ενισχύσει τους κοινωνικούς δεσμούς ,θα μειώσει το φόβο του εγκλήματος ,τη διάπραξη εγκλημάτων και τέλος θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στο τρόπο λειτουργίας της αστυνομίας και της δικαιοσύνης.

Ένας από τους παράγοντες που συνέβαλαν στη διάδοση της κοινοτικής πρόληψης είναι οι αστυνομικές στατιστικές που έδειξαν ότι περισσότερα εγκλήματα διαπράττονται στα αστικά κέντρα και πιο συγκεκριμένα 95% των κατοίκων έπεφταν θύματα στο τόπου διαμονής τους και τα 2/3 των δραστών τελούν τα εγκλήματα στο τόπο κατοικίας τους(Schwind 1978: 326,180 ,Kaiser 1996:369-373).

Άλλοι λόγοι που συνετέλεσαν στην εξάπλωση της ήταν το άνοιγμα των συνόρων ,η αύξηση της εγκληματικότητας στις επίσημες στατιστικές, ο φόβος του εγκλήματος και η αξιολόγηση του ως σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα, η δραματοποίηση της από τα ΜΜΕ ,η εντεινόμενη κριτική για την αναποτελεσματικότητα της αστυνομίας αλλά και η δημιουργία του κλάδου της ιδιωτικής ασφάλειας⁶⁴. Τα στοιχεία αυτά υπογράμμισαν τη σημασία του άτυπου κοινωνικού ελέγχου, που στις αστικές περιοχές ειδικά εξέλιπε. Η κοινοτική πρόληψη επιδιώκει την ενίσχυση του , όμως εξαρτάται από τις κοινωνικές συνθήκες και τη κρατική υποστήριξη.

Ωστόσο η κοινότητα έχει αποδειχθεί αδύναμη στη μάχη της αποτροπής του εγκλήματος ιδιαίτερα σε κοινότητες με μικρή συνοχή δεν έχει αποτελέσματα . Ενώ η εστίαση στο τοπικό παράγοντα μας απομακρύνει από τη γενική εικόνα παρακάμπτοντας την σημασία των υπόλοιπων κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων του εγκλήματος. Επίσης η συνεχής ενημέρωση στο πλαίσιο της κοινότητας για την εγκληματικότητα της περιοχής (σχετικά με τον τρόπο ,την ένταση και τη συχνότητα διάπραξης των εγκλημάτων) μπορεί να έχει αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή να αυξήσει τον φόβο των κοινωνιών και να τους οδηγήσει στην απομόνωση ή τα μέτρα που θα ληφθούν να μετατοπίσουν την εγκληματικότητα σε άλλη περιοχή.

Προβληματισμοί φυσικά προκύπτουν σχετικά με τα όρια δικαιοδοσίας των πολιτών αλλά και τα κίνητρα αυτών που συμμετέχουν καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος να επικρατήσουν αντιλήψεις που θα εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα συστήνοντας τα ως συμφέροντα της κοινότητας ⁶⁵ και να στοχοποιηθούν συγκεκριμένες ομάδες , όπως λ.χ. οι τοξικο-εξαρτημένοι και οι ανήλικοι.

Επίσης ανησυχία προκαλεί και το ενδεχόμενο επέκτασης των μέτρων των περιπολιών και μεταφραστεί από κάποιους ως καθήκον για το γενικό συμφέρον η διαρκής επιτήρηση των πολιτών .Γι' αυτό είναι απαραίτητο η συμβολή του να κινείται μέσα στα όρια που έχουν καθοριστεί εξ 'αρχής.

Η συμμετοχή των πολιτών πρέπει να γίνεται υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις για να συμβάλλουν θετικά στον επιδιωκόμενο στόχο . Χρειάζεται λοιπόν μια σαφής οριοθέτηση των προϋποθέσεων και κινήτρων συμμετοχής παράλληλα με τον ορθό συντονισμό των δράσεων .Πρώτο και βασικό προαπαιτούμενο στη συμμετοχή των πολιτών

⁶⁴ Ε.Λαμπροπούλου, "Κοινοτισμός και κοινοτική πρόληψη :Το «νέο παράδειγμα» στην αντεγκληματική πολιτική», Τμητικός Τόμος Α.Γιωτοπούλου,σελ.777-779

⁶⁵ Χ. Ζαραφωνίτου, «Τοπική κοινωνία και αντεγκληματική πολιτική: Όροι και προϋποθέσεις συμμετοχής των πολιτών στις κοινοτικές μορφές πρόληψης της εγκληματικότητας», στο Ε. Φασούλα, Φ. Μηλιώνη, Κοινωνία, Έγκλημα, Εθελοντισμός, Εργαστήριο ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, 25, Εκδ. Α.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011, 45-61.

αποτελεί η θετική στάση στο θεσμό ,δεύτερον η σωστή ενημέρωση, ο ακριβής συντονισμός και έλεγχος ,τρίτον η ψύχραιμη αντιμετώπιση του φαινομένου κι τέταρτον ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου.⁶⁶ Αν σεβαστεί τους παραπάνω όρους η συμμετοχή θα του δώσει την ευκαιρία να γίνει εμπνευστής και συν εφαρμοστής της αντεγκληματικής πολιτικής . Όπως στη περίπτωση των πεζών περιπολιών ,αφού έχει αναγνωριστεί ο ανασταλτικός παράγοντας των διαρρήξεων με τη παρουσία γειτόνων όπως προκύπτει από έρευνες. Δεν πρόκειται για στοιχείο της κοινωνίας διαρκούς επιτήρησης αλλά για ανάσα στην κοινωνική αλληλεγγύη. Η προληπτική οργάνωση θα ενισχύσει τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο με τη δημιουργία δικτύων επιτήρησης και τις συντονισμένες δράσεις σε κοινοτικό επίπεδο.

Το σίγουρο είναι πως το μοντέλο της κοινοτικής πρόληψης για να λειτουργήσει πρέπει να εντάσσεται σε μια συνολική στρατηγική. Το ελληνικό παράδειγμα ανάπτυξης κοινοτήτων πάντως έδειξε πως για την ανάπτυξη κοινοτικού πνεύματος πρέπει να υπάρχουν κοινά συμφέροντα ,κοινοί δεσμοί και κοινή αντίληψη .Αλλά στη σημερινή εποχή είναι δύσκολο αν όχι ακατόρθωτο να συμβεί κάτι τέτοιο και μάλιστα να έχει διάρκεια.⁶⁷

6.3 Επανορθωτική –Αποκαταστατική Αντεγκληματική Πολιτική

Η επανορθωτική δικαιοσύνη εντάσσεται στις κύριες μορφές συμμετοχικής δικαιοσύνης και συστάθηκε ως μια εναλλακτική διαδικασία επίλυσης διαφορών από το παραδοσιακό μοντέλο ποινικής δικαιοσύνης και λειτουργεί παράλληλα με το επίσημο σύστημα.

Στο πλαίσιο της επιδιώκεται η συζήτηση του προβλήματος και η εξεύρεση κάποιας λύσης κοινά αποδεκτής από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Βασική αρχή αποτελεί η ανάμειξη όλων των μερών ,που θίγονται από τη τέλεση του εγκλήματος ,την διεξαγωγή της θα κατευθύνει ένα τρίτο αμερόληπτο άτομο ,που θα διευθύνει και θα φροντίσει για τη τήρηση των κανόνων .

Μια διαδικασία λοιπόν δια ποτισμένη από ανθρωπιστικό και δημοκρατικό πνεύμα με καινοτόμο χαρακτήρα ,η οποία προωθεί την επανένταξη του δράστη αλλά και την ενδυνάμωση του αισθήματος δικαίου των πολιτών ⁶⁸ Βέβαια βασική προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας είναι να ζητήσει συγνώμη ο δράστης από το θύμα και να εκφράσει την ειλικρινή μετάνοια του.

Αποτελεί μια έξω-δικαστηριακή διευθέτηση κοινωνικών διαπροσωπικών συγκρούσεων στα πλαίσια μια ευέλικτης και ταχείας διαδικασίας ,η οποία αποδεσμεύει τα δικαστήρια από τη διαχείριση μικροδιαφορών ,με τις οποίες σπαταλάτε χρόνος, χρήμα και τα αποτελέσματα είναι μηδαμινά .Το δικαστήριο προσπαθώντας να βρει μια δίκαιη λύση ,απογοητεύει τα μέρη γιατί η απόφαση συνήθως δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές τους ανάγκες .Ενώ στη εξωδικαστική ρύθμιση η παρέμβαση μπορεί να γίνει σύντομα μειώνοντας της ένταση των μερών .

Ακόμη στη συμμετοχική δικαιοσύνη δίδεται η δυνατότητα στα μέρη να συμμετάσχουν κάνοντας διάλογο και διαπραγματεύσεις συναποφασίζοντας για το αποτέλεσμα αυτών

⁶⁶ Α.Τσήτσουρα, "Η συμμετοχή του κοινού την αντεγκληματική πολιτική», Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας ,1/1988,σελ.32-44

⁶⁷ Ο.π.,Λαμπροπούλου,σελ.789-793

⁶⁸ Β.Αρτινοπούλου(2010), Επανορθωτική δικαιοσύνη: η πρόκληση των σύγχρονων δικαικών συστημάτων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.σελ.20-21

,δηλαδή της ποινής. Βασική αρχή της συνιστά η θεώρηση ότι η βλάβη προκλήθηκε σε ένα άτομο και δευτερευόντως ως μια πράξη που θα έχει επιπτώσεις στο σύνολο της κοινότητας.⁶⁹ Σημαντική διαφοροποίηση αποτελεί το γεγονός πως στην συμμετοχική δικαιοσύνη αποκρούεται η αντίληψη σύμφωνα με την οποία για να είναι αποδεκτή η λύση πρέπει να υπακούει σε υπάρχοντες κανόνες και η κλασική τιμωρητική απάντηση. Αντίθετα σ αυτή τη περίπτωση η λύση που θα βρεθεί πρέπει να ικανοποιεί όλα τα μέρη.

Στην πραγματικότητα η αποκαταστατική δικαιοσύνη συναντάται ιστορικά στις αρχέγονες κοινωνίες είναι ένας πολύ παλαιός θεσμός, καθότι κατέστη γνωστός ήδη από την Αρχαία Ελλάδα όπου πραγματοποιείτο σε δύο στάδια αφενός μέσω της συμφιλίωσης των δύο μερών και αφετέρου μέσω της επίλυσης της διαφοράς, εάν η απόπειρα συμφιλίωσης αποτύγχανε⁷⁰. Ωστόσο η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού για τις αξίες- όπως ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η αλληλεγγύη, η αλήθεια, η ενεργητική ανάληψη ευθύνης- και τους στόχους της αποκαταστατικής δικαιοσύνης χαρακτηρίζεται ελλειμματική συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

6.4 Ποινική Διαμεσολάβηση

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης εφαρμόζεται για την επίλυση συγκρούσεων σε τοπικό επίπεδο (κοινοτική- αστική), σε εργασιακά περιβάλλοντα (εργασιακή), στο διεθνές δίκαιο, στο σχολείο (σχολική) και στα όρια ή/και τον πυρήνα του ποινικού συστήματος (νομική- ποινική)⁷¹

Όταν πρόκειται για ποινική διαμεσολάβηση κρίνεται απαραίτητη η εκούσια συμμετοχή και των δύο πλευρών, δράστη και θύματος. Όπως γίνεται αντιληπτό και εδώ, βασικό κριτήριο βάση στο σύστημα αξιών συνιστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο σεβασμός και η αναγνώριση της πράξης από τον δράστη στο θύμα, η τήρηση όλων αυτών των διακηρύξεων, συμβάσεων, συνθηκών περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην πράξη⁷², ο διάλογος, η ισότητα συμμετοχής στη διαδικασία προκειμένου και οι δύο πλευρές να είναι ικανοποιημένες. Μάλιστα, μέσα από

⁶⁹ Α. Μαγγανάς(2007),σελ.36-41

⁷⁰ Αδάμ-Μαγνήσαλη, Σ. (2008), Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Ελλάδα: 5ος και 4ος π.Χ. αιώνας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 59-62 από Α. Χαλκιά, Στάσεις απέναντι στη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική σε περιοχές με διαβάθμιση εγκληματικότητας στην Αθήνα, Περιοδικό - ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ - 1-2/2014, Ιανουάριος-Δεκέμβριος,σελ.7 και Αρτινοπούλου, Β. (2010)

⁷¹ Β. Αρτινοπούλου, 2010, σελ. 115 και 117-118

⁷² Υποσημείωση: Αναφορικά με τις συμβάσεις – συνθήκες – συστάσεις για τα δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, σημαντική, μεταξύ άλλων, κρίνεται η Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης R(85)11. Επίσης, η Διακήρυξη των «Βασικών Αρχών της Δικαιοσύνης για τα Θύματα του Εγκλήματος και της Κατάχρησης Εξουσίας» το 1985 και 1989, οι Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης R(87)21 και R(91)11 που αφορούν, αντίστοιχα, «Βοήθεια στα θύματα και την Πρόληψη της Θυματοποίησης» και «Σεξουαλική Εκμετάλλευση, Πορνογραφία, Πορνεία και Διακίνηση Παιδιών και Εφήβων», το σημαντικότερο κείμενο του Συμβουλίου –ωστόσο- ήταν το «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Θύματα Εγκλημάτων Βίας» το 1983 στο\ Αρτινοπούλου Β. – Μαγγανάς Α., Θυματολογία και Όψεις Θυματοποίησης, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, σελ. 59 – 64.

το πλαίσιο αυτό, η αποκαταστατική δικαιοσύνη υποστηρίζει την αρχή της «ελάχιστης ποινικής παρέμβασης» από την οποία, ουσιαστικά, υποκινείται⁷³.

Στη χώρα μας η ποινική διαμεσολάβηση εισήχθη πρώτη φορά αρχικά στο δίκαιο ανηλίκων (Ν.3189/2003) όπως αναμορφώθηκε με το Ν.3860/2010⁷⁴, έπειτα με το νόμο για την ενδοοικογενειακή βία (Ν.3500/2006 όπως αναμορφώθηκε με το Ν.4531/2018) και εντοπίζεται επιπλέον στο νόμο περί εξορθολογισμού και βελτίωσης στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης (Ν.3904/2010).

Γενικότερα οποιαδήποτε κομμάτι της εξέλιξης του εθνικού δικαίου αποτελεί αντανάκλαση του ευρωπαϊκού, δηλαδή προκύπτει έπειτα από την εναρμόνιση με το δίκαιο της Ε.Ε και όχι ως αποτέλεσμα εθνικών πρωτοβουλιών. Έτσι και στη περίπτωση της ποινικής διαμεσολάβησης δεν είχαν προηγηθεί πιλοτικά προγράμματα της νομοθετικής πρόβλεψης⁷⁵, τα οποία θα βοηθούσαν στη καλύτερη εφαρμογή νόμου, αν και αμφιβάλλουμε στο κατά πόσο αξιοποιήθηκε. Οι περιπτώσεις διαμεσολάβησης που τελικά ολοκληρώνονται είναι ελάχιστες⁷⁶.

Ακόμη καλό θα ήταν να μην λησμονούμε το γεγονός ότι η ποινική διαμεσολάβηση προσφέρει την αποφυγή στιγματισμού του δράστη⁷⁷ και ταυτόχρονα δίδεται η δυνατότητα ουσιαστικής επαφής του θύτη με το θύμα ούτως ώστε να αντιληφθεί την πράξη του, τον αρνητικό αντίκτυπο στη ζωή και των δύο μερών καθώς και να συμφιλιωθούν μεταξύ τους δίνοντας μία δεύτερη ευκαιρία στη σχέση τους⁷⁸.

Σ' αυτή τη μορφή' συμμετοχικής δικαιοσύνης όλα τα μέρη είναι σε θέση να συμμετάσχουν πλήρως και με τη θέλησή τους στο διάλογο και στις διαπραγματεύσεις⁷⁹, προσφέρει τρόπους να διευθετηθούν ελαφρότερα αδικήματα και ιδίως αυτά που διαπράττονται από πρόσωπα που συνδέονται με το θύμα με δεσμούς οικογενειακούς, γειτονίας ή άλλους, μπορεί ωστόσο να εγκλωβίζει το θύμα σε μια κατάσταση επαναλαμβανομένης θυματοποίησης.

Ακόμη το Εργαστήριο Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης και Διαμεσολάβησης Παντείου έχει να επιδείξει σημαντικό έργο όπως για παράδειγμα η συνεργασία του με το ΕΚΔΔΑ και το Σύνδεσμο Επιμελητών Ανηλίκων.

Μπορεί όμως η αποκαταστατική δικαιοσύνη να γίνει το κυρίαρχο παράδειγμα τιμωρίας; Είναι δυνατόν να διασφαλιστεί ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων δράστη- θύματος⁸⁰; πως είμαστε σίγουροι πως συμμετέχουν στη διαδικασία από επιλογή και όχι από «υποχρέωση» είτε το θύμα σκεπτόμενο τι θα υποστεί ο δράστης αν δεν συμφωνήσει (ιδιαίτερα όταν

⁷³ Braithwaite J., "Setting Standards for Restorative Justice", British Journal of Criminology, Vol. 42, σελ. 563 – 577, 2002

⁷⁴ Συγκεκριμένα, παρέχουν εναλλακτικές δυνατότητες που αφορούν «τη διαμεσολάβηση μεταξύ δράστη και θύματος μέσω της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων για έκφραση συγγνώμης από πλευράς ανηλίκου καθώς και για εξώδικο διακανονισμό των συνεπειών του αδικήματος, όπως η αποζημίωση του θύματος ή με κατ' άλλον τρόπο μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο.

⁷⁵ Θ. Παπαθεοδώρου, "Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας.", Ποιν/Δικ 1/2007, σελ.71-77

⁷⁷ Council of Europe, assistance to victims and prevention of victimization, Στρασβούργο, 1988, σελ. 23

⁷⁸ Β. Αρτινοπούλου και Α. Μαγγανός (1996), Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα σελ.200

⁷⁹ Μαγγανός, Α. (2007), Ιδιαίτερα ζητήματα ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, οπ., σ. 37.

⁸⁰ Α. Χαλκιά (2017), σελ.51 από Zender .L(2002) "Victims " in Maguire ,M., Morgan ,R., Reiner,R., (eds) The Oxford Handbook of Criminology ,Oxford University Press, Oxford, σελ.446

πρόκειται για συγγενικό πρόσωπο πχ. Σύζυγος)είτε ο δράστης ,που προτιμά οποιαδήποτε ποινή του επιβληθεί αντί της φυλακής ενώ στη πραγματικότητα ενδέχεται να μην είναι έχει μετανιώσει για τη πράξη του μένοντας αδιάλλακτος στις απόψεις του;

Πρώτον η πεποίθηση ότι όσο πιο κατασταλτική πολιτική υιοθετούμε τόσο καλύτερα αποτελέσματα θα αποδώσει είναι λανθασμένη. Δηλαδή η μεγάλη κοινωνική και ποινική απαξία μιας πράξης δεν πρέπει να αποτελεί a priori επιχείρημα κατά της Αποκαταστατικής δικαιοσύνης .Όπως αναφέρει ο καθηγητής Ivo Aertsen ⁸¹ και ιδρυτικό μέλος του European Forum for Restorative Justice (EFRJ) για να υλοποιηθεί αυτή, χρειάζονται πολύ καλά εκπαιδευμένοι διαμεσολαβητές, εξοπλισμένοι με ειδικές γνώσεις και εμπειρία, ώστε να μπορούν να αξιολογήσουν εάν υπάρχει έδαφος και στη συνέχεια να δημιουργήσουν τις συνθήκες για κάτι τέτοιο.

Μέσω της διαμεσολάβησης και της αποκαταστατικής δικαιοσύνης γενικότερα, η κοινωνική ειρήνη αποκαθίσταται σύντομα, ανέξοδα, εντός των ορίων της τοπικής κοινωνίας, χωρίς νικητές και ηττημένους, . Τα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης , που καθημερινά κατακλύζεται από χιλιάδες μηνύσεις θα ανακουφιστεί και πλέον ο δικαστικός έλεγχος θα επικεντρωθεί σε σοβαρότερες διαφορές, οι οποίες δεν επιδέχονται συμβιβαστικής επίλυσης. Όπως και τα αστυνομικά τμήματα , τον οποίων το έργο θα αποδεσμευτεί από την απασχόληση με περιστατικά και οι αστυνομικοί θα επιστρέψουν στην κύρια αρμοδιότητα του τη δίωξη της του εγκλήματος ⁸².

Η επανορθωτική δικαιοσύνη φαίνεται να πλεονεκτεί καθώς είναι πιο ανθρώπινη και εστιάζει στην πολύπλευρη και συνολική απάντηση του εγκληματικού ζητήματός.

Επί του πρακτέου όμως ούτε αυτή η μορφή δικαιοσύνης υπολείπεται δυσχερειών .Αρχικά πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος είτε το θύμα είτε ο δράστης να συμμετέχουν ακούσια ή η διεξαγωγή προκατελημμένων διαδικασιών .Συγχρόνως ενδέχεται το θύμα και σ 'αυτή τη περίπτωση να νιώσει εξαπατημένο ,οι δράστες να μην πραγματοποιήσουν αυτά που δεσμεύτηκαν και μην υπάρξει αποκατάσταση και θεραπεία. Συνεπώς το γεγονός ότι αποτελεί μια ανεπίσημη και άτυπη διαδικασία ,αυτό δεν την κάνει αυτομάτως ευχάριστη. Το θύμα φορτίζεται συναισθηματικά βιώνοντας ξανά την θυματοποίηση του και ο δράστης αισθάνεται ντροπή και ενοχή, συναισθήματα που δεν οδηγούν απαραίτητα στη λύτρωση αυτού διαμέσου της συγχώρεσης .Τα όρια είναι δυσδιάκριτα μεταξύ «στιγματιστικής» και «επανανταξιακής» ντροπής⁸³.Είναι δύσκολο να επιτευχθεί μια ισόρροπη προστασία των

⁸¹ Διεθνώς γνωστός Βέλγος νομικός, ψυχολόγος, καθηγητής Εγκληματολογίας, Θυματολογίας, Αποκαταστατικής δικαιοσύνης, ακτιβιστής και ιδρυτικό μέλος του European Forum for Restorative Justice (EFRJ), "Έχουμε ανάγκη μια θεμελιώδη αναμόρφωση, μια πραγματική ανασκόπηση του εγκλήματος και της τιμωρίας" Συνέντευξη του Prof. Ivo Aertsen στην Κ.Σούλου Crimes Times ,Τεύχος 11,1/2020 <http://www.crimetimes.gr/%ce%ad%cf%87%ce%bf%cf%85%ce%bc%ce%b5%ce%b1%ce%bd%ce%ac%ce%b3%ce%ba%ce%b7-%ce%bc%ce%b9%ce%b1-%ce%b8%ce%b5%ce%bc%ce%b5%ce%bb%ce%b9%cf%8e%ce%b4%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%ce%bc%cf%8c%cf%81/>

⁸² Ν.Γεωργουλέας, «Διαμεσολάβηση και εξωδικαστική επίλυση των διαφορών στις τοπικές κοινωνίες», Πρακτικά Συνεδρίου « Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας», Επιμέλεια: Ν. Κουράκης Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών και Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος (Αθήνα,17 Μαΐου 2006),Εκδόσεις ANT.N.Σάκκουλα ,Αθήνα-ΚομοτηνήΣελ.61-63

⁸³ Βλ. υποσ.84 Β.Αρτινοπούλου(2010),σελ.31

δικαιωμάτων δράστη -θύματος. Ο καταναγκασμός πάντως οδηγεί σε αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα είτε από τη πλευρά του θύματος είτε από του δράστη.

Γίνεται κατανοητό λοιπόν πως ο διάλογος δεν θα περιοριστεί στην συγνώμη του δράστη αλλά περιλαμβάνει και αυτή ένα ψυχοφθόρο κομμάτι, εντούτοις δεν παύει να παραμένει ουσιώδες μέρος της διαδικασίας για την «αποκατάσταση». Ορισμένες φορές μάλιστα η διαδικασία μπορεί να είναι πιο επίπονη από μια ποινή φυλάκισης καθώς έρχεται κατά μέτωπο με τις πράξεις του ,συνειδητοποιεί το πόνο που έχει προκαλέσει δίνοντας του τη δυνατότητα να απολογηθεί .Αυτή η διαφοροποίηση από τις άλλες ποινές θα μπορούσε να συμβάλει στην αποτροπή της υποτροπής του δράστη άλλα και να απαλύνει την αδικία που αισθάνεται το θύμα , το οποίο έχει ενεργό ρόλο σ 'αυτή τη διαδικασία εν αντιθέσει με την ποινική δίκη, εκδηλώνοντας το πόνο ,το θυμό και συζητώντας με το δράστη . Κατά πόσο όμως είναι πρόθυμοι το θύμα ή οι συγγενείς του θύματος να έρθουν σε επαφή με το δράστη και να αποδεχτούν τη συγνώμη του;

Επιπλέον θέτει κινδύνους όπως :η διεύρυνση του δικτύου του κοινωνικού ελέγχου ,απειλείται το ακαταδίωκτο για αδίκημα για το οποίο ένα πρόσωπο έχει δικαστεί ,αλλά και το τεκμήριο της αθωότητας του δράστη απαιτώντας από τον δράστη να αναγνωρίσει την ευθύνη του πριν ξεκινήσει η διαδικασία. Ακόμη υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις στη διαδικασία ,για παράδειγμα στο παραδοσιακό σύστημα υπάρχει πάντα το δικαίωμα της έφεσης ενώ στην αποκαταστατική δεν υπάρχει ανάλογη οδός. Παράλληλα ο κίνδυνος να δικαστεί το άτομο δύο φορές για το ίδιο αδίκημα είναι υπαρκτός σε περίπτωση που στην διαδικασία αποκαταστατικής δικαιοσύνης δεν υπάρξει αμοιβαία συμφωνία.

Όλα τα παραπάνω θα μπορούσαν να είναι ωστόσο και αποτέλεσμα «ερασιτεχνισμών» ,στον σχεδιασμό ,την εφαρμογή κ.α. ,όπως για παράδειγμα έχουμε διαπιστώσει στο παρελθόν για άλλες μορφές αποκαταστατικής δικαιοσύνης (διαμεσολάβηση)ή εναλλακτικές ποινές γενικότερα⁸⁴,αυτό που μπορούμε αναφέρουμε με σιγουριά είναι πως συνίσταται ανυπαρξία ενός θεσμικού αποκαταστατικού πλαισίου (δομές-κέντρα διαμεσολάβησης ,πρόσληψη επαρκούς εκπαιδευμένου προσωπικού ,η συμβουλευτικά προγράμματα).

7.ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στην Ελλάδα, η μηδενική ανοχή, ως μέθοδος αντεγκληματικής πολιτικής, χρησιμοποιήθηκε κατά περιόδους για την μείωση του αισθήματος της ανασφάλειας των πολιτών αλλά και για την καταστολή συγκεκριμένων μορφών εγκληματικότητας. Το πρότυπο της μηδενικής ανοχής δεν εμφανίστηκε ως στοιχείο ενός ευρύτερου σχεδίου αντιμετώπισης της εγκληματικότητας παρά μόνο αποσπασματικά, με αποτέλεσμα να προτάσσεται κατά καιρούς στις προγραμματικές διακηρύξεις των υπεύθυνων για την χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής, άλλοτε να εφαρμόζεται αυστηρά απέναντι σε ορισμένες ομάδες, και άλλοτε να ατονεί⁸⁵.

⁸⁵ Π.Θ.Παπαθεοδώρου(2005),”Δημόσια ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική .Συγκριτική προσέγγιση», Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.267

Μαζικοί έλεγχοι και συλλήψεις , επιχειρήσεις «σκούπα»⁸⁶πολλές φορές μάλιστα σε περιόδους πολιτικής-κοινωνικής αναταραχής στοχοποιώντας συγκεκριμένες ομάδες με σκοπό ,είτε να πιστοποιήσουν στους πολίτες πως είναι ασφαλείς ,είτε ότι τέτοιες συμπεριφορές δεν είναι αποδεκτές και καταδικάζονται(για παραδειγματισμό) .Μια ασφάλειας χαλκευμένης .Η υιοθέτηση της από το σύστημα αντεγκληματικής πολιτικής υπήρξε μάλλον αμήχανη, αφού όταν αποτελούσε αντικείμενο διακηρύξεων εφαρμοζόταν στο ελάχιστο , ενώ όταν εφαρμοζόταν πραγματικά και συστηματοποιημένα, οι αρμόδιες αρχές το αποκηρύσσονταν επικαλούμενοι την ανάγκη προστασίας της νομιμότητας.

Χαρακτηριστική είναι η επίκληση των κυβερνώντων διεθνώς αλλά και της χώρα μας στην αποκατάσταση της ασφάλειας-ιδιαίτερα προεκλογικά – υιοθετώντας μια στρατηγική του δόγματος Νόμος και Τάξη έχοντας μηδενική ανοχή στην ανομία. Ο πολιτικός λαϊκισμός βρίσκει πρόσφορο έδαφος ν' αναπτυχθεί απέναντι σε τέτοιου είδους ζητήματα ,ειδικά αν εμπίπτουν στην λεγόμενη κοινή εγκληματικότητα αναζητώντας τον εσωτερικό εχθρό κυρίως σε περιόδους οικονομικών κρίσεων⁸⁷.

Οι πολιτικοί εκμεταλλευόμενοι του αισθήματος ανασφάλειας για τον άμεσο κατευνασμό αυτού ενισχύουν τη λήψη κατασταλτικών μέτρων επεκτείνουν το πεδίο ποινικής παρέμβασης του κράτους ,μεταβάλλοντας τη σχέση κράτους-πολίτη με τη πλειοψηφία να επιλέγει το μοντέλο του κράτους- φύλακα .

Γι' αυτό και πραγματοποιήθηκαν εντατικά οι εκκενώσεις κτιρίων, η επανασύσταση της περιβόητης δίκυκλης ομάδας καταστολής , οι προσαγωγές και οι συλλήψεις παραβατικών ατόμων από τα Εξάρχεια και από άλλους χώρους.

Έχει παρατηρηθεί άλλωστε πως κατά καιρούς το δόγμα «νόμος και τάξη» αποτέλεσε κεντρικό άξονα στη διαμόρφωση πολιτικής στην Ελλάδα.⁸⁸ Η εμμονή όμως σε συντηρητικές τιμωρητικές πολιτικές πρόληψης του εγκλήματος , του εγκλεισμού και μηδενικής ανοχής μας απομακρύνουν όλο ένα και περισσότερο από την εφαρμογή και την εδραίωση εναλλακτικών ποινών .

Η μεν ανοχή στη βία και η δε ανομία εκτρέφουν τα άκρα στη χώρα μας. Ελευθερία και η ασφάλεια⁸⁹, ως δημόσια αγαθά, είναι δυνατόν να τύχουν συνδυασμένης και ισόρροπης

⁸⁶ Για παράδειγμα το 2012 η αστυνομία με πρόφαση την εξακρίβωση στοιχείων, προχώρησε με συνοπτικές διαδικασίες στην εξέταση εκδιδόμενων γυναικών για HIV (χωρίς ενημέρωση, συγκατάθεση, επιβεβαίωση, συμβουλευτική πριν και μετά) από το ΚΕΕΛΠΙΝΟ. Στην συνέχεια απαγγέλθηκαν κατηγορίες- σε όσες ανεδείχθησαν οροθετικές- για βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη. Συνολικά προφυλακίστηκαν περίπου 32 γυναίκες και δημοσιεύτηκαν και οι φωτογραφίες τους και τα πλήρη στοιχεία τους .. Πρόκειται για σαφή καταπάτηση των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διαδικασιών στη βάση ενός επικοινωνιακού κόλπου της κυβέρνησης να ανάκτηση την πίστη του κοινού για τις ικανότητες της στην επιβολή της τάξης και την προστασία των πολιτών

⁸⁷ Οπ. Ρ. Cheigny(2003),σελ.77-78

⁸⁸Ν. Λυγερού,« Σε εφαρμογή το δόγμα "Νόμος και Τάξη" από την κυβέρνηση Μητσοτάκη» <https://slpress.gr/politiki/se-efarmogi-to-dogma-quot-nomos-kai-taxi-quot-apo-tin-kyvernisi-mitsotaki/>
Ημερομηνία δημοσίευσης:11/11/2019

προστασίας .Είναι όμως αδύνατο σε ένα κράτος με δημοκρατικό πολίτευμα να γίνει αποδεκτή η επικράτηση της ασφάλειας έναντι των θεμελιωδών αρχών της κοινωνίας.⁹⁰

Η πολιτική αυτή όμως σε συνδυασμό με το φόβο μας αποσυνδέει από τις πραγματικές κλίμακες εγκληματικότητας .Άλλωστε είναι γεγονός πως ο φόβος δεν αντανάκλα πιστά τις διαστάσεις της εγκληματικότητας⁹¹ .Χρειαζόμαστε μια ολοκληρωμένη και συνολική στρατηγική ,που να συνδυάζεται ο παράγοντας του μακροχρόνιου με του περιστασιακού.

Η λύση δεν βρίσκεται στη αστυνομοκρατία ,αλλά στην υιοθέτηση μέτρων κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής ,να στραφούμε δηλαδή στις πρωτογενείς ανάγκες του ανθρώπου και την βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση τέτοιων πρακτικών ,ενισχύοντας συγχρόνως τα αντανάκλαστικά των τοπικών αρχών στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και ευαισθητοποιώντας το κοινό ώστε να βρίσκεται σε εγρήγορση. Η επιμονή στη καταστολή προς χάριν της βιτρίνας μιας ασφαλούς χώρας μας απομακρύνει από το στόχο συγκερασμού πρόληψης –καταστολής δίδοντας προτεραιότητα στα επιφανειακά έναντι των ουσιαστικών.

ΜΕΡΟΣ Β΄: Πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος

1.Πρόληψη

Με τον όρο πρόληψη του εγκλήματος, εννοούμε το σύνολο των στρατηγικών, των προγραμμάτων και των μέτρων που μπορούμε να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε προκειμένου να παρεμποδίσουμε την διάπραξη εγκλημάτων»⁹²,είτε με την μείωση ευκαιριών διάπραξης του ή δυσχέρανσης του ίδιου του στόχου του εγκλήματος(περιστασιακή πρόληψη)⁹³.

Υπάρχουν διάφορα είδη πρόληψη ;η κοινωνική ,η ποινική ,η γενική ,η ειδική, η περιστασιακή πρόληψη.

Πρόληψη ή κοινωνική πρόληψη ,όπως χαρακτηρίζεται ,επιδιώκει την εξαφάνιση κοινωνικών συνθηκών ,που οδηγούν στο έγκλημα είτε υποκειμενικά με την κοινωνικοποίηση του ατόμου ή με την ανάπτυξη αντικινήτρων σε κάθε άτομο(γενική πρόληψη),είτε με την μείωση ευκαιριών διάπραξης του ή δυσχέρανσης του ίδιου του στόχου του εγκλήματος(περιστασιακή πρόληψη)⁹⁴

Τα επίπεδα πρόληψης

Η πρόληψη δίνει βάση στην έγκαιρη παρεμπόδιση και ανάσχεση του εγκλήματος ,αποτροπής και διαχείρισης των κινδύνων. Τα τρία επίπεδα πρόληψης διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το

⁹⁰ Ι.Μανωλεδάκης(2005) "Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης " Επιμέλεια :Χ.Ανθόπουλος,Ξ.Ι.Κοντιάδης,Θ.Παπαθεωδόρου,Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.Σάκκουλα ,Αθήνα-Κομοτηνή ,σελ.72-73

⁹² Ι. Φαρσεδάκης, «Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής», Τιμητικός Τόμος Κουράκη ,Εκδ.Αντ.Ν Σάκκουλα,σελ.169

⁹³ Στ.Αλεξιάδης, «Δικαιώματα του ανθρώπου και αντεγκληματική πολιτική», στο Αφιέρωμα στη Μνήμη Κρατερού Ιωάννου, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, Τ.21, Ειδικό τεύχος, Σεπτέμβριος 2001, σ.31-42.

⁹⁴ Στ. Αλεξιάδης, «Δικαιώματα του ανθρώπου και αντεγκληματική πολιτική», στο Αφιέρωμα στη Μνήμη Κρατερού Ιωάννου, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, Τ.21, Ειδικό τεύχος, Σεπτέμβριος 2001, σ.σ.31-42.

χρόνο και τις ομάδες πληθυσμού που απευθύνονται αλλά και ως προς το είδος των παρεμβάσεων της πολιτείας.

Το πρώτο απευθύνεται σε ολόκληρο τον πληθυσμό και η παρέμβαση στοχεύει στην εξάλειψη των παραγόντων ή των συνθηκών που θεωρείται ότι εξωθούν προς το έγκλημα όπως, την ικανοποίηση βασικών αναγκών δηλαδή την εξασφάλιση στέγης, εκπαίδευσης, διατροφής, εργασίας, περίθαλψης, ασφάλισης κ.λπ. (γενική πρόληψη).

Η γενικοπροληπτική λειτουργία της ποινής επιτυγχάνεται με την αποχή των πολιτών από την διάπραξη εγκληματικών πράξεων αφενός μέσω του εκφοβισμού επιβολής της προβλεπόμενης από το νόμο ποινής, αφετέρου με την ανάπτυξη ψυχολογικής αποστροφής προς το έγκλημα με παιδαγωγικό τρόπο και αντίρροπων ατομικών, ψυχολογικών παραγόντων προς την τάση για παραβατικότητα υποδεικνύοντας την σύννομη συμπεριφορά που είναι συμβατή με το ισχύον αξιακό σύστημα⁹⁵. Είναι η παρέμβαση με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, γιατί απευθύνεται στο σύνολο των πολιτών. Πρόκειται για μακροπρόθεσμα μέτρα που λαμβάνονται πριν την τέλεση του εγκλήματος και επιχειρούνται συμπληρωματικά μέσα από την ενίσχυση των θεσμών κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο κλπ.), την καταπολέμηση των κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία και λοιπά κοινωνικά προβλήματα), τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου, την εξομάλυνση των πολιτισμικών συγκρούσεων, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών συνολικά κ.τ.λ.

Στο δεύτερο επίπεδο, απευθύνονται σε ειδικές κατηγορίες κοινωνιών, ατόμων ή ομάδων που μειονεκτούν από φυσική ή κοινωνική άποψη, που πιθανολογείται βασίμως πως η κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα καθιστά εξαιρετικά ευάλωτα (π.χ. πρόσφυγες, μετανάστες, τοξικοεξαρτημένοι, αποφυλακισμένοι, επαίτες) στην επίδραση των εγκληματογόνων παραγόντων δηλαδή κινδυνεύουν να οδηγηθούν στην παράβαση του ποινικού νόμου.

Σ' αυτό το επίπεδο κρίνεται αναγκαία η έγκαιρη επισήμανση και παρέμβαση στα προβλήματα τους λαμβάνοντας μέτρα κοινωνικής πολιτικής, που στοχεύουν στη παροχή εξειδικευμένης συνδρομής αναλόγως με τις ανάγκες που ταιριάζουν στην κατάστασή τους (με ενίσχυση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης, τοπικής αστυνομίας, κοινωνικών φορέων). Και τα δύο αυτά επίπεδα εγγράφονται στη πρόληψη και έχουν τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Τέλος, στο τρίτο επίπεδο, που το άτομο έχει ήδη εγκληματήσει, ενεργοποιούνται μέτρα κοινωνικού ελέγχου δηλαδή η επιβολή του ποινικού νόμου, που στοχεύει στην πρόληψη της υποτροπής δηλαδή να αποτραπεί η τυχόν επανάληψη αυτής της αξιόποινης συμπεριφοράς. Μέσα από την επιβολή και εκτέλεση μιας ποινικής κύρωσης (ειδική ποινική πρόληψη). Αυτό το επίπεδο έχει ελάχιστη αποτελεσματικότητα. Μάλιστα τα αποτελέσματα μπορεί να είναι αρνητικά, αφού είτε διευκολύνει την υποτροπή, είτε τη προκαλεί ιδιαίτερα στη περίπτωση εγκλεισμού του ατόμου.⁹⁶

Για την ενεργοποίηση των επιπέδων πρόληψης θα μπορούσαν να υλοποιηθούν ειδικά προγράμματα για παιδιά, τα οποία θα αναληφθούν από άτομα με τις απαιτούμενες επιστημονικές γνώσεις ενώ παράλληλα θα βασίζονται στην ενεργό συμμετοχή των πολιτών. Συγκεκριμένα με την οργάνωση ατομικών ή ομαδικών προγραμμάτων θα μπορούσαμε να

⁹⁵ Ι.Φαρσεδάκης, Στοιχεία Εγκληματολογίας, σελ.62

⁹⁶ Ι.Φαρσεδάκης, Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σελ.125-126

μεταδώσουμε τα κατάλληλα μηνύματα μέσω βιωματικών ασκήσεων για να κατανοήσουν έννοιες όπως η εγκληματική παράβαση(πρόγραμμα αμφισβήτησης ,που ενισχύουν το πνεύμα του εθελοντισμού) ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων ενδυνάμωση της προσωπικότητας και της αυτοπεποίθησης μέσω της συμμετοχής τους στα αθλήματα και ασχολούμενοι με τις τέχνες⁹⁷.

Οι ειδικοί είναι εφικτό να εντοπίσουν παιδιά που ενδέχεται να αναπτύξουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή να έχουν αναπτύξει ,ώστε να δώσουν κατευθύνσεις συνεργαζόμενοι με την οικογένεια των παιδιών, το σχολείο, δάσκαλους, το δήμο και μη κυβερνητικές οργανώσεις . Ακόμη η υλοποίηση προγραμμάτων που στοχεύουν στην πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας(σχολικός εκφοβισμός βία, χρήση ουσιών ,κλοπές) μέσω της ανάπτυξης της προσωπικότητας των νέων, τω δεξιοτήτων τους, εκμάθηση αξιών (υπευθυνότητα, σεβασμό, την ιδέα του εθελοντισμού) ,παροχή υψηλής ποιότητας προσχολικής εκπαίδευσης καθώς και μεταρρυθμίσεις στο τομέα της υγείας ,της παιδείας κρίνονται επίσης αναγκαίες⁹⁸.

Από την άλλη μελέτη του οργανισμού RAND(Greenwood) επιβεβαιώνει τη μείωση της εγκληματικότητας μέσω της δαπάνης για την εκπαίδευση των γονέων και με στρατηγικές κινήτρων αποφοίτησης επιτεύχθηκαν περισσότερα οικονομικά οφέλη παρά με το νόμο των «τριών χτυπημάτων». Η μη ένδειξη ανοχής μάλλον κάνει τη κατάσταση χειρότερη⁹⁹.

Επαναφορά του θεσμού της οικογένειας με την λειτουργία Ακαδημίας Γονέων

Οι σχολές γονέων είναι μια καλή ευκαιρία για την βελτίωση σχέσεων γονέων –παιδιών για την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων. Οι παραβατικές συμπεριφορές άλλωστε προέρχονται από αυτούς που ζουν στο περιβάλλον ,το οποίο νοσεί. Η παραβατικότητα των ανηλίκων έρχεται να επισφραγίσει ως σύμπτωμα τη δυσλειτουργία μιας οικογένειας ή την αδυναμία των γονιών να οριοθετήσουν τις παραβατικές συμπεριφορές των παιδιών τους. Γι' αυτό πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα συναντήσεων γονέων με κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας ενός αναγνωρισμένου φορέα, ο οποίος μπορεί ανάλογα με την προβληματική της οικογένειας, να τους υποστηρίξει συμβουλευτικά ή να τους παραπέμψει σε δημόσιους φορείς, ΜΚΟ ή άλλες οργανώσεις ανάλογα με το αίτημα.

Σε πολλές πόλεις και κοινωνίες που έχουν πληγεί από την εγκληματικότητα και στις οποίες έχουν εφαρμοσθεί οι παραπάνω στρατηγικές έχει επιτευχθεί ουσιαστική και διαρκής μείωση της παραβατικότητας, της βίας και της ανασφάλειας. Έχει βελτιωθεί η ποιότητα ζωής και η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη έχει επιταχυνθεί.

Το αν η Ελλάδα αποφασίσει να επενδύσει με περισσότερο θάρρος και κοινωνική ευαισθησία για τα παιδιά θα εξαρτηθεί από την πολιτική βούληση και από την πίεση που θα ασκήσει η κοινή γνώμη. Είναι βέβαιο ότι η διάθεση κονδυλίων γι' αυτό το σκοπό αποτελεί άμεση προτεραιότητα ,η δημιουργία των απαραίτητων κοινωνικών υπηρεσιών και η στελέχωσή τους

⁹⁷ Παραδείγματα τέτοιων προγραμμάτων αποτελούν πρώτον το Perry (Perry Pre School Project) που υλοποιήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες και έδειξε μακροπρόθεσμη επίδραση των παρεμβάσεων σε μικρές ηλικίες , το πρόγραμμα Ego –Strength που εφαρμόζεται στην Αυστρία και Ουγγαρία και πλήθος καλών πρακτικών στην Αμερική όπως το Candy Stripes και το Big Broth.Βλ. Sohail Husain, "Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας" , Επιμέλεια: Ν. Κουράκης Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών και Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος- Πρακτικά Συνεδρίου(Αθήνα,17 Μαΐου 2006),Εκδόσεις ANT. Ν. Σάκκουλα ,Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.33-36 και116-119

⁹⁸ I.Walker and B.Welsh (1996),Πρόληψη της εγκληματικότητας ,σελ.879

⁹⁹ Sohail Husain(2006), σελ.27

με το κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό το οποίο, η χώρα μας διαθέτει σε αφθονία αλλά το οποίο, για βιοποριστικούς λόγους, υποχρεώνεται να απασχολείται σε εντελώς άσχετες με την ειδικότητα του εργασίες¹⁰⁰.

Η μόνη οδός για το περιορισμό του εγκλήματος είναι η κοινωνική πρόληψη. Αν δεν εξασφαλιστούν τα αναγκαία αγαθά για όλους όπως η κατοικία, η υγεία, η εργασία, εκπαίδευση, δηλαδή τα στοιχειώδη αγαθά που έχει ανάγκη ο άνθρωπος για να εξανθρωπιστεί θα παραμείνει ζώο, καθώς η παιδεία και η κοινωνικοποίηση είναι αυτά που τον αλλάζουν.

Οι κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθήσουμε έχουν χαραχθεί κατά καιρούς με σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης ενώ τα μέσα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στην ελληνική πραγματικότητα.

Αρωγός στο έργο αυτό μπορεί να είναι τα μέλη του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Πρόληψη της Εγκληματικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU Crime Prevention Network-EUCPN) για την προώθηση πληροφοριών που έχει συλλέξει, αξιολογήσει για δραστηριότητες αναφορικά με τη πρόληψη του εγκλήματος και την ανταλλαγή καλών πρακτικών που αφορούν την πρόληψη του εγκλήματος συνεισφέροντας στην ανάπτυξη τοπικών και εθνικών στρατηγικών, οργανώνοντας συναντήσεις, σεμινάρια και συνέδρια.

Θα πρέπει να επιδιωχθεί μια ολοκληρωτική αλλαγή του τρόπου προσέγγισης του εγκληματικού ζητήματος. Βάση της αντιμετώπισης πρέπει να αποτελέσει η κοινωνική πρόληψη ενώ αντίθετα η καταστολή του εγκλήματος να ακολουθείται μονάχα σε περίπτωση αποτυχίας της και φυσικά παραμένοντας συνεπείς στις βασικές αρχές ενός κράτους δικαίου. Η σημερινή κατάσταση ανισορροπίας μεταξύ της κρατικής καταστολής και της πρόληψης πρέπει να πάψει να υπάρχει. Η κύρια προσπάθεια πρόληψης όπως είναι φυσικό πρέπει να καταβληθεί στο χώρο των νέων.

Παρά ταύτα, η πρόληψη της εγκληματικότητας παραμένει περισσότερο ρητορεία παρά πράξη. Η χώρα μας είναι μακριά από τον επιδιωκόμενο στόχο, αφού χαρακτηρίζεται για την έλλειψη οργάνωσης, την ευκαιριακή αντιμετώπιση των προβλημάτων και από ένα σημαντικό έλλειμμα οποιαδήποτε πολιτικής για θέματα κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής προστασίας των μελών της.

1.1 Περιστασιακή πρόληψη

Τα μέτρα περιστασιακής πρόληψης (αποτρεπτική πρόληψη) περιλαμβάνουν μια σειρά φυσικών μέτρων, ώστε το έγκλημα να γίνει δυσκολότερο, πιο ριψοκίνδυνο ή λιγότερο ανταποδοτικό. Μια σειρά τεχνικών μέτρων που επιχειρούν να αποτρέψουν με τη δημιουργία κάθε λογής εμποδίων εκείνους που ετοιμάζονται να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις από το να επιτύχουν το σκοπό τους αλλά και μέτρα προστασίας και βελτίωσης της ασφάλειας (πόρτες ασφαλείας, καλύτερες κλειδαριές,) με αυξανόμενη επιτήρηση (περιπολίες, κάμερες), χρήση της τεχνολογίας. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως η προσοχή της επικεντρώνεται

¹⁰⁰ Α.Μαγγανάς, "Κοινωνικές υπηρεσίες για ανηλίκους: Ένας αποτελεσματικός τρόπος πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας. Η εμπειρία του Κεμπέκ", Ποιν.Δίκ. & Εγκληματολογία 1/2010, σελ.17

στις συνθήκες τέλεσης αξιόποινων πράξεων.¹⁰¹ Μέτρα για την περιβαλλοντική και χωροταξική αναβάθμιση των περιοχών με οξυμένα προβλήματα εντάσσονται στις δράσεις τις περιστασιακής πρόληψης.

Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι οι εγκληματίες σήμερα φαίνεται να υπερνικούν κάθε εμπόδιο που τίθενται. Ακόμα κι αν τα μέτρα προστασίας αποδώσουν και προστατέψουν το θύμα στο προσωπικό του περιβάλλον πάντα υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι και στόχοι.

Τα μέτρα περιστασιακής πρόληψης δηλαδή που λαμβάνονται για μια συγκεκριμένη περιοχή έχει υποστηριχθεί πως συνήθως έχουν ως αποτέλεσμα τη μετακύλιση της εγκληματικότητας σε άλλες περιοχές.

Παρ' όλα αυτά πρωτοβουλίες στον τομέα της επιχειρηματικής και οικονομικής ανάπτυξης μιας περιοχής φαίνεται ότι αναβαθμίζουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων, οι οποίοι νιώθουν πιο ασφαλείς και πιο οικεία στο χώρο τους, φροντίζοντας παράλληλα για την εικόνα των αστικών περιοχών με την ανάπλαση ολόκληρων συνοικιών. Επιπλέον είναι λιγότερο επεμβατικές για τις ατομικές ελευθερίες, ενδυναμώνουν την κοινωνική ευσυνειδησία και το αίσθημα του καθήκοντος μέριμνας για τα έννομα αγαθά των συμπολιτών του αλλά δε παύουν να είναι χρονοβόρες και δαπανηρές.

Της ανάπλασης φυσικά προηγείται η μελέτη των κυκλοφοριακών, περιβαλλοντικών όπως και άλλων επιπτώσεων, ώστε η πιλοτική εφαρμογή που σχεδιάζουμε να είναι πιο κοντά στη πραγματικότητα και στις εκτιμήσεις μας. Αλλά ακόμη κι αυτή μπορεί να αποβεί επικίνδυνη για τις τοπικές επιχειρήσεις καθώς ενδέχεται να κλείσουν. Μάλιστα σύμφωνα με τον κ. Κ. Αναγνωστόπουλο συγκοινωνιολόγο – πολεοδόμο πρέπει να υπάρξει επιστημονικότητα, συμμετοχικότητα, διαβούλευση, και σοβαρή τεκμηρίωση για να φθάσουμε σε ένα πιλοτικό έργο και να διαπιστώσουμε αν τελικά αυτό που σχεδιάσαμε στην θεωρία θα μπορέσει να γίνει πράξη¹⁰².

Για παράδειγμα το μέτρο της περιστασιακής πρόληψης που υιοθετήθηκε από τη βρετανική κυβέρνηση στη δεκαετία του 1990 με τη μαζική εγκατάσταση καμερών στις αστικές ζώνες, η οποία μάλιστα ήταν πεπεισμένη για την αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου, δέκα χρόνια αργότερα αποδείχθηκε πως μπορεί να είναι αποτελεσματική μονάχα υπό προϋποθέσεις¹⁰³. Για να λειτουργήσει αποτελεσματικά πρέπει να πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις: α) υποδομή και διάθεση αντίστοιχων πόρων, β) να ληφθεί υπόψη η συνθετότητα του αστικού περιβάλλοντος, διότι ως μέτρο δεν έχει σημαντική επίδραση στους σύνθετους χώρους, γ) να συνδυασθούν διάφορα μέτρα πρόληψης ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους, δηλαδή αστυνομικές περιπολίες, ευαισθητοποίηση κοινού κ.α. και τέλος να προσδιοριστούν με

¹⁰¹ Τα παραπάνω μέτρα επικροτούνται από τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και φρόνιμο θα ήταν να εφαρμόζονται ακολουθώντας τις οδηγίες και την επίβλεψη των αρχών για να μην καταλήγουμε σε αυτοδικίες. Βλ. Recommendation R(87)21 on assistance to victims and prevention of victimization (art. 15) and explanatory report (1988)

¹⁰² Κ. Λυμπεροπούλου, «Τρεις συγκοινωνιολόγοι στην HuffPost για το «ξήλωμα» του Μεγάλου Περιπάτου» https://www.huffingtonpost.gr/entry/treis-seykoinoniologyoi-sten-huffpost-yia-to-xeloma-toe-meyaloe-peripatoe_gr_5f6b0fd5c5b6189caefa205e, Ημερομηνία δημοσίευσης: 24/09/2020

¹⁰³ Μη ξεχνάμε πως η κάμερες συνετέλεσαν μάλλον στη αύξηση της εγκληματικότητας εξαιτίας της αύξησης εντοπισμού τους. Στο τομέα των αδικημάτων κατά της περιουσίας η επιτήρηση της συμπεριφοράς του δράστη υπό την έννοια ότι έδρασε με περισσότερες προφυλάξεις. Ωστόσο σημειώθηκε μείωση στις κλοπές αυτοκινήτων στους χώρους στάθμευσης.

ακρίβεια οι στόχοι ,οι κάμερες δεν έχουν την ίδια επίδραση σε όλες τις κατηγορίες εγκληματιών ¹⁰⁴ .

1.2.Το παράδειγμα της Αθήνας

Το τελευταίο διάστημα έχουν ξεκινήσει οι εργασίες ανάπλασης του κέντρου της Αθήνας στα πλαίσια υλοποίησης του σχεδίου «Ο Μεγάλος Περίπατος της Αθήνας»¹⁰⁵ ,το οποίο περιλαμβάνει εκτενείς πεζοδρομήσεις και ανάπτυξη ποδηλατοδρόμων. Την ίδια στιγμή υλοποιείται το σχέδιο ανάπλασης των Εξαρχείων που είναι ιδιαίτερα φιλόδοξο. Περιλαμβάνει ήπιου χαρακτήρα παρεμβάσεις για την ανασυγκρότηση της περιοχής βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου αλλά και μακροπρόθεσμου χαρακτήρα, με σκοπό τον εξωραϊσμό της γειτονιάς παράλληλα με την αποκατάσταση της τάξης και την εφαρμογή του νόμου.

Αναλυτικότερα ,πραγματοποιήθηκαν με εντατικούς ρυθμούς εργασίες από διάφορες υπηρεσίες του Δήμου με παρουσία της Αστυνομικής Δύναμης για τον καθαρισμό, τον καλλωπισμό των ελεύθερων χώρων και τη συντήρηση των δημοτικών υποδομών, στην περιοχή των Εξαρχείων. Προχώρησαν στην δεντροφύτευση και συντήρηση του υπάρχοντος πρασίνου, καθαρισμό των γκράφιτι, βάφτηκαν τα παγκάκια κολώνες ,τοίχοι, αντικαταστάθηκαν χαλασμένες κολώνες φωτισμού και γενικότερα σε επισκευές κ.α.

Επιπλέον πρόσφατα παραδόθηκε στους πολίτες η νέα πλατεία Ομονοίας μετά τη διαδικασία συντήρησης και ανακατασκευής της ευελπιστούν πως ο καλλωπισμός της θα συμβάλλει στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής καθώς είναι γνωστό ότι βρίσκονται σε εξέλιξη τουριστικές επενδύσεις , που θεωρείται πως θα αναβαθμίσουν σε μεγάλο βαθμό την εικόνα του κέντρου¹⁰⁶.

Στη σύγχρονη κατασκευή θα προστεθούν κάποιες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, οι οποίες, έχουν ως σκοπό να σε συνδυασμό με τη διαρκή κινητικότητα της περιοχής, να τη μετατρέψουν σε εμπορικό κέντρο αλλά και σε πεδίο πολλαπλών στάσεων, δίνοντας νέα πνοή στο κέντρο της Αθήνας.

Εκτός του αυτού έργα όπως ο Μεγάλος Περίπατος πέρα από τη συμβολή τους στην ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου της Αθήνας συνεισφέροντας στην αύξηση της κινητικότητας και των θέσεων εργασίας στη πόλη, στην αναβάθμιση της ποιότητα ζωής των κατοίκων και των εργαζόμενων , στην αισθητική αναβάθμιση γειτονιών και δρόμων του κέντρου με λιγότερα αυτοκίνητα και περισσότερη ασφάλεια κ.α.

¹⁰⁴ Α.Μαγγανά (2004),Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη,σελ.628-629

¹⁰⁵ Η αρχή θα γίνει με ήπιες παρεμβάσεις, όπως σήμανση στα οδοστρώματα και εγκατάσταση εξοπλισμού όπως παγκάκια και ζαρντινιέρες. Ενώ για το αστικό πράσινο έχει τετραπλασιαστεί ο σχετικός προϋπολογισμός από 2,5 εκατομμύρια σε 10 εκατομμύρια τον χρόνο. «Πιάνουν δουλειά τα συνεργεία για τις πεζοδρομήσεις στο κέντρο»,29 Μάϊου 2020 <https://www.fpress.gr/diafora/story/64824/pianoyn-doyleia-ta-synergeia-gia-tis-pezdromiseis-sto-kentro>

«Μεγάλος Περίπατος Μπακογιάννης: Το σχέδιο θα ολοκληρωθεί τέλη Ιουνίου» Pagenews Team 28.05.2020 <https://www.pagenews.gr/2020/05/28/ellada/megalos-peripatos-mpakogiannis-to-sxedio-tha-oloklirothei-teli-iouniou/http://megalosperipatos.cityofathens.gr/>

¹⁰⁶ <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/to-megalo-stoixima-tis-anaplastis-tis-plateias-omonoias>

Και «Ανάπλαση Ομόνοιας: Το "στοίχημα" για επενδύσεις σε ξενοδοχεία», THETOC TEAM ,14 -2 20

<https://www.thetoc.gr/oikonomia/article/anaplasti-omonoias-to-stoixima-gia-ependuseis-se-ksenodoxeia/>

Η ανακατασκευή ενθαρρύνει τις επενδύσεις και τις δραστηριότητες , θα «φρενάρει» όμως το έγκλημα;

Μέτρα ανάπλασης και βελτίωση του περιβάλλοντος χώρου δεν αρκούν για την εξάλειψη της εγκληματικότητας –όπως απέδειξε και το Chicago Area Project – χρειάζεται υποδομές , οργάνωση και βοήθεια από κρατικούς φορείς .

Εντούτοις η εγκατάσταση εμπορικών δραστηριοτήτων σε υποβαθμισμένες περιοχές και η εμπορική εκμετάλλευση μιας περιοχής μπορεί να μειώσει την εγκληματικότητα αλλά και την ανεργία¹⁰⁷. Δεν πρέπει όμως να λησμονούμε το ρόλο του πολίτη μέσω της ενεργού συμμετοχής στα κοινά του δήμου αλλά και μέσω της άσκησης του άτυπου κοινωνικού ελέγχου ,ο οποίος εκλείπει στις μέρες μας .

Οι παρεμβάσεις αυτές είχαν και έχουν ως σκοπό την ενίσχυση του αισθήματος της ασφάλειας αλλά και την βελτίωση της καθημερινότητας των Αθηναίων. Το ζήτημα έγκειται στη διάρκεια αυτών των μέτρων και στην αποτελεσματικότητα τους να απομακρύνουν τις αντικοινωνικότητες. Η εμπειρία έχει δείξει πως τα μέτρα περιστασιακής πρόληψης από μόνα τους δεν λύνουν το πρόβλημα στη ρίζα του. Η εικόνα αλλοιώνεται συνήθως πολύ σύντομα με graffiti ,διακίνηση ναρκωτικών ,σκουπίδια ,μικροκαταστροφές ως μια επίδειξη δύναμης έναντι του κράτους. Το θετικό είναι πως υπάρχει θέληση θεωρητικά αλλά και πρακτικά για αλλαγή με τους υπεύθυνους του Δήμου να τονίζουν πως « θα πάνε όσες φορές χρειαστεί»¹⁰⁸.

Η βελτίωση της ποιότητας ζωής όμως δεν πρέπει να βασιστεί σε αισθητικές, χωροταξικές και συγκοινωνιακές παρεμβάσεις . Γι' αυτό άλλωστε της υλοποίηση τέτοιων μέτρων περιβαλλοντικού σχεδιασμού ,προηγούνται ειδικές εγκληματολογικές μελέτες ώστε να λειτουργήσει εγκληματοπροληπτικά .

Μερικοί από τους διεθνείς τρόπους αποτροπής και αντιμετώπισης των βανδαλισμών που εφαρμόζονται και έχουν αποδώσει είναι :1) Ο φωτισμός που είναι ο μεγαλύτερος εχθρός των βανδάλων, καθώς δυσκολεύει το έργο τους και αποτελεί ένα εύκολο βήμα προληπτικής δράσης έναντι του βανδαλισμού 2) Χρησιμοποίηση άφθαρτων υλικών και άμεση αποκατάσταση των βανδαλισμών καθώς ένας από τους λόγους που δρουν οι βάνδαλοι είναι να το δουν οι άλλοι ,ένα είδος επίδειξης μεταξύ των ατόμων του κύκλου τους. Συνεπώς η άμεση αφαίρεση του «έργου» τους ακυρώνει και τους αποθαρρύνει εξουδετερώνοντας ταυτόχρονα καθ' αυτό τον τρόπο το κίνητρο επανάληψης του. Οι διεθνείς συστάσεις για την αντιμετώπιση των βανδαλισμών προβλέπουν τον άμεσο καθαρισμό, επισκευή ή αφαίρεση των κατεστραμμένων αντικειμένων:

Η τοποθέτηση άφθαρτων υλικών όπως άθραυστο γυαλί αλλά και ο καθαρισμός ή το βάνσιμο με ειδικό υλικό anti-graffiti, δηλαδή χρήση διαλυτικού υγρού(ή μπογιάς ανάλογα με την επιφάνεια πέτρινη ,μαρμάρινη ,τσιμεντένια κ.α.) ή χρήση πιεστικών νερού θα προστατέψει τις επιφάνειες από αντίστοιχες μελλοντικές δράσεις και θα διατηρήσει τη πόλη καθαρή. Δυστυχώς όμως το κόστος και η πρακτική εφαρμογή τους είναι δυσβάσταχτη για μικρά και μεσαία εισοδηματικά στρώματα.. Ο Δήμος Αθηναίων έχει εφαρμόσει πρακτικές anti-graffiti

¹⁰⁷ Ε.Λαμπροπούλου, "Κοινοτισμός και κοινοτική πρόληψη: τα «νέο παράδειγμα» στην αντεγκληματική πολιτική», Τιμητικός τόμος Α.Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου,σελ.788

¹⁰⁸Εξάρχεια: Συνεργεία για ανάπλαση της πλατείας - Αστυνομική παρουσία περιμετρικά , 26.9.2019 <https://www.lifo.gr/now/greece/253068/eksarxeia-synergeia-gia-anaplasti-tis-plateias-astynomiki-paroysia-perimetrika>

σε κάποιους πολύ κεντρικούς δρόμους (Πανεπιστημίου),¹⁰⁹ ώστε κεντρικοί άξονες και τοπόσημα της πόλης να αναδειχθεί ο κτιριακός τους πλούτος του κέντρου. Δράσεις όπως η παραπάνω εντάσσονται στον συνολικό σχεδιασμό βελτίωσης της πόλης για τους κατοίκους αυτής αλλά και τους επισκέπτες.

Εντούτοις η έλλειψη κοινοτικής συνείδησης οδηγεί σε σημαντικό βαθμό αφενός τους βάνδαλους στη καταστροφή των δημοσίων χώρων με τη πρόφαση της εκτόνωσης ή της διαμαρτυρίας, αφετέρου οι πρωτοβουλίες των πολιτών σε επίπεδο γειτονιάς και η δραστηριοποίηση τους εκλείπουν. Η ανάπτυξη της ιδέας του «μοιράζομαι» είναι καθοριστική τόσο για την πρόληψη όσο και για την αντιμετώπιση της κοινωνικής αταξίας.¹¹⁰

Το πρόγραμμα «Υιοθέτησε την πόλη σου» του Δήμου Αθηναίων αποτελεί μια καλή ευκαιρία να καλλιεργηθεί το συνεργατικό πνεύμα μεταξύ των πολιτών μέσα από την ανάληψη της ευθύνης για την φροντίδα και τη συντήρησή του όπου και όταν χρειάζεται.

Σ' αυτό μπορούν να συνδράμουν εκτός των πολιτών μικρές ή μεγάλες επιχειρήσεις, ιδρύματα και φορείς «υιοθετώντας» έναν δρόμο, ένα πάρκο, μια πλατεία, μια παιδική χαρά, ένα γήπεδο, μια γειτονιά ώστε να γίνουν πιο φωτεινά, πιο πράσινα, πιο φιλικά για τους κατοίκους και τους επισκέπτες.

Οι παρεμβάσεις στην πόλη, μικρής ή μεγαλύτερης κλίμακας, περιλαμβάνουν την αναβάθμιση του αστικού εξοπλισμού, την δημιουργία νέων υποδομών ή την συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων, τον καθαρισμό, την ανανέωση και ενίσχυση του πρασίνου, την ενίσχυση του φωτισμού, τη συντήρηση και βιώσιμη διαχείριση δημόσιων χώρων σε όλη την πόλη.¹¹¹

2.ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '50 άρχισε να γίνεται αισθητό σε διεθνές επίπεδο το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των σύγχρονων κοινωνιών για την ενίσχυση των πολιτικών πρόληψης της εγκληματικότητας. Τότε ιδρύθηκαν και τα ειδικά τμήματα μελέτης, δράσης, συντονισμού των πολιτικών ενεργειών του ΟΗΕ¹¹². Όμως τη δεκαετία του '80 οι πολιτικές αυτές έλαβαν

¹⁰⁹ Τον Μάρτιο 2020, με τη βοήθεια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, καθαρίστηκαν 2000 m2 συνολικής επιφάνειας στους δρόμους περιμετρικά της Ομόνοιας με τη χρήση 260 λίτρων ειδικού υλικού αφαίρεσης μπογιάς και 140 λίτρων προστατευτικής επιστρώσης anti-graffiti. <https://adoptathens.gr/> και «Υιοθέτησε την πόλη σου» -Το καινοτόμο πρόγραμμα του Δήμου Αθηναίων», https://www.athensvoice.gr/life/urban-culture/athens/584151_yiothetise-tin-poli-soy-kainotomo-programma-toy-dimoy-athinaion Αθήνα, 03.10.2019

¹¹⁰ Δ. Καλαντζής, «Βανδαλισμοί στον δημόσιο χώρο και τρόποι αντιμετώπισής τους», Οκτώβριος 2018 <https://www.postmodern.gr/vandalismoi-ston-dimosio-choro-kai-tropoi-antimetopisis-toys>

¹¹¹ Η αρχή έγινε με την Πλατεία Ανοίξεως στο Γκάζι, η οποία απέκτησε περισσότερη ζωντάνια, αφού καθαρίστηκε και ανανεώθηκε το πράσινο και τα παγκάκια με τη στήριξη της attp και της Leroy Merlin <https://adoptathens.gr/>

ΑΘΗΝΑ 03.10.2019 «Υιοθέτησε την πόλη σου» -Το καινοτόμο πρόγραμμα του Δήμου Αθηναίων https://www.athensvoice.gr/life/urban-culture/athens/584151_yiothetise-tin-poli-soy-kainotomo-programma-toy-dimoy-athinaion

¹¹² Όργανα όπως : Committee on Crime Prevention and Control και Crime Prevention and Criminal Justice Branch .Βλ. πιο αναλυτικά στο United Nations and the Crime Prevention ,N.York ,1991 από το Χ. Ζαραφωνίτου, Τοπική κοινωνία και αντεγκληματική πολιτική, από το Κοινωνία, Έγκλημα, Έθελοντισμός: Το παράδειγμα της επανένταξης :Επάνοδος, Επιμέλεια: Ε. Φασουλα, Φ. Μηλιώνη, ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2012 Αθήνα, σελ.45 υπ.1

τη σύγχρονη μορφή τους που αντανακλά το συμμετοχικό πρότυπο της αντεγκληματικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο .

Αρχικά οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν μέσω ομάδων πίεσης π.χ. για την αποποινικοποίηση -εγκληματοποίηση μιας πράξης αλλά και να προκαλέσει τη δημιουργία αυταρχικού μοντέλου αντεγκληματικής πολιτικής μέσα από την απαίτηση αυστηρότερων μέτρων αντιμετώπισης στο έγκλημα .Μέσω του ρολού του ως μάρτυρα σε ένα έγκλημα ,με την υιοθέτηση μέτρων περιστασιακής πρόληψης αλλά και με την συμμετοχή του στα εναλλακτικά μέτρα έκτισης μιας ποινής(βλ. διαμεσολάβηση)

Στο πλαίσιο αυτό άρχισε η αξιοποίηση του ρόλου των τοπικών κοινωνιών μέσω συντονισμένων δράσεων και συνεργασίας με τη πολιτεία. Απόρροια αυτού ήταν αφενός η δημιουργία ειδικευμένων οργάνων πρόληψης του εγκλήματος¹¹³,τα οποία λειτουργούσαν είδη στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες με τη μορφή του Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας και αφετέρου η επέκταση της κοινοτικής αστυνόμευσης άλλοτε με τη μορφή συνεργασίας αστυνομίας –πολιτών και άλλοτε με τη μορφή αστυνομίας της εγγύτητας

Το συμμετοχικό πρότυπο βασίστηκε στην ιδέα πως οι απαντήσεις στο εγκληματικό φαινόμενο δεν αποτελούν πλέον μονοπώλιο του κράτους αλλά υπόθεση ολόκληρου του κοινωνικού συνόλου¹¹⁴ και στο ότι το κοινό είναι πρωταρχικά υπεύθυνο για την δική του ασφάλεια ή τουλάχιστον «συνυπεύθυνο». Η επιτυχία αυτής της πολιτικής έγκειται στο γεγονός ότι στην υλοποιείται σε τοπικό επίπεδο ,διότι στο μικροεπίπεδο τη πόλης ή της γειτονίας ανιχνεύονται καλύτερα τα κοινωνικά προβλήματα ,εντοπίζονται οι προϋποθέσεις ανάπτυξης της κοινωνικής αλληλεγγύης ,αμβλύνονται οι δυσχέρειες εφαρμογής κοινωνικών πολιτικών λόγου ευκολότερου συντονισμού των συναρμόδιων φορέων και της μικρότερης έκτασης του πεδίου εφαρμογής του¹¹⁵.

2.1 ΔΙΕΘΝΗ ΝΟΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ «ΚΟΙΝΟΥ» ΣΤΗΝ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Κοινό τόπο αποτελεί η αντίληψη ότι το κράτος μόνο του δεν μπορεί να προλάβει όλες τις αξιόποινες πράξεις. Γι' αυτό κατά τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα δημιουργήθηκε η ανάγκη της ενεργού συμμετοχής των πολιτών ,η οποία εκφράστηκε επίσημα και στα κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής των διεθνών οργανισμών.

Ήδη από το 4ο Συνέδριο για την Πρόληψη και τον Έλεγχο του Εγκλήματος και της Παραβατικότητας του Ο.Η.Ε. που διεξήχθη το 1970, στο Κιότο, η συμμετοχή του κοινού κατείχε ιδιαίτερη θέση.¹¹⁶ Αλλά και στους «Κανόνες του Τόκυο» το1990 ο Ο.Η.Ε αναγνώρισε την ανάγκη ενθάρρυνσης της συμμετοχής του κοινού κατά την υποβολή των δραστών σε μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα (Κανόνας 17)¹¹⁷ καθώς και το 2002 με την

¹¹⁵ Βλ. Ζαραφωνίτου, Χρ. (2003), Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,σελ.19-20

¹¹⁶ United Nations Once on Drugs and Crime (UNODC), διαθέσιμο σε:
<<http://www.unodc.org/congress/en/previous/previous-04.html>>

¹¹⁷ Πρόκειται για την Απόφαση 45/110 της 14.12.1990 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ «Στοιχειώδεις Κανόνες για τα μη Στερητικά της Ελευθερίας Μέτρα». Το κείμενο της Απόφασης βλ. σε: Πιτσελά, Α. (2003). Διεθνή Κείμενα Σωφρονιστικής Πολιτικής. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, 495 επ.

δράση για την προώθηση μιας αποτελεσματικής πρόληψης του εγκλήματος (Απόφαση 2002/13)¹¹⁸.

Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη από το 2001 με τη Λευκή Βίβλο (COM 2001 428 τελικό)¹¹⁹ αναγνώριζε την ιδιαίτερη σημασία της συμμετοχής των πολιτών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο «στην εκπόνηση και υλοποίηση των πολιτικών», καθώς και της κοινωνίας των πολιτών. Επιπροσθέτως, η συμμετοχή του κοινού τονίζεται στην πρόληψη της εγκληματικότητας (Com 2004 165 τελικό)¹²⁰.

Σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική η Σύσταση (83) 7¹²¹ τόνισε πως ο ρόλος του κοινού δεν περιορίζεται μόνο στο στάδιο της πρόληψης αλλά επεκτείνεται και στην καταστολή: στη ποινική δίωξη μέσω της μήνυσης, της εκδίκασης μέσω του θεσμού του μάρτυρα ή του λαϊκού δικαστή, της έκτισης των ποινών μέσω των επισκέψεων στις φυλακές, της μετασφρονιστικής μεταχείρισης μέσω της επανένταξης¹²², της αποκατάστασης της βλάβης του θύματος ή στην εφαρμογή των εναλλακτικών μέτρων.

Ακόμη αντίστοιχες προβλέψεις περιέχουν και μετέπειτα Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, :

- 1) η Σύσταση No R (87) 19 για την «Οργάνωση της πρόληψης του εγκλήματος»¹²³, στην οποία προτρέπονται οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών να ιδρύσουν οργανώσεις πρόληψης του εγκλήματος, οι οποίες θα εξασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή του κοινού ,
- 2) η Σύσταση R (87) 21¹²⁴ για την ανάγκη βοήθειας του θύματος από το κοινό ,
- 3) Σύσταση R (92) 16 για τις κυρώσεις και τα μέτρα στην κοινότητα
- 4) η Σύσταση No R (96) 8 για την «Αντεγκληματική πολιτική στην Ευρώπη σε μια εποχή αλλαγής»¹²⁵, σύμφωνα με την οποία ούτε η αντεγκληματική πολιτική ούτε το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης μπορεί να είναι αποτελεσματικά χωρίς την ευνοϊκή στάση, αλλά και την ενεργό συμμετοχή του κοινού ,
- 5) η Σύσταση R (99) 19 για τη μεσολάβηση σε ποινικές υποθέσεις ,
- 6) η Σύσταση Rec (2000) 20 για τον «Ρόλο της έγκαιρης ψυχολογικής παρέμβασης στην πρόληψη της εγκληματικότητας»¹²⁶ , η οποία στο πλαίσιο της ανάπτυξης της στρατηγικής

¹¹⁸ Αλεξιάδης, Σ. (2006), Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής. Ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

¹¹⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 25ης Ιουλίου 2001 «Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση - Μια Λευκή Βίβλος» [COM(2001) 428 τελικό - Επίσημη Εφημερίδα C 287 της 12.10.2001], διαθέσιμο σε: <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/l10109_el.htm>

¹²⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2004), «Πρόληψη της εγκληματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 12.3.2004, Com (2004) 165 τελικό, σ. 1-19, διαθέσιμο σε: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0165:FIN:EL:PDF>>

¹²¹ Σχετικά με τη συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Εγκληματολογία και τη Σύσταση για τη συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική, Ι.Φαρσεδάκης. (1991), Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 132.

¹²² Η συμβολή του κοινού είναι χρήσιμη και στην περίπτωση εφαρμογής στερητικών της ελευθερίας ποινών με την υποβολή της διατήρησης των οικογενειακών ή επαγγελματικών δεσμών του καταδίκου κατά την κράτηση

¹²³ Αλεξιάδης 2006, όπ. παρ. 216-220

¹²⁴ Recommendation R(87)21 on assistance to victims and the prevention of victimization (and explanatory report).

¹²⁵ Αλεξιάδης 2006, όπ. παρ., 311-318

¹²⁶ Αλεξιάδης 2006, όπ. παρ., 371-378

μιας έγκαιρης παρέμβασης συνιστά τη δημιουργία μιας δι- υπουργικής ομάδας ή ενός άλλου επίσημου οργάνου, στο οποίο θα συμμετέχουν τοπικές οργανώσεις και εθελοντές (IV), και

7) η Σύσταση Rec (2003) 21 για τη «Συνεργασία στην πρόληψη του εγκλήματος»¹²⁷, η οποία, εκτός των άλλων, εφιστά την προσοχή των κρατών- μελών στην ποικιλία των τρόπων, με τους οποίους η κοινότητα σχετίζεται με το έγκλημα και την πρόληψή του .

2.2 ΤΟΠΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η παρακμή του κοινωνικού κράτους αποτελεί την απόδειξη ότι το κράτος είναι αδύναμο να αντιμετωπίσει τα καθημερινά προβλήματα των τοπικών κοινωνιών, όπως το πρόβλημα της μικρομεσαίας εγκληματικότητας. Αναζητεί πλέον νέους εταίρους, προκειμένου να συνδιαχειριστεί μαζί τους την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας μοιράζοντας τις σχετικές(κρατικές) αρμοδιότητες σε «θεσμικές δομές εγγύτερες προς τον πολίτη».

Η συνέργεια κρατικών κοινωνικών φορέων θα λειτουργήσει θετικά καθώς στο μικροεπίπεδο τα προβλήματα ανιχνεύονται καλύτερα αμβλύνοντας τις προβληματικές σχέσεις πολίτη – κράτους .Συνεπώς μεταφέρεται η διαχείριση του προβλήματος της εγκληματικότητας αποκεντρώνεται και μεταφέρεται στο επίπεδο της κοινότητας¹²⁸.

Η σύσταση των ΤΟ.Σ.Π.Π.Α. προβλέφθηκε για πρώτη φορά στο Ν. 2713/99, όπως αυτός τροποποιήθηκε από το άρθρο 13 του Ν. 3387/2005¹²⁹ («Κέντρο Μελετών Ασφάλειας (ΚΕ.ΜΕ.Α.) και άλλες διατάξεις») όσο και με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 84 του Ν 3463/30.06.2006¹³⁰ που εντάσσει τα ΤοΣΠΠα στο εσωτερικό των Δήμων .Από το 2006 και μετά οι Δήμοι έχουν την ευθύνη σύστασης και ίδρυσης αυτών.

Με το Νόμο 2713/1999 (άρθρο 16) θεσπίστηκαν –αρχικά- τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας (ΣΠΕ).Κύρια αποστολή του νεοεισαχθέντος θεσμού ήταν η καταγραφή και η μελέτη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, καθώς και η σχεδίαση, η οργάνωση, ο συντονισμός και η εφαρμογή από τους κοινοτικούς φορείς πρωτοβουλιών, κατάλληλων να προλάβουν ή να περιορίσουν ορισμένες μορφές της μικρομεσαίας ιδίως εγκληματικότητας.

Αποτελούν αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο με στόχο τη μείωση ή εξάλειψη του αισθήματος της ανασφάλειας των πολιτών και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης για τη

¹²⁷ Αλεξιάδη 2006, όπ. παρ., 398-413

¹²⁸ Βλ. Λαμπροπούλου, Ε. (2003). Μη κυβερνητικοί μέτοχοι στην πρόληψη και τον έλεγχο του εγκλήματος: Ρητορεία και εφαρμογή του κοινοτισμού. Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, Τεύχος 10,Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.Σάκκουλας,σελ. 155-176, 157.και Καραγιαννίδης 2011, σελ.186.

¹²⁹ Όπου ρυθμίστηκε ολοκληρωμένα εκ νέου το θέμα των Συμβουλίων όπως και από τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων δυνάμει των διατάξεων του άρθρου Ν3463/30.06.2006.

¹³⁰ Ο νομός του 2005 Τ.Σ Παραβατικότητας ανακηρύσσει ως βασικές αρχές τον κυρίαρχο ρόλο της πρόληψης κάθε μορφής της ,τη συμμετοχικής αντεγκληματικής Πολιτικής ,τη διεισδυτικότητα ,τον εθελοντισμό ,την κοινωνική διαμεσολάβηση κ.λπ.(τα παραπάνω επαναλαμβάνονται στο νόμο 3463 του 2006).

ικανότητα του κράτους να προστατεύει αποτελεσματικά τα έννομα και κοινωνικά αγαθά τους, μέσω της κατά το δυνατόν άρσης των όρων του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης καθώς και στην δραστηριοποίηση των πολιτών για την πρόληψη της καθημερινής μικρομεσαίας εγκληματικότητας» (άρ.2 παρ.1 ΥΑ 3002/1/14-στ')¹³¹

Αποσκοπούν στην χάραξη μιας εναλλακτικής και αποκεντρωμένης αντεγκληματικής πολιτικής, προσαρμοσμένης στις ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτήσεις των τοπικών κοινωνιών, ενώ ταυτόχρονα διαμοιράζονται οι κρατικές αρμοδιότητες σε τοπικό επίπεδο¹³². Γενικά οι πρωτοβουλίες αυτές αποσκοπούν στη πρόληψη της μικρομεσαίας εγκληματικότητας μέσα από τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων, που συνθέτουν το πληθυσμό της τοπικής κοινωνίας και τη συνεργασία μεταξύ κεντρικής εξουσίας και τοπικής αυτοδιοίκησης. Η αυτοδιοίκηση μπορεί να αποτελέσει ένα βασικό πυλώνα άσκησης παραβατικής πολιτικής, μέσω μιας πολυμερούς συνεργασίας οργάνων μεταξύ κράτους και των Ο.Τ.Α., των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, των κοινωνικών φορέων, αλλά και των ιδίων πολιτών μέσα από τη συμμετοχή τους να εμπεδώσουν τη δημόσια ασφάλεια στην καθημερινή ζωή. Άλλωστε σύμφωνα και με την αρχή της εγγύτητας η τοπική αυτοδιοίκηση έχει καλύτερη εικόνα για τη καθημερινότητα και τις ανάγκες του πολίτη.

Αναλυτικότερα σύμφωνα με το Νομοθετικό τους πλαίσιο τα ΤοΣΠΠα¹³³ αποτελούν συμβουλευτικά/γνωμοδοτικά όργανα τα οποία μπορούν να συσταθούν σε κάθε Δήμο ή Κοινότητα της χώρας με πληθυσμό πάνω από τρεις χιλιάδες κατοίκους. Απαρτίζονται από επιστήμονες και λειτουργούς που διαμένουν μόνιμα στην περιφέρεια του Δήμου ή της Κοινότητας και διαθέτουν ειδικές γνώσεις στον τομέα της εγκληματικότητας (εγκληματολόγοι, κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, δικαστικοί λειτουργοί, κοινωνικοί λειτουργοί, ιατροί, αστυνομικοί κ.λπ.). Όπως και εκπρόσωποι παραγωγικών τάξεων και κοινωνικών φορέων (μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων, ομάδες εθελοντών, εκκλησίας, σχολείου, μέλη συλλόγων γονέων, μέλη εφορίας ή ομάδων προσκόπων ή οδηγών κ.α.)¹³⁴.

Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μέσω των (ΤοΣΠΠα) πρέπει να είναι άμεση και αποτελεσματική. Αυτό που προέχει είναι επομένως να οργανωθούν δράσεις, που επιτρέπουν την παρακολούθηση και αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων και κοινωνικών φαινομένων, με σκοπό:

- ☐ Την προστασία της τοπικής κοινωνίας μέσω της πρόληψης.
- ☐ Την καταπολέμηση του φόβου της μικρομεσαίας εγκληματικότητας και ιδίως της παραβατικότητας¹³⁵.
- ☐ Την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής του πολίτη.

¹³¹ Κουράκη, Ν. (2005). Η συμμετοχή των πολιτών στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και τα τοπικά συμβούλια πρόληψης της παραβατικότητας. Ποινικός Λόγος 2, 393-396.

¹³² Παπαθεοδώρου, Θ. (1999), «Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας: ένα όργανο συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής», σελ.603-604 και 607

¹³³ https://www.eetaa.gr/apps/kodikas/k_arthra.jsp?arthro=84 άρ.16 παρ.1 ν.2713/1999)

¹³⁴ άρ.16,παρ.2 ν.2713/1999

¹³⁵ Ε.Μπέσιλα-Βήκα (2007), "Τρόπος σύστασης και λειτουργίας ενός τοπικού συμβουλίου πρόληψης", Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας, Επιμέλεια: Ν. Κουράκης Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών και Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος-Πρακτικά Συνεδρίου(Αθήνα,17 Μαΐου 2006),Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.Σάκκουλα ,Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.31

- Την ευαισθητοποίηση και ενεργό συμμετοχή των πολιτών και κοινωνικών φορέων σε προγράμματα πρόληψης, ήδη από τις νεαρές ηλικίες, για συμπεριφορά σύμφωνη με τους κοινωνικούς κανόνες και αποφυγή των αιτίων που οδηγούν στην παραβατικότητα
- Τη σύσταση δικτύου για τη συνεργασία και τον συντονισμό όλων των οργανισμών, οργανώσεων, φορέων και ατόμων που δραστηριοποιούνται μέσα στην τοπική κοινωνία για την πρόληψη της παραβατικότητας
- Τη συνδρομή κοινωνικού έργου της αστυνομίας
- Την πρόληψη παραβατικών τάσεων ευπαθών κοινωνικών ατόμων
- Τον σχεδιασμό για την πρόληψη των γενικότερων κοινωνικών κινδύνων που οδηγούν στην παραβατικότητα.
- Την ενίσχυση και ενθάρρυνση του εθελοντισμού

Γι' αυτό και τα ΤοΣΠΠα αναλαμβάνουν συγκεκριμένες δράσεις όπως:

1. την καταγραφή και μελέτη της εγκληματικότητας στην πραγματική της διάσταση στο πλαίσιο των Δήμων που αυτά δραστηριοποιούνται και την σύνταξη ετήσιας έκθεσης για την εξέλιξη της εγκληματικότητας στην περιοχή τους(συλλέγοντας στοιχεία σχετικά με το μέγεθος, τις μορφές και τις μεθόδους της εγκληματικότητας και της θυματοποίησης στην περιοχή που δρα το Συμβούλιο Πρόληψης ¹³⁶) αξιολογώντας παράλληλα την αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων πρόληψης ¹³⁷
2. την πρόταση της δημιουργίας κέντρων βοήθειας, αρωγής και πληροφόρησης για τα θύματα εγκληματικών πράξεων σε συνεργασία με τους τοπικούς κοινωνικούς φορείς,
2. την ανάπτυξη της κοινοτικής διαμεσολάβησης και την εμπέδωση της κοινωνικής αλληλεγγύης
3. την υποβολή προτάσεων προς τους αρμόδιους φορείς (περιφέρεια, Νομαρχία, ΥΠΕΧΩΔΕ) για την αναβάθμιση ορισμένων περιοχών, που παρουσιάζουν έντονα ή χρόνια χωροταξικά και κοινωνικά προβλήματα και προβλήματα παραβατικότητας,
4. τη σύσταση δικτύου "στελεχών πρόληψης" σε τομείς όπως η οδική συμπεριφορά, η αντικοινωνική συμπεριφορά, η σχολική-εξωσχολική βία, η χρήση ναρκωτικών, η κακοποίηση και η εκμετάλλευση ανηλίκων,
5. την κατάστροψη προγραμμάτων πρόληψης, σχετικά με ειδικές μορφές παραβατικής-εγκληματικής συμπεριφοράς με παράλληλη σύσταση και συντονισμό δικτύου εθελοντών σε κάθε ΤοΣΠΠα κατά τομείς ή με ειδικές κατηγορίες δραστών και την υποστήριξη τους σε κεντρικό (κρατικό) επίπεδο ¹³⁸(όπως οδική συμπεριφορά, παραβατική συμπεριφορά, σχολική και εξωσχολική βία ,χρήση ναρκωτικών, κακοποίηση και εκμετάλλευση ανηλίκων αλλά και

¹³⁶ Ο.π.Α.Τσήτσουρα,σελ.123

¹³⁷ Η ύπαρξη βάσεων δεδομένων αποτελεί ένα από τα πρώτα στάδια έρευνας και καταγραφής του βαθμού παραβατικότητας στην τοπική κοινωνία.

¹³⁸ Χ. Ζαραφωνίτου(2003), "Πρόληψη τη εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματικής έρευνας ", Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα,σελ.160

γυναικών)¹³⁹ σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ώστε να προληφθούν περιστατικά βίας και της διακίνησης ναρκωτικών σε σχολεία κ.α.

Τα ΤοΣΠΠα για την εκπλήρωση της αποστολής τους συνεργάζονται: 1) με ομοειδή Συμβούλια των άλλων και ιδίως των όμορων δήμων και κοινοτήτων, 2) με δημόσιες υπηρεσίες και ιδίως 3) τις τοπικές Αστυνομικές Αρχές και την Αστυνομική Επιτροπή Νόμου, 4) με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας καθώς, 5) με τους Ο.Τ.Α. 6) με τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, 7) Με Οργανισμούς όπως ο ΟΚΑΝΑ, ο ΟΑΕΔ, 8) με Ινστιτούτα Αντεγκληματικής Πολιτικής και μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, 9) με επιστημονικούς, επαγγελματικούς και κοινωνικούς φορείς και ιδίως συλλόγους γονέων, θεραπευτικές κοινότητες, δικηγορικούς και ιατρικούς συλλόγους, πανεπιστήμια και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα, 10) με σωφρονιστικά καταστήματα και κέντρα ή ιδρύματα αποκατάστασης, επανένταξης και θεραπείας, 11) με τα Μ.Μ.Ε και 12) με τους Εθνικούς εκπροσώπους της χώρας μας σε διεθνείς οργανισμούς ή όργανα της Ε.Ε. που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της πρόληψης του εγκλήματος (π.χ. το EUCPN)¹⁴⁰.

Κάθε Τοπικό Συμβούλιο Πρόληψης Παραβατικότητας αναλαμβάνει ορισμένες δραστηριότητες για τη διεξαγωγή, ανάπτυξη και προβολή του έργου του που είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Διοργάνωση ημερίδων, σεμιναρίων και συναφών εκδηλώσεων από τα μέλη των ΤοΣΠΠα σχετικές με την παραβατικότητα και την εγκληματικότητα τα πλαίσια ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινής γνώμης,
- ✓ σύσταση δικτύων βοήθειας και πληροφόρησης των θυμάτων, εγκληματικών πράξεων, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, ιδίως δικηγορικούς συλλόγους, ιατρικούς συλλόγους και συλλόγους κοινωνικού χαρακτήρα,
- ✓ Ανταλλαγή ενημερωτικού εγγράφου για θέματα τεχνογνωσίας μεταξύ των όμορων Συμβουλίων Παραβατικότητας που λειτουργούν ανά την επικράτεια
- ✓ Σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας και με το τμήμα Κοινωνικής Υποστήριξης Σχολείων τα μέλη του κάθε ΤοΣΠΠα δραστηριοποιούνται για τη δημιουργία ενός ενημερωτικού φυλλαδίου για παιδιά κατά της παραβατικότητας συνδυάζοντας συμβουλές για την προφύλαξή τους από τους καθημερινούς κινδύνους εντός και εκτός σχολικού χώρου τόσο και για τη συμμόρφωση τους σε κανόνες και την αποτροπή επίδειξης αντικοινωνικής παραβατικής συμπεριφοράς εκ μέρους τους
- ✓ Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Παραβατικότητας σε συνεργασία με τοπικούς, σχολικούς συλλόγους κ.ά. θα δύνανται να πραγματοποιήσουν θεατρικές, μουσικές εκδηλώσεις κ.ά. με αφορμή θεματικές ενότητες που σχετίζονται με την παραβατικότητα όπως οι παγκόσμιες ημέρες, καλώντας να συμμετάσχουν άτομα όλων των ηλικιών.
- ✓ Συντονισμός και εφαρμογή πρωτοβουλιών από τους κοινωνικούς φορείς της περιοχής (όπως συλλόγους γονέων, εθελοντές, θεραπευτικές κοινότητες, επαγγελματικές ενώσεις, εκκλησία κ.α.), κατάλληλων να προλάβουν ή να περιορίσουν ορισμένες μορφές της μικρομεσαίας εγκληματικότητας και της εν γένει παραβατικής

¹³⁹ <http://www.cityofathens.gr/node/585>

¹⁴⁰ http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=194&Itemid=191

- συμπεριφοράς, με στόχο την εμπέδωση της ασφάλειας των κατοίκων και δημιουργίας κλίματος εμπιστοσύνης
- ✓ Σχεδίαση και προώθηση ειδικών δράσεων για την πρόληψη της παραβατικότητας, την καταπολέμηση του ρατσισμού, του κοινωνικού αποκλεισμού και της κοινωνικής ανασφάλειας

Η ενημέρωση των πολιτών θα γίνεται με τους παρακάτω τρόπους. Αρχικά με τη διεξαγωγή ανοιχτών συνεδριάσεων του Δήμου ή οργάνωση εκδηλώσεων, στις οποίες θα μπορούν να συμμετέχουν οι πολίτες και φορείς του δήμου καθώς δεν πρέπει να αποτελέσουν κλειστές λέσχες (σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων, εκκλησία, αστυνομία, ΚΑΠΗ, ΔΗΠΕΘΕ, κλπ.).¹⁴¹

Επιπλέον με την διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων¹⁴², με δημοσιεύσεις σε κοινόχρηστους χώρους, με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης¹⁴³ (με τη προώθηση ενός τηλεοπτικού διαφημιστικού και ραδιοφωνικού μηνύματος που θα συμβουλεύει τους πολίτες για να μην γίνουν θύματα εγκλήματος) όπως και με τη δημιουργία μιας ηλεκτρονικής ιστοσελίδας θα γνωστοποιηθεί στο ευρύ κοινό των δημοτών η ύπαρξη των Συμβουλίων. Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται επίσης η καθιέρωση επισκέψεων σε σχολεία για τη διεξαγωγή μαθημάτων αντιπαραβατικής συμπεριφοράς, αλλά και σε κέντρα ηλικιωμένων και τοπικούς συλλόγους γνωστοποιώντας τους τυχόν παραβατικές συμπεριφορές, παρουσιάζοντας (προβολή βίντεο με θεματικές ενότητες που θα αναφέρονται σε διάφορες ομάδες στόχου) παράλληλα αντίστοιχα προστατευτικά μέτρα, που μπορούν να λάβουν.

3.ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Ο ρόλος του εθελοντισμού δεν συνιστά απλά μια αφορμή για αποποίηση ευθυνών της Πολιτείας προς τους μειονεκτούντες αλλά μια θεσμική δράση για συμπαραγωγή αγαθών για το πολιτισμό, το περιβάλλον, τη κοινωνική μέριμνα, ενώ δύνανται να προσφέρει ανεκτίμητα εφόδια σε κάθε συμμετέχοντα, εδραιώνοντας το αίσθημα αλληλεγγύης στην κοινωνία μας. Δεδομένου ότι όλοι μας έχουμε ίσα δικαιώματα σ' αυτή, ο καθένας μας οφείλει να αναλάβει το δικό του μερίδιο ευθύνης στο ατομικό και συλλογικό γίγνεσθαι¹⁴⁴

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως η επιτυχής λειτουργία των συμβουλίων- και κατ' επέκταση της συμμετοχικής πολιτικής- βασίζεται κατά ένα μεγάλο βαθμό στην εμπλοκή του πολίτη σε θέματα του Δήμου ή της Κοινότητας.

Βέβαια ο εθελοντισμός στην Ελλάδα δεν έχει καθιερωθεί με αποτέλεσμα τα τοπικά συμβούλια να μην αποδίδουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους. Βήματα ανάπτυξης στην

¹⁴¹ Γ.Χλούπης, "Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας (ΤοΣΠΠΑ). Ο ρόλος του πολίτη στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής" από το «Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας», Επιμέλεια: Ν. Κουράκης Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών και Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος-Πρακτικά Συνεδρίου(Αθήνα, 17 Μαΐου 2006), Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή σελ.135-136

¹⁴² Δημιουργία ενημερωτικού φύλλου από τα ΤοΣΠΠΑ του κάθε δημοτικού διαμερίσματος με αναφορές σε παραβατικές και εγκληματικές συμπεριφορές που διεπράχθησαν στο κάθε διαμέρισμα, ύστερα από ενημέρωσή τους από τα τοπικά Αστυνομικά Τμήματα μέσω δελτίου τύπου αλλά και τα προβλήματα που οι ίδιοι κατέγραψαν. Θα εμπεριέχονται συμβουλές πρόληψης για τους δημότες του κάθε διαμερίσματος και σχετικές πληροφορίες με τηλέφωνα και διευθύνσεις.

¹⁴⁴ Γ.Ψαράκη, "Δημιουργία πυρήνων εθελοντών σε δημόσιες υπηρεσίες και αξιοποίηση των δυναμικών που αναπτύσσονται προς όφελος των εξυπηρετούμενων, των εθελοντών και των υπηρεσιών" από « Κοινωνία Έγκλημα, Εθελοντισμός, Το παράδειγμα της επανένταξης: Επάνοδος», σελ.151

χώρα μας καταγράφηκαν την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 στην Αθήνα ,ωστόσο τα επίπεδα εθελοντισμού βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο σε σύγκριση και με άλλες χώρες.

Με άμεση συνέπεια ο εθελοντισμός να διαρκεί όσο το εκάστοτε «γεγονός» και να τελειώνει μαζί του .Γι' αυτό πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην καλλιέργεια της εθελοντικής συνείδησης και στην ένταξη της στην ελληνική κουλτούρα μέσω δράσεων ,που θα πραγματοποιούνται στο σχολικό περιβάλλον .Για παράδειγμα τα παιδιά ακόμα και αυτά των μικρών τάξεων του δημοτικού θα μπορούσαν να δημιουργήσουν κατασκευές στο μάθημα των καλλιτεχνικών ,οι οποίες θα πωλούνται σε σχολικές γιορτές και τα έσοδα που θα συγκεντρώνονται να δίδονται σε ιδρύματα ,οργανώσεις ,ΜΚΟ κ.α..

Η σύσταση εθελοντικών ομάδων και δράσεων θα μπορούσαν να επεκταθούν σε πολλούς τομείς. Για παράδειγμα σύσταση ομάδας, η οποία θα επισκέπτεται μοναχικά άτομα του Δήμου ή της Κοινότητας που χρήζουν βοήθειας, θα βοηθήσει τους ηλικιωμένους και συνάμα θα μειώσει τις πιθανότητες θυματοποίησής τους, καθώς η κινητικότητα στα σπίτια αυτών πιθανότατα θα αποτρέψει παραβατικές συμπεριφορές και θα αυξήσει το αίσθημα ασφάλειας τους.

Επιπλέον εθελοντές ανάλογα με την επαγγελματική τους εξειδίκευση και εμπειρία θα μπορούσαν να συνεισφέρουν ως: 1)σύμβουλοι μαθητών και γονέων ,2)διαμεσολαβητές, ενδεχομένως σε περιστατικά ενδοσχολικής βίας, 3)επόπτες και συντονιστές των εκάστοτε πρωτοβουλιών που διοργανώνονται αλλά και της έκτισης εξωιδρυματικών ποινών από καταδικασθέντες ,4)συμπαραστάτες στην εξεύρεση εργασίας ανέργων και αποφυλακισμένων κ.α.

Συμπληρωματικά η σύσταση εθελοντικών προγραμμάτων και ομάδων προσφοράς θα μεριμνά για τις ευάλωτες ομάδες που χρήζουν περαιτέρω βοήθειας (π.χ. για βοήθεια στο σπίτι, διανομή φαγητού ή άλλων αγαθών σε οικογένειες που τα έχουν ανάγκη, καθώς επίσης και τη μεταφορά τους σε τράπεζες, γιατρούς κ.λπ.)¹⁴⁵.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το παράδειγμα του ΤοΣΠΠα Πειραιά που ιδρύθηκε στο πλαίσιο δράσεων του Εργαστηρίου Αστυνομικής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου¹⁴⁶,το οποίο αποτελεί και τον υπεστημονικό υπεύθυνο του BSFS κατά την υλοποίηση του έργου Be Secure Feel Secure , που έχει ως βασική επιδίωξη τη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου φυσικής και ψηφιακής ασφάλειας με στόχο την μείωση της τοπικής εγκληματικότητας στην πόλη του Πειραιά.

Το έργο Be Secure Feel Secure προσεγγίζει το ζήτημα της αστικής ασφάλειας με καινοτόμο τρόπο ούτως ώστε η πόλη να γίνει ασφαλέστερη για τους δημότες και τους επισκέπτες της και να αποτελέσει έναν ελκυστικό τουριστικό προορισμό. Το έργο στηρίζεται σε 3 βασικούς

¹⁴⁵ Ν.Ε. Κουράκη,(2006)«Για να νιώθουμε ασφαλείς μέσα σε μια κοινωνία ενεργών πολιτών» Πρακτικό εγχειρίδιο για τη νόμιμη προστασία του πολίτη από την καθημερινή παραβατικότητα Κεντρικό Συμβούλιο Πρόληψης της Παραβατικότητας Και Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Πανεπιστημίου Αθηνών ,Αθήνα,σελ.9,73 <http://www.niotho-asfalisi.gr/na/odigos.pdf>

¹⁴⁶ Το ΕΑΣΤΕ από την ίδρυση του το 2015 καλύπτει εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες σε γνωστικά αντικείμενα της επιστήμης της Εγκληματολογίας και ιδιαίτερα των αστακών εγκληματικών φαινομένων. Έχει ολοκληρώσει διαγνωστική έρευνα στο Δήμο Μοσχάτου –Ταύρου και έχει αναλάβει 3 ευρωπαϊκά προγράμματα και ένα Εθνικό Πρόγραμμα για την χαρτογράφηση της αστακής εγκληματικότητας στο πλαίσιο του ΕΠΙΔΕΚ. Παράλληλα διεξάγει σεμινάρια ,ημερίδες και λειτουργεί συμβουλευτικά αφιλοκερδώς με Δήμους για τη δημιουργία ΤοΣΠΠα

πυλώνες: 1) σε επίπεδο διακυβέρνησης με τη δημιουργία του ΤοΣΠΠα ,2)σε ψηφιακό με συνεργατική διαχείριση αστικών κινδύνων και 3)σε χωρικές παρεμβάσεις και κοινωνικές δράσεις

Τα έργα Be Secure-Feel Secure (BSFS) στοχεύει αρχικά στην παροχή ενός ολιστικού πλαισίου κατά των απειλών αστικής ασφάλειας, εστιάζοντας στην πρόληψη του εγκλήματος και στη βελτίωση της πραγματικής και αντιληπτής ασφάλειας. Επιπρόσθετα στη μείωση της τοπικής εγκληματικότητας ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή ,μέσω της εφαρμογής πολιτικών πρόληψης και μέτρων συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής με έμφαση στην διεταιρικότητα .

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της αποτελεσματικής συνεργασίας των βασικών αστικών οντοτήτων¹⁴⁷, της δημιουργίας υποδομών ,των πολιτών με την ανταλλαγή πληροφοριών και την αυξημένη κοινωνική συνοχή.

Στη περίπτωση του Πειραιά στη κοινοπραξία έργου εμπλέκονται εκτός του Παντείου Πανεπιστημίου δια του Εργαστηρίου, η Singular logic ,το Κέντρο Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιά ,το European Forum for Urban Security (Efus), η Space Hellas ,το Υπουργείο Προστασίας του πολίτη κ.α.

Σε αυτήν τη γραμμή, το BSFS θα εφαρμοστεί σε τρία επίπεδα (διακυβέρνηση, κυβερνο-κοινωνικές και κοινωνικές & χωρικές δράσεις). Στο επίπεδο διακυβέρνησης, θα συσταθεί τοπικό συμβούλιο για την πρόληψη του εγκλήματος (LCCP) στον δήμο Πειραιά, προκειμένου να προωθηθεί η συλλογική λήψη αποφάσεων μεταξύ των κύριων αστικών φορέων. Σε ψηφιακό επίπεδο το βασικό εργαλείο ονομάζεται Collaborative Urban Risk Management CURiM και πρόκειται για μια πλατφόρμα συνεργατικής διαχείρισης αστικών κινδύνων.

Η χρήση της εφαρμογής θα αυξήσει την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών ,οι οποίοι θα έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν χρησιμοποιώντας την εφαρμογή .Έτσι ανά πάσα στιγμή θα μπορεί εύκολα ο πολίτης να αναφέρει κάποιο περιστατικό, να δηλώσει ένα συμβάν ή η απώλεια αντικειμένου κ.α. ,ενώ ταυτόχρονα θα έχει πρόσβαση σ 'αυτές τις πληροφορίες ο δήμος ώστε να επιληφθεί του ζητήματος .

Επιπρόσθετα η εφαρμογή θα συμβάλλει στη μείωση του σκοτεινού αριθμού και θα διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό το έργο της αστυνομίας. Εκτός των άλλων θα επιτρέπει συνέργειες μεταξύ των τοπικών ενδιαφερόμενων μερών για τον εντοπισμό, τη μοντελοποίηση, την αξιολόγηση, την πρόβλεψη και την πρόληψη απειλών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο / φυσική.

Θα προχωρήσουν στην υλοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών και χωρικών δράσεων, ακολουθώντας την προσέγγιση του σύγχρονου CPTED «Πρόληψη του εγκλήματος μέσω του περιβαλλοντικού σχεδιασμού». Αυτές οι δράσεις θα συσχετιστούν, μεταξύ άλλων, με την πραγματοποίηση συνεδριών ευαισθητοποίησης αστικής ασφάλειας σε βασικές ομάδες πολιτών, εξωραϊσμό επιλεγμένων εγκαταλελειμμένων ή βανδαλισμένων δημόσιων περιουσιών ,στην εκτέλεση στενευμένων παρεμβάσεων στον αστικό χώρο όπως μέτρα ανάπλασης παιδικών χαρών και υποστήριξη θυματοποίησής .¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Συνεργασία των κοινωνικών εταίρων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου , των κοινωνικών φορέων , των εκπαιδευτικών μονάδων μη κυβερνητικών οργανώσεων και των πολιτών .

¹⁴⁸ Με μεγάλη επιτυχία η εναρκτήρια εκδήλωση του ευρωπαϊκού προγράμματος “Be Secure Feel Secure” στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιά <https://piraeus.gov.gr/2020/07/17/%ce%bc%ce%b5-%ce%bc%ce%b5%ce%b3%ce%ac%ce%bb%ce%b7-%ce%b5%cf%80%ce%b9%cf%84%cf%85%cf%87%ce%af%ce%b1-%ce%b7->

Ουσιαστικά, το έργο BSFS με τις συνέργειες(επιστημονικού προσωπικού ,εκπροσώπων δήμου και αστυνομίας και ομάδες ενδιαφερόμενων) που θα αναπτυχθούν δεν θα επιτύχει μονάχα την ζητούμενη δικτύωση, ώστε να λειτουργήσει και να παραμείνει ενεργό το ΤοΣΠΠα με την ολοκλήρωση του ,αλλά και την ουσιαστική ενημέρωση και δράση θέτοντας βάσεις για τη πρώτη μονάδα υποστήριξης θυμάτων .

Δεν πρέπει να λησμονούμε όμως ότι πριν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου από το συμβούλιο οφείλει να προχωρήσει σε κάποια προπαρασκευαστικά στάδια όπως η πραγματοποίηση μια διαγνωστικής έρευνας, στην περιοχή που θα εφαρμοστούν τα μέτρα ώστε να γίνει διάγνωση των προβλημάτων , των αναγκών των πολιτών και υπόδειξη προτάσεων . Βέβαια η αξιοποίηση των προτάσεων αυτών επιβάλλεται να γίνει με εγκεκριμένο τρόπο ,καθώς το πεδίο της εγκληματικότητας προσφέρεται δυστυχώς για δημαγωγική πολιτική, το οποίο επιστημονικά αποτελεί ένα ακόμη πρόσκομμα στη εφαρμογή μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής.

4.ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΣΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΣ

Ο θεσμός των ΤοΣΠΠα , στην Ελλάδα έως σήμερα δεν απέδωσε στο βαθμό που θα θέλαμε . Από την αρχική πρόβλεψή τους στο νόμο μέχρι σήμερα ο απολογισμός είναι αποκαρδιωτικός. Κατά κοινή ομολογία , οι προσπάθειες θεμελίωσης ενός μοντέλου συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής είτε με τα ΤοΣΠΠα , είτε με τον Αστυνομικό της Γειτονίας δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Κι αυτό γίνεται κατανοητό από το γεγονός της αδρανούς παρουσίας ,όπου κι αν αυτά λειτούργησαν .

Καταρχάς, παρατηρήθηκε η απροθυμία των δήμων ίδρυσης και λειτουργίας των ΤοΣΠΠα αλλά ακόμα και αυτά που ιδρύθηκαν στην πραγματικότητα δεν ήταν λειτουργικά. Σύμφωνα με τα πορίσματα μιας έρευνας του Κέντρου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών σε 30 Δήμους και Κοινότητες προκύπτει πως οι βασικότεροι λόγοι της μη υλοποίησης του ήταν η έλλειψη οικονομικών πόρων ή προσωπικού και η ελλιπής ενημέρωση σχετικά με το θεσμό ¹⁴⁹, στοιχεία που επιβεβαιώνονται και από ακόλουθες έρευνες .

Αδιαμφισβήτητο το οικονομικό κόστος αυτών των πρωτοβουλιών δεν είναι αμελητέο ,γι' αυτό και προβλέφθηκε με το άρθρ.102 του Συντάγματος πως κάθε μεταφερόμενη στους ΟΤΑ

[%ce%b5%ce%bd%ce%b1%cf%81%ce%ba%cf%84%ce%ae%cf%81%ce%b9%ce%b1-%ce%b5%ce%ba%ce%b4%ce%ae%ce%bb/?fbclid=IwAR3BayXvwNeu_hUbl69WQR7fs4Iwsx9UGOEodNBb9G7AztsLexqFjDQuW](#) 17 Ιουλίου 2020

- Σχετικά με το έργο Be Secure - Feel Secure (BSFS) <https://www.bsfs-piraeus.eu/home>

https://fonitisydras.com/themata/articles-reportaz/item/4908-me-megali-epityxia-i-enarktiria-ekdilosi-tou-be-secure-feel-secure-sto-dimotiko-theatro-peiraia?fbclid=IwAR2y9N7MEWV-gvc8r2_UJMniYLkAY7kQaTPyeeSTFyakG9QsD7xC3HJKipw

¹⁴⁹ Χ. Ζαραφονίτου(2003),”Πρόληψη τη εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο”, Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα,σελ.161-162 και Θ. Παπαθεοδώρου(2002),”Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική” Νομική Βιβλιοθήκη,-Αθήνα,σελ.302

αρμοδιότητα θα πρέπει να συνοδεύεται από τους αντίστοιχους πόρους¹⁵⁰ ώστε να ασκήσει αποτελεσματικά τις αρμοδιότητές της. Ωστόσο το πρόβλημα της χρηματοδότησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεν λύνεται τόσο απλά καθώς συχνά σκοντάφτει σε δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες ή στην παροχή πηγών εσόδων, ώστε να καταστεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση ουσιαστικά οικονομικά αυτοτελής.

Πέραν της απροθυμίας των δήμων ανάληψης του έργου και την ελλιπή διάθεση πόρων σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο¹⁵¹, ο θεσμός δεν παρουσίασε ιδιαίτερη δυναμική ως προς τις δράσεις του. Μέχρι πρόσφατα δούλεψαν στο κατώτατο δυνατό όριο σε σχέση με τις δυνατότητες που τους παρέχει το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο. Υλοποιήθηκαν ελάχιστες αποκεντρωμένες δράσεις αντεγκληματικού σχεδιασμού και υπήρξε παντελής απουσία συστημάτων παρακολούθησης των αποτελεσμάτων αυτών των ελάχιστων δράσεων που υλοποιήθηκαν καθώς και των δεικτών αξιολόγησης της λειτουργίας τους¹⁵².

Πλημμελής συντονισμός φορέων, ελλιπής πληροφόρηση¹⁵³, έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού αλλά και δομικοί παράγοντες οδήγησαν στην ανεπιτυχή εφαρμογή του. Γεγονός που πιστοποιείται και από την σύσταση Ομάδας Διοίκησης Έργου το 2002, που είχε ως στόχο «τον συντονισμό της δράσης και τη παροχή επιστημονικών κατευθύνσεων προς τα ΤοΣΠΠα και στο Κεντρικό Συμβούλιο Πρόληψης».

Έπειτα, όταν πρόκειται για την τοπική αυτοδιοίκηση ας λαμβάνουμε υπόψη μας και την ενδεχόμενη επιφυλακτικότητα ως προς την ανάληψη της πολιτικής ευθύνης για θέματα σύνθετα και δυσεπίλυτα όπως εκείνα της εγκληματικότητας¹⁵⁴, καθώς είναι και πολιτικό ζήτημα. Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα δεν έχει επιληφθεί τέτοιων αρμοδιοτήτων ούτε ως να λάβει τις πολιτικές αποφάσεις που θα έπρεπε να πάρει.

Και από την άλλη δεν είναι λίγες οι φορές, που έχει διαπιστωθεί πως η “δράση” τελικά κινείται προς λάθος κατεύθυνση(ο εντοπισμός του προβλήματος και του αντίστοιχου αίτιου)με αποτέλεσμα οι πρωτοβουλίες σε επίπεδο πρόληψης του εγκλήματος να αποτυγχάνουν και να καταλήγουμε σε εσφαλμένα συμπεράσματα πως η πρόληψη δεν λειτουργεί. Για να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα τους θα πρέπει να οικοδομήσουμε συνεργασίες, να κινητοποιηθεί η κοινότητα, να επιδιώξουμε ρεαλιστικούς στόχους με γρήγορα οφέλη(π.χ. την οργάνωση περιπολιών, τον καθαρισμό μιας περιοχής και όχι σε βαθιά κοινωνικά προβλήματα) καθοδηγούμενοι από την αποκτειθήσα γνώση τόσων χρόνων και τα παραδείγματα των Ευρωπαϊκών χωρών¹⁵⁵ ανταποκρινόμενοι πάντα στις ουσιαστικές ανάγκες μιας περιοχής.

Το λυπηρό είναι πως συνήθως στην Ελλάδα όλα «αποδίδονται» αποσπασματικά με αποτέλεσμα να εμφανίζονται σοβαρά λειτουργικά προβλήματα και δομικές ατέλειες. Στην περίπτωση των ΤοΣΠΠα σύμφωνα με έρευνα του Κέντρου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι ειδικοί ήταν πρόθυμοι και

¹⁵⁰ Άρθρο 102: (Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης), <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-106/>

¹⁵¹ Θ. Παπαθεοδώρου(2002),σελ.302

¹⁵³ Χ.Μ.Καραγιαννίδης,Προς μια συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

¹⁵⁴ Χ. Ζαραφωνίτου, Τοπική κοινωνία και αντεγκληματική πολιτική, από το Κοινωνία, Έγκλημα, Έθελοντισμός: Το παράδειγμα της επανένταξης :Επάνοδος, Επιμέλεια:Ε.Φασουλα, Φ. Μηλιώνη, ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ,2012 Αθήνα,σελ.58

¹⁵⁵ Ο.π. Sohail Husain,σελ.30-32

υπήρξε έντονο ενδιαφέρον από πλευράς Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά όπως διαπιστώθηκε οι περισσότεροι πολίτες δεν ήταν ενημερωμένοι σχετικά με το θεσμό ,ενώ κάποιοι δεν θα ήθελαν να συμμετάσχουν¹⁵⁶ .

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως το κοινό πρέπει να λαμβάνει ενημέρωση με επιχειρήματα για να συμμετέχει στο θεσμό που θα θεμελιώνουν τις θετικές αποτελέσματα της συμμετοχής τους.¹⁵⁷

Στα ίδια συμπεράσματα κατέληξε και η έρευνα του Χ. Καραγιαννίδη που διενεργήθηκε σε 13 (κατά τον Φεβρουάριο 2004) ιδρυθέντα ΤοΣΠΠΑ στον νομό Θεσσαλονίκης ¹⁵⁸, ο απολογισμός της δράσης ήταν «ισχνός» ¹⁵⁹ εξαιτίας της αδιαφορίας των Δήμων ,της ελλιπούς κατανόηση της αποστολής τους από τους συμμετέχοντες ,της άγνοιας του κοινού σχετικά με την ίδρυση και τον σκοπό των ΤοΣΠΠΑ καθώς και λόγω της ανεπαρκούς χρηματοδότηση και της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού. ¹⁶⁰.

Εντούτοις η συζήτηση για το εγκληματικό ζήτημα γρήγορα εκφυλίζεται, χωρίς να καταφέρει ποτέ να μπει σε ρεαλιστική βάση ο ρόλος των θεσμών και του κράτους στον τομέα της ασφάλειας. Οι πολίτες στις πλείστες περιπτώσεις έχουν άγνοια για το τι πραγματικά συμβαίνει με την εγκληματικότητα και τον ρόλο της αστυνομίας στην αντιμετώπισή της αλλά και των ιδίων στην προάσπιση της ασφάλειάς τους.¹⁶¹.

Στη κουλτούρα του Έλληνα είναι βαθιά ριζωμένη η εντύπωση πως υπεύθυνος για τη προστασία και την ασφάλεια του είναι η αστυνομία. Συνεπώς αρκετοί αρκούνται σ ' αυτό χωρίς να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ως συνυπεύθυνοι για την προστασία τους και δυσκολεύονται να συμμετέχουν σε τέτοιες δράσεις ,ενώ πιστεύουν πως δεν είναι «δική τους δουλειά». Ο πολίτης μπορεί να φοβάται , να δυσανασχετεί στο άκουσμα νέων εγκλημάτων ,να μην είναι ικανοποιημένος από τη δράση των διωκτικών αρχών ,να δηλώνει απογοητευμένος από τη εκάστοτε κυβέρνηση αλλά προτιμά να απαιτεί και να κρίνει παρά να συμμετέχει ενεργά στη πρόληψη του εγκλήματος. Δυστυχώς όμως η διάθεση για συμμετοχή δεν εκβιάζεται ούτε μπορεί να επιβληθεί . Οι πολίτες πρέπει να εσωτερικεύσουν το ρόλο του συν δημιουργού στην άσκηση της πρόληψης ,να τον αποδεχτούν και τελικώς να συμπράξουν για το κοινό καλό αναλαμβάνοντας το μερίδιο ευθύνης που του αναλογεί .

Ιδιαίτερα για τη χώρα μας πρέπει να λάβουμε υπόψη την αξιοποίηση των παραδοσιακών πολιτισμικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του λαού μας που χαρακτηρίζεται από ανθρωπισμό ,φιλότιμο ,συμπόνια όπως έχει αποδειχθεί .Με αφετηρία λοιπόν αυτή την όψη της κοινωνίας μας αντιλαμβανόμαστε ότι πρέπει να ενισχυθεί ο συντονισμός της συμμετοχής

¹⁵⁶Χ. Ζαραφωνίτου(2003),”Πρόληψη τη εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματικής έρευνας ” , Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα ,σελ.161-162 Όπως και πιο πρόσφατη έρευνα του Δήμου Μοσχάτου-Ταύρου κατέγραψε πως μεγάλο ποσοστό των κατοίκων είχε άγνοια σχετικά με την ύπαρξη τους αλλά και τη λειτουργία τους αν και αποτελούσε ένα από τα πιο ενεργά σημεία του Συμβουλίου.

Επιστημονικά υπεύθυνη: Χριστίνας Ζαραφωνίτου ,Ανασφάλεια των κατοίκων του Δήμου Μοσχάτου-Ταύρου και οι στάσεις/αντιλήψεις τους για την αστυνόμευση κοινοτικού χαρακτήρα ,Διαγνωστική έρευνα του Εργαστηρίου Αστακής Εγκληματολογίας στο πλαίσιο συνεργασίας του ΕΑΣΤΕ, τη διευθύντρια του , με το Δήμο Μοσχάτου-Ταύρου και τον Δήμαρχο Α. Ευθυμίου Αθήνα ,2018,σελ.104-105

¹⁵⁷ Ο. π σελ.75,76

¹⁵⁸ Βλ.Χ.Μ.Καραγιαννίδης 2011,σελ.326

¹⁵⁹ Το ίδιο ,σελ.357

¹⁶⁰ Το ίδιο,σελ.354-362

¹⁶¹ Ν. Κουράκης, Το μέλλον της εγκληματικότητας και η εγκληματολογία του μέλλοντος υπό τη σκιά της παγκοσμιοποίησης, Περιοδικό - ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ - 2/2009, Οκτώβριος,σελ.6

του κοινού για να φέρει ευεργετικά αποτελέσματα η δράση τους. Η πολιτεία οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις και να δημιουργήσει κίνητρα για την συμμετοχή των πολιτών τόσο σε συνεργατικό επίπεδο όσο και επίπεδο εφαρμογής της αντεγκληματικής πολιτικής.

Παρ' όλα αυτά η συμμετοχή τους σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως παροχή περαιτέρω εξουσιών για αυτοδικία ,γι' αυτό απαιτείται να μην λειτουργούν υπό τον έλεγχο κατασταλτικών κρίσεων ή καθ' υπόταξη του φόβου τους υπό την επίδραση επίκαιρων γεγονότων ¹⁶² .

Η φωνή του κοινού είναι ναί μεν χρήσιμη και ζητούμενη αλλά δεν μπορεί να καθορίζεται η συνολική στρατηγική από υποκειμενικά κριτήρια. Η συμμετοχή του κοινού λοιπόν πραγματοποιείται ,είτε με τη λήψη πρωτοβουλιών και μέτρων ή με την εθελοντική του δράση για τη προώθηση του έργου των ΤοΣΠΠα .

Τέλος η κοινωνική πολιτική για να αποδώσει τα αναμενόμενα πρέπει είναι συνεπής ,συνεχής ώστε να αποφευχθεί η αίσθηση της προχειρότητας και του αυτοσχεδιασμού που δεσπόζει στη χώρα μας. Ως εκ τούτου βασική προϋπόθεση σύστασης Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας είναι η επάρκεια Συμβούλων ως μέλη αυτών, η ανταλλαγή ιδεών για την κοινή λήψη αποφάσεων, καθώς και η στενή συνεργασία με λοιπούς Κρατικούς Φορείς (Νομαρχία, Υπουργεία κλπ.).

Ασφαλώς ο σχεδιασμός μιας τέτοιας αντεγκληματικής πολιτικής δεν είναι ούτε εύκολος στην υλοποίηση του ούτε έχει γρήγορα αποτελέσματα, όμως έχει παρέλθει ο χρόνος όπου η πολιτική περιοριζόταν στην αστυνομία, τα δικαστήρια και τις φυλακές. Σήμερα το έγκλημα πρέπει να αντιμετωπίζεται συνολικά και όχι σαν μεμονωμένη ενέργεια ενός ατόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Α) ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Η Ελληνική Αστυνομία αποτελεί φορέα του στενού δημοσίου τομέα και αρχή επιβολής του νόμου .Αστυνομία αποκαλείται η πολιτειακή αυτή ενέργεια ,η οποία αποβλέπει στην αποτροπή κάθε κινδύνου διατάραξης της δημόσιας τάξης. Ιστορικά προέκυψε το 1984 μετά την ενοποίηση της χωροφυλακής και της Αστυνομίας των πόλεων με το Νόμο 8481 και απέκτησε τη μορφή που έχει και σήμερα. Είναι ανατεθειμένο λοιπόν το έργο αυτό στη «διοικητική αστυνομία» και ασκείται κυρίως με περιπολίες στους δρόμους ,επιτήρηση χώρων και εκδηλώσεων ,που παρέχουν ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων. Ουσιαστικά ο επιδιωκόμενος στόχος είναι με την δημόσια παρουσία της αστυνομικής δύναμης να ασκείται ο αποτρεπτικός της ρόλος¹⁶³ .

Η κύρια αποστολή της αποκρυσταλλώνεται στην εξασφάλιση της δημόσιας ειρήνης ,της ευταξίας και της απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών, που περιλαμβάνει την άσκηση γενικής αστυνόμευσης του εγκλήματος και τροχαίας και τέλος την προστασία του κράτους και του δημοκρατικού πολιτεύματος στα πλαίσια της συνταγματικής τάξης.

Είναι ο θεσμός που έχει τον πρώτο και γι' αυτό το κυριότερο λόγο σ' αυτό που αποκαλείται εγκληματικότητα ,αφού στην ουσία αφορά το αποτέλεσμα των ενεργειών των επίσημων

¹⁶² Δ.Καλογερόπουλος,σελ.99

¹⁶³ Σ. Αλεξιάδης (1989) σελ.315

φορέων κοινωνικού ελέγχου. Συμβάλλει στο πρώτο φιλτράρισμα τροφοδοτώντας το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης μέσω της δραστηριότητάς της και ο ρόλος της είναι καθοριστικός για τον προσδιορισμό της αξιόποινης πράξης εξαιτίας της διακριτικής ευχέρειας που έχει καθήκον να ασκεί για την αποφόρτιση του συστήματος Ως επίσημος φορέας κοινωνικού ελέγχου δρα προληπτικά και κατασταλτικά¹⁶⁴ μέσα από τη διαπίστωση των εγκλημάτων και την ανακάλυψη και σύλληψη των δραστών¹⁶⁵.

Ο δημόσιος λειτουργός για τον Davis κατέχει τη διακριτική ευχέρεια δράσης ή αδράνειας ,αφού έχει τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ ενός συνόλου λύσεων ,το οποίο επιβεβαιώνει και ο Η. Δασκαλάκης. Η αστυνομία αναγνωρίζει στον εαυτό της τα παραπάνω δικαιώματα και δρα με βάση ποικίλα κριτήρια. Για παράδειγμα πολλοί αστυνομικοί διακατέχονται από την στερεοτυπική αντίληψη πως το θύμα άξιζε αυτό που του συνέβη ,αφού το προκάλεσε¹⁶⁶

Κοινό τόπο αποτελεί ότι οι αστυνομικοί είναι εξαιρετικά ευάλωτοι στις στερεοτυπικές αντιδράσεις. Όσο αναφορά τις παρεμβάσεις τους :1)παίρνουν τις αποφάσεις τους πολύ γρήγορα ,2)δρουν μακριά από τα βλέμματα του κοινού ,3)έχουν σημαντική διακριτική ευχέρεια (σήμερα εμφανίζεται διευρυμένος ο ρόλος της για την αποφόρτιση του συστήματος)ως προς το ποιους θα συλλάβουν θα ελέγξουν και τελικά θα προφυλακίσουν ή να μην απαγγείλουν καμία κατηγορία και να καταφύγει απλά σε μια επίπληξη .Άρα η στάση της αστυνομίας καθορίζει το αν κάποιος θα εμπλακεί το σύστημα ποινική δικαιοσύνης¹⁶⁷.

Γενικότερα όμως οι αστυνομικοί εκφράζουν την δυσaréσκεια τους όταν πρέπει να κινήσουν γραφειοκρατικές διαδικασίες καθώς κατά την επαγγελματική τους ιδεολογία η δράση τους πρέπει να εστιάζει στην μάχιμη δίωξη του εγκλήματος¹⁶⁸.

Για παράδειγμα η ύπαρξη ποινικού μητρώου είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στον οποίο στηρίζεται η αστυνομία για να απαγγείλει κατηγορίες. Έτσι τείνουν να παρακολουθούν στενά τους υπότροπους. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι ένας σημαντικός αριθμός εκ των πρώην εγκληματιών είναι μόνιμα μπλεγμένοι στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Είναι το γνωστό όπως αποκαλείται «σύνδρομο της περιστρεφόμενης πόρτας της απελπισίας»¹⁶⁹

¹⁶⁴ Ε. Λαμπροπούλου(1994), “Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος”, Εκδόσεις Κριτική,Αθήνα,σελ.203

¹⁶⁵ Δασκαλάκης 1985,σελ.80

¹⁶⁶ Β. Βλάχου(2005),”Η αντιμετώπιση της σωματικής βίας κατά των γυναικών από το Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης”, Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ,σελ.98

¹⁶⁷ Σχετικά με τη διακριτική ευχέρεια: Η ελληνική κυβέρνηση έχει παραβιάσει τη θεμελιώδη υποχρέωση της να σέβεται το άρθρο 2 και 3 των προσώπων των οποίων ενεπλάκησαν στην αστυνομική , λιμενική ασφάλεια. Στις περισσότερες περιπτώσεις όπως διαπίστωσε το δικαστήριο του Στρασβούργου οι επιχειρήσεις των σωμάτων ασφαλείας της αστυνομίας δεν είχαν καμία οργάνωση ,κανένα έλεγχο από κάποιον ανώτερο . Συγκεκριμένα διαπίστωσε πως επιλέγεται η άτυπη συνοπτική έρευνα αντί για ΕΔΕ ,παράλειψη μνείας αποδεικτικών μέσων και παραλείπεται η τυπική αξιολόγηση αφού συνήθως ενεργούν στα πλαίσια άτυπης επιχείρησης ,συνεπώς απουσιάζει ο χαρακτήρας εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας από τις εθνικές αρχές .Γίνεται επιλεκτική αξιοποίηση των αποδεικτικών του θύματος και ανεπιθύλακτη αποδοχή της εκδοχής των αστυνομικών ιδίως όταν απουσιάζουν όπως και χρήση στερεότυπων ερμηνευτικών σχημάτων .Επίσης το ρατσιστικό κίνητρο δεν εξετάζεται διεξοδικά από το δικαστήριο με τη δέουσα βαρύτητα Εύλογα λοιπόν τονίζει το ΕΔΔΑ ότι όποιος έχει υποστεί παραβίαση των δικαιωμάτων που προαναφέρθηκαν θα πρέπει να απαιτεί και τη διεξαγωγή μια αποτελεσματικής έρευνας ,δηλαδή μια διαδικαστική εγγύηση πέραν των άρθρων για τα δικαιώματα. Από την εισήγηση του Ε. Μάλλιου « Καταδίκες της Ελλάδας για την αστυνομική βία», στην εκδήλωση για την εκτέλεση αποφάσεων ΕΔΔΑ19/2/2020

¹⁶⁸ Β. Αρτινοπούλου και Α. Μαγγανάς(1996),σελ.65

¹⁶⁹ Α. Μαγγανάς(2007),σελ.50

Οι ποικίλες και διευρυμένες εξουσίες της θέτουν τις βάσεις δημιουργίας μιας συγκρουσιακής σχέσης κοινού -αστυνομίας, η οποία λειτουργεί συχνά ως βαρόμετρο στις αναπαραστάσεις των πολιτών για ολόκληρο το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, εφόσον η αστυνομία είναι ο πρώτος εκπρόσωπος της νομιμοποιημένης εξουσίας του κράτους, που θα έλθει σε επαφή με τον ύποπτο ή δράστη μιας αξιόποινης πράξης, που θα απευθυνθεί το θύμα αλλά και ο απλός πολίτης που νιώθει ανασφάλεια στη γειτονιά του.

Μάλιστα οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του κοινού για την αστυνομία και ειδικότερα για την αποτελεσματικότητα της στην εξιχνίαση των εγκλημάτων φαίνεται ότι επηρεάζουν σημαντικά την απόφαση καταγγελίας ενός εγκλήματος¹⁷⁰.

Συνήθως τα θύματα έχουν ενδοιασμούς στο να προβούν σε καταγγελία, εξαιτίας της πεποίθησης πως μια τέτοια ενέργεια θα αποβεί τελικά άκαρπη. Ενώ όσοι έχουν προβεί στην αποκάλυψη όσων γνωρίζουν αποτιμώντας το αποτέλεσμα της πράξης τους σε μεγάλο βαθμό είναι απέχον από το επιδιωκόμενο ή αρνητικό. Ουσιαστικά οι περισσότεροι από αυτούς που οδηγούνται στη καταγγελία έχουν ως σκοπό την διεκδίκηση αποζημίωσης. Ωστόσο η καταγγελία χρησιμεύει και ως μέτρο εμπιστοσύνης στην αστυνομία. Καταγγελίες οι οποίες διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό τον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας, που με τη σειρά του δημιουργεί σημαντικά προσκόμματα στη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου.

Με αποτέλεσμα η οργάνωση του αστυνομικού έργου, οι αναπαραστάσεις των πολιτών και η αποτελεσματικότητα του έργου του να αποτελούν ένα από τους σημαντικούς προσδιοριστικούς παράγοντες του μεγέθους και της έκτασης του φόβου του εγκλήματος και, άρα, της διαμόρφωσης της αντεγκληματικής πολιτικής¹⁷¹. Προπαντός όμως η ενεργητική στάση του κοινού (μέσω των καταγγελιών κ.α.) θα συνέβαλε στην αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική. Ωστόσο ο πολίτης αρνείται να συνεργαστεί με τους διωκτικούς μηχανισμούς και προτιμά να καταφεύγει είτε στη σιωπή είτε την αποκάλυψη όσων γνωρίζει ή έχει βιώσει σε φιλικά ή συγγενικά πρόσωπα.¹⁷²

Ι.Εκπαίδευση αστυνομικών και στερεοτυπικός τους ρόλος

Οι περισσότεροι αστυνομικοί αναγνωρίζουν εν μέρει τις ατέλειες του σώματος. Γι' αυτό και στις έρευνες που συμπεριλαμβάνονται προτάσεις οργάνων του σώματος εκφράζεται ως πάγιο αίτημα (σχεδόν του συνόλου του δυναμικού της αστυνομίας) η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, η επιμόρφωση και εξειδίκευση που θα φέρει και την απαραίτητη αναβάθμιση των υπηρεσιών και την αποτελεσματικότητας της ελληνικής αστυνομίας.

Αναπαράγοντας τα ίδια στερεότυπα θα ακολουθήσει τον ίδιο φαύλο κύκλο. Οι αναπαραστάσεις των αστυνομικών υπαλλήλων για την εγκληματικότητα, το δράστη και το έγκλημα αποτελεί ένα πλαίσιο δημιουργίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων το οποίο

¹⁷⁰ Β. Αρτινοπούλου και Α. Μαγγανάς(1996), σελ.57

¹⁷¹ Χ. Ζαραφωνίτου, «Φόβος του εγκλήματος: ερευνητικά πορίσματα και σύγχρονοι προβληματισμοί» από Χ. Ζαραφωνίτου, Οι εξουσίες και οι ευθύνες της αστυνομίας σε μία δημοκρατική κοινωνία (12ο Εγκληματολογικό Συμπόσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, Στρασβούργο, 24-26 Νοεμβρίου 1999),σελ.10

¹⁷² Α. Μαγγανάς(2004), "Το εγκληματικό φαινόμενο στη πράξη», Νομική Βιβλιοθήκη,Αθήνα,σελ.556-557

διαμορφώνει τον τρόπο που αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα αλλά καθορίζει εν μέρει επίσης τις αποφάσεις και τις πρακτικές τους¹⁷³.

Όπως σημείωναν και οι ερευνητές το 1994 «μια οποιαδήποτε παρέμβαση που αποσκοπεί στη βελτίωση των σχέσεων αστυνομίας-πολίτη, συνεπάγονται μια αλλαγή στο τρόπο πρόσληψης του εγκλήματος και της εγκληματικότητας» αφού «ενίοτε παρατηρούνται έντονες στιγματιστικές τάσεις που παρεμβάλλονται στις αξιολογικές κρίσεις των αστυνομικών»¹⁷⁴. Συγκεκριμένα ελληνική έρευνα διαπίστωσε πως διαπνέονται από έντονα στερεότυπα σχετικά με την επικινδυνότητα ορισμένων ατόμων. Σύμφωνα με τους αστυνομικούς αυξημένες πιθανότητες να εγκληματήσουν έχουν :οι τοξικομανείς, οι αναρχικοί ,τα παιδιά χωρισμένων γονέων, οι λαθρομετανάστες ,οι αποφυλακισθέντες ,οι τσιγγάνοι ,οι νεοναζί οι αλκοολικοί και τα παιδιά εγκληματιών .ενώ δεν θα μπορούσαν να έχουν κοινές κοινωνικές δραστηριότητες μαζί τους όπως συγκατοίκηση, γάμο ,σχέση εργαζόμενου¹⁷⁵.

Σε μια κοινωνία αποκλεισμού, μίσους ,ρατσισμού και ξενοφοβίας, το σύστημα εκπαίδευσης από μόνο του δεν είναι δυνατόν να μας απαλλάξει από τις διακρίσεις και τις προκαταλήψεις. Ο τρόπος «στρατολόγησης» και εκπαίδευσης τους νοθεύει εξ αρχής τη σκέψη τους με άμεση συνέπεια να μην δύνανται να υπερβούν εσωτερικευμένες εντολές ή αναχρονιστικές νοοτροπίες.¹⁷⁶

Γι' αυτό οι σπουδές τους πρέπει να έχουν διφυή χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Στοχεύοντας δηλαδή στην διαμόρφωση συνειδήσεων απελευθερωμένα από στερεότυπα και την ανάπτυξη δεξιοτήτων και προσόντων . Τέλος μέρος της εκπαίδευσης επιβάλλεται να είναι και η εμπέδωση των δημοκρατικών αρχών, των νόμων και του σεβασμού προς κάθε πολίτη με τον οποίο η αστυνομία, έρχεται σε επαφή .

Ακόμη εξαιτίας της παρουσίας διαφορετικών εθνοτικών και πολιτισμικών ομάδων κρίνεται σκόπιμη η παρακολούθηση προγραμμάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης¹⁷⁷ για το αστυνομικό προσωπικό. Αρκετές φορές το έργο της κατευθύνεται από ρατσιστικές αναπαραστάσεις .Η εμφάνιση προβληματικών συμπεριφορών και πιο συγκεκριμένων επεισοδίων σε βάρος ατόμων με διαφορετικό πολιτισμικό και εθνοτικό υπόβαθρο δημιουργεί την ανάγκη για ένα καινούργιο περιβάλλον αστυνόμευσης στο οποίο θα εκλείπουν

¹⁷³ Σ. Γεωργούλας(2003), "Αστυνομικός λόγος και "εικόνες" εγκληματολογικής στατιστικής", Αντεγκληματική Πολιτική ΙΙΙ, Εκδοτική Επιμέλεια Ν. Κουράκης, Συνεργασία: Ν. Κουλούρης, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.23-25

¹⁷⁴ Φ.Τσαλίκoglou(1994), "Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο", Δημοσίευτη έρευνα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ,Αθήνα, σελ35 και 123

¹⁷⁵ Φ.Τσαλίκoglou(1994), "Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο", Δημοσίευτη έρευνα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης ,Αθήνα, σελ71-78

¹⁷⁶ Οπ Γ. Πανούσης (2000), σελ.361,362

¹⁷⁷ Με παρεμβάσεις για τη προαγωγή της διαπολιτισμικότητας. Αρχικά μέσω προσλήψεων και αντιπροσώπευσης τους στην αστυνομία Η διαφοροποίηση της σύνθεσης προσωπικού θα συμβάλει στη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης. Δεύτερον, συμπεριλαμβάνοντας στην εκπαίδευση των αστυνομικών ως στόχους :την αποσύνδεση από ρατσιστικές πεποιθήσεις ,την αντιμετώπιση προκαταλήψεων, την κατανόηση των πολιτισμικών διαφορών και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη αντιμετώπιση εντάσεων μέσω διαμεσολάβησης και διαπραγματεύσεων .Βλ. Αστυνομική ανασκόπηση Τεύχος 2015/12, σελ36-37

φαινόμενα υπεραστυνόμευσης¹⁷⁸ ή υποαστυνόμευσης¹⁷⁹ των πολιτισμικών και εθνοτικών κοινοτήτων.

Αυτές οι πρακτικές, συνιστούν αντιεπαγγελματική συμπεριφορά και μπορούν να αντιμετωπιστούν με παρεμβάσεις προαγωγής της διαπολιτισμικότητας. Φυσικά τα προγράμματα είναι απαραίτητο να προσαρμοστούν στα πρότυπα της Ελληνικής Αστυνομίας λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνίας μας και κυρίως αυτά της οργάνωσης και της λειτουργίας του Σώματος ¹⁸⁰

Επίσης σύμφωνα με πορίσματα μιας έρευνας του καθηγητή J. Kersten , η αντίληψη των αστυνομικών σχετικά με τα καθήκοντά τους και τις σχέσεις τους, με τους πολίτες είναι, στο στάδιο της εκπαίδευσής τους, αρκετά διευρυμένη και, σταδιακά, κατά την επαγγελματική ένταξή τους, συρρικνώνεται σε ένα σκληρό και περιορισμένο πυρήνα ειδικών αποστολών (κατασταλτικών κατά κύριο λόγο)¹⁸¹ .

Μάλιστα έρευνα σε δόκιμους αστυφύλακες του Σ. Γεωργούλα έδειξε πως η εικόνα τους για την καταγεγραμμένη εγκληματικότητα αλλά και τη δράση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου ως προς τη τιμωρία των δραστών(σύνολο καταδικασθέντων) είναι λανθασμένη. Δεν είναι ενημερωμένοι για τη ποσοτική φαινομενολογία της εγκληματικότητας αλλά και την ποιοτική.¹⁸² Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευση του αποκομίζει μια γνώση για τους νόμους ,το έγκλημα και τις αιτίες του. Ενώ κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του τυποποιεί άτομα και ομάδες ως εγκληματίες και εφόσον κάποιος συνάδελφος ή ανώτερος δεν αμφισβητήσει αυτή τη συμπεριφορά θα συντηρηθεί και θα νομιμοποιηθεί ο στιγματισμός αλλά και θα ο ίδιος το ερμηνεύει εσωτερικά ως αποδοχή της αυτού ως κάτι φυσιολογικού και νόμιμου.

Γι' αυτό η εκπαίδευση καλό θα ήταν να επεκταθεί και στη παρακολούθηση εγκληματολογικών μαθημάτων σε κάποιο Πανεπιστήμιο .Επίσης εκτός από ομιλίες , συζητήσεις και επιδείξεις ,πρέπει να περιλαμβάνουν και προσομοιώσεις μαθαίνοντας στη πράξη και όχι απλώς στα λόγια. Ακόμη απαραίτητη κρίνεται αυτό αξιολόγηση του συστήματος μέσα σε πλαίσια μια σταθερότητας αρχών αλλά και μια ευκαμψίας δομών .

Η συνεχή εκπαίδευση τους είναι μονόδρομος αφού όσο εξελίσσεται το έγκλημα και αναδιαμορφώνεται η κοινωνία και οι διώκτες του οφείλουν να προσαρμόζονται και να βελτιώνονται στα νέα δεδομένα .

¹⁷⁸ Με τον όρο υπεραστυνόμευση δηλώνεται η κακή (και άδικη) μεταχείριση των μειονοτικών κοινοτήτων από την αστυνομία, είτε με την υπερβολική χρήση βίας εναντίον τους, είτε με διακριτικές συμπεριφορές απέναντι τους(υπερβολικής άσκησης σωματικών ελέγχων και τον δυσανάλογο αριθμό συλλήψεων).

¹⁷⁹ Αντίστοιχα προβληματική είναι και η περίπτωση της υπο-αστυνόμευσης, σημαίνει παραμέληση των μειονοτικών κοινοτήτων και των αναγκών τους από την αστυνομία μέσω της αδιαφορίας της αστυνομίας απέναντι σε περιστατικά ρατσιστικής βίας και εγκλημάτων μίσους, τα οποία είτε μπορεί να μην αντιμετωπιστούν επαρκώς στο επίπεδο της εξιχνίασης, είτε και να αγνοηθούν εντελώς Βλ. Ben-Porat G. (2008). 'Policing Multicultural States: Lessons from the Canadian Model'. Στο Policing & Society, τόμ. 18, αρ. 4, σ. 415 και FRA (2013). Fundamental Rights - Based Police Training Vienna: FRA. ο. 156, και Ben-Porat G. (2008). 'Policing Multicultural States: Lessons from the Canadian Model'. Στο Policing & Society, τόμ. 18, αρ. 4, σ. 421 Από Αστυνομική ανασκόπηση Τεύχος 2015/12,σελ.35

¹⁸⁰ Αστυνομική ανασκόπηση Τεύχος 2015/12,σελ36-37

¹⁸¹ Ζαραφώνιτου Χ., Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, Νομική Βιβλιοθήκη 2003, σελ.8

¹⁸² Σ.Γεωργούλας,όπ.σελ.64-67,71-72

Τίποτα δεν μπορεί να πετύχει αν δεν αλλάξει το κοινωνικό προφίλ του Έλληνα αστυνομικού. Χρειάζεται αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων φροντίζοντας να μη πέσει στη παγίδα «της επιτρεπόμενης αυθαιρεσίας»¹⁸³ αλλά να εξελιχθεί σε διαμεσολαβητή των ανθρώπινων συγκρούσεων¹⁸⁴. Από την άλλη ο πολυκλαδικός συντονισμός ανάμεσα σε τοπικούς θεσμούς ,τις κοινωνικές υπηρεσίες ,τους πολίτες και την αστυνομία δεν είναι πάντα εύκολη υπόθεση¹⁸⁵.

ii. Προτάσεις για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της Ελληνικής Αστυνομίας

- Στελέχωση των μάχιμων υπηρεσιών και συγκρότηση περισσότερων ομάδων δικυκλιστών, ενώ οι γραμματειακές θέσεις να στελεχωθούν με πολιτικό προσωπικό, με στόχο τη βέλτιστη αστυνόμευση.
- Το αστυνομικό προσωπικό χρήζει ανακατανομής σύμφωνα με τις πληθυσμιακές ανάγκες της κάθε πόλης, αλλά και την έξαρση της εγκληματικότητας της περιοχής, στόχο τη βελτίωση της αστυνόμευσης ,την αποτελεσματικότητα κατά της εγκληματικότητας καθώς και τη επαρκή στελέχωση τόσο υπηρεσιών όσο και περιπολιών για την αστυνόμευση του Δήμου. Πιο συγκεκριμένα οι αστυνομικοί κρίνουν απαραίτητη την αναδιοργάνωση υπηρεσιών και πολιτικών και την αξιοποίηση του διαθέσιμου δυναμικού αναλόγως με την εμπειρία του. Επιπλέον, σε προγενέστερη ελληνική έρευνα για τις «αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο», ο σαφής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων και ο συντονισμός των επιμέρους αστυνομικών υπηρεσιών, συγκεντρώνουν ποσοστά 91,58% και 94,17% αντίστοιχα ¹⁸⁶.
- Ακόμη ενίσχυση των υλικοτεχνικών υποδομών ώστε να μην αστυνομεύονται οι Δήμοι πλημμελώς . ¹⁸⁷

¹⁸³ <https://thepressproject.gr/vasanistiria-apo-ta-mat-me-kyvernitiki-ypografi/?fbclid=IwAR2z2yVDCAJZAfHs30KAaDFDleWA-0sA3jrw4HhbjQlcLP84wt8y0fE4HEI#.Xck-efzsnw.facebook>

¹⁸⁴ Ε. Λαμπροπούλου(1994),σελ.211

¹⁸⁵ Ο.π ,359

¹⁸⁶Φ. Τσαλίκου, Β.Αρτινοπούλου ,Χ. Ζαραφονίτου ,Α. Μαντόγλου , 1994,σελ. 119.

¹⁸⁷Ευτυχώς από τις αρχές του 2020 νέα οχήματα εντάχθηκαν στον στόλο της Ελληνικής Αστυνομίας, στο πλαίσιο υλοποίησης του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 «Ενεργητική Οδική Ασφάλεια» των Περιφερειών Αττικής, Στερεάς Ελλάδας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Ιονίων Νήσων, Ηπείρου ,Βορείου Αιγαίου και Περιφέρεια Πελοποννήσου .Με την προσθήκη των οχημάτων αυτών ενισχύεται σημαντικά και αναβαθμίζεται η επιχειρησιακή ετοιμότητα και ανταπόκριση των αστυνομικών υπηρεσιών της βελτιώνεται το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών. Πιο αναλυτικά βλέπε τα Δελτία Τύπου του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας:

Α)31-01-2020: (195) νέα οχήματα εντάχθηκαν στον στόλο της Ελληνικής Αστυνομίας, Ημερομηνία δημοσίευσης:Αθήνα,31Ιανουαρίου2020http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=92591&Itemid=2394&lang=

Β)14-04-2020: Ενισχύεται ο στόλος της Ελληνικής Αστυνομίας με άλλα (264) νέα οχήματα ,Ημερομηνίαδημοσίευσης:Αθήνα,14Απριλίου2020http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=93964&Itemid=2432&lang=

24-03-2020: (35) νέα οχήματα εντάσσονται στον στόλο της Ελληνικής Αστυνομίας ,Ημερομηνία δημοσίευσης : Αθήνα, 24 Μαρτίου 2020 http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=93625&Itemid=2425&lang=

Συνεχής, συχνή, ουσιαστική και ενιαία εκπαίδευση του αστυνομικού προσωπικού σε θέματα αυτοπροστασίας, οπλοχρησίας, ανακριτικής και χειρισμού της ηλεκτρονικής εφαρμογής Police On Line

Επιπλέον, κρίνεται αναγκαίο ως πιο εξειδικευμένο μέτρο θα μπορούσε να προταθεί η σύνταξη κώδικα καλής συμπεριφοράς -εκτός του κώδικα δεοντολογίας που ήδη υπάρχει¹⁸⁸- του αστυνομικού ώστε να λάβει την απαραίτητα επιμόρφωση για τη σωστή προσέγγιση του κοινού.

Οι πολίτες επιζητούν από έναν αστυνομικό το ήθος την εντιμότητα, τη πειθαρχία, την οργάνωση, την αποτελεσματικότητα, την λήψη πρωτοβουλιών και τη διαμεσολάβηση. Για να συνεργαστούν χρειάζεται η αστυνομία να είναι περισσότερο ορατή, διαθέσιμη, ενεργή να είναι προσιτή, εκπαιδευμένη, σεβόμενη τα ανθρώπινα δικαιώματα χωρίς να κάνει διακρίσεις, να αντιμετωπίζει το πολίτη με ευγένεια και κατανόηση ώστε να μπορέσει να δημιουργήσει κλίμα ασφάλειας, να γνωρίσει τα προβλήματα του συμβάλλοντας στην αποκατάσταση της σχέσης τους¹⁸⁹. Επομένως δεν αρκεί η αύξηση του αστυνομικού δυναμικού αλλά να καλλιεργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης ώστε να συμμετέχουν οι πολίτες στη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής.

ΙΙΙ. Το ζήτημα του «Μεμονωμένου περιστατικού»

Η αστυνομία έχει το δικαίωμα να ασκεί νόμιμη βία κατ' εξαίρεση αναγκαιότητας όπου υπάρχουν σε μια κοινωνία όπως είναι η άμυνα, άρα να την ασκεί υπό όρους και προϋποθέσεις (άρθ.122πργ). Η αστυνομική βία μπορεί να διακριθεί σε βία κατά την προληπτική αστυνομική δράση, στο πλαίσιο, δηλαδή, αστυνομικών ενεργειών για την πρόληψη και αποκάλυψη αξιόποινων πράξεων, και κατά την κατασταλτική αστυνομική δράση, κατά τη σύλληψη δηλαδή για ήδη τελεσθέν αδίκημα.

ΙV. Ποιες αρχές ορίζουν την δράση της αστυνομίας

Η αρχή της νομιμότητας. Τα αστυνομικά όργανα να δρουν πάντοτε μέσα στα πλαίσια του νόμου ή τουλάχιστον να είναι εν αρμονία με κάποιον κανόνα δικαίου.

Η δεύτερη αρχή είναι η αρχή της αναλογικότητας¹⁹⁰. Στην ουσία είναι τα όρια που έχει θέσει η κοινωνία μας, ως προς το που ξεκινούν τα κατοχυρωμένα συνταγματικά δικαιώματα κάποιου και που τελειώνει η δράση της αστυνομίας. Δράση, η οποία οφείλει να χρησιμοποιεί το ηπιότερο μέσο που έχει στην κατοχή της ώστε να επιβάλλει τη τάξη, δε θα έχει αποτέλεσμα δυσανάλογο των συνεπειών της δράσης και δεν θα υπερβαίνει κάποιο χρονικό όριο.

Η αρχή της ισότητας και της αμεροληψίας – πέρα από τη τήρηση του άρθρου 4 του Συντάγματος – ορίζει πως η αστυνομία πρέπει να δρα το ίδιο σε κάθε περίπτωση που αντιμετωπίζει όμοια κατάσταση. Και πάντοτε υπάρχει στην δημοκρατία η αρχή της επιείκειας δηλαδή δεν εξαντλούμε τα όρια της αυστηρότερης αντιμετώπισης, πρέπει να σταματήσουμε ένα βήμα πριν η λειτουργία της ολίσθησης προς άλλες μορφές.

Πολλές φορές όμως τα όρια είναι δυσδιάκριτα, πρόκειται για ισχνές γραμμές που αρκετές φορές και οι δύο πλευρές παραβιάζουν (πολίτες και αστυνομία). Υπάρχουν όμως αρκετές

¹⁸⁸ Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού (Π.Δ. 254/2004, Φ.Ε.Κ. 238/Α')

http://www.hellenicpolice.gr/images/stories/Attachment14238_KOD_FEK_238A_031204.pdf

¹⁸⁹ Χ. Ζαραφωνίτου, "(Αν)ασφάλεια καταστηματαρχών Αθηνών και Πειραιώς και νέες μορφές αστυνόμευσης", Ψηφιακή Νομική Βιβλιοθήκη - Περιοδικό - ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ - 1/2012, σελ.13

¹⁹⁰ Η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται συνταγματικά από το άρθρο 25 του Συντάγματος

καταστάσεις στις οποίες οι αστυνομικοί όχι μόνο παραβιάζουν το νόμο στα στενά του όρια, αλλά υπερβαίνουν ακόμα κι αυτά.

Η αστυνομία οφείλει να χρησιμοποιεί βία όπου είναι πραγματικά απαραίτητο ,με πρωταρχικό σκοπό τη χρήση των ηπιότερων μέσων για να καταστείλει μια παράνομη ενέργεια. Με την ήπια διαχείριση των καταστάσεων έχουμε το πλεονέκτημα ανά πάσα στιγμή να σταθμίζουμε κινδύνους και καταστάσεις. Η εικόνα της άμεσης αντίδρασης της αστυνομίας σε ένα εγκληματικό ή αντικοινωνικό γεγονός στο παρελθόν είχε ως αποτέλεσμα να κινδυνεύσουν ή και να χαθούν ανθρώπινες ζωές (όπως του Α.Γρηγορόπουλου και του Α. Δημητρίου υπόθεση ζαρντινιέρας) . Μάλιστα επειδή ακριβώς η Αστυνομία εκπροσωπεί το Κράτος Δικαίου και τη Δημοκρατία, χρειάζεται προσοχή γιατί καμιά φορά, από υπερβάλλοντα ζήλο ή μη επιτρεπόμενο πανικό, λόγω των επιθέσεων που δέχονται αστυνομικοί, γίνονται λάθη.

Εντούτοις το οπτικοακουστικό υλικό ,οι μαρτυρίες και τα χιλιάδες περιστατικά συνηγορούν εναντίον της ελληνικής αστυνομίας. Τα στοιχεία είναι αδιάψευστα , ο αστυνομικός «επιτρέπεται» να παραβαίνει τα καθήκοντα του χωρίς να έχει συνέπειες για τις πράξεις του. Η δικαιοσύνη έχει μάτια μόνο για την παραβατικότητα των πολιτών, όσοι ανήκουν στο κρατικό μηχανισμό είναι προστατευμένοι .

Ενώ τα παραδείγματα άνισης μεταχείρισης στα δικαστικά έδρανα είναι αρκετά ,πάντα στον αστυνομικό θα επιβληθεί μια «αστεία» ποινή(οι ποινές σχεδόν πάντα είναι με αναστολή) για τα ματιά του κόσμου .

Αυτή η επιείκεια προς τα όργανα του κράτους γεννά στο θύμα το αίσθημα της αγανάκτησης και του θυμού με αποτέλεσμα να χάνει για πάντα την εμπιστοσύνη του στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Η απάντηση τω υπευθύνων που κατά καιρούς δίδεται -από όλες τις κυβερνήσεις αλλά και την αστυνομία - περι μεμονωμένου περιστατικού αποτελεί ένδειξη ασέβειας στα θύματα βίας , προσβάλλει την νοημοσύνη των πολιτών αλλά θίγει και τους ίδιους που δεν έχουν καν το θάρρος να παραδεχτούν τα λάθη τους .Η βία της ελληνικής αστυνομίας αποτελεί μια σκληρή πραγματικότητα και δυστυχώς κάποια από τα χιλιάδες περιστατικά καταγράφονται σε ειρηνικές πορείες.

V.Μήπως πρόκειται για «αστυνομική ανομία»;

Η βία έχει επίσημα γίνει συνώνυμο της δημόσια ασφάλειας και της αστυνομικής λειτουργίας .Επιβάλλεται με βιαιότητα, υποβάλλοντας υπόπτους σε δημόσιο εξευτελισμό με σωματικό έλεγχο που ξεπερνά κατά πολύ τα προβλεπόμενα όρια .Σέρνουν ,χτυπούν ,γδύνουν αδιαφορώντας για την αξιοπρέπεια των ανθρώπων ή μήπως δεν τους θεωρούν ανθρώπους¹⁹¹ ; Αδυνατούμε να κατανοήσουμε τα όσα συμβαίνουν αλλά και να αποδεχτούμε σαν αιτιολογία τη προσπάθεια προστασίας τους ,ως άμυνα .Από την άλλη δε υπάρχει άλλος νομιμοφανής λόγος που θα μπορούσαν να προαποφασιστούν για να προασπίσουν τον εαυτό τους στην απολογία τους απέναντι στη κοινή γνώμη για τα περιστατικά βίας. Η απρόκλητη βία μόνο ως επίδειξη εξουσίας μπορεί να εκληφθεί , μέσω της οποίας στοχοποιούνται συγκεκριμένα

¹⁹¹ Μ.Λουκά,«Βασανιστήρια από τα MAT με κυβερνητική υπογραφή»<https://thepressproject.gr/vasanistiria-apo-ta-mat-me-kyvernitiki-ypografi/?fbclid=IwAR2z2yVDCAJZAfHs30KAaDFDleWA-0sA3jrw4HhbjQlCLP84wt8y0fE4HEI#.Xck-efzsnw.facebook>, Ημερομηνία δημοσίευσης: 11 Νοεμβρίου 2019

άτομα, που αντιστέκονται είτε σε προσαγωγές δίχως λόγο και αιτία είτε σωματικό έλεγχο ή οτιδήποτε άλλο θελήσουν¹⁹².

Είναι η απρόκλητη βία μέσο για την τήρηση της τάξης και της νομιμότητας; Ως τότε μαρτυρίες θυμάτων δε θα ελέγχονται και εγκλήματα αστυνομικών θα μένουν ατιμώρητα ; Μήπως σ' αυτή τη περίπτωση η τεχνολογία είναι υπερ των ατομικών δικαιωμάτων;

Με την τοποθέτηση καμερών στο εξοπλισμό των αστυνομικών θα καταγράφεται κάθε έκνομη συμπεριφορά όπως συμβαίνει σ' άλλες χώρες. Έτσι κάνεις δε θα μπορεί να διαψεύσει την πραγματικότητα των «χιλιάδων περιστατικών». Συνήθως τοποθετούνται στη στολή του αστυνομικού (στο καπέλο ,στα γυαλιά) κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους καταγράφοντας την οποιαδήποτε κίνηση και επαφή με τους πολίτες.

Η χρήση καμερών θα μπορούσε να διαφοροποιήσει ποιοτικά τη διερεύνηση των υποθέσεων αστυνομικής βίας. Αναλυτικότερα με τη καταγραφή και περαιτέρω δημοσιοποίηση της εικόνας γίνεται δυνατή η αποτύπωση και ο εκ των υστέρων έλεγχος των περιστατικών αυτών. Σε περιπτώσεις όπως του Ζακ Κωστόπουλου και του Αλέξη Γρηγορόπουλου οι κάμερες ήταν αδιάψευστος μάρτυρας για το πώς έδρασε η αστυνομία στο πεδίο αλλά και από την άλλη πλευρά προστατεύουν και τον αστυνομικό ,όπως στη περίπτωση δικαίωσης αστυνομικού στο αεροδρόμιο ,που κατηγορήθηκε για ρατσιστική συμπεριφορά. Το υλικό των καμερών θα παρέχει την διαφάνεια που απαιτείται από τη κοινωνία ,στην οποία έχουν άλλωστε υποχρέωση να λογοδοτούν. Θα αυξήσουν όμως οι κάμερες την εμπιστοσύνη απέναντι στην αστυνομία και τη νομιμότητα της λειτουργίας της ; Μια πιλοτική εφαρμογή θα δώσει απαντήσεις. Πάντως αναμένεται να βελτιώσει τη συμπεριφορά της και να μειώσει τη βία ,καθώς έχοντας γνώση ότι οι κινήσεις τους καταγράφονται , ο φόβος της αποκάλυψης οποιαδήποτε πράξης τους δρα αποτρεπτικά ή ακόμα κι αν ξεπεράσουν τα όρια θα υπάρξουν αποδεικτικά στοιχεία, γεγονός που διευκολύνει τη επίλυση εκκρεμών υποθέσεων και τη δίωξη –σύλληψη των υπαίτιων.

Φυσικά το να ταχθούμε υπέρ των καμερών τόσο στις στολές όσο και στα περιπολικά γεννά θέματα διαχείρισης προσωπικών δεδομένων παρόλα αυτά όμως τα επανειλημμένα περιστατικά μας κάνουν να πιστεύουμε πως δεν ξεπερνά τα όρια της αναλογικότητας .Δεν πρέπει να τίθενται εμπόδια σε μια τέτοια απόφαση ,η οποία ήδη ισχύει σε πολλές χώρες της Ευρώπης και των Η.ΠΑ, χωρίς ωστόσο να συμφωνούμε με την άκριτη αποδοχή οποιουδήποτε μέτρου που υιοθετείται σε άλλες χώρες. Επιπλέον λογική προϋπόθεση για να διερευνηθεί μια υπόθεση εις βάθος -σε περίπτωση που υπάρξει καταγγελία για αστυνομική βία -είναι να υπάρχει δυνατότητα προσδιορισμού ,ταυτοποίησης , δηλαδή ποιος αστυνομικός άσκησε βία.

¹⁹² Δεδομένη είναι η παραβίαση κανόνων κατά τη διαδικασία προσαγωγής και κράτησης στο Αστυνομικό Τμήμα. Χαρακτηριστικά στην έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη - αλλά και στην πρόσφατη έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού για την πρόληψη των βασανιστηρίων- αναφέρεται ότι : «...διαπίστωσε ότι αποτελεί υπηρεσιακή πρακτική να προσάγονται άτομα για να εξακριβωθεί η γνησιότητα των εγγράφων που κατέχουν, χωρίς να καταχωρείται πουθενά ο χρόνος διάρκειας της προσαγωγής, καθόσον, αν διαπιστωθεί ότι ελέγχθηκαν πρόσφατα, δεν γίνεται εγγραφή στο Βιβλίο Συμβάντων...». Συνήγορος του Πολίτη- Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, - Ειδική Έκθεση, 2019, https://www.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2019.pdf.

Ας μη ξεχνάμε ότι η ελληνική πολιτεία έχει τη συνταγματική υποχρέωση ,που απορρέει πρωτίτως από το δικαίωμα δικαστικής προστασίας αλλά και από την αρχή της νομιμότητας ,που επιβάλλει στα αστυνομικά όργανα να φέρουν διακριτικά ,δηλαδή να δρουν κατά την εκτέλεση δημόσιας υπηρεσίας φανερά. Η βία χάρης της μη χρήσης των διακριτικών παραμένει χωρίς ονοματεπώνυμο ή αλλιώς χωρίς τιμωρία. Μια πολιτεία όμως που θέλει να είναι δημοκρατική και απαιτεί την ισονομία δεν μπορεί να διακηρύττει τις αρχές αυτές και από την άλλη να υπάρχει μια μερίδα δημόσιων υπαλλήλων ,η οποία μπροστά στη κάμερα προβαίνει σε πράξης αδικαιολόγητης βίας αρνούμενη να δηλώσει το όνομα της και να παραμένει ατιμώρητη¹⁹³.

Η καταγραφή ουσιαστικά θα διασφαλίσει τον πολίτη αλλά και τον αστυνομικό ,αφού πλέον θα έχουν την δυνατότητα τεκμηρίωσης τυχόν γεγονότων με αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ενδεχόμενη ποινική ή πειθαρχική δίκη .Ταυτόχρονα θα λειτουργούν αποτρεπτικά τη χρήση βίας και διακρίσεων (τόσο για τους αστυνομικούς όσο και για τους πολίτες).Θα αποτελέσουν τον αυτόπτη μάρτυρα που θα αποκαλύπτει τη πραγματικά συμβαίνει.

Μάλιστα σύντομα θα αρχίσουν να χρησιμοποιούνται από τα ΜΑΤ, την ομάδα ΔΡΑΣΗ – πρώην ΔΕΛΤΑ – και την ΟΠΚΕ, προκειμένου να καταγράφονται σε πραγματικό χρόνο περιστατικά αστυνομικών επεμβάσεων, με στόχο να υπάρχει αντίλογος . Προτού προχωρήσουν στην προμήθεια των καμερών και στο προεδρικό διάταγμα για την εφαρμογή του μέτρου, δόθηκε η θετική γνωμοδότηση από την Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων , ώστε να χρησιμοποιηθούν αρχικά πιλοτικά σε συγκεκριμένες Αστυνομικές Μονάδες.¹⁹⁴

Το μόνο σίγουρο πάντως είναι, ότι δεν πρόκειται για υπερβολές των ΜΜΕ ούτε περιγραφές φοβισμένων πολιτών ,η βία είναι κομμάτι της Αστυνομίας ,το οποίο δύσκολα θα μπορέσει να αποβάλει. Για να το θέσουμε και αλλιώς η βία που ασκεί δεν είναι παροδική ούτε «φιλοξενούμενος» αλλά ένας ένοικος που στεγάζεται εδώ και χρόνια στο εσωτερικό της, μέλος της «οικογένειας» που θα μένει εκεί.

Συμπερασματικά το δικαίωμα άσκησης νόμιμης βίας δεν δικαιολογεί τον υποβιβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας .Όσο η αστυνομική αυθαιρεσία γίνεται ο κανόνας ,τόσο δίδεται το λάθος μήνυμα στη κοινωνία και τα αποτελέσματα μπορεί να είναι αντίθετα από τα αναμενόμενα. Αντί δηλαδή να προκαλέσουν το φόβο να εντείνουν την οργή και να πυροδοτήσουν καινούργιες κοινωνικές εκρήξεις

V.I Είναι δεσμευμένη η δράση της αστυνομίας από την πολιτική εξουσία;

Η αστυνομία έχει μια διάσταση πολιτικής εποπτείας ,είναι ένα όργανο ,το οποίο έχει πολιτική και διοικητική ή ατομική ευθύνη . Η κυβέρνηση καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την αντίδραση της αστυνομίας στα φαινόμενα παραβατικότητας . Χαρακτηριστικό παράδειγμα επί

¹⁹³ Από την εισήγηση του Ε. Μάλλιου « Καταδίκες της Ελλάδας για την αστυνομική βία», στην εκδήλωση για την εκτέλεση αποφάσεων ΕΔΔΑ19/2/2020

¹⁹⁴1)«Διαδηλώσεις: Νέα «εποχή» με κάμερες στις στολές των αστυνομικών και ντουντούκες»

https://www.huffingtonpost.gr/entry/diadeloseis-nea-epoche-me-kameres-stis-stoles-ton-astenomikon-kai-ntoentoekes_gr_5f688a35c5b6de79b6782ac6,21/09/2020 14:30

<https://www.e-dimosio.gr/ellada/177409/kameres-stis-stoles-tous-tha-echoun-pleon-i-astinomiki/?fbclid=IwAR3C4-5po47YtCnhjODHM2-bXEZ9JrlyClbaIFNg9yKw48VBhEx6mINUnDo>

«Κάμερες στις στολές τους θα έχουν πλέον οι αστυνομικοί»,21 Σεπτέμβριος, 2020

λειτουργίας Σύριζα εξεγέρσεις ,καταλήψεις ,καταστροφές αποτελούσαν «κοινωνικά φαινόμενα» ,δηλαδή για τη κυβέρνηση αποτελούσαν κομμάτι της κοινωνίας. Ερχόμενοι στο σήμερα επί της σημερινής κυβέρνησης τα πράγματα διαφοροποιούνται. Η αυθαιρεσία της αστυνομίας βέβαια μένει σταθερή ,ωστόσο σήμερα η δράση της χαρακτηρίζεται από την άμεση αντιμετώπιση ,την αναγκαιότητα της επιβολής της τάξης σ' αυτά «τα κοινωνικά φαινόμενα» με μηδενική ανοχή.

Η ύπαρξη της βασίζεται στη προάσπιση των δικαιωμάτων του πολίτη και των έννομων αγαθών του. Άρα οι ενέργειες της αστυνομίας πρέπει να είναι σύμφωνες με τους νόμους και το Σύνταγμα και τις Διεθνείς Συμβάσεις ,τον κώδικα δεοντολογίας και οροθετούνται από το νόμιμο πλαίσιο . Επομένως καμία εξουσία δεν μπορεί να τη διατάσσει και να κατευθύνει τη δράση της ,πότε και με ποιο τρόπο να δρα ,αυτό αποτελεί αυθαιρεσία. Αλλά και απ' τη πλευρά της η αστυνομία πρέπει να θέτει όρια και να μην συναινεί όταν αυτό της ζητείται. Άλλωστε γι' αυτό προβλέπονται έλεγχοι τριών διαστάσεων :ο διοικητικός, ο κοινοβουλευτικός και ο δικαστικός.

5.B ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον συγκεντρώνει η ενίσχυση της αστυνόμευσης της εγγύτητας είτε με την μορφή του Αστυνομικού της γειτονιάς είτε με τη δημιουργία μονάδων δίκυκλης αστυνόμευσης.

Αστυνομικός της γειτονιάς

Η έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας στις μεγάλες πόλεις απαιτεί διαρκή, στοχευμένη και εμφανή αστυνόμευση ,καθώς οι γειτονιές των πόλεων έχουν αλλάξει φυσιογνωμία. Είναι πολυπληθείς, πολυπολιτισμικές, συχνά θορυβώδεις και απρόσωπες ,συνθήκες στις οποίες μπορούν εύκολα να αναπτυχθούν παραβατικές ή εγκληματικές συμπεριφορές.

Γι' αυτό, η πολιτεία λοιπόν έστρεψε το ενδιαφέρον της στην ενίσχυση της αστυνόμευσης της εγγύτητας από τη μία με τον αστυνομικό της γειτονιάς και από την άλλη με τη δημιουργία μονάδων δίκυκλης αστυνόμευσης, εξαιτίας της ανάγκης για καθημερινή ,ορατή προστασία ,ώστε οι πολίτες να νιώθουν ασφαλείς. Η κοινοτική αστυνόμευση (community policing) στην ουσία αναθέτει εν μέρει στην κοινωνία την πρόληψη και καθιστά την αστυνομία εταίρο στη διαχείριση της μικρο-εγκληματικότητας (ως αστυνομία της εγγύτητας).

Από τη μεριά της η ομάδα Δίκυκλης Αστυνόμευσης δημιουργήθηκε για τις περιπτώσεις που χρήζουν ταχείας και μαχητικής επέμβασης τόσο για την πρόληψη, όσο και για την καταστολή κάθε εγκληματικής δραστηριότητας¹⁹⁵.

Ωστόσο από την πρώτη κιόλας στιγμή απασχόλησαν με τα περιστατικά αναίτιας βίας αλλά και αυθαιρεσίας με την οποία ενεργούσε . Μάλιστα αρκετές μαρτυρίες θυμάτων κάνουν λόγο για επίδειξη δύναμης και για εκφοβισμό (οι περισσότεροι περιγράφουν άσκηση βίας ασύλληπτης σκληρότητας).

Με αποτέλεσμα η επαναλειτουργία της στις 11/11/2019 με νέο όνομα, «Δράση»: ως δίκυκλη ομάδα που υπάγεται στην ΟΠΚΕ(Ομάδα Πρόληψης Καταστολής Εγκληματικότητας)να προκαλέσει έντονο προβληματισμό εξαιτίας του κινδύνου να

¹⁹⁵ Ομάδα Δίκυκλης Αστυνόμευσης «ΔΙ.ΑΣ»

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=3160&Itemid=428&lang

διολισθήσουμε στις πρακτικές του παρελθόντος. Όμως η εκτεταμένη δράση των αντεξουσιαστών ,οι καταλήψεις κτιρίων σε ένα καθεστώς μόνιμης ανομίας έκανε επιτακτική την επαναφοράς της.

Και ναι μεν η παρουσία τους ήταν- και είναι αναγκαία- σε ακραίες καταστάσεις αλλά ο έλεγχος χάνεται πολύ εύκολα. Όπως ανέφερε ο Γ. Σταύρακας, που είχε αναλάβει τότε τη δημιουργία της σημειώνει πως «..θα ενεργούσε αποκλειστικά και μόνο σε καταστάσεις όπου οι υπόλοιπες αστυνομικές δυνάμεις αδυνατούσαν να ανταποκριθούν αλλά στη πορεία χάθηκε ο επιχειρησιακός προσανατολισμός της. Δηλαδή χρησιμοποιήθηκε σε ήπιες καταστάσεις που δε χρειαζόταν ,ως αποτέλεσμα σπασμωδικών κινήσεων με αποτέλεσμα να δοθεί δύναμη και εξουσία σε λάθος χέρια» Για παράδειγμα φλεγόμενος κάδος ,ομάδα νεαρών ,αλλοδαποί μικροπωλητές για όλα απευθύνονταν σ' αυτή . Πάντως ένα μέρος της αυθαιρεσίας από πλευράς της ομάδας ΔΕΛΤΑ προέκυψε από το γεγονός ότι κάθε διμοιρία ενεργούσε χωρίς την παρουσία ανώτερου αξιωματικού¹⁹⁶.

Από την άλλη ο αστυνομικός της γειτονιάς εντάσσεται στις σύγχρονες μορφές κοινοτικής αστυνόμευσης .Η δράση της έχει κυρίως προληπτικό αλλά και κατασταλτικό χαρακτήρα, με στόχο τη μείωση των δεικτών εγκληματικότητας και την ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών μέσω της δημιουργίας σχέσεων εμπιστοσύνης με την αστυνομία, οι οποίοι διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εν γένει αντεγκληματική πολιτική.

Έχει δοκιμαστεί πιλοτικά τουλάχιστον τρεις φορές .Αρχικά το 2003 αλλά ατόνησε και μετέπειτα στις αρχές του 2010 επανήλθε με αναβαθμισμένο και εξειδικευμένο ρόλο. Τον Δεκέμβριο του 2009, στο πλαίσιο της Αντεγκληματικής Πολιτικής 2010-2014, αποφασίστηκε εκ νέου η ενεργοποίησή του. Και η νέα προσπάθεια όμως σύμφωνα με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη , απαξιώθηκε στην πράξη χωρίς να αναζητηθούν τα αίτια, καθώς η παρακολούθηση του μέτρου περιοριζόταν «στην απλή ανάγνωση των στοιχείων δραστηριότητας κάθε τέλος του έτους». Τον Φεβρουάριο του 2015όμως ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη , Γ. Πανούσης αποφάσισε να επανασχεδιαστεί και να εφαρμοστεί αρχικά πιλοτικά στην Καλλιθέα και στο Χαλάνδρι. Το πρόγραμμα αυτό μέχρι σήμερα, υλοποιείται από 181 αστυνομικούς¹⁹⁷.

Τα στατιστικά στοιχεία μέχρι το τέλος του 2016, έδειξαν ότι τα αποτελέσματα από τη δράση του αστυνομικού της γειτονιάς ήταν πολύ ενθαρρυντικά και ικανοποιητικά, κυρίως στην Αττική και στην Θεσσαλονίκη, όπου εφαρμόστηκε σε εννέα και τέσσερις περιοχές αντίστοιχα, κάτι που επιβάλλει τη συνέχιση του.

Ακόμη από τη μελέτη θεσμικών κειμένων προκύπτει η συχνή αναφορά στη μείωση της ανασφάλειας των κατοίκων ,η οποία είναι εν γένει χαρακτηριστική των μορφών συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής και κοινωνικής πρόληψης .

Και ενώ θα προσδοκούσαμε πως ο θεσμός αυτός θα επικρατούσε ,ειδικά αν λάβουμε υπόψη τα πορίσματα των υπαρχόντων ερευνών, οι οποίες συμπεραίνουν πως ο φόβος του εγκλήματος και η ανασφάλεια στην Ελλάδα έχουν λάβει τεράστιες διαστάσεις - συγκριτικά και με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες- διαπιστώνουμε ότι πολλές φορές η αξιολόγηση των

¹⁹⁶ Α.Ντινιακός , “Ποια Είναι Πραγματικά η Ομάδα ΔΕΛΤΑ που Θέλει η Κυβέρνηση να Βγάλει Ξανά στους Δρόμους” <https://www.vice.com/gr/article/kbe4kx/omada-delta-via,Ημερομηνία> δημοσίευσης: 10/2 2016

¹⁹⁷ Επεκτείνεται ο θεσμός του αστυνομικού της γειτονιάς <http://www.enikonomia.gr/timeliness/142537,epekteinetai-o-thesmos-tou-astynomikou-tis-geitonias.html> Ημερομηνία δημοσίευσης: 27/02/2017

θεσμών δεν γίνεται με γνώμονα τη προσφορά στο πολίτη. Τέτοιες δράσεις έχουν σημαντικό κόστος ,ενώ δεν πρέπει να παραβλέπεται η ύπαρξη σχετικής επιφυλακτικότητας από το προσωπικό ,τους πολίτες και τη Τοπική αυτοδιοίκηση ως προς την ανάληψη της πολιτικής ευθύνης για θέματα σύνθετα και δισεπίλυτα όπως αυτά της εγκληματικότητας¹⁹⁸.

Σχετικά με την αποστολή του Αστυνομικού της Γειτονιάς(όπως ορίζεται στο άρθρο 74Α' του Π.Δ. 141/1991)συνίσταται στην προσέγγιση και διαρκή επικοινωνία με τους πολίτες μιας χωροταξικά ορισμένης περιοχής (γειτονιά), την εμπέδωση του αισθήματος ασφαλείας αυτών και τη δημιουργία αμοιβαίων σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας με την τοπική κοινωνία για την πρόληψη της εγκληματικότητας και την αντιμετώπιση γενικά προβλημάτων αστυνομικής φύσεως.

Σχετικά με τις αρμοδιότητες τους ,περιπολεί στη γειτονιά επιδιώκοντας την ενσωμάτωσή τους στην τοπική κοινωνία χωρίς να απασχολούνται σε άλλα καθήκοντα, εκτός από αυτά που διευκολύνουν την επικοινωνία τους με τους κατοίκους (π.χ. επίδοση ορισμένων δικογράφων, θεώρηση γνησίου υπογραφής σε άτομα που δεν μπορούν να μετακινηθούν, λήψη κατ' οίκον κατάθεσης κ.λπ.).

Καταρχάς μεριμνά καθ' οποιονδήποτε τρόπο , ώστε η ιδιότητά τους να καταστεί γνωστή στους πολίτες της «γειτονιάς». Δεύτερον επικοινωνεί με τους κατοίκους -με σκοπό τη καταγραφή των προβλημάτων τους και τους παράγοντες που τα προκαλούν ,μεριμνώντας για την επίλυση τους - ,τη δημοτική αρχή, τη σχολική κοινότητα, τους εμπόρους, τους τοπικούς συλλόγους, τις ενώσεις πολιτών και τους κοινωνικούς φορείς. Τρίτον οι πολίτες με τη σειρά μας έχουμε την υποχρέωση να τον ειδοποιούμε για ζητήματα παραβατικότητας, ωστόσο δεν είναι όμως αρμόδιος για να παρεμβαίνει σε εγκληματικές ενέργειες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο πολίτης πρέπει να επικοινωνεί απευθείας με την Άμεση Δράση.

Τέταρτον συμπαρίσταται σε θύματα εγκληματικών πράξεων, συγκεντρώνει πληροφορίες και στοιχεία και ενημερώνει σχετικά την Υπηρεσία του αλλά και τα θύματα για την εξέλιξη των υποθέσεων τους ενημερώνει τακτικά τους ενδιαφερόμενους. Πέμπτο βοηθά συνανθρώπους μας με αναπηρία, ηλικιωμένους ή μέλη ευπαθών κοινωνικών ομάδων στη χορήγηση βεβαιώσεων, στη συμπλήρωση εντύπων ή σε άλλες γραφειοκρατικές διαδικασίες που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Αστυνομίας. Έκτο παρίσταται στις συγκεντρώσεις ή στις συνελεύσεις τοπικών φορέων και κατοίκων, όπου συζητούνται θέματα ασφάλειας και προστασίας των πολιτών(π.χ. την παραβατικότητα ανηλίκων ,τη διακίνηση και χρήση ναρκωτικών). Ταυτόχρονα όμως και οι ίδιοι αφού εισηγηθούν στη υπηρεσία τους μπορούν να διοργανώσουν σε συνεργασία με τους φορείς της γειτονιάς διαλέξεις , για θέματα αντεγκληματικής πολιτικής.

Έβδομο προσδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα στη συνεργασία με Μ.Κ.Ο., Συλλόγους (Αθλητικούς, Περιβαλλοντικούς, Πολιτιστικούς, Εξωραϊστικούς κ.λπ.), καθώς επίσης και με σχολικές κοινότητες, μετανάστες και ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες .Επίσης, πραγματοποιεί τακτικές επισκέψεις στα σχολεία της περιοχής και ενημερώνεται από τους διευθυντές, εκπαιδευτικούς και εκπροσώπους συλλόγων γονέων, για τα υφιστάμενα προβλήματα αστυνομικής φύσεως και προωθεί τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση τους. Αναπτύσσουν πρωτοβουλίες για έκδοση και διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων με οδηγίες προστασίας των κατοίκων από την

¹⁹⁸ Χ. Ζαραφώνιτου, Τοπική κοινωνία και αντεγκληματική πολιτική, από το Κοινωνία ,Έγκλημα ,Εθελοντισμός: Το παράδειγμα της επανένταξης :Επάνοδος, Επιμέλεια Ε. Φασούλα ,Φ. Μηλιώνη, ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ,2012 Αθήνα

εγκληματικότητα. Και ενεργούν με αντικειμενικότητα και αμεροληψία και αποφεύγει συμπεριφορές και σχέσεις, οι οποίες ενδεχομένως θα προκαλέσουν δυσμενή σχόλια τόσο για τον ίδιο όσο και για την Υπηρεσία και συμπαραστέκεται σε άτομα ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων και αναξιοπαθόντες¹⁹⁹.

Από την έναρξη λειτουργίας του θεσμού, οι «Αστυνομικοί της Γειτονιάς» έχουν πραγματοποιήσει πάνω από 332.300 δράσεις και παρεμβάσεις, όπως επισκέψεις σε οικίες, σχολεία και επιχειρήσεις. συμμετοχή σε τοπικές εκδηλώσεις, θεωρήσεις γνησίου υπογραφής, επίλυση διαφορών κ.α.²⁰⁰

Ωστόσο η ένταξη της αστυνόμευσης στην κοινότητα-τοπική κοινωνία κυρίως ρυθμίζει και δεν καταστέλλει τα κοινωνικά προβλήματα. Το πιο σημαντικό από τα καθήκοντα του αστυνομικού της γειτονιάς είναι η καθημερινή και άμεση επαφή με τους πολίτες, ώστε να νιώθουν ότι ανά πάσα στιγμή έχουν κάποιον να τους προσέχει. Από τη καταγραφή της δραστηριότητας τους γίνεται αντιληπτό ότι δεν είναι λίγες φορές που κλήθηκαν να συνοδεύσουν ηλικιωμένους²⁰¹ στην τράπεζα, προκειμένου να κάνουν ανάληψη χρημάτων, ή να διευθετήσουν προβλήματα με τους γείτονες και να λύσουν διαφορές, να συμπαρασταθούν και να επισκέπτονται θύματα κλοπών ή ληστειών για να τους ενισχύσουν το αίσθημα ασφάλειας ή να συνοδεύσουν ηλικιωμένους ακόμη και κατά τις μετακινήσεις τους²⁰².

Εξαιτίας όμως των πολλαπλών υποχρεώσεων και την έλλειψη προσωπικού, η ΕΛ.ΑΣ αδυνατεί να μείνει στα όρια που προβλέπει ο κανονισμός και εκμεταλλεύεται τους αστυνομικούς της γειτονιάς και σε άλλα καθήκοντα, πάρα την πρόβλεψη ότι αποκλειστικό τους καθήκον είναι η επαφή με τους πολίτες στη συγκεκριμένη περιοχή ευθύνης. Γι' αυτό εξάλλου και η εφαρμογή του μένει πάντα σε πιλοτική μορφή, παρόλο που πληροί τις κατάλληλες προδιαγραφές για την άμβλυνση της.

Η επιτυχία μιας εναλλακτικής μορφής αστυνόμευσης στηρίζεται κατεξοχήν στην *εμπιστοσύνη*, την αποτελεσματική και την άμεση *επικοινωνία* πολίτη-αστυνομικού. Από τις ερευνητικές προσεγγίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί έγινε φανερό ότι δεν βρήκε την αναμενόμενη εμπιστοσύνη ούτε και από το εσωτερικό του ίδιου του σώματος. Όπως διαπιστώθηκε οι ίδιοι οι αστυνομικοί υιοθέτησαν μια αμήχανη, επιφυλακτική στάση απέναντι στον αστυνομικό της γειτονιάς²⁰³ που φάνηκε να απορρέει από την σχετική σύγχυση ως προς την επιχειρησιακή του υπόσταση²⁰⁴. Δεν υπήρχε ιεραρχία στο εσωτερικό τους, ούτε συντονιστικό όργανο κατάλληλο, υπερτερούσε ο κοινωνικός τους ρόλος έναντι του αστυνομικού και ο γραφειοκρατικός έναντι του εκτελεστικού, γεγονός που δεν επέτρεπε το

¹⁹⁹ http://www.yptp.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=3102&Itemid=407&lang=&lang=GR&lang=&lang

²⁰⁰ Αστυνομική Ανασκόπηση, Ιούλιος –Αύγουστος 2017 / έτος 34° ,σελ.101

https://www.policemagazine.gr/sites/default/files/pdf/%CE%95%CE%91_2017-08-0303.pdf

²⁰² Οι πολίτες άλλωστε μεγαλύτερης ηλικίας είναι περισσότερο θετικοί στη δημιουργία στενότερων σχέσεων με την αστυνομία, εξαιτίας του αισθήματος του ευάλωτου και του αυξημένου φόβου τους σε σύγκριση με τις νεότερες ηλικίες

«Επεκτείνεται ο θεσμός του αστυνομικού της γειτονιάς», 27-02-2017

<https://www.insider.gr/eidiseis/ellada/38879/epekteinetai-o-thesmos-toy-astynomikoy-tis-geitonias>

²⁰³ Αλλά και ερευνητική προσπάθεια αξιολόγησης του 2015 με απόφαση του αναπληρωτή Υπουργού Προστασίας του Πολίτη Γ. Πανούση που συντόνιζε η Χ. Ζαραφωνίτου κατέληξε στα ίδια συμπεράσματα

²⁰⁴ Χ. Ζαραφωνίτου, (Αν)ασφάλεια καταστηματαρχών Αθηνών και

Πειραιώς και νέες μορφές αστυνόμευσης, Περιοδικό Εγκληματολογία, Τεύχος 1/2012, σελ.14

χαρακτηρισμό της υπηρεσίας που επιτελούν ως κοινωνικής αστυνόμευσης βάση του ορισμού της .

Αυτό όμως δεν αποδεικνύει ότι ρόλος τους είναι δεν σημαντικός. Ειδικά στις περιοχές που απουσιάζει ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος ,εκεί που οι κοινωνικοί δεσμοί είναι χαλαροί ,η ύπαρξη τους καθίσταται αναγκαία. Καταλήγοντας ,μπορεί οι αστυνομικές περιπολίες να μην συμβάλλουν καταλυτικά στη μείωση της εγκληματικότητας , καλλιεργούν όμως το αίσθημα σιγουριάς και εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στην αστυνομία . Γι' αυτό είναι και σύνηθες στις έρευνες η επιθυμία του κοινού για περισσότερες περιπολίες ,παρουσία, αυξημένο δυναμικό, καλύτερη επικοινωνία και ενημέρωση²⁰⁵.

Εντούτοις μη λησμονούμε πως δεν αποτελεί το μοναδικό μέσο επίτευξης του σκοπού τους(πρόληψη της εγκληματικότητας, μείωσης της ανασφάλειας των πολιτών κ.α.). Η δράση του πρέπει να συνδυάζεται με αντίστοιχες άλλων υπηρεσιών είτε της Ελληνικής Αστυνομίας είτε άλλων υπηρεσιών της πολιτείας. Επιπλέον σημαντική κρίνεται η συνεργασία με την Δημοτική αστυνομία ,αφού πρώτα προσδιοριστούν τα όρια δράσης της συντονίζοντας παράλληλα και κοινές δράσεις.

Ο Αστυνομικός της γειτονίας μπορεί να έχει το ρόλο του διαμεσολαβητή αλλά παράλληλα θα πρέπει να διατηρεί τη προβλεπόμενη από το Σύνταγμα και το Νόμο κατασταλτική και παρεμβατική δράση του σε τομείς εγκληματικότητας που εμπίπτει στις αρμοδιότητες και δυνατότητές του. Οι προσδοκίες απέναντι του δε πρέπει να είναι απεριόριστες αλλά να οροθετούνται στο μέτρο του εφικτού.

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως υπάρχει η ανάγκη διασαφήνισης της σύγχυσης αρμοδιοτήτων με τη δημοτική αστυνομία καθώς πολλοί τους αποκαλούν δημοτικούς αστυφύλακες ,να επισημανθεί η ανάγκη πρόσληψης ενός συμβουλευτικού –συντονιστικού οργάνου, παροχής κατάλληλης εκπαίδευσης και συνεργασίας με τις αρμόδιες υπηρεσίες ,τα κριτήρια επιλογής των περιοχών ,ο τρόπος επικοινωνίας και βέβαια η αξιολόγηση αυτών .

Από την άλλη η έλλειψη προσωπικού είναι πράγματι ένα σοβαρό ζήτημα. Οι αστυνομικοί της γειτονίας έχουν αναφερθεί πολλάκις στην απουσία ουσιαστικής στήριξης, υλικοτεχνικής υποδομής και ενημέρωσης, ενώ υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα ενός «συντονιστή των ενεργειών της ομάδας».²⁰⁶ Προκειμένου να επιβιώσει ο θεσμός ,το προσωπικό απαιτείται να μην απασχολείται σε αλλότρια καθήκοντα ώστε να μην σπάξει ο συνδετικός κρίκος μεταξύ αστυνομίας –κοινωνιών. Αυτό επιτυγχάνεται με την εφαρμογή του εκεί που μπορεί πραγματικά να είναι διαρκής ,αποτελεσματική, και με συχνή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων²⁰⁷.

Επίσης είναι σημαντικός ο παράγοντας της χωροταξικής σταθερότητας του θεσμού. Ο σκοπός είναι η δημιουργία δεσμών ,δυνατών τοπικών ριζών ώστε να αναπτυχθούν διαπροσωπικές σχέσεις εμπιστοσύνης με τον αστυνομικό. Οπότε οι μεταθέσεις και οι συνεχείς αλλαγές προσώπων δεν θα βοηθήσουν .

Επομένως η επιτυχία του θεσμού αποτελεί συνάρτηση της πολιτικής βούλησης ,του σωστού

²⁰⁵ Χ. Ζαραφωνίτου, (Αν)ασφάλεια καταστηματαρχών Αθηνών και Πειραιώς και νέες μορφές αστυνόμευσης, Περιοδικό Εγκληματολογία ,Τεύχος 1/2012 ,σελ.12και Χ. Ζαραφωνίτου (2002) ,σελ.61

²⁰⁶ Οπ. Χ. Ζαραφωνίτου(2012),σελ.8

²⁰⁷ Γι' αυτό πρέπει να ζητούνται αναφορές από τις Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις, ώστε να έχουμε πλήρη εικόνα που αποδίδει και που μπορούμε να το σταματήσουμε, ή να το επεκτείνουμε.

σχεδιασμού και εφαρμογής μια πολιτικής που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε. Εν κατακλείδι είναι προφανές πως μέτρα που εφαρμόζονται στο εξωτερικό με επιτυχία δεν σημαίνει ότι θα τύχουν ανάλογης επιτυχίας και στην Ελλάδα. Υπάρχουν τεράστιες διαφοροποιήσεις στη συμμετοχική Αντεγκληματική Πολιτική από χώρα σε χώρα σε χώρα .

6.ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Με τον όρο ποινική δικαιοσύνη αναφερόμαστε στο σύνολο της οργανωμένης κοινωνικής αντίδρασης κατά του εγκλήματος ,που έχει ανατεθεί σε όργανα πρόληψης ,ανακάλυψης ,δίωξης ,ανάκρισης ,απόφασης και εκτέλεσης της απόφασης ,των οποίων η λειτουργία αποτελεί ένα αδιάσπαστο σύνολο, που χαρακτηρίζεται από τη κοινότητα του τελικού σκοπού²⁰⁸.Αποτελείται από επιμέρους υποσυστήματα (αστυνομία ,δικαστήρια, καταστήματα κράτησης):τα ανακριτικά και δικαιοδοτικά όργανα ,την εισαγγελία ,την αστυνομία και τη σωφρονιστική υπηρεσία.

Η ποινική δικαιοσύνη επεξεργάζεται υποθέσεις με τις οποίες την τροφοδοτεί η αστυνομία δηλαδή διαχειρίζεται υποθέσεις εγκλημάτων για διαλεύκανση υπόπτων ,κατηγορουμένων αθωωθέντων, καταδικασθέντων ,τα οποία αποτελούν εισροή του υποσυστήματος της αστυνομίας και καταλήγει σε εισροή για την εισαγγελία ,που στο τέλος επιλαμβάνεται το σωφρονιστικό σύστημα εκείνων που το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης έχει παραπέμψει. Συνεπώς αντιλαμβάνεται κανείς ότι υπάρχουν αλληλεπιδράσεις μεταξύ των υποσυστημάτων.²⁰⁹Ετσι η αποτελεσματικότητα του κάθε στοιχείου του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης εξαρτάται από το άλλο. Το ΣΠΔ πραγματοποιεί επιλογές ,οι οποίες καταλήγουν στην κατασκευή του τελικού προϊόντος. Άρα η λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης περιλαμβάνει την άσκηση κοινωνικού ελέγχου και συνίσταται ουσιαστικά σε μια διαδικασία φιλτραρίσματος μέσα από το οποία από τους «υποτιθέμενους» εγκληματίες προκύπτει ποιοι θα φυλακιστούν.

Ο Χαμουραμί πριν 38 αιώνες σημείωνε για τη δικαιοσύνη ότι είναι αυτή που εμποδίζει τον ισχυρό να αδικήσει τον αδύναμο.²¹⁰Μήπως όμως το σύστημα δικαιοσύνης σήμερα δεν είναι τελικά και τόσο δίκαιο και η δημοκρατία για την οποία καυχόμαστε είναι πλασματική;

Την απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δίδουν τα ερευνητικά δεδομένα ,τα οποία θέτουν υπό αμφισβήτηση δύο θεμελιακές προϋποθέσεις της λειτουργίας του συστήματος : την εντιμότητα και την ανεξαρτησία του. Η υποτιμητική εικόνα που έχουν οι πολίτες γίνεται έκδηλη από τα εξής :σχετικά με την ανεξαρτησία του δικαστή από την πολιτική εξουσία το 59,8 % είχε δυσμενή εικόνα έναντι του και 30,4 % που είχε ευμενή ενώ αμφισβητήθηκε καθολικά το αδέκαστο της κρίσης του και ,η ανεξαρτησία του , γεγονός που υποδεικνύει την αλλοίωση που έχει υποστεί στη συνείδηση του κοινού του κύρος της δικαιοσύνης²¹¹.

²⁰⁸ Η. Δασκαλάκης(1983), "Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα", ΕΚΚΕ ,Αθήνα ,σελ.16-20

²⁰⁹ Council of Europe ,Interactions within the Criminal Justice System ,Strasbourg,1987

²¹⁰ Σ.Ε.Περράκη,(2009)"Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου", Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα –Κομοτηνή,σελ.9-10

²¹¹ Πρόκειται για την κριτική που κατέγραψε η παλαιότερη αλλά μοναδική εθνική έρευνα για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, αναφορικά με την εικόνα του δικαστή. Σύμφωνα με τα πορίσματά της, 47,7% του δείγματος αμφισβητούσε το αδέκαστο της κρίσης του και 59,8% την ανεξαρτησία του. Βλ. Η. Δασκαλάκης, Α.Ανδρίτσου, Π. Παπαδοπούλου, Π. Παππάς, Ι.Περαντζάκη , Δ.Τσαμπάρλη , Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1983, σ.133

Φαίνεται λοιπόν πως στο λαϊκό αίσθημα είναι βαθιά ριζωμένη η εικόνα του δικαστή ως το εκτελεστικό όργανο της πολιτικής εξουσίας. Παρ' όλ' αυτά πιστεύει ότι είναι επαγγελματικά καταρτισμένος(το 85,1%), ότι διαθέτει νομική κατάρτιση αλλά το 50% εξ αυτών δεν έχει εμπιστοσύνη στο ΣΠΔ²¹².

Ανεξάρτητα από τα ποσοστά εγκληματικότητας το κοινό δεν έχει εμπιστοσύνη στην ικανότητα του ποινικού συστήματος να ελέγξει το έγκλημα. Θεωρεί ότι οι ποινές δεν είναι αρκετά αυστηρές ,δυσανασχετεί απέναντι σε αποφυλακίσεις κρατουμένων πριν καν εκτίσουν την ποινή τους και θεωρεί την φυλακή ξενοδοχείο εγκληματιών .

Ενώ άλλη έρευνα διαπιστώνει πως οι Αθηναίοι πιστεύουν σε μεγάλο βαθμό ότι η δικαστική κρίση επηρεάζεται κατ' αρχήν από προσωπικές γνωριμίες, πολιτικές πιέσεις και οικονομικά οφέλη ,κυρίως την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την εθνική τους προέλευση και δευτερευόντως από τα ατομικά χαρακτηριστικά των κατηγορουμένων και θυμάτων. Η εικόνα αυτή αντανάκλα τον κλονισμό της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στις «ηθικές ιδιότητες» του δικαστή, με άλλα λόγια, το «αδέκαστο» και την «ανεξαρτησία» του²¹³

Αναλυτικότερα οι πολίτες πιστεύουν ότι όποιος έχει την οικονομική δυνατότητα θα καταβάλει τα χρήματα για την μετετράπεια ποινή του ή θα πληρώσει τον ικανότερο δικηγόρο, ο οποίος θα εξετάσει εξονυχιστικά όλα τα στοιχεία της υπόθεσης και θα προσπαθήσει να ισχυροποιήσει την υπεράσπιση του με κάθε μέσο σε αντιδιαστολή με τους οικονομικά ασθενέστερους ,που δύσκολα θα ξεφύγουν από τον εγκλεισμό²¹⁴ καθώς είτε δε θα έχουν εκπροσώπηση ή δε θα είναι αντάξια μιας καλοπληρωμένης²¹⁵.

Οι φτωχοί έχουν δυσμενέστερη αντιμετώπιση από τα ποινικά δικαστήρια ,δηλαδή για την ίδια εγκληματική πράξη έχουν περισσότερες πιθανότητες να συλληφθούν και αν συλληφθούν έχουν ακόμη περισσότερες πιθανότητες να τους απαγγελθούν κατηγορίες γεγονός που θα οδηγήσει σχεδόν με βεβαιότητα στην τιμωρία.

Σε περιπτώσεις οικονομικά εύπορων θα γίνει προσπάθεια λήξης της διαδικασίας μέσω κάποιου διακανονισμού βρίσκοντας μια συμβιβαστική λύση πριν την έναρξη της δίκης, δίνοντας ένα αντίτιμο στο θύμα προς αποφυγή του στιγματισμού και του διασυρμού κάποιου εξέχοντος προσώπου της «υψηλής κοινωνίας». Για παράδειγμα φορολογούμενος που χρωστάει στο κράτος θα συλληφθεί και θα βιώσει τις συνέπειες των πράξεων του- σαν άλλος «στυγερός» εγκληματίας -εν αντίθεση με τους πολιτικούς που εμπλέκονται σε σκάνδαλα και θα τις υποστούν στο ελάχιστο από ότι αναλογεί στις εγκληματικές πράξεις που διέπραξαν.²¹⁶

²¹² Η. Δασκαλάκης ,ο.π,σελ.154-164

²¹³ Βλ. Η. Δασκαλάκης, Α.Ανδρίτσου, Π. Παπαδοπούλου, Π. Παππάς, Ι.Περαντζάκη, Δ.Τσαμπαρή, Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα,(1983), σ.133

²¹⁴ Το εύπορο άτομο όχι μόνο θα αποφεύγει τον συγχρωτισμό του με εγκληματίες κρατουμένους, αλλ' επιπλέον παραμένει ενεργός στην εργασία και την οικογένειά του και, συνάμα, συνεπικουρείται από την Πολιτεία, μέσω κοινωνικών λειτουργιών, να ξεπεράσει τα όποια προβλήματα τον οδήγησαν στην αξιόποινη πράξη του.

²¹⁵ Σε περίπτωση αδυναμίας πρόσληψης δικηγόρου υπάρχει δικαίωμα δωρεάν νομικής βοήθειας. Ωστόσο δεν έχουν όλοι των δικαιωμάτων τους ή δεν τους ενημερώνουν πάντα γι' αυτά είτε ακόμα κι αν αναλάβει την υπεράσπιση θα παρέχεται ελάχιστος χρόνος στο συνήγορο για να μελετήσει ,να προετοιμαστεί για την υπόθεση και να συζητήσει με το κατηγορούμενο.

²¹⁶ Στην ίδια βάση υποθέσεις πολιτικού και οικονομικού ενδιαφέροντος με αποδεδειγμένα τεράστιες ζημιές για το δημόσιο ,ίδρυση Off shore εταιρειών(τις BLUBELL, NOBILIS και TORCASO) μέσω των οποίων νομιμοποιήθηκαν παράνομες αμοιβές ,δωροδοκίες ,ξέπλυμα βρώμικου χρήματος τιμωρήθηκαν με 5,5 χρόνια

Ωστόσο η έλλειψη εμπιστοσύνης συμπαράσχει ένα σύνολο εξελίξεων Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η μειωμένη καταγγελία εγκληματικών συμπεριφορών και η επιλογή εναλλακτικών της ποινικής αντιμετώπισης λύσεων όπως η ιδιωτική επίλυση, με συχνά σοβαρές συνέπειες για την κοινωνία²¹⁷. Έτσι οι πολίτες και ιδιαίτερα όσοι έχουν θυματοποιηθεί στο παρελθόν παύουν να εμπιστεύονται το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, τα πρόσωπα που το υπηρετούν και το σύνολο των θεσμών.²¹⁸

Θύμα και δράστης συνήθως αποχωρούν από το δικαστήριο με την αίσθηση πως δεν αποδόθηκε δικαιοσύνη. Η ψυχρή αντιμετώπιση του εγκλήματος στη γλώσσα της νομικής επιστήμης, έξω από το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο έλαβε χώρα, δεν επιτυγχάνει κανέναν από τους σκοπούς για τον οποίο δημιουργήθηκε η ποινή. Δηλαδή τη παιδευτική λειτουργία, δεν είναι δυνατό κατά τη διεξαγωγή της δίκης και να εμπεδωθεί από το άτομο ο σεβασμός προς τον άλλο και προς το δίκαιο. Επίσης η επίδειξη μηδενικής επιείκειας σε ευάλωτα άτομα (εξαρτημένους, άστεγους) που χρήζουν υποστήριξης και συμπαράστασης από το σύστημα εντείνει το αίσθημα αδικίας των δραστών, με αποτέλεσμα να μην εσωτερικεύουν τους κανόνες δικαίου παρά μόνο αγανάκτηση και θυμό.

Γι' αυτό καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η ποινική δικαιοσύνη δεν μπορεί πλέον να αποτελεί μονοπώλιο των νομικών. Οι νομικοί πρέπει να το συνειδητοποιήσουν και να μην διστάζουν όταν είναι αναγκαίο να προσφεύγουν στη γνώση και την πείρα των άλλων επιστημών. Εγκληματολόγοι, ψυχολόγοι, ψυχίατροι, κοινωνιολόγοι είναι καιρός να πάρουν το λόγο και τη θέση που τους αναλογεί στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Ο εκσυγχρονισμός του ποινικού μηχανισμού καθίστανται επιτακτικός, αφενός εμπλέκοντας τους ειδικούς επιστήμονες στη διαδικασία, αφετέρου συμπεριλαμβάνοντας στην εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών τις κοινωνικές επιστήμες αλλά και υποχρεωτικά μαθήματα εγκληματολογίας. Η εκπαίδευση αφορά τόσο το νεοπροσλαμβανόμενο τόσο και το υφιστάμενο προσωπικό²¹⁹. Ο εγκληματολόγος συγκεκριμένα θα μπορούσε να συνδράμει κατά την εκδίκαση της υπόθεσης εξηγώντας το έγκλημα μέσα από κοινωνικούς παράγοντες που οδήγησαν το δράστη σ' αυτό π.χ. υπόθεση νεαρού που δολοφόνησε το πατέρα εξαιτίας της βίας που είχε βιώσει μέχρι την ενηλικίωση του. Με άλλα λόγια θα δομήσει το κοινωνικό υπόβαθρο της υπόθεσης, έργο ουσιώδες που εκλείπει μέχρι σήμερα από το σύστημα.

6.1 Η ποινή

Η ποινή δεν είναι τίποτα άλλο παρά το περίβλημα της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης το οποίο μετουσιώνει την ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση απέναντι σε συμπεριφορές που κάθε κοινωνία θεωρεί ως εγκληματικές. Αυτή αποτελεί την νοηματοδότηση σκοπιμότητας – λειτουργίας.

κάθειρξη. Διαπιστώνουμε πως η αυστηρότητα ασκείται επιλεκτικά και οι λίγοι πολιτικοί που υφίστανται τις συνέπειες των εγκληματικών τους δραστηριοτήτων αποτελούν «εξαιρετικές» περιπτώσεις.
<https://www.cnn.gr/news/ellada/story/75273/h-anodos-kai-i-ptosi-toy-allote-isxyroy-aki-tsoxatzopoyloy>

²¹⁸ Β. Βλάχου, Η κρίση ως ευκαιρία ανάδειξης του εγκληματικού φαινομένου : ο ρόλος του θύματος, τα αδιέξοδα και οι προκλήσεις, Τιμητικός Τόμος Ν. Κουράκη (2016), σελ.277

²¹⁹ Η εκπαίδευση κρίνεται απαραίτητη για όλους τους λειτουργούς που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση του εγκλήματος, δηλαδή των δικαστικών λειτουργών, των αστυνομικών, των κοινωνικών λειτουργών κ.α. όσων αποτελούν μέρος του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης

Ο ποινικός νόμος επιτελεί κάποιες σημαντικές λειτουργίες: 1) μια κανονιστική προστατεύοντας τα έννομα αγαθά , μια τιμωρητική με την αναγωγή συγκεκριμένων συμπεριφορών σε εγκλήματα μια παιδευτική υποδεικνύοντας την ορθή συμπεριφορά και μια συμβολική αφού όλοι οι ποινικοί κώδικες αποτελούν μια συλλογή συμβόλων²²⁰

Μετά τον ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε μια μετατόπιση της σκοπιμότητας της ποινής από την απλή τιμωρία στο σωφρονισμό ,τη μεταχείριση και την κοινωνική επανένταξη .Έτσι αντί να αναζητήσει κανείς ατελέσφορες διαδικασίες αντεκδίκησης ,η εξομοιωμένη αντιμετώπιση κάθε ατόμου θα βοηθήσει στο να μην επαναληφθεί η εγκληματική συμπεριφορά. Η αντίληψη που θέλει τους κατάδικους άξιους τιμωρίας συντηρεί εναντίον τους ένα πνεύμα καταδίωξης και μια λανθασμένη ρητορική μίσους.

Το γεγονός ότι το έγκλημα γεννάει τον ανθρώπινο πόνο δεν μας επιτρέπει να αντιδρούμε σ' αυτό με αντίστοιχο τρόπο ,δηλαδή με βία. Σκοπός μας πρέπει να είναι η άμβλυνση αυτών χωρίς πρόσθετη επιβολή πόνου και βίας μέσω της τιμωρίας. Πρέπει να προσεγγίσουμε την ουσιαστική αποκατάσταση της προκληθείσης από το έγκλημα βλάβης από τον άνθρωπο προς αυτόν που την υπέστη.

Ο Πλάτων στο Πρωταγόρα υποστήριξαν συγκεκριμένα: «Κανείς δε τιμωρεί αυτούς που εγκληματούν με μόνη τη σκέψη και για μόνο το λόγο ότι εγκληματήσαν ,γιατί αλλιώς θα εκδικιόταν σαν θηρίο, χωρίς καμία λογική... «Την επιβάλει (την ποινή)για να μην εγκληματήσει και πάλι ούτε αυτός που τιμωρείται ούτε άλλος κανείς αφού θα τον δει να τιμωρείται».²²¹

Ποινή ή μεταχείριση έχει δύο στόχους. Την «εξουδετέρωση» ,την αναμόρφωση και την επανένταξη των εγκληματιών . Η αλήθεια όμως είναι ,πως αποτελούν πιο πολύ «θεωρητικές» αναζητήσεις παρά πραγματικότητες. Ο εγκλεισμός πάνω απ ' όλα λειτουργεί ως μηχανισμός εκφοβισμού και εξουδετέρωσης. Αυταπατόμαστε αν πιστεύουμε πως σε ένα παθολογικό και απομονωμένο περιβάλλον ο έγκλειστος θα επιτύχει μια αλλαγή.

Οι απόλυτες θεωρίες στηρίζουν την τιμωρία στην έννοια της ανταπόδοσης, ,σ' αυτές η ίδια η ποινή έχει αξία ,ανεξάρτητα από το κοινωνικό αποτέλεσμα που επιδιώκεται με την επιβολή της.

Κατά τον Kant ο ποινικός νόμος είναι μια κατηγορική επιταγή» και η ποινή πρέπει να επιβάλλεται γιατί το απαιτεί η δικαιοσύνη. Ο εγκληματίας δεν πρέπει να τιμωρείται για εκφοβισμό των άλλων αλλά για το μόνο λόγο ότι διέπραξε έγκλημα. Ενώ ο Hegel στηρίζει την ανταπόδοση σε ένα είδος εννοιολογικής αναγκαιότητας . Καθ' αυτόν είναι μια αυτόματη διαλεκτική απάντηση στο έγκλημα το οποίο συνιστά άρνηση του δικαίου²²²

Ενώ κατά τους υποστηρικτές της κλασσικής σχολής- C. Beccaria και ο Montesquieu - η δυσaráεσκεια(ποινή) θα πρέπει να είναι μεγαλύτερη από την ευχαρίστηση που συνεπάγεται η παραβίαση του νόμου. Η ποινή δεν πρέπει να είναι σκληρή συγκεκριμένα για να λειτουργήσει απαιτείται τη συνύπαρξη συγκεκριμένων στοιχείων ,πράγμα που σπάνια

²²⁰ Φαρσεδάκης Ι., Στοιχεία Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σελ.20

²²¹ Κ.Δ.Σπινέλλη (1990),Βασικά Στοιχεία Ποινικού Δικαίου και Ποινική Δικονομία, Εκδόσεις ANT.N.Σάκκουλα σελ.23

²²² Οι Γερμανοί φιλόσοφοι Hegel και Kant υπήρξαν οι κυριότεροι υποστηρικτές της θεωρίας της ανταπόδοσης και έζησαν κατά τα τέλη του 18ου και αρχές του 19ου αιώνα, Α. Χαϊδου(2002), "Το σωφρονιστικό σύστημα :Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής», Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα, σελ.13

συμβαίνει στη πράξη. Ταχύτητα στην επιβολή της ποινής, αναλογικότητα εγκλήματος –ποινής και τη βεβαιότητα ότι ο ένοχος θα συλληφθεί.

Ο εγκληματίας σχεδιάζει και υπολογίζει πόσο θα του στοιχίσει η τέλεση ενός εγκλήματος. Σ' αυτό το σημείο οι υπεύθυνοι του κοινωνικού ελέγχου μπορούν να επέμβουν περιορίζοντας τις "ευχάριστες πλευρές της εγκληματικής δραστηριότητας και αυξάνοντας τους κινδύνους. Καθ' αυτό το τρόπο είναι πιθανόν να μειωθούν τα ποσοστά υποτροπής και να αυξήσουν τον αποτρεπτικό ρόλο της ποινής.

Ακόμη είναι βασικό οι πολίτες να έχουν λάβει πληροφόρηση για την επιβολή της έτσι ώστε να λειτουργεί ο γενικοπροληπτικός της χαρακτήρας. Επιπλέον –η κλασσική σχολή – υπογράμμισε το δικαίωμα της πολιτείας να τιμωρεί στηριζόμενη στη συναίνεση των πολιτών, η οποία παρέχεται διότι η ποινή είναι αναγκαία για την προστασία της ελευθερίας και της ευημερίας του κάθε πολίτη και κατ' επέκταση του συνόλου. Η λειτουργία της αποτροπής, ωστόσο εξαρτάται από το γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο. Μάλιστα πολλοί θεωρούν ότι ο ποινικός μηχανισμός δεν καταφέρνει να παρεμποδίσει τα άτομα από το να τελούν εγκλήματα.

Κάτω απ' αυτό το πρίσμα, η ανταπόδοση-αντεκδίκηση αντιτίθεται στην ίδια την έννοια της ποινής. Αντιλήψεις περί αντεκδίκησης μέσω της επιβολής της ποινής, δεν έχουν θέση σε μια δικοκρατούμενη κοινωνία»²²³. Άλλωστε και οι Αθηναίοι δεν θεωρούσαν την ποινή ως απλή ανταπόδοση, αλλά προσπαθούσαν να την καταστήσουν ωφέλιμη. Σκοπός του δικαίου και του κανόνα ήταν πάντα η συντήρηση και η προαγωγή της ειρηνικής κοινωνικής συμβίωσης, της συνεργασίας των πολιτών για την ικανοποίηση των αναγκών τους, δηλαδή η εξασφάλιση του κοινού συμφέροντος²²⁴.

Πάντως ένα σύγχρονο και δημοκρατικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να έχει την ικανότητα να επιλέγει από κάθε θεωρία τις σωστές πλευρές συνθέτοντας μια δική της ιδανική χωρίς να υποκύπτει σε δογματισμούς. Και πάντα να διασφαλίζει τη νομιμότητα, την ισότητα, την αναλογικότητα και την επιείκεια. Η κοινωνική πραγματικότητα δεν μας αφήνει περιθώρια απλούστευσης για τον ορισμό συγκεκριμένου στόχου της ποινής (πρόληψη, τιμωρία, εξουδετέρωση). Κάθε περίπτωση είναι διαφορετική οπότε μπορεί να έχει επίδραση ένας στόχος σε ορισμένες συμπεριφορές και ένας άλλος σε άλλες αντίστοιχες.

Ξεκινώντας λοιπόν από τη θανατική ποινή, έπειτα στις σωματικές ποινές και τα βασανιστήρια φτάσαμε στην στέρηση της ελευθερίας και τις χρηματικές ποινές. Με τη στέρηση λοιπόν της κρατικής εξουσίας χάθηκε ο ιδιωτικός χαρακτήρας του εγκλήματος (αντεκδίκηση) και η επιβολή τιμωρίας (καθορισμός παράνομων συμπεριφορών και ποινών) και πέρασε στα χέρια του κράτους. Η διαβάθμιση αυτή των ποινών αποτελεί συνέπεια της μεταβολής των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών και των αντιλήψεων ως προς την αξία των αγαθών. Η ποινή ανάλογα με την ιστορική στιγμή που εξετάζουμε διαφοροποιούνταν αλλά και οι σκοποί της επιβολής της.

Πως είμαστε βέβαιοι όμως ότι οι ποινικοί νόμοι δεν είναι προϊόν ανισότητας των ισχυρών κρατούντων της εξουσίας; Εργαλείο στα χέρια της άρχουσας τάξης με το οποίο επιβάλλει δικά της συμφέροντα;

²²³ Κουράκης Ν. (2008), Θεωρία της ποινής. Μια εισαγωγή, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σ.66

²²⁴ Ι. Φαρσεδάκης, Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όρια της, Νομική ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, σελ.38-39

Σύμφωνα με τον Bentham «η διαδικασία παραγωγής των νόμων αποτελεί μια πράξη διακυβέρνηση, ως επί το πλείστον εκείνων που βρίσκονται στη κεφαλή του κράτους, οι οποίοι διαμορφώνουν το περιεχόμενο της έννομης τάξης σύμφωνα με τη κρατική αντίληψη... Εάν το κράτος νοιαζόταν για το βαθμό ικανοποίησης των πολιτών σε σχέση με τους υπάρχοντες νόμους και την απονομή της δικαιοσύνης, θα οργάνωνε δημοσκοπήσεις, σφυγμομέτρηση της κοινής γνώμης.» Ενώ ο Μαρξ υποστήριξε πως οι επιλογές που κάνει το σύστημα δικαιοσύνης δεν αποτελούν εξ ορισμού επιλογές μιας δικαιοσύνης δίκαιης, αλλά μπορούν να εξυπηρετούν ταξικά συμφέροντα²²⁵.

Για να διακρίνουμε πότε προσπαθούν να επιβάλλουν τις αντιλήψεις των ισχυρών αρκεί να παρατηρήσουμε την αυξανόμενη ποινικοποίηση συμπεριφορών σε μια κοινωνία. Στα ολοκληρωτικά καθεστώτα είναι πολύ περισσότερες ενώ συχνά χαρακτηρίζονται εγκληματικές παρά την αντίθεση της πλειοψηφίας των πολιτών, σε αντίθεση με τα δημοκρατικά, στα οποία οι πράξεις που ποινικοποιούνται είναι λιγότερες. Ωστόσο δεν σχετίζεται με πολιτικές αντιλήψεις κάθε ποινικοποίηση. Παρακινδυνευμένες γενικεύσεις καλό θα ήταν να αποφεύγονται προς αποφυγήν λαθεμένων συμπερασμάτων. Σε μια κοινωνία που το δημοκρατικό πολίτευμα βρίσκεται σε ισχύ καλό θα είναι να λειτουργεί η κοινωνική συναίνεση ως προς τον καθορισμό μια πράξης ως εγκληματικής με βάση το κοινωνικό συμφέρον²²⁶.

6.2 Άρνηση του αμερόληπτου της δικαιοσύνης

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία υιοθετήθηκε το 1948 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών κατοχύρωσε, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα όλων στη δίκαιη και δημόσια δίκη ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου υπό συνθήκες ισότητας²²⁷. Ωστόσο, ενώ η οργάνωση και η διοίκηση της δικαιοσύνης σε κάθε χώρα συχνά υφίστανται μεγάλη απόκλιση μεταξύ των αρχών διεθνών κείμενων και της σκληρής αλήθειας.

Έχουν οι πολίτες ίσες ευκαιρίες για μια δίκαιη και ίση μεταχείριση;

Τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει χάσμα μεταξύ αισθήματος δικαίου και δικαιοσύνης, στο οποίο ισχύει ο κανόνας του ισχυρότερου, του δυνατότερου και του πλουσιότερου.

Τα τελευταία χρόνια οι περισσότερες ποινές ήταν εξαγοράσιμες ή μετά από την έκτιση ενός τμήματος της ποινής γίνονταν εξαγοράσιμες. Μετατρέποντας έτσι τη ποινική δικαιοσύνη σε χώρο συναλλαγής πολιτείας παραβατών στον οποίο ο εγκλεισμός δεν σχετίζεται ούτε με τη προσωπικότητα και το παράγοντα της εγκληματικής προδιάθεσης αλλά με την οικονομική ευμάρεια του κατηγορούμενου²²⁸. Με τη δίωξη των εγκληματιών να γίνεται κατ' ουσίαν δίωξη της ένδειας. Αποτέλεσμα των παραπάνω; η εξασφάλιση της «πολυπόθητης» αποσυμφόρησης των φυλακών αλλά και της αύξηση των κερδών. Κοντά σ' αυτό όμως έπαψε να υπάρχει κίνητρο για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινή.

²²⁵ Δ. Καλογερόπουλος(2005), "Συνειδητοποιήσεις σε σχέση με τη διαχείριση του εγκληματικού ζητήματος" μετάφραση από τα γαλλικά Άλκηστις Σπέντζου. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.25-26

²²⁶ Ι. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου,σελ.46-47

²²⁷ Universal Declaration of Human Rights <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

²²⁸ Γ. Μίχου(2000), " Διλήμματα του εγκλεισμού :Εξόντωση και συνδιαλλαγή ή εκφοβισμός και μεταχείριση ; από Αντεγκληματική Πολιτική ΙΙ,Εκδ.Επιμέλεια:Ν.Ε.Κουράκης, Συνεργασία:Ν.ΚουλούρηςΕκδόσεις Αντ. Ν.Σακκουλά,Αθήνα-Κομοτηνη,σελ.191-192

Απόρροια των όσων προαναφέρθηκαν ,οι ήδη κοινωνικά αποκλεισμένοι²²⁹ από τη κοινωνία περιθωριοποιούνται και στιγματίζονται περισσότερο .²³⁰Συν τοις άλλοις κατά τη διάρκεια της ποινική διαδικασίας εκτός του οικονομικού παράγοντα προκύπτουν επιπλέον κωλύματα εξαιτίας γλωσσικών εμποδίων αλλά και πολιτισμικών πεποιθήσεων, που δεν είναι δυνατόν να διευθετηθούν απλά με την παρουσία ενός διερμηνέα , με συνέπεια να μην γίνεται κατανοητή σε όλους εγείροντας συναισθήματα απογοήτευσης. Από την άλλη ακόμα και όταν δεν πρόκειται για αλλοεθνή ενδέχεται να έχει πλήρη άγνοια μεγάλου μέρους των δικαιωμάτων του και των νόμων ή να δυσκολεύεται να αντιληφθεί τη νομική γλώσσα και πρακτική.

Μια δίκαιη ποινή ωστόσο δε θα έπρεπε να έχεις τις ίδιες συνέπειες και επιπτώσεις για όλους τους παραβάτες ;Είναι δίκαιο να φυλακίζεται για χρόνια μικροεγκληματίας της «κοινωνικής ασφάλισης» που το μόνο κίνητρο του είναι η κάλυψη επιτακτικών αναγκών ; Για παράδειγμα η διακριτική μεταχείριση είναι ευδιάκριτη στη περίπτωση του φοροφυγά ,ο οποίος θα αντιμετωπιστεί με επιείκεια ,αφού αν γίνει γνωστή η πράξη του το πιθανότερο είναι να του επιβληθεί εξαγοράσιμη ποινή ,την οποία θα μπορεί να πληρώσει. Ας ελπίσουμε πως οι πρόσφατες αλλαγές στο κώδικα θα ληφθούν υπόψη χωρίς να επιμείνουμε στα λάθη του παρελθόντος.

6.3 Εκπαίδευση εκπροσώπων του Συστήματος Ποινική Δικαιοσύνης

Το ανθρώπινο δυναμικό του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να είναι εκπαιδευμένο σωστά (δικαστές ,δικαστικό ,αστυνομικό και σωφρονιστικό προσωπικό, κοινωνικοί λειτουργοί κ.τ.λ.).Πρώτον η κατάρτιση τους πρέπει να περιλαμβάνει μαθήματα εγκληματολογίας και ψυχολογίας ,ενώ σαφώς οφείλουν να λειτουργούν χωρίς υποσυνείδητους μηχανισμούς που οδηγούν σε μία κρίση σύμφωνα με τη δική τους προσωπικότητα.

Αναλυτικότερα , αναγκαία προϋπόθεση για την ορθή λειτουργία του συστήματος αποτελεί η ένταξη θεμάτων εφαρμοσμένης Εγκληματολογίας στο πρόγραμμα σπουδών τόσο της Σχολής Δικαστών όσο και των Νομικών Σχολών έτσι ώστε να παρέχεται η επιστημονική και τεχνική γνώση σε ένα γενικό πλαίσιο. Αυτό θα τους επιτρέψει να κάνουν μια διαφορετική εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων αλλά και των καταστάσεων που έρχονται αντιμέτωποι Δεύτερον, η διαρκής επιμόρφωση και ενημέρωση σε όλους τους επιμέρους τομείς του συστήματος είναι αναγκαία. Τρίτον ,κρίνεται σκόπιμη η συνεχής παρακολούθηση της αποδοτικότητας του προσωπικού και η αξιολόγηση της λειτουργίας του²³¹.

7.ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

²²⁹ «Οι κοινωνικά αποκλεισμένοι «είναι αυτοί που η ζωή τούς οδηγεί στο περιθώριο, εκεί όπου τα κοινωνικά δικαιώματα καταργούνται στην πράξη και η κοινωνική προκατάληψη τους στιγματίζει ανεξίτηλα. Αυτοί, αποκλεισμένοι από κάθε είδους αγαθά και κοινωνικές υπηρεσίες, στερούνται οτιδήποτε απολαμβάνει η πλειοψηφία των πολιτών. Οι κατηγορίες των πολιτών αυτών, είναι οι «φτωχοί, άνεργοι, κάτοικοι των αποβιομηχανοποιημένων περιοχών, ηλικιωμένοι, γυναίκες στην αγορά εργασίας, αποκλεισμένοι από τη μόρφωση, παράνομοι μετανάστες, παλιννοστούντες πρόσφυγες από την πρώην ΕΣΣΔ, τοξικομανείς, φορείς του AIDS, τσιγγάνοι, αποφυλακισμένοι, χρονίως πάσχοντες, άτομα με ειδικές ανάγκες, άστεγοι²²⁹.» Σύμφωνα με δημοσίευση της Εφημερίδας «Καθημερινή» στις 21/7/1996 οι παραπάνω κατηγορίες συγκροτούν το «χάρτη των κοινωνικά αποκλεισμένων» στην Ελλάδα. Κούλα Κασσιμάτη (Επιμ.), Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία, Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 47-48

²³⁰ Baker T.,Mann.Fr, Friedman C.J.,” Selectivity In The Criminal Justice System “The Prison Journal,Vol.55,No1,1975,p.p.22-34 όπως αναφέρεται στην υποσημείωση 92 στο Δ.Σορβατζιώτη, σελ.62

²³¹ Η. Δασκαλάκης (1983),ο.π,σελ.179,183 και 354

7.1 Ανυπαρξία υπηρεσιών –πλαίσιού για την ενεργοποίηση νόμων και θεσμών

Η συνεχής επέκταση του ποινικού ελέγχου με τους νομοθετικούς κανόνες που ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή σπάνια ή ελάχιστα συνοδεύεται από επαρκείς οργανωτικές υποδομές και τον αντίστοιχο προϋπολογισμό για την υλοποίηση τους με άμεση συνέπεια οποιαδήποτε πρωτοβουλία να μένει στα χαρτιά..

Ωστόσο η αποτελεσματικότητα ενός νόμου δεν εξαρτάται τόσο από την επάρκεια του περιεχομένου των νομικών κανόνων αλλά από την επάρκεια των τρόπων παραγωγής αυτών .Δεν αρκεί η ψηφίσει ενός νόμου²³².Ενώ πριν προβεί ο νομοθέτης στη ποινικοποίηση μιας πράξης πρέπει να λάβει υπόψη του ένα πλήθος παραγόντων όπως αν δυνατόν είναι να επιτευχθεί η σωστή εφαρμογή του νόμου ,η άποψη της κοινής γνώμης , αν η αστυνομία, τα δικαστήρια και η σωφρονιστική διοίκηση θα τον εφαρμόσουν όπως και σε ποιο σημείο πρέπει να εμπλακούν οι κοινωνικοί φορείς αλλά και οι απλοί πολίτες με άξονα πάντα τις τρεις βασικές αρχές διέπουν μια δημοκρατική κοινωνία, ήτοι την ελευθερία, τη δικαιοσύνη και την ισότητα ²³³

Όπως εύστοχα έχει επισημανθεί από τον Καθηγητή Γ.Κοντογιώργη, «..Η θεμελιώδης αρχή που διέπει τη λειτουργία της ελληνικής πολιτείας συμπεκνώνεται στην απουσία επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας του κράτους, πνεύματος ευθύνης, εποπτείας, κύρωσης, δηλαδή συνάφειας με το σκοπό της..».²³⁴

7.2 Ο νομικός πλουραλισμός

Το φαινόμενο του ποινικού πληθωρισμού των ημερών έχει επεκταθεί ακόμη και σε ελάσσονες καταστάσεις ,σε σημείο που σχεδόν κανένας δε έχει γνώση του τι έχει ποινικοποιηθεί ²³⁵.Από μέρα σε μέρα αναρτώνται νέες διατάξεις ,τροποποιούνται νομοθετήματα και οι ειδικοί απλά προσπαθούν να πληροφορούνται για αυτές τις αλλαγές ώστε να παραμένουν ενημερωμένοι .Η διόγκωση του δικαίου –εξαιτίας καινούργιων αναγκών που προκύπτουν ως συνέπεια κοινωνικών αλλαγών ,της τεχνολογικής εξέλιξης , της συμμετοχή σε διεθνείς και διακρατικές συμφωνίες με άμεση συνέπεια την ενσωμάτωση επιπλέον νόμων,-κατέστησε αδύνατη τη γνώση των ποινικών ρυθμίσεων για τα κοινωνικό σύνολο με αποτέλεσμα να αγνοούν μεγάλο μέρος των κειμένων και το έγκλημα να χάνει το δεσμευτικό του χαρακτήρα και εκ των πραγμάτων τη σημασία του.

Είναι προφανές λοιπόν πως το πρόβλημα δεν πηγάζει λοιπόν από τη ανυπαρξία νομικού πλαισίου αλλά από τις επαναλαμβανόμενες ρυθμίσεις σ' αυτούς είτε με τροποποιήσεις τους²³⁶ είτε με αντικαταστάσεις τους ή με προσθήκες. Ρυθμίσεις που δεν συνάδουν με τις αρχές της καλής νομοθέτησης .Όπως η έκδοση μεγάλου αριθμού Υπουργικών Αποφάσεων και λοιπών κανονιστικών πράξεων. Προστίθενται συνεχώς νέες διατάξεις ενώ παράλληλα

²³² Δ. Καλογερόπουλος(2005),”Συνειδητοποιήσεις σε σχέση με τη διαχείριση του εγκληματικού ζητήματος” μετάφραση από τα γαλλικά Άλκηστις Σπέντζου. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη,σελ.28-29,62

²³³ Α. Μαγγανάς, Η εξέλιξη της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, Περιοδικό Εγκληματολογία ,Τεύχος 1/2011,,σελ.8

²³⁴ Ν. Κουράκης, ”Το μέλλον της εγκληματικότητας και η εγκληματολογία του μέλλοντος υπό τη σκιά της παγκοσμιοποίησης”, Περιοδικό Εγκληματολογία Τεύχος 2/2009, Οκτώβριος,σελ.6

²³⁵ Α.Μαγγανάς(2004),σελ.522

διατηρούνται άλλες παλαιότερες και παρωχημένες. Νόμοι που δεν έχουν καταργηθεί γιατί έχουν ξεχαστεί ή έχουν περιπέσει σε αχρηστία τροποποιούνται μόνο μετά από κάποιο περιστατικό που πήρε παραπάνω δημοσιότητα στα Μ.Μ.Ε.

Όπως σωστά είχε διατυπώσει ο Wacquant «.. η υπερβολική χρήση του ποινικού συστήματος, σαν μέσο για την ρύθμιση της κοινωνικής ανασφάλειας και της κοινωνικής διαταραχής έχει σαν αποτέλεσμα τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμός του πληθυσμού των φυλακών»²³⁷ Η εγκληματοποίηση συμπεριφορών δεν είναι ούτε μόνο μέσο ούτε το πιο κατάλληλο αποτελεσματικό για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων.

Οι σύγχρονοι νομοθέτες διακατέχονται από την αντίληψη πως κάθε καινούργιο πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπίζεται από ένα νέο νόμο. Καταχρώμενοι της εξουσίας που διαθέτουν προσφεύγουν σε ποινικά μέτρα για ποικίλους λόγους όπως για την αντιμετώπιση των παραβάσεων χωρίς εγκληματικό χαρακτήρα, για τον εξαναγκασμό των κοινωνιών σε υλοποίηση υποχρεώσεων, που πρωταρχικά βαραίνουν το κράτος, για την κάλυψη της αδυναμίας του κράτους να επιλύσει τα κοινωνικά προβλήματα με άλλο τρόπο. Γι' αυτό θα ήταν ωφέλιμο να υπάρχει αυτοπεριορισμός της πολιτείας στο απολύτως ελάχιστο, δηλαδή στο αναγκαίο για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, ωστόσο οι συγκεκριμένες έννοιες τυγχάνει συνεχώς να διευρύνονται.

Οι ποινικοί νόμοι θεσπίζονται προς θεραπεία μιας κοινωνικής ανάγκης(ενός κοινωνικά βλαπτικού γεγονότος), η οποία δε μπορεί να επιτευχθεί με άλλα μέσα ηπιότερα πέρα της ποινής. Απαραίτητη προϋπόθεση, οι ιδιότητες και η απαξία της να είναι ανάλογες προς εκείνες που περιέχονται στην ποινή.²³⁸

Επιπλέον οι νόμοι θα πρέπει να ελέγχονται για τυχόν αντιθέσεις με άλλες διατάξεις της νομοθεσίας ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος σύγχυσης. Να είναι λιτά και κατανοητά διατυπωμένοι από το νομοθέτη λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιπτώσεις που θα χρειασθεί να αντιμετωπίσουν(περίπτωση νόμου για το βιασμό που δεν αναφερόταν εδώ και χρόνια ο όρος συναίνεση) Αφουγκραζόμενοι τις ανάγκες της κοινωνίας μέσα από την επιστημονική μελέτη των κοινωνικών στάσεων να αποτυπώνουν τα όρια ανοχής της κοινωνίας εξασφαλίζοντας ένα νομικό σύστημα που βρίσκεται σε συμφωνία με τις αρχές της. Είναι φανερό πως η σημερινή πολυνομία αλλοιώνει το κύρος τους, γι' αυτό το λόγο η ποινική κύρωση επιβάλλεται να προβλέπεται μόνο σε σοβαρές περιπτώσεις, διαφορετικά χάνει μεγάλο μέρος της αξιοπιστίας της.

Συνεπώς εκτιμάται ως επιτακτική η ανάγκη για άμεση απεγκληματοποίηση συμπεριφορών και ο έλεγχος αυτών ώστε όσες είναι δυνατόν να ρυθμιστούν εξωποινικά (διοικητικά) και η λειτουργία του συστήματος να περιοριστεί στον πραγματικό του ρόλο.

7.3. Σχετικά με την ανεξαρτησία της κρίσης των δικαστικών λειτουργών

Η Εισαγγελική και ανακριτική αρχή αποτελούν φίλτρα αθώωσης ή καταδίκης εξαιτίας της διακριτικής τους ευχέρειας στο ελληνικό δίκαιο²³⁹. Η Εισαγγελική δικαστική αρχή είναι

²³⁷ Wacquant L. "The Penalization of Poverty and the rise of Neo-Liberalism", *Capitulo Criminologico*, Vol., 31 No 1, 2003, p.p. 7-22

²³⁸ Ο.π.Δ.Δ.Σπινέλλη, σελ.44-45

²³⁹ Ι. Φαρσεδάκης (1984), "Ανακριτική, δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση", Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.33 και Η. Δασκαλάκης(1985) "Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης", Αντ.Ν.Σάκκουλας, σελ.82

ανεξάρτητη από το δικαστήριο και την εκτελεστική εξουσία, ενώ όχι σπάνια παρατηρείται το φαινόμενο της ασυμφωνίας μεταξύ εισαγγελέα και δικαστηρίου .

Ο εισαγγελέας έχει καθήκον να είναι αντικειμενικός και ανεξάρτητος, καθώς κατέχει μια λεπτή και δύσκολη θέση ανάμεσα στη προάσπιση των συμφερόντων της δικαιοσύνης του (Κράτους) και την επιδίωξη της εξεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας²⁴⁰. Υπόκειται στην αρχή της νομιμότητας της ποινικής δίωξης αλλά και του παρέχεται η δυνατότητα να θέτει τη μήνυση ή την έγκληση στο αρχείο αν τη βρίσκει νομικά αθεμελίωτη ή ουσιαστικά ψευδή. Ο νόμος δημιουργεί δηλαδή μια ασφαλιστική δικλείδα έναντι του κινδύνου υπερκορεσμού του συστήματος.²⁴¹ Παραμένει πάντα μια αντικειμενική αρχή ,που δεν επιζητεί με κάθε θυσία την καταδίκη του κατηγορουμένου ,αλλά την αναζήτηση της αλήθειας και τη σωστή εφαρμογή του νόμου.

Όσο αναφορά τους παράγοντες της κοινωνικής αντίδρασης σ' αυτούς συγκαταλέγεται και τρόπος με τον οποίο ο δικαστής ερμηνεύει τον ποινικό νόμο. Η προσωπική συμβολή του δικαστή στην κάθε απόφαση που εκδίδει ,όσο κι αν είναι αποσαφηνισμένη η έννοια των διατάξεων από την επιστήμη και την νομολογία ,η εφαρμογή της κάθε διάταξης θέτει θέμα υπαγωγής μιας κατάστασης στον αντίστοιχο νομικό κανόνα ,γεγονός που εναπόκειται στην προσωπική εκτίμηση του δικαστή. Άρα στην ερμηνεία του ποινικού νόμου από τον κάθε δικαστή συμβάλλουν πολλοί παράγοντες ,που ο Η. Δασκαλάκης τις ονόμασε μεταβλητές της προσωπικότητας του δικαστή.²⁴² Η ερμηνεία και εφαρμογή ενός νόμου είναι ζήτημα χειρισμού ,προθέσεων και εμπειρίας του νομοθέτη

Από την άλλη η δράση του δικαστή προσδιορίζεται από την αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων, άρα μπορεί να εκτιμήσει τα αποδεικτικά στοιχεία κατά την κρίση του για την εξατομίκευση της αντιμετώπισης της κάθε υπόθεσης.

Όσo όσο οι δικαστές επηρεάζονται και από αυτά που ο ίδιος ονομάζει οργανωτικά σημεία του εργασιακού περιβάλλοντος(ο χρόνος που αφιερώνει ο δικαστής στις υποθέσεις, η επιρροή άλλων δικαστικών λειτουργών)²⁴³ αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο κάθε δικαστής αντιλαμβάνεται, προσαρμόζεται και φέρνει σε πέρας τις προσδοκίες που πηγάζουν από τον επαγγελματικό του ρόλο²⁴⁴. Στην επίλυση αυτού θα βοηθούσε ιδιαίτερα η αύξηση των οργανικών θέσεων έτσι ώστε να μην επηρεάζεται η δικαστική κρίση από το παράγοντα του όγκου εργασίας .Μ' αυτό τον τρόπο σίγουρα η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών θα βελτιωνόταν όπως και σε κάθε υπηρεσία.

Συνεπώς η διακριτική ευχέρεια του για εξατομίκευση της ποινής, μπορεί να θέσει το κατηγορούμενο σε κίνδυνο μιας άνισης μεταχείρισης διότι αντί να προσαρμόζεται η ποινή στη προσωπικότητα του εγκληματία ,προσαρμόζεται μάλλον στη προσωπικότητα του δικαστή²⁴⁵. Μορφωτικό επίπεδο , σοβαρότητα της εμφάνισης και το μέτρο έκφρασης κατά την κατάθεση αποτελούν κριτήρια αξιολόγησης των μαρτύρων από τους δικαστές ,χαρακτηριστικά δηλαδή της μεσαίας και ανώτερης τάξης. Άρα ασυνείδητα ο δικαστής θεωρεί τους εκπροσώπους

²⁴⁰ Σ.Κανίνια (1991),Νομικά θέματα ,Αθήνα ,Εκδόσεις Σάκκουλας από Α.Μαγγανά,Ιδιαίτερα ζητήματα..σελ.268

²⁴¹ Η. Δασκαλάκης(1985),σελ.119

²⁴² Η. Δασκαλάκης(1983),”Απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα” Έρευνα του ΕΚΚΕ -Αθήνα,σελ.75

²⁴³ J.T. Whitehead and C.A. Lindquist, ό.π.,1992 στο G. Bazemore and L. Feder, ό.π., 1997: 87-114:92.

²⁴⁴ G. Bazemore and T.J. Dicker , “Explaining Detention Worker Orientation: Individual Characteristics, Occupational Conditions and Organizational Environment”, Journal of Criminal Justice, Vol.22, 1994, pp. 297-312 στο G. Bazemore and L. Feder, ό.π., 1997: 87-114:89.

²⁴⁵ Ο.π. Η. Δασκαλάκης(1983)σελ.353

αυτών των τάξεων περισσότερο αξιόπιστους μάρτυρες σε σχέση με τους προερχόμενους από τις κατώτερες τάξεις²⁴⁶.

Και ενώ επιβάλλεται να παραμερίζονται συναισθήματα ,προσωπικές αντιλήψεις ,στάσεις και αξίες δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι πως στις αποφάσεις των δικαστών δεν υπεισέρχονται είτε προσωπικά βιώματα είτε προκαταλήψεις και στερεότυπα. Αποτελούν ανθρώπινες προσωπικότητες με χαρακτήρα ,εμπειρίες ζωής και πεποιθήσεις , που χαρακτηρίζουν τις πράξεις τους και συνεπώς την άσκηση των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων. Παρ' όλα αυτά οι λειτουργοί δεν πρέπει ούτως ή άλλως να χάνουν το κοινωνικό τους πρόσωπο και το αίσθημα επιείκειας και ενσυναίσθησης. Σε κάποιες περιπτώσεις η επίδραση των αντιλήψεων τους είναι καθοριστική παίρνοντας θέση σε σημαντικά ζητήματα με κοινωνικές προεκτάσεις πάντα στα όρια που τους είναι επιτρεπτό²⁴⁷.

Η δικαστικοί λειτουργοί οφείλουν εκτός της αμεροληψίας, ανεξαρτησίας της κρίσης τους και των γνώσεων να έχουν και την απαραίτητη συναισθηματική νοημοσύνη για να αντιμετωπίσουν την εκάστοτε υπόθεση. Είναι παράδοξο να αγνοείται η σοβαρότητα των βλαβών ,ως ο λιγότερο σημαντικός παράγοντας για τους δικαστές, όταν επιβάλλουν μια ποινή.

7.4 Βραδύτητα της δικαιοσύνης

Έρευνες διεθνούς επιπέδου ²⁴⁸ έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης είναι σύνθετη, αργή και δαιδαλώδης.

Η υπερφόρτωση των δικαστηρίων οδηγεί σε παράλογες χρονικές καθυστερήσεις²⁴⁹ απονομής της δικαιοσύνης και στη ταλαιπωρία των ατόμων που εμπλέκονται σ' αυτή. Φυσικά η ποιότητα των αποτελεσμάτων είναι αμφιλεγόμενη :πληθωρισμός καταδίκων, υπερκορεσμός των σωφρονιστικών καταστημάτων κ.α.

Ο υπερβολικός φόρτος εργασίας όμως δεν αποτελεί πειστικό επιχείρημα ,αφού το άρθρο 6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να οργανώσουν το δικαστικό τους σύστημα κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα δικαστήρια τους να μπορούν να ανταποκρίνονται σ' όλες τις απαιτήσεις του, και ειδικότερα σ' ότι αφορά τον εύλογο χρόνο.

Η βραδύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης όχι μόνο παραβιάζει το α.6 παρ.1 της ΕΣΔΑ για την εκδίκαση υποθέσεων σε εύλογο χρόνο ,αλλά έχει αρνητικές επιπτώσεις για την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα του όλου συστήματος από την γενικοπροληπτική λειτουργία του έως την ταλαιπωρία του θύματος και του κατηγορουμένου²⁵⁰ . Ο εύλογος χρόνος εκτιμάται σύμφωνα με τις περιστάσεις και με τη συνεκτίμηση των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από τη νομολογία και ειδικότερα.²⁵¹

²⁴⁶ Το ίδιο σελ.105

²⁴⁷ Α. Μαγγανάς(2004),σελ.464

²⁴⁸ Χ. Ζαραφωνίτου (2004),Εμπειρική Εγκληματολογία,σελ.203-205

²⁴⁹ Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με την 2/97 απόφαση του (65/96/684/874 από 27.6.97) καταδίκασε την Ελλάδα για υπέρβαση του εύλογου χρόνου εκδίκασης της έφεσης του προσφεύγοντος Ν. Φίλη ,η οποία εκδικάστηκε μετά από μια τριετία από την άσκηση της (1988-1991)ενώ παραμένει ανάμεσα στις χώρες που καταδικάζεται για παραβιάσεις του αρθ.6 μέχρι και σήμερα Φ. Μακρή(2003),σελ.112

²⁵⁰ Council of Europe ,9th Criminological Colloquium v.XXVIII,Delays in the Criminal Justice System ,Strasbourg ,1992

²⁵¹ Από την πολυπλοκότητα της υπόθεσης , τη σημασία της για τον ενδιαφερόμενο (π.χ. αν είναι προσωρινά κρατούμενος),και τη συμπεριφορά του ενδιαφερομένου και των αρμοδίων αρχών ,Φ. Μακρή(2003),σελ.112

Φυσικά ο χρόνος μεταξύ της τέλεσης ενός εγκλήματος και της έκδοσης μια τελεσίδικης απόφασης δεν μπορεί ούτε να είναι υπερβολικά σύντομος, ώστε να θυσιάζεται η ορθή απονομή της δικαιοσύνης αλλά ούτε και υπερβολικά μεγάλος ²⁵²καθώς η βραδύτητα έχει δύο όψεις: η έγκαιρη επεξεργασία μπορεί να αποτελεί πλεονέκτημα για το θύμα ή τους πολίτες γενικά, κατά το πρότυπο του κοινωνικού ελέγχου. Από την άλλη η βραδύτητα της διαδικασίας μπορεί να είναι πλεονέκτημα για τον αμυνόμενο κατηγορούμενο ²⁵³

Εντούτοις η ευκαμψία του «εύλογου χρόνου» πρέπει να εκτιμάται σε κάθε περίπτωση σύμφωνα με τις περιστάσεις υπόθεσης, ώστε να μην καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα του ατόμου. Γιατί εύλογη διάρκεια μπορεί να σημαίνει σύντομη προ διαδικασία ή κύρια διαδικασία αλλά και μη σύντομη, όπου το απαιτούν οι ανάγκες υπεράσπισης του κατηγορουμένου για να έχει επαρκή χρόνο για την υπεράσπισή του.

Η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης ισοδυναμεί με άρνηση απονομής δικαιοσύνης. Είναι προφανές λοιπόν ότι η καθυστερημένη απονομή της δικαιοσύνης, εκτός από τις σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις που συνεπάγεται για τους πολίτες και το Κράτος, αποτελεί και σημαντικό πλήγμα στο Κράτος Δικαίου. Βασικό αίτιο της υπερφόρτωσης αποτελεί ο μεγάλος αριθμός ένδικων βοηθημάτων και ένδικων μέσων σε σχέση με τις δυνατότητες των δικαστηρίων. ²⁵⁴

Η ταχεία απονομή της δικαιοσύνης θα ελαχιστοποιούσε την απόσταση από τη διάπραξη του εγκλήματος έως τη διεξαγωγή της δίκης και θα ενθάρρυνε τα θύματα να καταγγέλλουν τις αξιόποινες πράξεις, καθώς θα αντιμετώπιζονταν ορισμένα χρόνια διαδικαστικά προσκόμματα.

Μπορούν να γίνουν τροποποιήσεις ή απλοποιήσεις χωρίς να αποβεί σε βάρος της δίκαιης δίκης ή άλλων αρχών; Η απάντηση δόθηκε πριν από χρόνια από τη σχετική Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την απλούστευση της ποινικής δικαιοσύνης ²⁵⁵. Η Σύσταση αφορά τους παρακάτω άξονες: 1) τη δίωξη κατά διακριτική ευχέρεια 2) την απλούστευση της τακτικής διαδικασίας. Η διακριτική ευχέρεια ισχύει στην Ελλάδα κατά κανόνα της αρχής της νομιμότητας αν και προβληματίζει ο τρόπος εφαρμογής της.

Έπειτα ο νόμος παρέχει τη δυνατότητα απέγκληματοποίησης συμπεριφορών μικρής απαξίας και αποποινικοποίησης, έξω-δικαστικές διευθετήσεις, παράκαμψη της ποινικής διαδικασίας μέσω άλλων ελεγκτικών μηχανισμών, την αποφυγή της προσωρινής κράτησης, εξωιδρυματικές ποινές, το θεσμό της διαμεσολάβησης και της συνδιαλλαγής. Όλα τα παραπάνω αποτελούν κάποιες από τις υπαρκτές και πειστικές απαντήσεις απέναντι στο ερώτημα του υπερκορεσμού των φυλακών ²⁵⁶.

²⁵² M.L..Luskin/R.C.Luskin, Why so fast, why so slow? Explaining case processing time σε The Journal of Criminal Law and Criminology, v.77,1, σ.190-214

²⁵³ Council of Europe, 9th Criminological. Stennhuis, General Report of the Colloquium, σελ.114

²⁵⁴ Κ.Ν.Σακελλαροπούλου (2019), «Εισαγωγή: Το Σύνταγμα, η Δικαιοσύνη και ο Δικαστής» από το “Η Δικαιοσύνη Στην Ελλάδα Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα”, ΔιαΝΕΟσις(Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης), σελ.45

https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2019/02/justice_study.pdf

²⁵⁵ Council of Europe, The simplification of criminal justice, Rec No R(87)18, Strasbourg, 1998 και Σ.Αλεξιάδης, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 237

²⁵⁶ π.χ. η κοινωφελής εργασία, η αναστολή της εκτέλεσης της ποινής με επιτήρηση, η μετατροπή της φυλάκισης, χρηματικές ποινές, απόλυση υπό όρο, αναστολή υπό επιτήρηση Κ.Δ. Σπινέλλη (2007), “Διερεύνηση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, Ανιχνευτικές έρευνες στα υποσύστημα: Αστυνομία-Εισαγγελία-Φυλακές Κορυδαλλού”, Εκδόσεις ANT.N.Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή, σελ.23-25

Ωστόσο αυτή η μορφή της δικαιοσύνης δεν φαίνεται να εφαρμόζεται με την ίδια θέρμη που επιβάλλεται ο εγκλεισμός στη χώρα μας πέρα ελαχίστων εξαιρέσεων.

Η προσοχή μας λοιπόν πρέπει να στραφεί στην ελαχιστοποίηση του ποινικού δικαίου και της ποινικής καταστολής ,ενδυναμώνοντας νέες κοινωνικές στρατηγικές ,προγράμματα για την μείωση των παραγόντων κινδύνου και ευκαιριών για τη τέλεση εγκλημάτων αλλά και στις έγκαιρες ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις με σκοπό την παράκαμψη των ποινικών αντιδράσεων και τη μείωση των εισροών. Η πρόληψη είναι η μόνη λύση .

7.5 Η εφαρμογή του νόμου υποχωρεί μπροστά στην κοινή γνώμη;

Πάντα η κοινωνική αντίδραση των πολιτών διαφέρει από την επίσημη ποινική αντίδραση ,οι περισσότεροι βρίσκουν επιεικής τις ποινές ,ειδικά αν έχουν θυματοποιηθεί είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε εγκλήματα ηθικής απαξίας.²⁵⁷ Οι πολίτες ενημερώνονται από τα ΜΜΕ ,τα οποία κατά καιρούς παρουσιάζουν υποθέσεις εγκληματιών ,που μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα απελευθερώνονται ,γεγονός που τους εξαγριώνει και τους απογοητεύει ειδικά τα θύματα ,τα οποία το εκλαμβάνουν ως ατιμωρησία. Τιμωρητικότητα, λαϊκή απαίτηση για επαναφορά της θανατικής ποινής ή αλλιώς «κραυγή» κοινού για αυστηρότερες ποινές. Αυτές είναι ορισμένες από τις εκδηλώσεις του κοινού ,που κυριαρχούν με τη δημοσιοποίηση ενός απεχθούς εγκλήματος.

Αύτη η στάση του κοινού συντηρεί εδώ και χρόνια το εξής ανορθόδοξο ,κάθε φορά που συμβαίνει κάτι και η εγκληματική πράξη ξεπερνά κατά πολύ τα όρια του μη αποδεκτού, αυξάνεται η ποινή για να δοθεί στον κόσμο το μήνυμα ότι ζήτημα επιλύθηκε.

Όπως και στην περίπτωση της εγκληματικότητας των αλλοδαπών ,που στρεφόμαστε προς την Πολιτεία για να μας σώσει από αυτή την «απειλή». Κατόπιν επέρχεται η μετακύλιση του προβλήματος των ευθυνών στη πολιτεία , η οποία επιφορτίζει τον κατασταλτικό μηχανισμό με την υποχρέωση να δείξει το πιο σκληρό του πρόσωπο ,ώστε να ικανοποιήσει τα βάρβαρα ένστικτα της κοινής γνώμης . Με τη σειρά τους οι δικαστές, οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι και άλλοι φορείς που ασκούν εξουσία εισπράττουν την πίεση του κοινού για εξάντληση της νομοθετικής αυστηρότητας προς αυτούς τους ανθρώπους.²⁵⁸

Εξυπακούεται ότι ως ένα βαθμό η αλληλόδραση μεταξύ κοινωνίας και απονομής της δικαιοσύνης είναι θεμιτή και λειτουργική.²⁵⁹ Ωστόσο πρέπει να προσπαθήσουμε να δούμε τη βαρύτητα των εγκλημάτων απαλλαγμένη από μια συγκυρία. Να μην εμμένουμε στο πόσο έχει απασχολήσει μια πράξη σήμερα τον κόσμο αλλά να ορίσουμε την ποινή με βάση την απαξία της πράξης διαχρονικά, όπως γίνεται σε όλον τον κόσμο. Τέλος είναι σημαντικό να επισημάνουμε πως οποιαδήποτε νομοθετική αναθεώρηση πρέπει να στηρίζεται σε εξειδικευμένες έρευνες .

²⁵⁷ Η. Δασκαλάκης (1983)σελ.186-245

²⁵⁸ Α. Μαγγανάς, «Η εξέλιξη της εγκληματικότητας στην Ελλάδα», Περιοδικό «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ» ,1/2011 Ιανουάριος ,σελ.5

²⁵⁹ Χ. Ζαραφωνίτου, Εμπειρική Εγκληματολογία, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004, σ.σ.177-8. 3
Pratt J., Brown D., Brown M., Hallsworth S. & Morrison W. (Eds), The new punitiveness, Willan, Cullompton, 2005

8.ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Με τον όρο σωφρονιστικό σύστημα εννοούμε τον τρόπο που είναι οργανωμένο το σύστημα λειτουργίας των φυλακών αλλά και τον τρόπο μεταχείρισης και διαβίωσης των κρατουμένων²⁶⁰.

Η σωφρονιστική πολιτική εντάσσεται στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής, αντιπροσωπεύοντας ένα σημαντικό της τμήμα, καθώς συνιστά το στάδιο της έκτισης των ποινικών κυρώσεων. Με τον όρο σωφρονιστική αντεγκληματική πολιτική ορίζεται η πολιτική ενός κράτους που ασχολείται με την επιλογή και τη διαμόρφωση ενός κατάλληλου συστήματος, το οποίο καθορίζει τον τρόπο έκτισης των ποινών και την οργάνωση των καταστημάτων κράτησης, εφόσον αυτές είναι στερητικές της ελευθερίας.

Η λογική που διαπερνά το νομικό μας σύστημα μέχρι σήμερα είναι η επιβολή βαρύτερων ποινών πρωτόδικα, με το επιχείρημα πως ούτως ή άλλως η ποινή αυτή θα μειωθεί στο εφετείο, διαφορετικά ο κρατούμενος θα βγει νωρίτερα σύμφωνα με κάποια ευεργετική διάταξη (π.χ. υπό όρους απόλυση ή αναστολή εκτέλεση της ποινής) ή με κάποιον αποσυμφορητικό νόμο.²⁶¹ Συνεπώς είτε εξαγοράζεται, είτε δεν εκτίεται ή η τελική έκτιση είναι πολύ μικρότερη από την αρχική. Ο νέος Ποινικός Κώδικας ελπίζουμε πως θα κάνει στροφή προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή μικρότερες ποινές πρωτόδικα, χωρίς όμως τη δυνατότητα εξαγοράς ή μείωσής τους. Ουσιαστικά οι ποινές θα πάνουν να είναι πλασματικές, θα να είναι ελαφρύτερες, με την απαραίτητη προϋπόθεση ότι θα εκτίονται πραγματικά.

8.1 ΦΥΛΑΚΕΣ

«Η φυλακή είναι ένας κρατικός μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου, που η λειτουργία του είναι ιδεολογική και κατασταλτική. Στο επίπεδο της ιδεολογίας, η λειτουργία της φυλακής συνίσταται στο να παράγει, αναπαράγει και να διαιωνίζει το στερεότυπο του εγκληματία» ,όπως επισήμανε ο Η. Δασκαλάκης.

Ο σωφρονισμός του παραβάτη επιτυγχάνεται συνήθως μέσα από την έκτιση ποινής, στερητικής της ελευθερίας, η οποία πραγματοποιείται σε ένα κλειστό ίδρυμα, τη φυλακή. Η στερητική της ελευθερίας ποινή στο σύστημα των ποινών αναπτύχθηκε με τη Γαλλική Επανάσταση του 1789 και την τοποθέτηση της ατομικής ελευθερίας στην κορυφή της κλίμακας των αξιών του ατόμου παγιώνοντας έτσι τη ποινή της στέρησης της ελευθερίας ως τη σπουδαιότερη στο σύστημα των ποινικών κυρώσεων και αντικαθιστώντας την ευρεία έως τότε χρήση των ποινών του θανάτου και των βασανιστηρίων. Η κατάργηση δηλαδή της θανατικής ποινής αντισταθμίστηκε με την επαύξηση των ποινών, ισόβιες ποινές στέρησης της ελευθερίας.

Ο περιορισμός της ελευθερίας είναι η πιο δραστική και συνηθισμένη μορφή αποκλεισμού και εξουδετέρωσης. Κατά τον Foucault δεν συνιστά απλά στέρηση της ελευθερίας αλλά μια σωματική τιμωρία και φυσικού πόνου. Αυτός είναι άλλωστε και ο σκοπός της ποινής, αποβλέπει στο να πλήξει περισσότερο τη ψυχή παρά το σώμα του κατάδικου, να επηρεάσει τη καρδιά της σκέψης και της θέλησης του. Η επίδραση αυτή ωστόσο κρίνεται καταδικαστέα διότι αντί για τον σωφρονισμό θα επιφέρει την «εγκατάσταση» της εγκληματικής

²⁶⁰ Η. Δασκαλάκης (1985), Η μεταχείριση του εγκληματία, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, σελ. 50

²⁶¹ Δ. Μάρκη, «Αναμένοντας να τεθεί σε ισχύ ο νέος Ποινικός Κώδικας», Εφημερίδα Μακεδονία. Ημερομηνία δημοσίευσης 28/06/2019. <https://www.makthes.gr/anamenontas-na-tethei-se-ischy-o-neos-poinikos-kodikas-224882>

συμπεριφοράς στους κρατούμενους. Ευμενής επιρροή μπορούν να χαρακτηριστούν περιπτώσεις όπως αυτή της εκπαίδευσης και της εργασίας στα σωφρονιστικά καταστήματα.²⁶²

Μια λανθασμένη αντίληψη που έχει επικρατήσει είναι πως : «*Τα τείχη της φυλακής καθησυχάζουν τους “καλούς” ,που είναι απέξω ,γιατί οι “κακοί” είναι μέσα*». Ωστόσο ο εγκλεισμός δεν παύει να αποτελεί μια αποτυχημένη προσπάθεια επίτευξης δύο αντιθετικών στόχων της εξουδετέρωσης και της επανένταξης του δράστη. Από την άλλη μην ξεχνάμε πως η προστασία των πολιτών ουσιαστικά διαρκεί όσο και η φυλάκιση των εγκληματιών, ενώ οι φυλακές έως σήμερα έχουν αποτύχει στον σωφρονισμό των κρατουμένων, αφού τα ποσοστά υποτροπής παραμένουν αυξημένα²⁶³.

Απέτυχε στην γενικοπροληπτική σκοπιμότητα της αποτροπής αλλά και στην ειδικοπροληπτική της αναμόρφωσης της προσωπικότητας . Αν σε κάτι κρίνεται αποτελεσματική , αυτή είναι η εξουδετέρωσή ,ο αποκλεισμός περιθωριακών ομάδων και η αναπαραγωγή του εγκλήματος. Η φυλακή δρα πολλαπλασιαστικά παρά ανασχετικά με τη δημιουργία νέων εγκληματικών προσωπικοτήτων αλλά και με τον υποτροπιασμό των καθ' έξιν εγκληματιών ²⁶⁴ .

8.2 ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Σύμφωνα με τη Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης No R 99(22) οι παράγοντες που οδήγησαν σταδιακά στον υπερκορεσμό των φυλακών είναι : Πρώτον η αύξηση της εγκληματικότητας , δεύτερον οι εσφαλμένες προτεραιότητες που θέτει το ΣΠΔ , τρίτον η μεγάλη διάρκεια και αυστηρότητα των ποινών ²⁶⁵, τέταρτον η φειδώ στην επιβολή εξω-ιδρυματικών κυρώσεων και περιοριστικών όρων ,πέμπτο η προβληματική απονομή της δικαιοσύνης ,έκτο η ελλειμματική μεταχείριση των κρατουμένων που οδηγεί στη υποτροπή και τέλος η στάση του κοινού απέναντι στο έγκλημα και τις ποινές²⁶⁶.Αλλά και ο ποινικός έλεγχος των ναρκωτικών και των μεταναστών²⁶⁷.

I. Ο Συγχρωτισμός κρατουμένων με διαφορετικό ποινικό προφίλ και η εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς μέσα στη φυλακή.

Η φυλακή αποτελεί μια μικροκοινωνία με τυπικούς(σωφρονιστικός κώδικας ,εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας) και άτυπους κανόνες(κώδικας επικοινωνίας μεταξύ των υποπολιτισμικών ομάδων) στην οποία όπως και στην ελεύθερη κοινωνία διαμορφώνονται διαπροσωπικές σχέσεις μέσω της καθημερινής συνύπαρξης των κρατουμένων . Μόνο που στο κλειστό περιβάλλον της φυλακής η υπακοή ή ακόμη και η συμμετοχή στις υποπολιτισμικές ομάδες θεωρείται επιβεβλημένη για την επιβίωση τους. Ακούσια ή εκούσια συνύπαρξη των κρατουμένων λοιπόν είναι δύσκολή καθώς οι φυλακές φέρουν ένα μωσαϊκό ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμό, βιώματα ,ποινική συμπεριφορά με αποτέλεσμα να εκδηλώνονται συχνά συγκρούσεις και περιστατικά βίας .

²⁶² M.Foucault(1979),”Discipline and Punish “,Penguin,σελ.16 και 294

²⁶³ Ros Burnett and Shadd Maruna (2004), So ‘Prison Works’, Does It? The Criminal Careers of 130 Men Released from Prison under Home Secretary, Michael Howard, HJCJ 43 (4): 390-404

²⁶⁴ Α. Χαΐδου(2002),σελ.49-57

²⁶⁵ Γεγονός που χαρακτηρίζει τις ελληνικές φυλακές που μεγάλο ποσοστό εκτίει μακροχρόνιες ποινές

²⁶⁶ M.Mauer, ”The causes and consequence of prison growth in the United States” στο Garland, D. (ed.) (2001), Mass Imprisonment, Sage, London

Έτσι η φυλακή κάθε άλλο παρά σωφρονίζει, μάλλον αποτελεί πανεπιστήμιο του εγκλήματος στο οποίο αποκτούν γνώριμίες, που θα τους αποφέρουν καλύτερες δουλειές, περισσότερα χρήματα και το κυριότερο θα βελτιώσουν τις τεχνικές τους στο έπακρο. Μάλιστα αν λάβουμε υπόψη μας τις εγκληματολογικές θεωρίες²⁶⁸ βάσει των οποίων το άτομο ωθείται στο έγκλημα όταν έχει συχνότερη επαφή με εγκληματικά πρότυπα, τότε το περιβάλλον της φυλακής δεν είναι ένας κατάλληλος χώρος για αναμόρφωση. Ο Clemmer μάλιστα υποστήριξε πως «η κουλτούρα της φυλακής επηρεάζει τα άτομα που μετέχουν σε αυτή... η φυλάκιση αποτελεί πηγή εγκληματικότητας αφού στη διάρκεια της οι κρατούμενοι μαθαίνουν ή εξειδικεύουν μεθόδους παραβίασης του νόμου²⁶⁹.

Αλλά και ο Sutherland τόνισε—που υπήρξε και ο κυριότερος εκπρόσωπος της θεωρίας του διαφορικού συγχρωτισμού— πως η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται, όπως οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, απαιτεί στενές προσωπικές σχέσεις, ώστε το άτομο τελικά υιοθετήσει εγκληματική συμπεριφορά, αφού μέσα από την συναναστροφή πείθεται ότι πρέπει να παραβαίνει το νόμο και όχι να τον σέβεται. το άτομο τελικά υιοθετεί εγκληματική συμπεριφορά εξαιτίας το γεγονότος ότι μέσω της συναναστροφής με διάφορες προσωπικές ομάδες, πείθεται ότι πρέπει να παραβαίνει το νόμο και όχι να τον σέβεται. Μαθαίνουν, οργανώνονται ώστε όταν ξαναβγούν να κάνουν μεγαλύτερες δουλειές και πάνω απ όλα να φυλάγονται καλύτερα για να μην τους ξαναπιάσουν.

Άρα σε ένα σημαντικό ποσοστό ο υπερπληθυσμός των φυλακών οφείλεται στην υποτροπή των αποφυλακισμένων και αυτό γιατί ένας μεγάλος αριθμός κρατουμένων έχουν μία κυκλική πορεία εγκληματικής σταδιοδρομίας.²⁷⁰

Επιπλέον ο συνωστισμός γεννά σημαντικά ζητήματα στην καθημερινότητα των κρατουμένων. Για παράδειγμα πολλοί αναγκάζονται να κοιμηθούν στο πάτωμα ή δυο δυο στα κρεβάτια. Ενώ δημιουργούνται προβλήματα και στον προαυλισμό και την σίτιση τους, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να συμμετέχουν όλοι στις δραστηριότητες εντείνοντας το στρες και την επιθετικότητα. Ειδικότερα οι Farrington και Nuttal κατέληξαν στη διαπίστωση ότι ο βαθμός ιδρυματοποίησης, συναρτάται άμεσα και από τις συνθήκες κράτησης²⁷¹.

Συνεπώς αβίαστα καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι αποφυλακισθέντες όντες ευάλωτοι υποκύπτουν εκ νέου στο έγκλημα, η μόνη διαδικασία επανένταξης που επιτυγχάνεται με την είσοδό τους στις φυλακές είναι αυτή με τη παραβατικότητα.

Ως λύση που προτείνεται ο διαχωρισμός των νεοεισερχομένων υπόδικων και κατάδικων. Η συνύπαρξη νεαρών εγκληματιών με άτομα με εγκληματική σταδιοδρομία και επαναλαμβανόμενη υποτροπή έχει ολέθρια αποτελέσματα. Ο βαρυποινίτης θα λειτουργεί ως πρότυπο παρά ως παράδειγμα προς αποφυγή καθώς θα μαθητεύει δίπλα του στη σπουδή του εγκλήματος με αποτέλεσμα να τον αντιμετωπίζει με θαυμασμό παρά με αποδοκιμασία ειδικά

²⁶⁸ Η υποπολιτισμική θεωρία του Th. Sellin, του διαφορικού συγχρωτισμού του E. Sutherland και μελέτες για την κοινωνιολογική κατανόηση της εσωτερικής οργάνωσης των φυλακών των Clemmer (1958), G. Sykes (1956, 1960), J. Irwin (1962, 1970), J. Jacobs (1977).

²⁶⁹ Clemmer, D. (1950). "Observations on imprisonment as a source of criminality". Journal of Criminal Law & Criminology 41: 311-319

²⁷⁰ Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders.

²⁷¹ Farrington, D. P. & Nuttal, C. P. (1980). "Prison size, overcrowding, prison violence and Recidivism", Journal of Criminal Justice 8(4): 221-231.

όταν δεν λαμβάνει την αναγκαία στήριξη από το οικογενειακό του περιβάλλον ώστε να μην ιδρυματοποιηθεί ²⁷².

ii. Ο υπερπληθυσμός

Το σωφρονιστικό σύστημα της χώρας πάσχει . Πρόκειται για κοινό μυστικό που πια δεν αποσιωπάται. Η υπερ συσσώρευση κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα υποβαθμίζει συνεχώς τις συνθήκες διαβίωσης , ευνοεί φαινόμενα παραβατικότητας στο εσωτερικό τους²⁷³, κινδύνους σε βάρος της ζωής και της υγείας των κρατουμένων και του προσωπικού φύλαξης. Συγχρόνως αποτελεί τεχνικό εργαλείο για την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος στη φυλακή .Μάλιστα εξαιτίας του νόμου σιωπής δεν μπορούμε να έχουμε πλήρη εικόνα του προβλήματος .Οι περισσότεροι αναφέρονται σ' αυτά τα φαινόμενα ως κάτι γνωστό που συμβαίνει στις άλλες φυλακές ,στην ουσία όμως η ασφάλεια μέσα στις φυλακές διακυβεύεται σε μεγάλο βαθμό από το οργανωμένο έγκλημα.

Ενώ έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι ο συνολικός προϋπολογισμός που δαπανήθηκε από τη Διοίκηση της φυλακής για το 2017 αποτελεί το ποσό των 109.884.798.10 ευρώ - συμπεριλαμβανομένου και της χρέωσης του Υπουργείου Υγείας για τυχόν νοσηλεία των κρατουμένων-καθώς οι συνθήκες διαβίωσης παραμένουν κακές. Ενώ ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων ήταν 10.036 συν 3.250 που δεν είχαν υποβληθεί ακόμα σε δίκη . Και μόλις 6 κρατούμενοι κάτω από ηλεκτρονική επιτήρηση. ²⁷⁴.

Οι κρατούμενοι ξεπερνούν κατά πολύ το μέγιστο όριο χωρητικότητας αλλά και τα ελάχιστα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την πρόληψη των βασανιστηρίων ,της απάνθρωπης ταπεινωτικής μεταχείρισης και τιμωρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σύμφωνα με τις διεθνείς οδηγίες αντιστοιχούν 6 τετραγωνικά μέτρα για ατομικό κελί ή 4 ανά κρατούμενο σε ομαδικό θάλαμο. Ιδιαίτερα στις παλαιότερες φυλακές το πρόβλημα είναι πιο έντονο, ενώ, οι καινούργιες φυλακές έχουν τέτοια δομή ώστε, κάτι τέτοιο να αποφεύγεται. Οποιοσδήποτε κι αν είναι οι συνθήκες κράτησης ,πρέπει το άτομο να διαθέτει ένα ελάχιστο όριο άθικτης προσωπικής ελευθερίας κίνησης .Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η Ελλάδα έχει καταδικαστεί αρκετές φορές από το δικαστήριο του Στρασβούργου για τις άθλιες συνθήκες κράτησης που υπάρχουν εντός των φυλακών της. Συγκεκριμένα έχει καταδικαστεί για παραβίαση του αρ. 2 και 3 της ΕΣΔΑ, το οποίο απαγορεύει τα βασανιστήρια²⁷⁵ . Η καταδίκη αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι ως βασανιστήριο θεωρείτε και η διαβίωση σε συνθήκες ,οι οποίες δεν σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια²⁷⁶.

²⁷² Ο βαθμός ιδρυματοποίησης καθορίζεται από μια σειρά παραγόντων (Παπατζανάκη και άλλοι, 2006), όπως είναι: η προσωπικότητα και τα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου, το γνωστικό του σύστημα και η αυτοαντίληψή του, το υποστηρικτικό πλαίσιο εκτός φυλακής η διάρκεια της ποινής, το επίπεδο ασφάλειας της φυλακής και οι διευκολύνσεις που παρέχονται από το κατάστημα κράτησης, Παπατζανάκη Ε., Πυκνή Μ., Σερέτη Μ. (2006). Ειδικά Προγράμματα-Συμβουλευτική κρατουμένων. Αθήνα: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.-Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων-Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων
Οι δεσμοί με άλλα παραβατικά άτομα και η προσαρμογή του ατόμου στον κοινωνικό ρόλο του κρατούμενου.

²⁷³ Η μη εκτόνωση ,η δυσκολία ανάπαυσης , η έλλειψη προσωπικού χώρου τους κάνει επιθετικούς θέτοντας σε κίνδυνο τους ίδιους αλλά και το σωφρονιστικό προσωπικό.

²⁷⁴ Aebi, M. F., & Tiago, M.M. (2018). SPACE I- 2018– Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Strasbourg: Council of Europe ,σελ.24,28,41,111,

²⁷⁵ Όπως και για παραβιάσεις του άρθρου 13 (δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής)

²⁷⁶ Στις απαράδεκτες συνθήκες κράτησης συγκαταλέγεται η απουσία στοιχειωδών προϋποθέσεων διαβίωσης όπως ελλιπής ή ανύπαρκτος φωτισμός και εξαερισμός ,οι συνθήκες υγιεινής ,η προβληματική πρόσβαση στις

Τέτοιες συνθήκες, είναι ο υπερπληθυσμός, οι κακές και ελλιπείς υλικές υποδομές, ο ελαττωματικός τρόπος δράσης του προσωπικού -ορισμένες φορές, κυρίως λόγω της ελλιπούς του εκπαίδευσης- και η εν γένει ελαττωματική λειτουργία²⁷⁷ του ποινικού και του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας μας και τέλος, η ανεπάρκεια προσωπικού, η οποία οδηγεί σε παραμέληση των κρατουμένων αλλά και σε μη αποτελεσματικό έλεγχο των χώρων του καταστήματος.

Πράγματι, οι συνθήκες κράτησης είναι συχνότατα απαράδεκτες και προσβλητικές της αξιοπρέπειας των κρατουμένων. Ομοίως, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στα νοσοκομεία των φυλακών (ιατρικό προσωπικό και φάρμακα) συχνά υπολείπεται του προσήκοντος επιπέδου μιας πολιτισμένης χώρας. Ο συνωστισμός μάλιστα ευνοεί τη μετάδοση λοιμογόνων παραγόντων, επιβαρύνει ψυχολογικά τους κρατουμένους αλλά και επιδεινώνει χρόνια νοσήματα

Ειδικότερα η Ελλάδα παράγει πολύ μεγαλύτερη ποινική ύλη από αυτή που μπορεί να διαχειριστεί. Πολλοί είναι υπόδικοι, αρκετοί (ποσοστό κοντά στο 50%) είναι αλλοδαποί χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να κινηθούν γρήγορα διαδικαστικά ζητήματα. Επιπλέον, υπάρχει μεγάλος αριθμός ισοβιτών, που εκτίουν-ιδιαιτέρως αυστηρές- ποινές για εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά.²⁷⁸ Συνεπώς η έλλειψη θέσεων πρέπει να αντιμετωπιστεί από το κράτος με το καθορισμό της ανώτατης χωρητικότητας των φυλακών, με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια των κρατουμένων και με τη τήρηση των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων και να μεριμνήσει για τις βασικές και δευτερεύουσες ανάγκες τους ενθαρρύνοντας την επανένταξη.

Τα σωφρονιστικά συστήματα για την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού έχουν να επιλέξουν ανάμεσα σε δύο λύσεις για την αποσυμφόρηση των φυλακών: η πρώτη είναι το χτίσιμο νέων σωφρονιστικών καταστημάτων και η δεύτερη είναι η απόλυση κρατουμένων μέσα από αποσυμφορητικές διατάξεις(όπως αυτές που ψηφίστηκαν με τον ν. 4322/2015).

Η δεύτερη λύση αποτελεί σχεδόν μονόδρομο για την Ελλάδα, καθώς η κατασκευή μιας νέας φυλακής απαιτεί δαπάνες πολλών εκατομμυρίων ευρώ. Στη χώρα μας η πρακτική, που έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί, εδώ και δεκαετίες, είναι η νομοθέτηση έκτακτων μέτρων αποφυλάκισης για την αντιμετώπιση επειγουσών αναγκών.²⁷⁹ Εδώ και χρόνια η ποινική μας νομοθεσία χαρακτηρίζεται για τις υψηλές απειλούμενες ποινές και την μεγάλη ελαστικότητα στην απόλυση υπό όρους. Φαίνεται πως οι απόλυση υπό όρους υφαρπάζει ένα διορθωτικό ρόλο ως προς το ύψος των ποινών είτε εξομαλύνοντας το υπερβολικό ύψος τους είτε συμψηφίζοντας στην απόφαση τους τις συνθήκες, οι οποίες είναι χειρότερες από όταν

τουαλέτες μη τήρηση κανόνων υγιεινής και καθαριότητας, ανεπάρκεια βασικών ειδών πρώτης ανάγκης και υπηρεσιών κ.λπ. Όλα αυτά έχουν ως συνέπεια να δημιουργούνται φαινόμενα ακραία και εξευτελιστικά για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια των κρατουμένων.

²⁷⁷ Ελαττωματική καθώς όσοι είναι πιο ευάλωτοι το πεδίο της αγοράς εργασίας, είναι και πιο ευάλωτοι απέναντι στην ποινική διαδικασία.

²⁷⁸ Α.Κωνσταντόπουλος, Συνέδριο: Συνθήκες Κράτησης στις Δικαστικές Φυλακές- (ΙΜΔΑ)

<http://www.crimetimes.gr/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1/>

²⁷⁹ <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/510129c4-d278-40e7-8009-e77fc230adef/ekthesi%20%CE%99%CE%96-%CE%93%20sofronistikou.pdf>

επιβλήθηκε η ποινή.

Δυστυχώς στην Ελλάδα επικρατεί η νοοτροπία χρήσης της απόλυση υπ' όρους όπως και άλλων εναλλακτικών μέτρων προς χάριν της αποσυμφόρησης δικαστηρίων και σωφρονιστικών καταστημάτων παρα για ότι αυτά πρεσβεύουν. Από την άλλη με το άδειασμα των κελιών αυτομάτως σε κάποιες φυλακές -που δεν υπάρχουν επιπλέον χώροι για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων- δημιουργήθηκαν κενοί χώροι, οι οποίοι ανακαινίστηκαν και χρησιμοποιούνται για δημιουργική απασχόληση.

Όπως και να 'χει οι νόμοι εκτόνωσης που επιβάλλουν μαζικές αποφυλακίσεις δεν φαίνεται να λύνουν το πρόβλημα, αφού τα ποσοστά υποτροπής παραμένουν υψηλά. Συγκεκριμένα όσο περισσότερο διαρκεί ο εγκλεισμός τόσο συχνότερο γίνεται το φαινόμενο της ένταξης σε συμμορίες και της υποτροπής²⁸⁰. Είναι ένας φαύλος κύκλος που χαρακτηρίζει τη ζωή των εγκληματιών. Η έλλειψη κοινωνικής στήριξης και επανένταξης τους καταδικάζει στην συνέχιση της εγκληματικής τους σταδιοδρομίας, στον μετέπειτα επανεγκλεισμό τους και ξανά πάλι στην ελευθερία.²⁸¹

Την αδιαφορία της πολιτείας για τους κρατούμενους επισφράγισε μια σειρά καταδικαστικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας.²⁸² Από την άλλη η δυνατότητα προσφυγής του κρατούμενου στο Μονομελές Πρωτοδικείο για τις συνθήκες κράτησής, ενώ φαίνεται θετική, έχει περισσότερο σχέση με την εικόνα που θέλει να δώσει η πολιτική εξουσία στο ΕΔΔΑ. Ελάχιστη σημασία έχει αν τελικά λειτουργεί στην πραγματικότητα ως πρόσθετο εργαλείο εξασφάλισης δικαιωμάτων. Περισσότερο λειτουργεί ως υποκατάστατο της παροχής τους, γιατί το ζήτημα των συνθηκών κράτησης δεν είναι ατομικό.

Παρ' όλ' αυτά οφείλουμε να υπογραμμίσουμε πως με την αποσυμφόρηση των φυλακών μειώθηκαν σημαντικά οι καταδίκες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά της χώρας μας για τις κακές συνθήκες κράτησης απαλλάσσοντας τη χώρα μας από πρόστιμα ύψους εκατομμυρίων ευρώ, που μέχρι τότε επέβαλλε²⁸³.

Συμπερασματικά, ο άνθρωπος είναι, και πρέπει να αντιμετωπίζεται πάντοτε, ως υποκείμενο και ποτέ ως αντικείμενο για την εξυπηρέτηση άλλων σκοπιμοτήτων. Συνεπώς επιβάλλεται να μην περιφρονούμε την βασική δημοκρατική αρχή, που θέλει ο καταδικασθείς να στερείται μόνο την ελευθερία του και όχι άλλων δικαιωμάτων. Το δικαίωμα της αξιοπρεπούς διαβίωσης είναι αναφαίρετο, με τους όποιους αυτονόητους περιορισμούς επιβάλλει ο εγκλεισμός στο

²⁸⁰ Ο αριθμός των υποτροπών από αποφυλακιζόμενους στη χώρα μας δεν έχει μετρηθεί. Από τα διεθνή στοιχεία προκύπτει ότι το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 50% και σε ορισμένες περιπτώσεις, για πρόσκαιρες ποινές μεγάλης διάρκειας, φτάνει το 80% και το 90%. Μ. Σκανδάμης, Ο θεσμός της απόλυσης υπό όρο, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σ. 195.

²⁸¹ Πανούσης Γ. (2018), «Φυλακές χωρίς «φύλακες» "Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής", επιμέλεια: Ε. Λαμπροπούλου, Σ. Παπαμιχαήλ, Π. Σχίζας, Τιμητικός Τόμος για τον Ομότιμο Καθηγητή Αντώνη Δ. Μαγγανά, Αθήνα, σελ. 306

²⁸² <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/nees-katadikes-tis-elladas-apo-eyropaiko-dikastirio-gia-tis-synthikes-kratiseis-stis>

²⁸³ «ΕΔΔΑ: Η Ελλάδα παραμένει τρίτη σε καταδίκες για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και για το 2019», <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/edda-i-ellada-paramenei-triti-se-katadikes-gia-paraviaseis-anthropinon-dikaiomaton-stin>, Δημοσίευση: 25/05/2020, Τελευταία ενημέρωση: 11/05/2020. Σύμφωνα με ετήσια μελέτη που δημοσίευσε το ΕΔΔΑ παρόλο που παρατηρείται μια πτωτική τάση των παραβιάσεων για την Ελλάδα (2018:35, 2019:24), παραμένει στη 3^η θέση μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ενώ για το διάστημα 2008 – 2014 το ΕΔΔΑ έκδωσε 31 καταδικαστικές αποφάσεις, οι οποίες έχουν καταλογίσει σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου ποσό ύψους 3.238.800 Ευρώ πλέον τόκων

σωφρονιστικό κατάστημα. Ενώ ο περιορισμός της υποτροπής αποτελεί ζήτημα προς επίλυση όχι μόνο το ίδιο του κρατούμενου αλλά ολόκληρης της κοινωνίας καθώς μόνο με την επανένταξη αυτού μπορούμε να εγγυηθούμε για την ασφάλεια όλων .

ΙΙΙ.Βία στις φυλακές

Η φυλακή αποτελεί ένα εργαστήριο παραγωγής βίας, ανακύκλωσης της εγκληματικής συμπεριφοράς και εκμάθησης νέων²⁸⁴. Εντός των φυλακών βία εκδηλώνεται ανάμεσα σε κρατούμενους ή ανάμεσα στους κρατούμενους και το προσωπικό της φυλακής.

Παράδειγμα ακραίων περιστατικών βίας , τα οποία έλαβαν χώρα το 2014 και αρχές του 2015 αποτελούν οι δύο δολοφονίες μελών του προσωπικού (στις φυλακές Μαλανδρινού και Δομοκού) και μία δολοφονία κρατουμένου στις φυλακές Νιγρίτας Σερρών.²⁸⁵

Η βία εντός των ελληνικών φυλακών συνεχώς αυξάνεται καθώς οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι δεν διαθέτουν την απαραίτητη εκπαίδευση για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τέτοια φαινόμενα με ιδιαίτερη επιτυχία. Δεν είναι λίγες οι φορές , μάλιστα που οι ίδιοι υπάλληλοι έχουν πέσει θύματα βίας από κρατούμενους ή έχουν καταφύγει άνευ λόγου σε υπερβολικές αντιδράσεις εις βάρος κρατουμένων .

Ταυτόχρονα, «ισχυρές συμμορίες» δρουν ανενόχλητες και πολλοί κρατούμενοι νιώθουν απροστάτευτοι απέναντι σε άλλα «ισχυρά μέλη» των φυλακών.

Όπως προέκυψε κι από πρόσφατους ελέγχους οι οποίοι πλέον είναι καθημερινοί²⁸⁶ εντοπίστηκαν συνολικά 181 συσκευασίες που περιείχαν 2,1 κιλά ναρκωτικών, 858 μαχαίρια, σιδηρολοστοί, σουβλιά και αυτοσχέδια όπλα, καθώς και 527 κινητά τηλέφωνα. Επίσης, έχουν σημειωθεί 79 περιστατικά συμπλοκών μεταξύ κρατουμένων, ενώ από τις 27 Ιουλίου (του 2019) και μετά δεν έχει γίνει καμία ανθρωποκτονία σε φυλακές.

Για να ελεγχθεί καλύτερα η κατάσταση, οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν πραγματοποιήσει σχεδόν 1.700 τακτικές και έκτακτες μεταγωγές²⁸⁷. Επίσης εκτός των ελέγχων προχώρησαν και σε καταγραφές κλήσεων κρατουμένων που θεωρούνται ύποπτοι για την οργάνωση εγκληματικών ενεργειών αλλά και για υποθέσεις διαφθοράς.

Ακόμη σχεδιάζεται η προμήθεια νέων μηχανημάτων για να εντοπίζονται ευκολότερα παραβατικές δραστηριότητες όπως η κατασκευή αυτοσχέδιων μαχαιριών μέσα στη φυλακή. Αναλυτικότερα θα τοποθετηθούν υπερσύγχρονα συστήματα ασφαλείας, με κάμερες , αντι-drone συστήματα για την αποτροπή τυχόν απόπειρας προσέγγισης της φυλακής από drone ή ελικόπτερο, πύλες εισόδου με ανιχνευτές ακτίνων (X-ray) τελευταίας τεχνολογίας, συσκευές εντοπισμού και αδρανοποίησης κινητών και άλλων ηλεκτρονικών μέσων κλπ.

Στα πλαίσια λοιπόν μιας σειράς μέτρων που θα θέσει σε ισχύ το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη το επόμενο διάστημα για να περιορίσει την ανομία στις φυλακές, η οποία έχει

²⁸⁴ Βαρλάγκα, Μ. Χ. (2011). Ο θεσμός της φυλακής: Σωφρονισμός ή αναπαραγωγή του εγκλήματος; Η περίπτωση των φυλακών της Ελλάδας. Διπλωματική εργασία ΠΜΣ Κοινωνικής Κλινικής Ψυχολογίας. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ.88-89

²⁸⁵ Στρατηγικό Σχέδιο για το Σωφρονιστικό Σύστημα 2018-2020, Υπουργείο Δικαιοσύνης , Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων , υπό την ευθύνη της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής, σελ.11

²⁸⁶ Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε μια νέα Διεύθυνση Διαχείρισης Κρίσεων, με σκοπό τη βελτίωση του επιπέδου ασφαλείας και την αντιμετώπιση των περιστατικών βίας, ενώ φτιάξαμε 24μελές σώμα επιθεώρησης και ελέγχου των καταστημάτων κράτησης, το οποίο θα πραγματοποιεί έκτακτους ελέγχους σε όλα τα καταστήματα της χώρας.

²⁸⁷ Πέμπτη, 20 Φεβ 2020 <https://m.naftemporiki.gr/story/1563962/s-nikolaou-brikame-ekaton-tades-maxairia-autosxedia-opla-kai-kinita-stis-fulakes>

λάβει τεράστιες διαστάσεις, η Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής προανήγγειλε το άνοιγμα μίας πειθαρχικής φυλακής μέσα στο 2020, στην οποία θα μεταφέρονται όλοι οι απείθαρχοι κρατούμενοι (με βαριά πειθαρχικά παραπτώματα), που προκαλούν αναστάτωση στις φυλακές ή που οργανώνουν «συμβόλαιο θανάτου», κυκλώματα «προστασίας», διακίνηση ναρκωτικών μέσα στις φυλακές αλλά και υπαίτιοι ειδικών εγκλημάτων και εγκλημάτων σχετιζόμενων με την τρομοκρατία. για να αντιμετωπιστούν περιπτώσεις σκληρών επιθέσεων σε σωφρονιστικούς υπαλλήλους.

Θα πρόκειται στην πραγματικότητα για ένα «τιμωρητικό» κατάστημα κράτησης, με κελιά των ενός ή δύο ατόμων, με περιορισμένα επισκεπτήρια, με συνεχείς ελέγχους κρατουμένων και με πυκνή φρουρήρηση και από την ΕΛ.ΑΣ. Σύμφωνα με πληροφορίες έχουν κλείσει σχεδόν οι θέσεις, καθώς η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής έχει λίστα με ονόματα κρατουμένων που έχουν παραδώσει οι διευθυντές όλων των καταστημάτων κράτησης και οι οποίοι θα μεταταχθούν αμέσως στην Πειθαρχική φυλακή. Η δημιουργία της στοχεύει στην επίτευξη της μέγιστης δυνατής ασφάλειας σε περιπτώσεις κρατουμένων, που δύνανται να διαταράξουν την ομαλή λειτουργία των φυλακών, αλλά και στον διαχωρισμό κρατουμένων, που έχουν τελέσει ηπιότερης μορφής αδικήματα²⁸⁸.

Πολλοί θα συμφωνούσαν πως οι φυλακές υψίστης ασφαλείας αφενός θα ωφελήσουν στη τάξη και την προστασία των υπαλλήλων και κρατουμένων, αφετέρου δεν έρχεται σε συμφωνία με της αρχές της αντεγκληματικής πολιτικής :τον ανθρωπισμό, την ασφάλεια, την επανένταξη και τη διαφάνεια.

Από τη μία ο διαχωρισμός των κρατουμένων αποτελεί μια ευχή χρόνων που ελπίζουμε με τη έναρξη της λειτουργίας των νέων καταστημάτων να επιτευχθεί από την άλλη όμως το έδαφος ολισθαίνει στην επιλογή των κρατουμένων που θα υπαχθούν σ' αυτές. Θα είναι ασφαλή τα κριτήρια βάση των οποίων θα επιλεγθούν ;

Πάντως, αν και είναι νωρίς να βγάζουμε συμπεράσματα, φαίνεται ότι η ασφάλεια των υπολοίπων καταδικάζει τους κρατούμενους στην αποστέρηση κάθε στοιχειώδους ανθρώπινου δικαιώματος. Κι αν κρίνουμε από την επιλεκτικότητα που δίδονται άδειες εύλογα αδυνατούμε να πεισθούμε για την αντικειμενικότητα της κρίσης των διευθυντών, χωρίς βέβαια να αμφισβητούμε την αναγκαιότητα προστασίας από τους επικίνδυνους κρατουμένους.

Λαμβάνοντας συνολικά υπόψη το νέο κώδικα η ώθηση που δίδεται στους εναλλακτικούς τρόπους έκτισης δεν συνάδει με την δημιουργία των φυλακών υψίστης ασφαλείας. Από την άλλη το γεγονός βέβαια ότι η κοινωνική εργασία έγινε κύρια ποινή δεν υπόσχεται απαραίτητα και την εφαρμογή της. Μ' αυτό τον τρόπο το κράτος τοποθετεί ένα προσωπείο σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής πίσω από το οποίο δε κρύβεται τίποτα άλλο παρά το “χαμόγελο” του απολυταρχικού καθεστώτος. Εναλλακτικές ποινές είναι η βιτρίνα και τα σωφρονιστικά καταστήματα η σκληρή πραγματικότητα. Ας ελπίσουμε πως τα κριτήρια θα

²⁸⁸Β.Γ.Λαμπρόπουλος, «Σε ειδική φυλακή «υψίστης ασφαλείας» στο Δομοκό οι... απείθαρχοι των φυλακών», 08.02.2020, <https://www.tovima.gr/2020/02/08/society/se-eidiki-fylaki-ypsistis-asfaleias-sto-domoko-oi-apeitharxoi-ton-fylakon/> και

Γ. Σουλιώτης, «Σοφία Νικολάου στην «Κ»: Θα βάλουμε τέλος στις αποδράσεις», Ημερομηνία Δημοσίευσης 20/1/2020
<https://www.kathimerini.gr/1060898/article/epikairothta/politikh/sofia-nikolaoy-sthn-k-8a-valoyme-telos-stis-apodraseis?fbclid=IwAR154JfbXvhxpJcShxouXWP6X4BB1L5jZvSO-JHTNTBZ1P7J7h1-4laBRoA>

είναι αξιοκρατικά και θα εφαρμοστούν στο έπακρο πέρα από ιδεοληψίες και στερεοτυπικούς χειρισμούς.

Εκτός των άλλων σχετικά με το συγκρότημα του Κορυδαλλού ήδη χαρακτηρίζεται ως αρχηγείο των πιο σκληρών κακοποιών. Επειδή είχαν δημιουργηθεί συμμορίες και ήλεγχαν τη φυλακή ,παρόλο που οι φυλακές Κορυδαλλού είναι δικαστικές φυλακές, στις οποίες κρατούνται μόνο υπόδικοι για διάστημα έως 18 μήνες. Άρα, εκ προοιμίου όσοι καταδικάζονται δεν μπορούν να μένουν σε αυτές τις φυλακές παρά μόνο για πολύ ειδικούς λόγους.

Ωστόσο εφησυχαστικά είναι τα στοιχεία ερευνών που υποστηρίζουν πως φυλακές που παρέχουν ευκαιρίες δημιουργικής απασχόλησης, εκπαίδευσης και απεξάρτησης, έχουν μικρότερα ποσοστά βίας, τόσο ανάμεσα στους κρατούμενους, όσο και ανάμεσα στους κρατούμενους και το προσωπικό. Όμως και πάλι δεν επιλύεται το πρόβλημα ,διότι δεν συμμετέχουν όλοι στα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας τόσο σε επίπεδο σωφρονιστικού προσωπικού που υπηρετεί στα καταστήματα κράτησης της χώρας, όσο και σε επίπεδο κρατουμένων. Είναι απαραίτητο να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια για την καταπολέμηση φαινομένων διακρίσεων ή κακομεταχείρισης τους. Πυξίδα στην ορθή μεταχείριση των κρατουμένων που επιδιώκεται ο σεβασμός στο Σύνταγμα, στη σωφρονιστική νομοθεσία , στα ανθρώπινα δικαιώματα ,με τη τήρηση των εσωτερικών κανονισμών και των επιμέρους νόμων που ρυθμίζουν ζητήματα σχετικά με τη διαβίωση τους και τις μεταγωγές τους. Περαιτέρω προαπαιτούμενα για την επίτευξη αυτής :η στελέχωση των καταστημάτων κράτησης με υπαλληλικό προσωπικό, η εκπαίδευση και η συνεχής επιμόρφωση του σωφρονιστικού προσωπικού όλων των βαθμίδων , καθώς και η αναμόρφωση των κτιριακών εγκαταστάσεων των φυλακών .

Iv.Το καθεστώς της προσωρινής κράτησης

Η υπέρμετρη χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης, ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός των αλλοδαπών προσωρινά κρατούμενων αποτελούν χρόνιες προκλήσεις για το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Η προσωρινή κράτηση, σύμφωνα με τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αποτελεί έσχατο μέτρο και η εφαρμογή της πρέπει να διέπεται από συγκεκριμένες αυστηρές προϋποθέσεις²⁸⁹. Ωστόσο εξαιτίας της συσσώρευσης υποθέσεων ,φόρτου εργασίας και έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού η απόφαση αποφυλάκισης καθυστερεί τόσο ,ώστε συχνά η περίοδος προφυλάκισης αντιστοιχεί σε σημαντικές χρονικές περιόδους και ορισμένες φορές μάλιστα καλύπτει τον σύνολο της ποινής εγκλεισμού που τελικά επιβάλλεται²⁹⁰.Φροντίζουν να εξαντλούν κάθε περιθώριο που τους προσφέρει ο νόμος χωρίς

²⁸⁹ Διατάσσεται μόνο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν μπορούν να εφαρμοστούν περιοριστικά μέτρα, τα οποία επαρκούν να διασφαλίσουν τη συμμετοχή του κατηγορούμενου στη δίκη ή δεν μπορεί να επιβληθεί λόγω έλλειψης γνωστής διαμονής του κατηγορουμένου στη χώρα ή κρίνεται αιτιολογημένα ότι αν αφεθεί ελεύθερος είναι πολύ πιθανόν, όπως προκύπτει από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες του για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις, να διαπράξει και άλλα εγκλήματα κ.α.

²⁹⁰ Α. Χαϊδου(2002),σελ.227

να ξεπερνούν τα όρια του θεσμικού πλαισίου.²⁹¹ Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που Ελλάδα έχει παραβιάσει το άρθρο 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ²⁹².

Ενώ κρίνεται αμφίβολη η σε βάθος εξέταση κάθε υπόθεσης, αφού η αιτιολογία συνήθως στηρίζεται σε αφηρημένους λόγους. Η απόφαση όμως πρέπει να είναι τεκμηριωμένη και να βασίζεται σε συγκεκριμένα επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία.

Η αδικαιολόγητη και υπερβολική χρήση της προσωρινής κράτησης έχει σαφή αντίκτυπο στο δικαίωμα στην ελευθερία, στο τεκμήριο της αθωότητας και στο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, κυρίως λόγω του περιορισμού της δυνατότητάς του να προετοιμάσει την υπεράσπισή του και να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο. Επιπλέον, οι συνθήκες φυλάκισης συχνά θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχολογική κατάσταση των υπόπτων.

Τέλος οι επιπτώσεις της γίνονται ορατές και στην κοινωνική επανένταξη, η οποία πλήττεται σημαντικά, αφού ο κρατούμενος κατά τη διάρκεια της προφυλάκισης δεν μπορεί να παίρνει άδειες ή να του χορηγούνται μέτρα που χαλαρώνουν την ένταση της στέρησης της ελευθερίας (άδειες, έξοδοι κλπ.)²⁹³.

V.Ο εγκλεισμός των εξαρτημένων

Μεγάλο μέρος του εγκλειστού πληθυσμού αποτελείται από αυτή τη μερίδα ανθρώπων που είτε καταδικάστηκαν λόγω χρήσης ή διακίνησης ναρκωτικών.

Το ζήτημα των ναρκωτικών θεωρείται επί μακρόν ως ένα μείζον πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας, για το οποίο αναζητούνται λύσεις. Η θεσμική δε διαχείριση του ζητήματος των ναρκωτικών χαρακτηρίζεται από τη «συνύπαρξη» του ποινικού και του ιατρικού μοντέλου²⁹⁴. Η νομοθεσία διατηρεί τον τιμωρητικό της χαρακτήρα ενώ παράλληλα μεριμνά για την ειδική μεταχείριση του χρήστη²⁹⁵.

Εκτός από τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών της ποινής με τη συμμετοχή τους σε πρόγραμμα απεξάρτησης προβλέπονται και άλλες δυνατότητες με τους Ν.4139/2013 και 4322/2015 όπως η πρόωγη απόλυση υπό όρους, οι οποίοι δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή από τα δικαστικά σώμα, γιατί όπως έχουμε προαναφέρει δεν είναι το νομοθετικό πλαίσιο που εκλείπει στην Ελλάδα αλλά οι υποστηρικτικές δομές και το προσωπικό, η απουσία θέλησης για την εφαρμογή και χρησιμοποίηση των υπάρχουσών νόμων εμμένοντας σε παρωχημένες λύσεις, οι οποίες δυσκολεύουν την επανένταξη τους και τους καταδικάζουν σε κοινωνική περιθωριοποίηση²⁹⁶.

Πρόκειται για ανακυκλωμένο παραβατικό πληθυσμό, αφού η φυλάκιση δεν είναι αποτελεσματική στη μείωση της υποτροπής τους. Το γεγονός ότι ένα σημαντικό ποσοστό

²⁹¹ Το άρθ.6 παρ.4 του Συντάγματος ορίζει την ανώτατη διάρκεια και τις περιπτώσεις που δύνανται να παραταθεί το άρθ.292 του ΚΠΔ

²⁹² 1)Κουταλίδης υπ.18785/13, 27 Νοεμβρίου2014, 2)Βαφειάδης κατά Ελλάδας υπ. 24981/07,2 Ιουλίου2009, 3) Χριστοδούλου και άλλοι κατά Ελλάδας, υπ.80452/12.

²⁹³ Draft to the European Convention on Human Rights concerning certain rights of persons deprived of their liberty of the Committee of Experts for the Development of Human Rights. Strasbourg 1992 από G. Kaiser, «Τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά την εκτέλεση της στερητικής της ελευθερίας ποινής από διεθνή συγκριτική σκοπιά», Μετάφραση Ε. Λαμπροπούλου, Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, 11-16/1993-1995,σελ.24

²⁹⁴ Α. Χαϊδου, «Ναρκωτικά: Χρήση- Εξάρτηση-Επίσημος κοινωνικός έλεγχος», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σ. 55.

²⁹⁵ Χ. Ζαραφωνίτου(2004), «Ναρκωτικά .Η ποινική –θεραπευτική αντιμετώπιση ενός κοινωνικού προβλήματος», Ποιν.Δικ σελ.1164(10)

²⁹⁶ Τ. Κουράκης και Γ. Πάλλης «Απεξάρτηση κατά τον χρόνο του εγκλεισμού»,σελ.61-64

κρατουμένων είναι υπότροποι αποδεικνύει την αποτυχία του συστήματος στην επανένταξη αυτών ,γι' αυτό άλλωστε και εμμένουμε στην άποψη πως το σύστημα πρέπει να γίνει πιο ευέλικτο στην αντιμετώπιση τους. Ενώ δεν είναι λίγοι αυτοί που ξεκίνησαν τη χρήση ουσιών εξαιτίας του εγκλεισμού(19%) όπως φανερώνεται από follow up έρευνα καταδεικνύοντας την ακαταλληλότητα της φυλάκισης ως μέτρο αντιμετώπισης της εξάρτησης²⁹⁷.

Γενικότερα ο εγκλεισμός του χρήστη αντιβαίνει με τη λογική της αναλογικότητας μεταξύ ποινής και εγκληματικής πράξης, καθώς χρήζουν θεραπείας.

Οι διαθέσιμοι θεραπευτικοί τρόποι προσέγγισης του ζητήματος είναι τα προγράμματα ριζικής απεξάρτησης και αυτά της χορήγησης υποκατάστατων (π.χ. προγράμματα υποκατάστατων ΟΚΑΝΑ που παρέχεται φαρμακευτική θεραπεία με μεθαδόνη και ψυχοκοινωνική στήριξη).Ενώ υπάρχει και η επιλογή της θεραπευτικής κοινότητας ,χωρίς χρήση υποκατάστατων ,ψυχολογική απεξάρτηση με κοινοτική μορφή οργάνωσης με ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες ,εκπαιδευτικά προγράμματα ,επαγγελματική κατάρτιση κ.α. Οι θεραπευτικές κοινότητες αντιστοιχούν σ 'αυτές που πρώτη ίδρυσε η Αμερική το 1950 .Στην Ελλάδα είναι αυτή της «Ιθάκης», και άλλα προγράμματα του ΚΕΘΕΑ(ΟΚΑΝΑ) αλλά και εξωτερικά προγράμματα.

Επίσημοι φορείς απεξάρτησης της χώρας είναι: τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ, το 18 ΑΝΩ, καθώς και από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης και από το Κέντρο Απεξάρτησης του Ελεώνα Θηβών «ΕΠΙΛΟΓΗ», το οποίο είναι και η μοναδική δομή του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (άρθρο 58).

Σε σύγκριση πάντως με τις φυλακές οι θεραπευτικές κοινότητες/καταστήματα (όπως το Κ.Α.Τ.Κ.)σε συνδυασμό με ψυχοκοινωνική υποστήριξη φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Αν και έχει πλέον αναγνωριστεί νομοθετικά το δικαίωμα των εξαρτημένων κρατουμένων στη θεραπεία, είναι προς το παρόν δύσκολο να επιτευχθεί εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων καθώς οι υπάρχουσες κτιριακές δομές του σωφρονιστικού συστήματος εξακολουθούν να είναι ακατάλληλες να λειτουργήσουν ως δομές απεξάρτησης, υπάρχει ανεπάρκεια σωφρονιστικού και θεραπευτικού προσωπικού και δυσκολία στην εφαρμογή των ψυχοθεραπευτικών μεθόδων.

Ο εξαρτημένος θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται ως ένας πολίτης που χρήζει θεραπείας και όχι με την οπισθοδρομική εικόνα του εγκληματία και αυτό να αντικατοπτρίζεται ξεκάθαρα στο νομικό πλαίσιο. Παρ'όλ'αυτα ,και σ'αυτή τη περίπτωση ,η αντιμετώπιση του ζητήματος ως ασθένεια που επιδέχεται θεραπείας εξυπηρετεί ένα σκοπό ,την απενεχοποίηση της κοινωνίας, αποκρύπτοντας τη συνολική εικόνα των αιτιών της ουσιοεξάρτησης .

Πρόκειται για ένα πολυδιάστατο ζήτημα με μία οικονομική(επικερδές εμπόριο ναρκωτικών) ,πολιτισμική(πολιτιστική παρακμή) ,κοινωνική (κρίση της κοινωνίας ,δυσλειτουργικός θεσμός της οικογένειας κ.α.)και ψυχολογική(ευάλωτο ψυχολογικό υπόβαθρο εξαρτημένου) διάσταση. Η θεραπεία μπορεί να δράσει αποτελεσματικά στη μείωση της εγκληματικής συμπεριφοράς διότι οι περισσότεροι εγκληματούν εξαιτίας της χρήσης.

²⁹⁷ Ν.Ε.Κουράκης (1999-2002),Έρευνα του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών για την υποτροπή.

Ποιες πρακτικές θα μπορούσαν να υιοθετηθούν ώστε η αντιμετώπιση των εξαρτημένων να έχει καλύτερα αποτελέσματα;

Αρχικά κάτι που εφαρμόζεται με επιτυχία στο εξωτερικό είναι τα Θεραπευτικά Δικαστήρια, στα οποία οι δικαστές, έχοντας ειδικές γνώσεις θα αντιμετωπίζουν τους εξαρτημένους, όχι με βάση το σύμπτωμα που είναι η παραβατικότητα, αλλά με βάση το πρόβλημα που τη γεννά, την εξάρτηση. Οι εξαρτημένοι θα έχουν τη δυνατότητα να πηγαίνουν σε αντίστοιχες θεραπευτικές δομές και να παρακολουθούνται από τους ίδιους τους δικαστές. Με βάση πρόσφατη έρευνα του ΚΕΘΕΑ «Εν Δράσει», το ποσοστό των ανθρώπων που ολοκληρώνουν τη θεραπευτική διαδικασία, ύστερα από νομική παρέμβαση, ανέρχεται στο 50%, σε αντίθεση με αυτούς που προσέρχονται εθελοντικά και το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόνο 10% με 20%.

Επιπρόσθετα η απουσία κατάρτισης(άγνοια όρων της θεραπείας των τοξικομανών, σταδίων της απεξάρτησης κ.α.) και εμπειρικών γνώσεων στο τομέα από τους λειτουργούς του ΣΠΔ δημιουργεί απροσπέλαστα εμπόδια στην δίκαιη μεταχείριση των δραστών, αλλά και γενικότερα στο τρόπο αντιμετώπισης του εξαρτημένου εγκληματία . Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υποτροπή που για τους που ειδικούς απεξάρτησης αποτελεί ένα αναμενόμενο στάδιο ,ενώ για τους ποινικούς παρεμβαίνοντες ένδειξη προσεχούς επανάληψης εγκληματικής πράξης.

Επιβεβλημένη καθίσταται επίσης η δημιουργία ξεχωριστών χώρων στις φυλακές για τα εξαρτημένα άτομα, ούτως ώστε να γίνεται πιο εύκολη τόσο η παροχή ειδικών υπηρεσιών ,όσο και η παρέμβαση των αρμόδιων φορέων. Καθ' αυτό τον τρόπο διευκολύνεται η θεραπεία και ταυτόχρονα αντιμετωπίζονται προβλήματα των χρηστών. Για παράδειγμα θα διακοπεί στο μέτρο του δυνατού η διασπορά ουσιών προς αυτούς κάνοντας δυσκολότερη την εύρεση ουσιών. Επίσης η παρακολούθηση θεραπευτικού αλλά και συμβουλευτικού προγράμματος απεξάρτησης είναι επιβεβλημένο να υφίσταται ως δυνατότητα σε όλα τα καταστήματα. Η ολοκλήρωση ενός τέτοιου προγράμματος χρειάζεται ψυχική και σωματική ανθεκτικότητα γι' αυτό κρίνουμε πως ένταξη σε τέτοια προγράμματα πρέπει να συνοδεύει με αντίστοιχη ευνοϊκή μεταχείριση .

Φυσικά για να κρατήσουμε χαμηλά τα επίπεδα και τα άτομα μακριά από τη χρήση κρίνεται αποτελεσματικότερη η πρόληψη αυτής παρεμβαίνοντάς έγκαιρα και στοχευμένα μειώνοντας για μια ακόμη φορά τους γενεσιουργούς (κοινωνικούς ,ψυχολογικούς κ.λπ.) παράγοντες ,μέσω της ενημέρωσης των ανηλίκων για τους κινδύνους καθώς η γνώση είναι δύναμη έναντι σε τέτοια κοινωνικά προβλήματα.

Η ποινική αντιμετώπιση μόνη της κρίνεται εδώ και χρόνια αναποτελεσματική. Γι' αυτό όπως σε κάθε έγκλημα χρειάζονται παραπάνω από ένας παράγοντες για να προβούμε στην τέλεση τους έτσι και η αντιμετώπιση χρειάζεται να είναι πολύπλευρη .Δηλαδή επιβολή του νόμου σε συνδυασμό με την παρακολούθηση θεραπευτικού και συμβουλευτικού προγράμματος .

Παρόλα αυτά θα ήταν ωφέλιμο ο εξαρτημένος να έχει το δικαίωμα επιλογής της θεραπείας του ανάμεσα στο στεγνό πρόγραμμα και σ 'αυτό της χρήσης υποκατάστατων (μεθαδόνης),που δεν θεραπεύουν αλλά συντηρούν την εξάρτηση. Ωστόσο τα στεγνά προγράμματα κοστίζουν περισσότερο ενώ η άλλη επιλογή ευνοεί οικονομικά τις φαρμακοβιομηχανίες.

Η θεραπεία επιβάλλεται να είναι εθελοντική ,άμεση ,εξειδικευμένη στις ανάγκες του χρήστη ,επαρκής στη χρονική διάρκεια και να αντιμετωπίζει την σωματική και ψυχική εξάρτηση για την αποφυγή της υποτροπής με την αποφυλάκιση τους και την καταπολέμηση των ψυχοκοινωνικών παραγόντων που τους ώθησαν στη χρήση.

vi. Άδειες

Οι άδειες για τον κρατούμενο αποτελεί αναγκαίο όρο της επανένταξης του και επιτελεί πολλαπλές λειτουργίες²⁹⁸ Οι προϋποθέσεις²⁹⁹ χορήγησης είναι ασαφείς και μπορούν εύκολα εξαιτίας της ευρύτητας τους να γίνουν αντικείμενο λανθασμένης εκτίμησης, ώστε η χορήγησης τους να είναι αδύνατη. Ουσιαστικά η έγκριση της εξαρτάται από την βούληση κρίνοντος οργάνου είτε αυτή είναι ανεξάρτητη, είτε αυθαίρετη.³⁰⁰ Πάντως ανεξάρτητα από τα κριτήρια αξιολόγησης της προσωπικότητας ή της πρόγνωσης του κινδύνου διάπραξης νέων εγκλημάτων σε περίπτωση που απορριφθεί η αίτηση για χορήγηση άδειας το αρμόδιο όργανο πρέπει να συντάξει ειδικώς αιτιολογημένη απόφαση. Απόφαση που θα τεκμηριώνει την απορριπτική απόφαση σε γεγονότα και εμπειρικά στοιχεία, καθώς η απλή παράθεση διατάξεων γεννά περαιτέρω προβλήματα και ζητήματα διακριτικής ευχέρειας ³⁰¹.

Στις συνεχείς απορριπτικές αποφάσεις μάλλον επιδρά και η θέση της κοινής γνώμης που στο άκουσμα άδειας κρατουμένων τρομοκρατείται και διαμαρτύρεται για χαλάρωση του συστήματος. Η ίδια κατάσταση εκτυλίσσεται και στην υφ' όρον απόλυση.

Με τη χορήγηση αδειών και των επισκέψεων³⁰² δύνανται να διασωθούν οι οικογενειακοί και κοινωνικοί δεσμοί του κρατουμένου, οι οποίοι θα μετριάσουν την επίδραση του εγκλεισμού και θα αποτρέψουν τον επικείμενο ιδρυματισμό του.³⁰³ Δίδοντας την ευκαιρία στον κρατούμενο να διατηρήσει άμεση επαφή και επικοινωνία με τους αγαπημένους του ανθρώπους χτίζουμε γύρω του ενός υποστηρικτικό τείχος έως και την επάνοδό του στην ελεύθερη κοινωνία ³⁰⁴.

Έτσι η προσαρμογή του στο κοινωνικό περιβάλλον με την έξοδο του θα είναι ομαλότερη καθώς οι άδειες του τον προετοίμαζαν γι' αυτή τη στιγμή καθ' όλη τη διάρκεια έκτισης της ποινής τους.

Το σωφρονιστικό σύστημα οφείλει να μην επιτείνει τον αποκλεισμό του κρατουμένου από

²⁹⁸ Ν..Ε. Κουράκης(2009), Ποινική Καταστολή. Μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε. σελ. 387

²⁹⁹ Άρθρο 53 – Τακτικές άδειες – Προϋποθέσεις <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=8574>

³⁰⁰ Κάποιες από τις προϋποθέσεις που εύκολα μπορούν να χρησιμοποιηθούν καταχρηστικά είναι ο κίνδυνος τελέσεως νέου εγκλήματος, ο κίνδυνος φυγής, η προσωπικότητα του κατάδικου και η εν γένει συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της κράτησης, η ατομική, επαγγελματική και κοινωνική κατάσταση του ιδίου και της οικογένειάς του

³⁰¹ Έκθεση της ανεξάρτητης αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη, σελ. 13

(https://www.synigoros.gr/resources/newsletters/014/files/6982_5_1-.pdf) στην οποία "από την διερεύνηση αριθμού απορριπτικών αποφάσεων φάνηκε ότι στην πλειονότητά τους δεν διαθέτουν καν στοιχειώδη αιτιολογία".

³⁰² Και στη περίπτωση των επισκεπτηρίων η τοποθεσία των καταστημάτων πολλές φορές δρα ανασταλτικά εξαιτίας της ελλιπούς συγκοινωνιακής κάλυψης κάνοντας αυτομάτως τις επισκέψεις αραιές. Αυτή η δυσμενής συνθήκη θα μπορούσε να αμβλυνθεί με την δύναμη της τεχνολογίας, του ηλεκτρονικού επισκεπτηρίου μέσω skype αλλά και αυτή χαίρει δυσχερειών καθώς δεν είναι εφοδιασμένες όλες οι φυλακές τον απαραίτητο εξοπλισμό.

³⁰³ Ο σύνδεσμός μεταξύ των εγκλειστών και του εξωτερικού περιβάλλοντος επιτυγχάνεται επίσης με την έκτιση εναλλακτικών μέτρων αλλά και με την οργάνωση δικτύων συνεργασίας με τα σωφρονιστικά καταστήματα και προγραμμάτων εκτός και εντός φυλακών (συμβουλευτικής, ψυχοθεραπείας, εκπαιδευτικά).

³⁰⁴ Βλ. Μηλιώνη, Προγράμματα επανένταξης αποφυλακισμένων, σε: Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, 2016, σ. 2349-2365.

τον εξωτερικό κόσμο μέσω της αποστέρησης των δικαιωμάτων του πέραν της ελευθερίας τους διότι επιβαρύνει την ήδη δυσμενή ψυχολογική του κατάσταση. Άρα, ο θεσμός των αδειών λειτουργεί ως βαλβίδα αποσυμπίεσης των εντάσεων και ψυχικών προβλημάτων που αναπόφευκτα προκύπτουν στην καθημερινότητα της φυλακής -ιδίως στη περίπτωση μακροχρόνιων ποινών -³⁰⁵ειδικά υπό του καθεστώτος του υπερπληθυσμού³⁰⁶.

Συμπερασματικά, αναντίρρητα ο θεσμός των αδειών είναι αναγκαίος για την εξυπηρέτηση της ειδικής πρόληψης ³⁰⁷αλλά και λόγω της αποδεδειγμένης αποτελεσματικότητας τους στη μείωση του φαινομένου της υποτροπής³⁰⁸.

vii. Εναλλακτικές Ποινές

Τη δεκαετία του '70 διαπιστώθηκε η αποτυχία τους σωφρονιστικού συστήματος να επανεντάξει τους δράστες ,γεγονός που αποδόθηκε με τη φράση «nothing work's» αλλά και η αναποτελεσματικότητά του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης γενικότερα .Αυτό ευνόησε και την ανάπτυξη και την εξάπλωση των εναλλακτικών μέτρων .

Η εφαρμογή τους στην Ελλάδα παραμένει υποτυπώδης με την λειτουργία τους να επικεντρώνεται κυρίως στις αγροτικές φυλακές και στην κοινωφελή εργασία, οπου και αυτή εφαρμόζεται ελλειμματικά καθώς η επιτήρηση κατά την έκτιση της είναι σχεδόν ανύπαρκτη από τους Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής εξαιτίας της υποστελέχωσης της υπηρεσίας, με αποτέλεσμα να εκκρεμούν χιλιάδες αποφάσεις για την παροχή κοινωνικής εργασίας .Στη περίπτωση του κάτοικόν περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρησης η χρήση είναι φειδωλή.

Το σίγουρο είναι πως , ο συγκεκριμένος θεσμός -κοινωνική εργασία αλλά και οι υπόλοιπες εναλλακτικές ποινές- είναι ο απόλυτα ενδεδειγμένος σε σχέση με πλημμελήματα ήσσονος βαρύτητας και ο καταδικασθείς δεν έχει υποπέσει σε τέτοιο αδίκημα ώστε να ενδείκνυται ο εγκλεισμός του προκειμένου να προστατευτεί η κοινωνία από την ενδεχόμενη εκ νέου εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς .Εξάλλου, όταν πρόκειται για ποινή στερητική της ελευθερίας βραχείας διάρκειας, ο εγκλεισμός του καταδικασθέντος ενδέχεται να επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα.

Παρόλο που ο σωφρονιστικός κώδικας έχει εκσυγχρονιστεί και προβλέπει μια σειρά εναλλακτικών μέτρων όπως η κοινωνική εργασία ,η αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό όρο ή υπό επιτήρηση, την ηλεκτρονική επιτήρηση ,την ποινική διαμεσολάβηση ή συνδιαλλαγή ,την κάτοικόν έκτιση , την ημιελεύθερη διαβίωση, την απόλυση υπό όρους ,των οποίων η εφαρμογή σκοντάφτει στην έλλειψη υποδομών ,στις συντηρητικές αντιλήψεις κοινωνίας και στον δισταγμό των λειτουργών .

Το σίγουρο είναι πως η εμμονή στην μηχανιστική εφαρμογή συγκεκριμένων ποινών και μέτρων αποσυμφόρησης θα έχει τα ίδια παθογενή αποτελέσματα .Η μονομερής εφαρμογή της στερητικής της ελευθερίας ποινής καταδεικνύει την απορριπτική στάση των λειτουργών της δικαιοσύνης .Οι πρακτικές αγκυλώσεις του σωφρονιστικού συστήματος θέτει ζητήματα για το αν όντως παρέχονται στη πράξη εγγυήσεις για την προστασία των ανθρωπίνων

³⁰⁵ Βλ. Ζημιανίτη, «Οι άδειες των κρατούμενων στα πλαίσια της άμβλυνσης των δυσμενών συνεπειών του εγκλεισμού», Υπερ. 1999, σ. 1357-1376

³⁰⁶Χ. Δημόπουλος(2009), Σωφρονιστικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα σελ. 447

³⁰⁸ Cheliotis, Reconsidering the effectiveness of temporary release: A systematic review, Aggression and Violent Behavior, 2008, σελ. 153-168.

δικαιωμάτων, την ασφάλεια και το ανθρωπιστικό πρόσωπο της δικαιοσύνης του σωφρονιστικού και δικαικού συστήματος μας

viii. Ημιελευθερη διαβίωση

Ο θεσμός της ημιελευθερης διαβίωσης αποτελεί ένα στάδιο ανάμεσα στον εγκλεισμό σε κλειστή φυλακή και την απόλυτη ελευθερία. Προβλέπεται από το 1989 νομοθετικά, για κρατούμενους που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και είναι ο πιο ορθός τρόπος ώστε ο κρατούμενος να εκτίσει τη ποινή του συνεχίζοντας να εργάζεται εκτός φυλακών έχοντας τη δυνατότητα να διατηρήσει επαφή με την οικογένεια του και γενικότερο τον εξωτερικό κόσμο ,χωρίς να διαταράσσονται οι μέχρι τότε συνθήκες της ζωής του ατόμου .Επίσης η ημιελευθερη διαβίωση εξυπηρετεί ως μεταβατικό στάδιο για όσους εκτίουν μακροχρόνιες ποινές στερητικές της ελευθερίας.

Το 2017 έγινε η αρχή για το θεσμό με την έναρξη των διαδικασιών βρίσκοντας το κατάλληλο χώρο που θα χρησιμοποιηθεί ως κατοικία.

Ωστόσο υπάρχουν κάποια στοιχεία «πανοπτικού» στην εφαρμογή της που μας δημιουργούν ερωτηματικά ,όπως η συνεχής επιτήρηση τους στο σπίτι , η τοποθέτηση ειδικού μηχανήματος που θα ελέγχει την είσοδο και έξοδο τους ,η λειτουργία του ως μηχανισμός ανίχνευσης ουσιών ,ενώ συγχρόνως θα παρακολουθείται από κοινωνικό λειτουργό. Συνεπώς η ενεργοποίηση του θεσμού δεν είναι άμοιρη δυσχερειών ,αφού ζώντας υπό την επιτήρηση θα είναι σχεδόν ακατόρθωτο να αισθανθούν ελεύθεροι υπό τη σκιά τόσων περιορισμών και εγγυήσεων που πρέπει να παρέχουν για να ζουν εκτός φυλακής ,η μήπως εντός;³⁰⁹

Τα αίτια της αποτυχίας εναλλακτικών της φυλακής οφείλονται σε πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων ο κυριότερος είναι ότι η κρατική βούληση πάντοτε διστάζει και επενδύει φειδωλά στο στον τομέα της “μεταχείρισης” –ιδιαίτερα της ειδικής-των εγκληματιών.

Ιx.Εκπαίδευση στις φυλακές

Κατ’ εφαρμογή του Συντάγματος, του Σωφρονιστικού Κώδικα(άρθρο 16 παρ. 4 του Συντάγματος), αλλά και των ευρωπαϊκών οδηγιών και συστάσεων, στα Καταστήματα Κράτησης όλης της χώρας υλοποιούνται προγράμματα εκπαίδευσης από το 1985. Η δυνατότητα παρακολούθησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος μέσα στη φυλακή, αποτελεί διέξοδο από την μονότονη ανιαρή καθημερινότητα, όσο και από την απειλή του ιδρυματισμού για τους χρόνια κρατούμενους.

Το σχολείο για τους κρατούμενους αποτελεί ίσως τη μοναδική διέξοδο ,μια δεύτερη ευκαιρία στη ζωή να αλλάξουν ,να “διορθώσουν” τα λάθη του πρότερου βίου τους .Πράγματι η εκπαίδευση αλλάζει το μικρόκλιμα της φυλακής ,διότι έστω και για λίγες ώρες οι κρατούμενοι εκφράζονται και επικοινωνούν έχοντας την αίσθηση ότι δε βρίσκονται στη φυλακή. Επιπλέον δρα αντισταθμιστικά στον εγκλεισμό, καθώς αυτή τους η ενασχόληση , η προοπτική της εκπαιδευτικής εξέλιξης και επαγγελματικής αποκατάστασης τους τους δίνει κίνητρο να συνεχίσουν. Ταυτόχρονα η προσήλωση τους σε εκπαιδευτικούς στόχους και η επίτευξη αυτών γεννά ελπίδες για το μέλλον ενισχύοντας παράλληλα την αυτοεκτίμηση τους . Γενικότερα η απόκτηση τέτοιων εφοδίων αποτελεί εφελθτήριο μιας ομαλής κοινωνικής και

³⁰⁹ Σ.Φασουλάκη,«Έρχεται (και) στην Ελλάδα: Κρατούμενοι με... δουλειά και σπίτι”https://www.ethnos.gr/ellada/25958_erhetai-kai-stin-ellada-kratoymenoi-me-doyleia-kai-spiti Τελευταία Ενημέρωση09.03.2019

εργασιακής σταδιοδρομίας ,ενώ συνηγορεί στην αλλαγή του τρόπου σκέψης και την καλλιέργεια υπευθυνότητας μειώνοντας ταυτόχρονα την υποτροπή ³¹⁰.

Γεγονός αποτελεί πάντως ότι οι περισσότεροι κρατούμενοι αρχικά συμμετάσχουν για να προσμετρηθεί ο ευεργετικός υπολογισμός της ποινής. Ο αποφυλακίζόμενος συνήθως ³¹¹ έχει χαμηλές εκπαιδευτικές δεξιότητες ³¹² , ενισχύοντας όμως το θεσμό της εκπαίδευσης στις φυλακές είναι δυνατόν να αντιστραφεί αυτό.

Και παρόλο που θεσμοθετήθηκε η ίδρυση σχολικών μονάδων όλων των βαθμίδων σε κάθε κατάστημα κράτησης (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Δημοτικό Σχολείο, Γυμνάσιο ή Σ.Δ.Ε., ΓΕ.Λ., ΕΠΑ.Λ.), Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης ³¹³ (Δ.Ι.Ε.Κ.), Δ.Ι.Ε.Κ.), η υλοποίηση τους γίνεται με πολύ αργούς ρυθμούς. Όσο εύκολα αναγγέλλεται η σύσταση τους τόσο δύσκολα υλοποιούνται διότι δεν θεωράζονται θεσμικά ³¹⁴. Με άλλα λόγια του ο θεσμός υπόκειται τέτοιους περιορισμούς στην εφαρμογή που τελικώς τείνει να υπολειπεται.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των αποφυλακισμένων τα οφέλη της οποίας είναι τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά. Σε σύγκριση με υπόλοιπα είδη είναι η πιο ελκυστιστική διαδικασία για τους αποφυλακισμένους , αφενός γιατί δίνει τη δυνατότητα σε άτομα με χαμηλά προσόντα να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και αφετέρου περιλαμβάνει περισσότερο πρακτική μάθηση παρά θεωρητική ενώ εξασφαλίζει ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Επωφελείται λοιπόν με την απόκτηση των επαγγελματικών προσόντων αλλά κυρίως με την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης του ³¹⁵.

³¹⁰ Ο Batiuk(1997) διαπίστωσε ότι οι κρατούμενοι που είχαν φοιτήσει σε εκπαιδευτικά προγράμματα, είχαν ποσοστό υποτροπής 25% και μάλιστα, εκείνοι που είχαν καταφέρει να ολοκληρώσουν το πρόγραμμα, παρουσίαζαν 72% μικρότερο ποσοστό. Αντίστοιχα, σε έρευνα του Clark (1991), προέκυψε ότι το ποσοστό υποτροπής όσων κρατουμένων παρακολούθησαν μέχρι τέλους εκπαιδευτικό πρόγραμμα ήταν 26,4%, σε αντίθεση με τον υπόλοιπο πληθυσμό της φυλακής, που είχε δείκτη 44,6%.

³¹¹ Διαπιστώνεται, δηλαδή, πως ένα μεγάλο ποσοστό κρατουμένων, δεν έχει ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και στερείται προσόντων επαγγελματικής εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, όπως δείχνουν τα στοιχεία που έχουν αντληθεί από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές Βλ.Κ.Δημητρούλη και Ε. Ρηγούτσου, (2017), Η εκπαίδευση στη φυλακή .Οδηγός για τους εκπαιδευτές των σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας σε καταστήματα κράτησης ,Επιμέλεια: Β. Νικολοπούλου, Α. Λύτσιου ,σελ.34-36

³¹² Σύμφωνα με έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών και της Επανάδοι προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία τους, εγκατέλειψε πρόωρα την εκπαίδευση. Το 43,7 έχει ολοκληρώσει κάποιες τάξεις του Γυμνασίου ή έχει πάρει το απολυτήριο, το 15% αποφοίτησε από ΣΔΕ, 13,1% έχει φοιτήσει ή αποφοιτήσει από το Λύκειο, 9,1 % έχει παρακολουθήσει μαθήματα σε ΙΕΚ και μόλις 7,1% έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης .Βλ. Πρακτικά 1ου Συνεδρίου με θέμα «Επάνοδος :Η πορεία προς την κοινωνική επανένταξη»(2018),Επιστημονική διεύθυνση : Χ. Ζαραφώνιτου ,Επιστ. Επιμ.: Φ. Μηλιώνη σε συνεργασία με την Π. Κόλλια(ΥΔ),Αθήνα 18/12/2017(ΕΚΔΔΑ) ,Εκδόσεις Διόνικος ,σελ.153 από τη δημοσιευμένη έρευνα των Ε.Φρονίμου,Μ.Λεμπέση ,Α. Καστρινάκη και Α.Σταμπούλη (2015) ,”Οι ωφελοόμενοι του έργου :Παρουσίαση στοιχείων από το αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ «Επάνοδος» (2010-2013))

³¹³ Στα Καταστήματα Κράτησης λειτουργούν Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης με ειδικότητες όπως γραφιστική, σκιτσογραφία, τεχνίτης αλουμινίου ,εικονογραφία, ηλεκτρονικών μέσων ,μαγειρών κ.α.

³¹⁴ Άρθρο 31 - Νόμος 4521/2018

³¹⁵ Μελέτη της Cedefop με θέμα τα οφέλη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ευρωπαϊκές χώρες και τίτλο: «The benefits of vocational education and training» ανέδειξε τη θετική επίδραση της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης στην ένταξη μειονεκτουσών ομάδων.Βλ.Cedefop 2011«The benefits of vocational education and training» <http://www.cwdfop.europa.euEN/publications/17868.aspx> από Φ.Μηλιώνη,«Η συμβολή της εκπαίδευσης στην κοινωνική επανένταξη». Η Αυγή, https://www.avgi.gr/entheta/191546_i-symboli-tis-ekpaideysis-stin-koinoniki-epanentaxi?amp

Επίσης υψίστης σημασίας κρίνεται η υλοποίηση προγραμμάτων εκμάθησης ελληνικών και η ίδρυση Δημοτικών σχολείων, ώστε να έχουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση και όσοι δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα ή δεν έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση³¹⁶. Πολλοί είναι αυτοί(αλλοδαποί ,αναλφάβητοι) που δεν είχαν την ευκαιρία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας επειδή εγκατέλειψαν το σχολείο είτε εξαιτίας προβλημάτων επιβίωσης είτε εξαιτίας μαθησιακών δυσκολιών³¹⁷. Επιπλέον θα κάνουν πιο εύκολη και λειτουργική τη ζωή τους εντός και εκτός φυλακής ,ενώ θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε προγράμματα ή και να ενταθούν μετέπειτα σε κάποιο ΣΔΕ.

Επί του πρακτέου σε αντίθεση με ότι υποδεικνύει ο νόμος(άρθρο 35) , η ιστορία έχει δείξει ότι ο κρατούμενος ούτε ενθαρρύνεται ,ούτε λαμβάνει την απαραίτητη υποστήριξη, αντιμετωπίζει δεκάδες δυσκολίες ή το ίδιο το σύστημα θέτει «τρικλοποδιές». Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί ο Βασίλης Δημάκης ³¹⁸. Τέτοια περιστατικά μας αποδεικνύουν περίτρανα πως πρέπει να παλεύουμε για τα αυτονόητα.

Ενώ δηλαδή τονίζεται πως η εκπαίδευση τους θα διευκολύνεται με τα προβλεπόμενα ευεργετήματα , ότι θα παρέχεται η δυνατότητα(ακόμη και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) με το πέρας των σπουδών απόκτησης ισότιμων τίτλων σπουδών ,στη πραγματικότητα το ίδιο το σωφρονιστικό σύστημα θέτει απροσπέλαστα εμπόδια είτε με μεταγωγές³¹⁹ (ή ακόμα και με αποφυλακίσεις που τους αναγκάζουν να διακόψουν το σχολείο),είτε αποκλείοντας τους τις εκπαιδευτικές άδειες³²⁰ ή περιπλέκοντας τις διαδικασίες για τη συμμετοχή τους στις πανελλαδικές εξετάσεις ³²¹δυσχεραίνοντας το έργο για την απόκτηση απολυτηρίου ή ενός πτυχίου. Συνεπώς πρακτικά ζητήματα όπως η έλλειψη υποδομών ,συντονισμού ,στήριξης και

Ημ.Δημοσίευσης: 29.05.16,

³¹⁶ Μόνο στα Καταστήματα Κράτησης Νιγρίτας Σερρών, Χανίων, Πάτρας, Ναυπλίου, Γρεβενών και στο Αγροτικό Κατάστημα Αγιάς σε συνεργασία με την ΕΠΑΝΟΔΟ και με τη χρηματοδότηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υλοποιούνται προγράμματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας για κρατούμενους αλλοδαπούς και Ρομά με προοπτική την απόκτηση πιστοποιητικού ελληνομάθειας και απολυτηρίου Δημοτικού σχολείου.

³¹⁷ Έρευνα των Δημητρούλη & Ρηγούτσου(2017) κατέγραψε πως στα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων , όπου λειτουργούν και Δημοτικά σχολεία έχουμε κατά 50% λιγότερους αναλφάβητους και τάση για μεγαλύτερη συμμετοχή στις ανώτερες βαθμίδες. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν τη σημασία ύπαρξης δημοτικών στα καταστήματα κράτησης για την εκπαίδευση των αναλφάβητων αλλά και των αλλοδαπών . Η ανάγκη των αλλοδαπών κρατουμένων για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας είναι πρωταρχικής σημασίας, εφόσον πάνω από το 1/3 δεν γνωρίζει ελληνικά. Βλ.Δημητρούλη,Κ.,Ρηγούτσου, Ε. (2017). Οδηγός για τους εκπαιδευτές των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας σε Καταστήματα Κράτησης. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων. Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς,σελ.36

³¹⁸ https://www.lifo.gr/now/greece/280527/o-vasilis-dimakis-stamata-tin-apergia-peinas-kai-dipsas-dextikan-toaitimatoy?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR0esVQA0R7ckTIUiBIQeVbDecrMgGEMvJ6UJClnOxqY8p0hSqABSxdxkxM#Echobox=1588256947

³¹⁹ Άτυπα οι κρατούμενοι-μαθητές ζητούν να συνεχίσουν την έκτιση της ποινής τους σε φυλακή που θα υπάρχει ΣΔΕ

³²⁰ <https://www.ertflix.gr/ert2/synantiseis-me-aksiosimeiw tous-anthrwpos/to-lykeio-stis-fylakes-anilikon-5-chronia-argotera/>

³²¹ Α.Νίνη και Τ. Θεοφίλου «Η Προετοιμασία Τριών Κρατουμένων για τις Πανελλαδικές Μέσα στις Ελληνικές Φυλακές», ημερομηνία δημοσίευσης 1/6/2018
<https://www.vice.com/gr/article/evkppp/h-proetoimasia-triwn-kratoymenwn-gia-tis-panelladikes-mesa-stis-ellhnikes-fylakes>

πίστης κάθε άλλο παρά υποστηρικτικό κλίμα θα μπορούσε να δημιουργήσει, περισσότερο προκαλούν αγανάκτηση ,η οποία λειτουργεί αποτρεπτικά στη συμμετοχή τους .

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ουσιαστικά η επιτυχημένη σπουδή ενός κρατουμένου αποτελεί συνάρτηση των εθελοντικών πρωτοβουλιών , καλής διάθεσης των εκπαιδευτικών και προσπάθειας των μαθητών . Όσα όμως οι καθηγητές χτίζουν μπορεί η γραφειοκρατία να τα γκρεμίσει σε λίγα μόνο λεπτά. Προετοιμασία, αγωνία , συλλογή εγγράφων επιβραβεύονται με τιμωρία. Διαπιστώνουμε λοιπόν πως ο ανθρώπινος παράγοντας καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη μεταχείριση των κρατουμένων .

Κάποια αιτήματα που χρήζουν επίλυσης αποτελούν :η έγκαιρη στελέχωση των σχολείων από το αναγκαίο εκπαιδευτικό προσωπικό, επιμόρφωση αυτών και προσαρμογή στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών (όπως και συχνή αξιολόγηση του από επιτροπή του Υπουργείου), κάλυψη εκπαιδευτικών ελλείψεων (σε προσωπικό ,χώρους ,υλικοτεχνική υποδομή).

Παρόλο που δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο «για καλές φυλακές» θα μπορούσαμε να εξετάσουμε σα μια καλή εναλλακτική έναντι των κλειστών φυλακών το αγροτικό μοντέλο ή το σχολικό που έχουν κατά καιρούς προβληθεί και ως ιδανική λύση. Από τη θεωρία στη πράξη τα πράγματα διαφοροποιούνται ο ιδρυματισμός άλλωστε εξουδετερώνει σε τέτοιο βαθμό την αποτελεσματικότητα των μέτρων μεταχείρισης ,’ώστε ο απολογισμός μπορεί να είναι και αρνητικός .

Η κοινωνία δεν έχει αντιληφθεί την σημασία της για τους κρατουμένους .Συνοψίζοντας δεδομένου ότι η εκπαίδευση τους δεν εναντιώνεται στα συμφέροντα των κοινωνιών η χορήγηση δικαιωμάτων στους κρατουμένους δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως έλλειμα ασφάλειας για το κοινωνικό σώμα .Ασφάλεια και ανθρωπισμός συμπορεύονται ως αξίες δεν εναντιώνονται γι’ αυτό η ικανοποίηση των αναγκών των κρατουμένων δεν πρέπει να αποτελεί εξαίρεση ,αλλά υποχρέωση μας .

Ο εξανθρωπισμός του σωφρονιστικού συστήματος θα επιτευχθεί αυξάνοντας τις δυνατότητες ψυχαγωγίας, εκπαίδευσης(προγράμματα επιμόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης) και ηθικής βελτίωσης. Πρέπει επιτέλους να πάψουμε να διακατεχόμαστε από αναχρονιστικές απόψεις .Ιδιαίτερα η διοίκηση των σωφρονιστικών καταστημάτων ,η οποία με την απροθυμία με την συνεχή άρνηση και αποποίηση των ευθυνών σε εκκλήσεις της CPT δημιουργεί εμπόδια στην επίλυση χρόνιων παθογενειών – οι οποίες δημιουργήθηκαν εξαιτίας της απουσίας θεσμικών παρεμβάσεων επί σειρά ετών -καθώς αν η συζήτηση δεν ξεκινά στην ίδια βάση θα μείνουμε στάσιμοι .Αλλά και εκτός της διοίκησης αποτελεί και ζήτημα πολιτικής βούλησης ,όταν η κρατούσα εξουσία στοχεύει στην ασφάλεια θα δώσει έμφαση στο φυλακτικό προσωπικό παρά στο επιστημονικό, γεγονός που χαρακτηρίζει τα καταστήματα της Ελλάδας.

9.ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Ο θεσμός των Αγροτικών Φυλακών, λειτουργεί με επιτυχία από το 1925 μέχρι σήμερα. Πρόκειται για «Το ανοικτό κατάστημα που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη υλικών και

φυσικών εμποδίων κατά της απόδρασης, στα οποία αναπτύσσεται η ηθελημένη πειθαρχία (αυτοπειθαρχία) και το συναίσθημα της ευθύνης του κρατούμενου έναντι της κοινότητας»³²²

Στις Αγροτικές φυλακές, η έκτιση της ποινής είναι συνώνυμη με την εργασία. Οι κρατούμενοι απασχολούνται με γεωργικές, κτηνοτροφικές και βιοτεχνικές μονάδες σε ημιελεύθερη διαβίωση, αλλά και με τη παραγωγή ψωμιού και γαλακτοκομικών προϊόντων έχοντας σημαντικές οικονομικές απολαβές και ευεργετήματα συντομεύοντας το χρόνο κράτησής τους.

Μάλιστα τα καταστήματα έχουν τόσες απολαβές ώστε να καταφέρνουν σε μεγάλο βαθμό να αυτοσυντηρούνται και να έχουν έσοδα., αποκτώντας συγχρόνως δεξιότητες που ενισχύουν την ομαλή κοινωνική τους επανένταξη³²³. Ακόμη κι αν δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες που να αποδεικνύουν με στατιστικά στοιχεία το ποσοστό επαγγελματικής αποκατάστασης των αποφυλακισθέντων, οι μεμονωμένες ιστορίες επιδείχνουν μια θετική εικόνα. Ενώ κάποιες διοργανώνουν εκδηλώσεις με τραγούδι, θέατρο, μουσική και ζωγραφική (χειροτεχνίες, εικαστικές δράσεις φτιάχνοντας διάφορα όπως σαπούνια, στολίδια, σελιδοδείκτες)³²⁴.

Οι Αγροτικές φυλακές διαφοροποιούνται ποιοτικά από τις κλειστές. Τα ψηλά τείχη έχουν αντικατασταθεί από χαμηλές μάντρες, τα συρματοπλέγματα από δέντρα και τα κελιά από μικρά αγροτικά σπιτάκια. Οι φύλακες δεν οπλοφορούν και η επαφή με τους διευθυντές των φυλακών είναι άμεση και καθημερινή. Οι κανόνες όμως είναι εξίσου αυστηροί –αν όχι πιο αυστηροί– με τις κλειστές φυλακές. Υπάρχει απαράβατο ωράριο, καθορισμένες υποχρεώσεις, περιορισμός των κινήσεων και συγκεκριμένες εργασίες που πρέπει καθημερινά να έρχονται σε πέρας.

Αναπτύχθηκαν σε μία εποχή που ο πρωτογενής τομέας παραγωγής είχε ανάγκη από ανθρώπινα χέρια για χειρωνακτικές εργασίες. Η ελευθερίες που παρέχει στον κρατούμενο με την επαφή με τη φύση καλλιεργώντας τη γη, φροντίζοντας τα ζώα αποτελεί μια δημιουργική απασχόληση, ένα μάθημα ζωής που παίρνουν οι κρατούμενοι στις Αγροτικές Φυλακές. Στη χώρα μας λειτουργούν τέσσερα Αγροτικά Καταστήματα Κράτησης: στην Κασσαβέτεια του Βόλου, στην Κασσάνδρα της Χαλκιδικής, στην Αγία της Κρήτης και στην Τίρυνθα της Αργολίδας. Τον Οκτώβρη του 2017 και μετά από 87 χρόνια, ξεκίνησε να λειτουργεί και η πρώτη αγροτική φυλακή γυναικών στον Ελεώνα Θήβας, ανεβάζοντας τον αριθμό στα πέντε.

Επίσης, μια περαιτέρω διαφοροποίηση μεταξύ κλειστών και αγροτικών φυλακών συνιστά ο πληθυσμός, καθώς υπάρχουν σταθερά κενές θέσεις στα αγροτικά καταστήματα κράτησης.

Ενώ ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων της χώρας είναι 10.700 για 9.935 θέσεις³²⁵ (συνολική χωρητικότητα φυλακών) στις κλειστές φυλακές της χώρας. Η Κεντρική

³²² 1ο Συνέδριο του Ο.Η.Ε., Γενεύη 22/8/1955-3/9/1955, «Πρόληψη του εγκλήματος και η μεταχείριση των εγκληματιών».

³²³ Για παράδειγμα το αγροτικό κατάστημα Αγιάς καταφέρει να καλύψει τις ανάγκες του καταστήματος και τροφοδοτεί με ψωμί και αρτοσκευάσματα το νοσοκομείο, το γηροκομείο και το νηπιαγωγείο Χανίων. Μάλιστα τα καθαρά έσοδα από το τυροκομείο αγγίζουν τις 40.000 ευρώ. Η δυνατότητα προμήθειας παραγόμενων προϊόντων σε άλλους φορείς τους κράτους και στην αγορά συνδράμει στην προσπάθεια εξυγίανσης του δημοσιονομικού μηχανισμού.

³²⁴ Σχετικά με τη λειτουργία των Αγροτικών φυλάκων Βλ. Δ.Τζάνη, "Αγροτικές φυλακές: ο εναλλακτικός τρόπος έκτισης ποινής", <https://insidestory.gr/article/agrotikes-fylakes>, Ημερομηνία δημοσίευσης: Τετάρτη 29 Μαΐου 2019 και Σχίζα Π., Αγροτικές φυλακές (διδασκαρική διατριβή), Επ. Καθην. Α. Μαγγανάς, Τμήμα Κοινωνιολογίας – Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2013

³²⁵ Χωρητικότητα καταστημάτων κράτησης, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων | <http://www.justice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%PO%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B>

Επιτροπή Μεταγωγών , η οποία δέχεται αιτήσεις για μεταγωγή σε κάποια αγροτική φυλακή ,ωστόσο δεν είναι τόσες ώστε να καλυφθούν οι κενές θέσεις, κάτι που μοιάζει παράδοξο εφόσον οι συνθήκες κράτησης είναι σαφώς ευνοϊκότερες. Πάντως στα μέτρα που δρομολογούνται συγκαταλέγεται και η αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου τόσο για την μεταφορά κρατουμένων σε αγροτικές φυλακές όσο και για τη χορήγηση άδειας³²⁶

Σχετικά τώρα με τη διεθνή εμπειρία οι αγροτικές φυλακές στην Ελλάδα είναι τεχνολογικά πίσω σε σχέση με τα σύγχρονα μηχανήματα του εξωτερικού , τον προσανατολισμό του καταστήματος, αλλά και των υπαλλήλων προς την τοπική οικονομία και κοινωνία. Για παράδειγμα στις αγροτικές φυλακές της Ελβετίας οι κρατούμενοι έρχονται σε άμεση επαφή με την τοπική κοινωνία, μέσω ενός καταστήματος πώλησης, μέσω εργασιών αναπαλαιώσης επίπλων, μέσω διανομής καυσόξυλων, καθώς και μέσω της λειτουργίας ενός κρεοπωλείου. Με αυτόν τον τρόπο το κατάστημα έχει εισοδήματα, οι κρατούμενοι επικοινωνούν άμεσα με ανθρώπους της τοπικής κοινωνίας και εργάζονται σε συνθήκες όμοιες με την πραγματική αγορά, γεγονός που σαφέστατα βοηθάει στην ομαλή επανένταξη μετά την αποφυλάκιση.

Γενικά όσο περισσότερο διευκολύνεται η επαφή και η αλληλεπίδρασή τους με την ανοικτή κοινωνία, ιδίως όταν πλησιάζει η ποινή τους προς το τέλος της, τόσο ευκολότερη καθίσταται η επανένταξή τους και η εκκίνηση μιας ζωής εκτός της εγκληματικής σφαίρας. Εντούτοις καλό είναι να μην ονειροβατούμε τέτοιες προσπάθειες απαιτούν τη σύμπνοια του προσωπικού και υπέρβαση των προκαταλήψεων από την πλευρά της τοπικής κοινωνίας ³²⁷.

Κριτική που δέχεται ο θεσμός

Η αρνητική κριτική που ασκείται στις αγροτικές φυλακές σχετίζεται με τις αποδράσεις που σημειώνονται ανά διαστήματα παρ'όλ'αυτά καλό θα ήταν να μη συσχετίζεται με τη λειτουργία των αγροτικών φυλακών , διότι θα μπορούσε να αφορά οποιονδήποτε κρατούμενο οποιασδήποτε φυλακής . Η ιστορία ενός θεσμού που μετρά κοντά 100 χρόνια ζωής δεν μπορεί να σβηστεί από μεμονωμένα γεγονότα ,τα οποία δίνουν τροφή για μία επιφανειακή προσέγγιση ενός εναλλακτικού μοντέλου κράτησης.

Όπως η μεταγωγή του Δ. Κουφοντίνα στις αγροτικές φυλακές ,η οποία πυροδότησε πλήθος

[9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD.aspx](https://www.synigoros.gr/resources/e8nikos-mhxanismos-prolhyhs-twn-vasanisthriwn--ths-kakometaxeirishs---ethsia-eidikh-ek8esh-opcat-2018.pdf)

Ο ΕΜΠ επεσήμεινι θεαματικές υπερβάσεις στο θέμα του πληθυσμού γιατί συνολικά, μπορεί δηλαδή, η υπέρβαση των υφιστάμενων θέσεων μετράτε σε 801 άτομα), ωστόσο τα μισά σχεδόν σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας εμφανίζουν πληρότητα που υπερβαίνει το 100% της χωρητικότητάς τους, με προφανή τον κίνδυνο περαιτέρω ανόδου. Απ' αυτή την άποψη, το πρόβλημα του σωφρονιστικού υπερπληθυσμού στη χώρα μας εμφανίζεται κυρίως ως αποτέλεσμα της ανισοκατανομής των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης, με αποτέλεσμα να διατηρείται, αφενός, ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων κοντά στο «ψυχολογικό όριο» των 10.000 αλλά, αφετέρου, ορισμένα καταστήματα κράτησης να εμφανίζουν ανησυχητικό βαθμό υπερπληρότητας – χωρίς, βέβαια, να συνυπολογίζονται τα απαιτούμενα ελάχιστα όρια χώρου ανά κρατούμενο. Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης (OPCAT), Ετήσια Ειδική Έκθεση 2018, σελ.19-20

<https://www.synigoros.gr/resources/e8nikos-mhxanismos-prolhyhs-twn-vasanisthriwn--ths-kakometaxeirishs---ethsia-eidikh-ek8esh-opcat-2018.pdf>

³²⁶ Για παράδειγμα ένας ισοβίτης με πάνω από 10 ή 15 χρόνια ή πολυϊσοβίτης με 10 φόνους, δεν μπορεί να πηγαίνει απροϋπόθετα στις αγροτικές φυλακές. Πρέπει να έχει δοκιμαστεί πρώτα, αν τηρεί τις προϋποθέσεις, όπως για παράδειγμα αν έχει πάρει άδεια και έχει επιστρέψει ή έχει εκτίσει λίγα χρόνια ποινής.

³²⁷ <https://www.postmodern.gr/o-thesmos-ton-agrotikon-fylakon-stin-ellada-synenteyxi-me-ton-g-g-antegklimatikis-politikis-eytychi-fytraki/?fbclid=IwAR1ZnK9dJ1EZtYChCHuZzJ2aaDYMdCz1GA92RiLBDhbQVems5YVWURp-d9Q>

αρνητικών σχολίων εύλογα καθώς έχει καταδικαστεί για συμμετοχή σε 11 δολοφονίες³²⁸. Ωστόσο ως αντίλογο σ' αυτούς που φοβούνται πως η ασφάλεια σε ένα αγροτικό κατάστημα μπορεί να μην είναι επαρκής για κάποιον μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι εφόσον τηρούνται οι προϋποθέσεις που ο νόμος θέτει για να εισαχθεί κάποιος κρατούμενος σε μια αγροτική φυλακή, μόνο οφέλη θα μπορούσε να περιμένει τόσο ο εντασσόμενος όσο και η κοινωνία από τον κρατούμενο αυτόν.³²⁹

Το γεγονός ότι οι αγροτικές φυλακές προσφέρουν περισσότερες ελευθερίες δεν σημαίνει πως η λειτουργία του δεν ρυθμίζεται από αυστηρούς κανόνες. Πρώτον η επιλογή της εργασίας του κρατουμένου γίνεται πάντα λαμβάνοντας υπόψη το είδος του αδικήματος που έχουν διάπραξη και της επικινδυνότητας τους, δηλαδή δεν θα εργαστεί κάποιος στον λαχανόκηπο, που έχει κατηγορηθεί για καλλιέργεια κάνναβης, σύμφωνα με τον Δ. Αποστολάκης, διευθυντή της φυλακής Κασσάνδρας³³⁰.

Παρά τη γενικότερη ελαστικότητα, υπάρχουν παραπτώματα που αντιμετωπίζονται με άμεση και οριστική επιστροφή στις κλειστές φυλακές, χωρίς κανένα δικαίωμα υποβολής νέας αίτησης για επιστροφή και αυτό είναι και το μεγάλο ατού των αγροτικών φυλακών, γιατί οι ίδιοι οι κρατούμενοι τρομάζουν στην ιδέα της επιστροφής τους στις κλειστές φυλακές. Η αγροτική φυλακή στα μάτια τους φαντάζει ως μια διέξοδος για όσους βρίσκονται ή βρίσκονταν πριν στις κλειστές φυλακές, μια ευκαιρία που θα επιβραβευτούν στο τέλος όσοι θα την αξιοποιήσουν. Τέτοια παραπτώματα αποτελούν η κατοχή ή χρήση ναρκωτικών, η χρήση όπλου για απειλή ή βιαιοπραγία και φυσικά η απόδραση.

Μη ξεχνάμε άλλωστε πως για τη μεταγωγή ενός κρατημένου σε ένα αγροτικό κατάστημα κράτησης βασική προϋπόθεση αποτελεί η υποβολή αίτησης και η έγκριση αυτής στη περίπτωση που πληροί μία σειρά από νομικά κριτήρια για να εγκριθεί. Απαραίτητο κριτήριο είναι η έκτιση μέρους³³¹ της ποινής του σε κλειστή φυλακή. Όλες οι αιτήσεις στη συνέχεια μεταβιβάζονται στην Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών, που είναι όργανο του υπουργείου Δικαιοσύνης και αποφασίζει για όλες τις μεταγωγές πανελλαδικά. Σχετικά με τα κριτήρια των μεταγωγών (η διαγωγή του κρατουμένου όλο το διάστημα του εγκλεισμού, η πρόθεση και ικανότητα για εργασία, καθώς και τεχνικές γνώσεις ή η εμπειρία σε αγροτικές δουλειές), στόχος είναι να εξετάζεται κάθε φάκελος εξατομικευμένα.

Οι Αγροτικές φυλακές έχουν πολλαπλά οφέλη για τον έγκλειστο πληθυσμό, αλλά και για την ευρύτερη κοινωνία και η επέκτασή του, διαδραματίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στην κοινωνική ενσωμάτωση των αποφυλακισθέντων, γιατί η φυλακή δεν είναι αποκομμένη από την ελεύθερη κοινωνία και τα τεχνητά τείχη πρέπει οπωσδήποτε να γκρεμιστούν. Σε μικρότερο ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα αυτοί οι άνθρωποι θα αποφυλακισθούν και είναι αναγκαίο να κατέχουν δεξιότητες, βάσεις για τη μετέπειτα ζωή τους, ώστε να απέχουν από την

³²⁸ <http://www.crimetimes.gr/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1/>

³²⁹ <https://www.postmodern.gr/o-thesmos-ton-agrotikon-fylakon-stin-ellada-synenteyxi-me-ton-g-g-antegklimatikis-politikis-eytychi-fytraki/?fbclid=IwAR0j0PtX8-Ldqc4Q0-3F83jg8PUD0y1rd0v4rZp5a73wmi4vKfua7CUE2UA>

³³⁰ Στην ημερίδα «Ελληνικές Αγροτικές Φυλακές, 1911 ως σήμερα», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών για τις αγροτικές φυλακές, Νοέμβρης 2018

³³¹ Το 1/5 της ποινής τους για κάθετηρη πάνω από δέκα έτη, ενώ στην περίπτωση της ισόβιας κάθετηρης πρέπει να έχουν εκτίσει τουλάχιστον οκτώ χρόνια.

εγκληματική δράση και εν τέλει από τη φυλακή.

Οφείλουμε να είμαστε προσεκτικοί και να διαφυλάσσουμε την ασφάλεια των πολιτών, των υπαλλήλων των φυλακών, αλλά και των ίδιων των κρατουμένων. Το κλειδί για την ισορροπία ανάμεσα στην αξιοπρεπή διαβίωση των κρατουμένων και τη μείωση του κινδύνου, είναι η εμπιστοσύνη. Η στροφή προς την επανένταξή του κρατουμένου στην κοινωνία, τη διατήρηση και τη τόνωση του θεσμού μόνο θετικά πάντως μπορούν προσφέρουν στην κοινωνία, στον βαθμό που ευνοούν την αποχή του κρατουμένου από το έγκλημα, την τήρηση δηλαδή ενός νόμιμου τρόπου ζωής.

Προγράμματα εντός και εκτός των φυλακών που απευθύνονται σ' αυτούς πρέπει να θέτουν πραγματοποιήσιμους στόχους, δηλαδή να είναι σωστά δομημένα και να έχουν πρακτική εφαρμογή εκτός των φυλακών. Διαφορετικά θα προσφέρουν λιγότερα από αυτά που ευαγγελίζονται. Συνεπώς, θα ήταν ωφέλιμο να γίνεται έλεγχος της χρηματοδότησης των εν λόγω προγραμμάτων³³².

Επιπλέον γεγονός αποτελεί και η δημιουργία της πρώτης Αγροτικής Φυλακής Γυναικών (στις 18 Οκτωβρίου 2017) στον Ελαιώνα Θηβών. Οι αγροτικές φυλακές γυναικών, οι οποίες ήρθαν να πληρώσουν τη συνταγματική επιταγή της ισότητας των φύλων (ισότιμη μεταχείριση) αφού μέχρι σήμερα λειτουργούσαν αντίστοιχες δομές μόνο για άνδρες.³³³ Αλλά καλύφθηκε όντως το κενό με τη δημιουργία τους;

Δυστυχώς οι γυναίκες κρατούμενες δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες στη φυλακή όπως οι άνδρες, καθώς το ποσοστό των έγκλειστων γυναικών κυμαίνεται γενικώς μεταξύ 2% και 10% επί του συνόλου των κρατουμένων. Συνέπεια αυτού αποτελεί η τάση οργάνωσης των φυλακών και των σωφρονιστικών συστημάτων με βάση τις ανάγκες και τις απαιτήσεις των ανδρών κρατουμένων.

Ο μικρός πληθυσμός των γυναικών κρατουμένων και οι ελάχιστες φυλακές τους έχει ως αποτέλεσμα να βρίσκονται συχνά πολύ μακριά από τον τόπο διαμονής τους και η επαφή με την οικογένειά τους να γίνεται ιδιαίτερα δυσχερής. Εκτός αυτού είναι δύσκολη η κατηγοριοποίηση των γυναικών κρατουμένων, διότι στις γυναικείες φυλακές βρίσκονται όλες οι ηλικιακές και πληθυσμιακές ομάδες, υπότροποι και μη, καταδικασθείσες σε μακροχρόνιες ποινές και σε βραχυχρόνιες. Από την άλλη πλευρά, οι μικρές φυλακές δεν προσφέρουν πολλές δυνατότητες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, ενώ το προσωπικό δεν επαρκεί ούτε προσφέρει την αναγκαία υποστήριξη. Τέλος, πολλά προβλήματα εντοπίζονται και σε σχέση με την παραμονή των ανηλίκων και νεαρών γυναικών³³⁴.

10. ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Στην Ελλάδα η μέριμνα για τους αποφυλακισμένους υστερεί. Όταν αναφερόμαστε σε αποφυλακισμένους θίγουμε το ζήτημα των άπορων, αφού οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, έχουν αποκοπεί από τον επαγγελματικό χώρο κι αυτό φυσικά εάν εργάζονταν πριν φυλακισθούν. Είναι δεδομένο ότι κάθε άνθρωπος χρειάζεται μια ευκαιρία

³³² Α. Μαγγανάς, Γ. Λάζος, Δ. Σβουρδάκου (2008), «Η εγκληματολογία από κάτω», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 161

³³³ <https://www.tovima.gr/2017/10/18/society/egkainiastike-i-prwti-agrotiki-fylaki-gynaikwn/>

³³⁴ Α. Coyle, «Η διοίκηση των φυλακών. Μια θεώρηση υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων Εγχειρίδιο για το σωφρονιστικό προσωπικό», Μτφ. και γλωσσική επιμέλεια.: Ν. Βαρβατάκος Επιστ. επιμ: Ν. Κ. Κουλούρης

<https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/handbook2ndedgreek.pdf>
Σελ. 282, 291-292

και όταν κάνουμε λόγο για επανένταξη πρέπει να έχουμε κατά νου κυρίως την επαγγελματική επανένταξη.

Γι' αυτό από το έτος 1984 ο ΟΑΕΔ παρέχει εξειδικευμένα προγράμματα επιχορήγησης εργοδοτών που προσλαμβάνουν αποφυλακισμένους όπως και προγράμματα ενίσχυσης νέων ελεύθερων επαγγελματιών ,στα οποία εντάσσονται και οι αποφυλακισμένοι.

Επίσης ο ΟΑΕΔ χορηγεί ένα προσωρινό οικονομικό βοήθημα στους αποφυλακισμένους ίσο προς 15 ημερήσια επιδόματα ανεργίας το οποίο καταβάλλει σε δόσεις εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις.³³⁵ Ωστόσο αυτή η βοήθεια δεν επαρκεί ούτε για τα στοιχειώδη.

Η πλειονότητα των αποφυλακισθέντων υποστηρίζει «..πως το να τα καταφέρει κάποιος αποτελεί κατόρθωμα..» .³³⁶ Φέροντας το στίγμα του εγκλεισμού και με ελάχιστες πιθανότητες να προσληφθούν , διότι συνήθως δεν έχουν την απαιτούμενη εξειδίκευση , περιπίπτουν εκ νέου στο έγκλημα , αξιοποιώντας μάλιστα και τις νέες τους γνώσεις (modus operandi) και γνωριμίες που απέκτησαν μέσα στη φυλακή, κατά την ανεμπόδιστη συναναστροφή τους με εμπειρότερους εγκληματίες.

Όσο αναφορά την επιδότηση εργοδοτών, το αγκάθι εντοπίζεται στο γεγονός ότι επιδοτούνται μόνο ως προς τις εργοδοτικές τους εισφορές και το 4 χρόνο πρέπει να τις καλύψουν μόνοι τους ,που σημαίνει πως με τη συμπλήρωση των 3 χρόνων και τη λήξη της χρηματοδότησης έληγε και η δυνατότητα του αποφυλακισμένου στην εργασία.

Το ερώτημα είναι τι κίνητρα τους δίδονται και πως θα μπορούσαν να ενισχυθούν .Ιδιαίτερα όταν έχει την επιλογή δωρεάν εργατικού δυναμικού ανά 4-5 μήνες μέσω των Voucher στον ιδιωτικό τομέα. Πάντως ανεξάρτητα από το οικονομικό κίνητρο , εξαιτίας του στίγματος που υποβόσκει καλό θα ήταν να δοθεί στους εργοδότες η αίσθηση ότι είναι διασφαλισμένοι γενικότερα.

Γενικότερα πάντως τα ποσοστά αξιοποίησης αυτών των προγραμμάτων του ΟΑΕΔ από τους εργοδότες μέχρι σήμερα ήταν απογοητευτικά .Η δυνατότητα υπάρχει αλλά τα προγράμματα δεν ενεργοποιούνται. Οι πρωτοβουλίες δεν είναι ποτέ ολοκληρωμένες και συνεχής ,ενώ το κράτος συνεχίζει να επενδύει φειδωλά στο τομέα της επανένταξης ,της μεταχείρισης και της επιμόρφωσης τους κάνοντας σχεδόν αδύνατη την μέγιστη απόδοση αυτών .

Τα προγράμματα αυτά επιβάλλεται να λειτουργούν με σταθερότητα ,με συνεχή χρηματοδότηση, καλύτερη οργάνωση ,προετοιμασία αλλά και σύνδεση τους μετέπειτα με επαγγελματική αποκατάσταση ώστε οι αποφυλακισθέντες να μην απογοητεύονται και να υποκύπτουν στην υποτροπή.

Παράλειψη αποτελεί η απουσία πρόβλεψης για τις ομάδες όπως Ρομά ,αλλά και αποφυλακισμένους των αγροτικών φυλακών που με βάση την επιμόρφωση που λαμβάνουν θα έπρεπε η επαγγελματική τους επανένταξη να είναι ευκολότερη. Τέλος ο ΟΑΕΔ θα ήταν θεμιτό να θεσπίσει ειδικές προτάσεις σε σχέση με τις υπάρχουσες ομάδες ,δηλαδή να κινηθεί στη βάση των υπαρχόντων αναγκών.

³³⁵ Έχει εκτίσει ποινή στερητικής της ελευθερίας μεγαλύτερη των δύο μηνών, έχει θετική εισήγηση της κοινωνικής υπηρεσίας ή του Δ/ντή του Καταστήματος Κράτησης, εφόσον δεν υπάρχει σε αυτές Κοινωνική Υπηρεσία <http://www.oaed.gr/apophylakisthentes>

³³⁶ Α. Μαγγανάς, Γ. Λάζος, Δ. Σβουρδάκου (2008),σελ.161

11.ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΕΣ ΠΟΙΝΕΣ

Μετά την εκτέλεση της ποινής το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με τις στιγματιστικές επιδράσεις αυτής ,τον κοινωνικό εξοστρακισμό ,τα προβλήματα αφομοίωσης του που γεννούν το κίνδυνο υποτροπής γι' αυτό και κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία ενός δικτύου ομαλών κοινωνικών σχέσεων και υλικών ,ηθικών ορών ζωής .

Κατά κοινή παραδοχή η επαγγελματική κατάσταση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία για τη συγκρότηση της κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου και, κατ' επέκταση, συνιστά ένα σαφή δείκτη για το βαθμό της κοινωνικής του ένταξης. Έτσι δεδομένου ότι οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν εργασιακά εμπόδια όπως την έλλειψη απαιτούμενης εξειδίκευσης, δεξιοτήτων, προϋπηρεσίας, την μακροχρόνια απουσία από την αγορά εργασίας αλλά και εμπόδια νομική φύσεως ,μας βοηθάει να κατανοήσουμε, πως η είσοδος στην αγορά εργασίας είναι ένα σύνθετο ζήτημα .

Πόσο όμως η εμπλοκή με το ποινικό σύστημα επηρεάζει την εργασιακή τους αποκατάσταση; Το στίγμα που φέρει ο αποφυλακιζόμενος -το ποινικό μητρώο-κατά τη διεκδίκηση μιας θέσης στην αγορά εργασίας συνήθως εκλαμβάνεται, από τους εργοδότες, αυθαίρετα, ως τεκμήριο σταθερής εγκληματικής προδιάθεσης του ατόμου.

Για τον λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο να καλλιεργηθεί εύφορο έδαφος για τη παροχή κονδυλίων στον τομέα της πρόνοιας των αποφυλακιζομένων ,δηλαδή να αυξηθούν τα οικονομικά βοηθήματα που παρέχονται ή ακόμη καλύτερα δοθούν περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες. Εμπλέκοντας τους σε νόμιμους ρόλους μακριά από εγκληματικές δραστηριότητες περιορίζεται η πιθανότητα επανεισδοχής τους σε παραβατικά μονοπάτια του παρελθόντος ,που οδηγούν σε αδιέξοδο .

Η ένταξη είναι αναγκαία διαφορετικά θα ακολουθήσουν το φαύλο κύκλο της υποτροπής.

Μήπως όμως το ίδιο το ποινικό σύστημα πριμοδοτεί την επανένταξη ή τελικά την υπονομεύει; Τα κωλύματα πρόσληψης συγκροτούν ένα μέρος των όσων υπόκεινται .Γενικότερα όμως ,ο στιγματισμός δεν είναι υπόθεση μόνο του επίσημου κοινωνικού ελέγχου αλλά και του ανεπίσημου.

Είναι κοινή η στάση που υιοθετείται σχεδόν σε κάθε κοινωνία απέναντι στον εγκληματία. Αντιμετωπίζεται ως ένα «επικίνδυνο» άτομο ,που έβλαψε τη κοινωνία και γι' αυτό πρέπει να «πληρώσει» . Όσο αναφορά την εκτέλεση της ποινής ,το κράτος ανταποκρινόμενο στις διεθνείς υποχρεώσεις του στοχεύει στην κοινωνική επανένταξη και επακοινωνικοποίηση του κατάδικου . .Εντούτοις η προσπάθεια επανένταξης των αποφυλακισμένων από την Πολιτεία αντιφάσκει με μια σειρά θεσμικών και κοινωνικών εμποδίων³³⁷ που η ίδια θέτει υπονομεύοντας για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Ίσως θα ήταν συνετό να εξετάσουμε σοβαρά αν το ίδιο το ποινικό σύστημα θέτει εμπόδια. Μάλιστα δεν εμπλέκεται μόνο το ποινικό σύστημα αλλά και ο δημόσιος τομέας και η δημόσια διοίκηση. Διότι αν δούμε για παράδειγμα το πόρισμα για την ομάδα Δίας της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής με τα κωλύματα εμπλέκονται όλα τα Υπουργεία (π.χ. ναυτιλίας ,εργασίας).Θα πρέπει το Υπουργείο Δικαιοσύνης να εξορθολογικοποιήσει το

³³⁷ Ως παρεπόμενες ποινές προβλέπονται μόνο: η αποστέρηση θέσεων και αξιωματών, β) η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος, γ) η αφαίρεση άδειας οδήγησης ή εκμετάλλευσης μεταφορικού μέσου, δ) η δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης και ε) η δήμευση

σύστημα απαγορεύσεων πρόσληψης στον ιδιωτικό τομέα. Πρέπει να δημιουργηθεί ένας προστατευτικός κλοιός γύρω από τον καταδικασθέντα από το σύστημα

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο αποκλεισμός των αποφυλακισμένων από θέσεις από τον δημόσιο τομέα εξαιτίας του ποινικού μητρώου. Φυσικά δεν αναφερόμαστε σε ανώτερες θέσεις, αλλά σε οποιαδήποτε απασχόληση ανεξαρτήτως ιεραρχίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο παρατείνονται οι επιπτώσεις της ποινής και κατόπιν την έκτισή της, δημιουργώντας διακρίσεις που δυναμιτίζουν ευθύς εξαρχής κάθε προσπάθεια για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων.

Η θλιβερή πραγματικότητα είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό των αποφυλακισμένων θα εμπλακούν και πάλι στην παρανομία, αργά ή γρήγορα, θα ξαναβρεθούν στη φυλακή ή θα έχουν ακόμη χειρότερη κατάληξη εξαιτίας κατάχρησης ναρκωτικών ουσιών ή χρόνιων προβλήματα υγείας που επιδεινώθηκαν από τις συνθήκες τις μεταϊδρυματικής ζωής τους.

Παρ' όλα αυτά για τους κοινωνικά αποκλεισμένους το ποινικό μητρώο και ο εγκλεισμός δεν αποτελεί πρόβλημα αντίθετα η αποφυλάκιση τους γεννά ανάγκες που μέχρι τότε καλύπτονταν αυτοματοποιημένα ένα «κρεβάτι», ένα πιάτο φαγητό. Η ζωή στο περιθώριο είναι άθλια είτε εντός είτε εκτός φυλακής. Το ζήτημα που προκύπτει ωστόσο είναι ότι κάθε νέα εμπλοκή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης αυξάνει την θεατότητα προς την αστυνομία με αποτέλεσμα την δευτερογενή υποτροπή τους και την αυστηρότερη αντιμετώπιση και τιμωρία του από το σύστημα. Το γεγονός αυτό έχει περαιτέρω συνέπειες γι' αυτούς. Αρχικά επιβεβαιώνει την ματαιότητα στην προσπάθεια της επανένταξής τους.

Η τελική έκβαση του κάθε αποφυλακισθέντα αποτελεί μια μοναδική ιστορία που η εξέλιξη της εξαρτάται από έναν μοναδικό συνδυασμό παραγόντων: κοινωνικών περιστάσεων, ατομικών χαρακτηριστικών, επιλογών, αλλά και τυχαίων γεγονότων. Οι παράγοντες από τους οποίους θα εξαρτηθεί τελικά εάν θα επιστρέψει κάποιος στη φυλακή διακρίνονται συνήθως σε: (α) προ-ιδρυματικούς (ατομικά και κοινωνικά γνωρίσματα πριν από τη φυλάκιση), (β) ιδρυματικούς (εμπειρίες και συνέπειες της φυλάκισης), και (γ) μετα-ιδρυματικούς (καταστάσεις που συναντά ο αποφυλακισμένος και επιλογές που κάνει αμέσως μετά την αποφυλάκιση, αλλά και μακροχρόνια).

Εκτός των τειχών της φυλακής ενδέχεται να εκτίσει για το υπόλοιπο της ζωής του πολύ μεγαλύτερες, έμμεσες και κρυφές ποινές. Αυτό είναι το ανθρωπιστικό πρόσωπο του αυτοαποκαλούμενου πολιτισμένου «κράτους πρόνοιας», στο οποίο το άτομο αναλαμβάνει την «αποπληρωμή» του χρέους του στην κοινωνία εκτίοντας της ποινή του με την ελπίδα να του δοθεί μια δεύτερη ευκαιρία για την ομαλή επανένταξη αλλά τελικά ούτε ξεχρεώνει ούτε συγχωρείται. Το στίγμα της ποινικής καταδίκης θα τον ακολουθεί³³⁸, θα ζει απομονωμένα, θα είναι υποχρεωμένος να αντικρούσει την επιφυλακτικότητα των εργοδοτών, την οικονομική ανέχεια πολλά αδιέξοδα.

Σε πολλές περιπτώσεις λοιπόν τίθενται περιορισμοί στην επαγγελματική ελευθερία του προσώπου, που έχει καταδικαστεί πέρα από τους συνταγματικά επιτρεπτούς, που δεν δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου κοινού συμφέροντος και δεν είναι σύμφωνοι με την αρχή της αναλογικότητας. Είναι διάσπαρτοι στην νομοθεσία μας και τα νομοθετήματα που τους θεσμοθέτησαν χρονολογούνται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Για την

³³⁸ Σ. Αλεξιάδη(2009), «Δικαιικοί συμβιβασμοί για τη παράκαμψη της δικαιοσύνης», Εγκληματολογία και Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική: Προσφορά Τιμής στην Αγλαΐα Τσήτσουρα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ.215.

αντιμετώπιση αυτού του δισεπίλυτου προβλήματος το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συγκρότησε ομάδα εργασίας από εθελοντές επιστήμονες για την καταγραφή, την ταξινόμηση, την αξιολόγηση και τον εξ ορθολογισμό των κωλυμάτων των εν γένει θεσμικών εμποδίων επαγγελματικής επανένταξης³³⁹.

Αντιφάσεις που εντοπίζονται στη νομοθεσία.

- Η ανυπαρξία συνάφειας μεταξύ καταδίκης – κωλύματος³⁴⁰.
- Η αδικαιολόγητη διαφοροποίηση για επαγγελματίες του ίδιου κλάδου
- Η ανομοιομορφία ως προς τις γενικές προϋποθέσεις επιβολής ενός κωλύματος
- Η ανομοιομορφία ως προς τη χρονική διάρκεια των κωλυμάτων³⁴¹
- Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη διάρκεια του κωλύματος,
- Η αδικαιολόγητη αυστηρότητα των ρυθμίσεων για την ανειδίκευτη εργασία³⁴²
- Η ανεπάρκεια νομοθετικού πλαισίου για ορισμένα επαγγέλματα³⁴³
- Ο ελλιπής ουσιαστικός έλεγχος από τις αρμόδιες αρχές

Διαπιστώθηκε πως οι νομοθετικές ρυθμίσεις που οδηγούν στον επαγγελματικό αποκλεισμό καταδικασθέντων προσώπων δεν έχουν ενιαίο αλλά αποσπασματικό χαρακτήρα.³⁴⁴

12.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Με τον όρο «κοινωνική επανένταξη» αναφερόμαστε στη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης των αποφυλακισμένων στο κοινωνικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, προσδιορίζεται, αφενός ως το δικαίωμα των πολιτών στην ισότητα των ευκαιριών για επανένταξη και αφετέρου «ως το καθήκον του Κράτους να υποβοηθά τον απολυτόμενο από τη φυλακή να επανέλθει στην

³³⁹ Στο βιβλίο “Αόρατες ποινές” παρουσιάζεται το πόρισμα της ομάδας εργασίας που κατέγραψε τα κωλύματα της ελληνικής νομοθεσίας για τη πρόσληψη κάποιου σε ιδιωτική θέση λόγω του ποινικού μητρώου. Μένει να γίνει το επόμενο βήμα, η άρση των άλογων κανόνων. Πιτσέλα, Α., Γιοβάνογλου, Σ., Κιβρακίδου, Α., Λαμπάκη, Χ., Μπλίτσα, Δ., Τσαουσάκου, Ε. (2018). «Πίνακας εντοπισθέντων επαγγελμάτων του ιδιωτικού τομέα με νομοθετικές προβλέψεις κωλυμάτων λόγω ποινικής καταδίκης». Στο: Ε. Φυτράκης (Επιμ.), Αόρατες Ποινές. Ευρωπαϊκή διάσταση – Ελληνική προοπτική (242-363) (υπό έκδοση). Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, σελ.216

³⁴⁰ Σε πολλές περιπτώσεις δεν υφίσταται ο αναγκαίος σύνδεσμος μεταξύ της πράξης, καταδίκης για την οποία συνιστά κώλυμα, και της φύσης του ρυθμιζόμενου επαγγέλματος Εάν, για παράδειγμα, κάποιος θέλει να ασκήσει το επάγγελμα του ναυαγοσώστη στην Ελλάδα, δεν πρέπει να έχει καταδικασθεί για τα αδικήματα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, της κατασκοπείας, της ληστείας, της κλοπής, της υπεξαίρεσης, της δόλιας χρεωκοπίας, της λαθρεμπορίας, της φοροδιαφυγής, της δωροδοκίας, της πλαστογραφίας, της απάτης, της εκβίασης κ.τ.λ.

³⁴¹ Σε αρκετά νομοθετήματα προβλέπεται ότι το κώλυμα παύει να ισχύει, όταν περάσει ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα Αντίστοιχη πρόβλεψη δεν υπάρχει, ωστόσο, σε όλα τα επαγγέλματα.

³⁴² Βλ. άρθρο 4 του Π.Δ. 180/1979 «Περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πώλησεως οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκέδασης». Δεν επιτρέπεται να ασκήσουν επαγγέλματα που δεν προϋποθέτουν ειδικές επιστημονικές γνώσεις ή τεχνικές δεξιότητες, όπως για παράδειγμα, στην περίπτωση του σερβιτόρου, γεγονός που περιορίζει αρκετά τις επιλογές τους στα σημερινά δεδομένα

³⁴³ Π.χ. αν κάποιος θέλει να ασκήσει το επάγγελμα του ιατρού στην Ελλάδα, δεν συνιστούν εμπόδιο τελεσθέντα από αυτόν εγκλήματα κατά της ζωής ή της γενετήσιας ελευθερίας, όπως προαναφέρθηκε, όσο οξύμωρο και αν ακούγεται αυτό.

³⁴⁴ Σ.Γιοβάνογλου, «Εξαρθρολογισμός κωλυμάτων επαγγελματικής επανένταξης των αποφυλακισμένων: μια ορθολογική επανενταξιακή πολιτική», Πρακτικά 1ου Συνεδρίου με θέμα «Επάνοδος :Η πορεία προς την κοινωνική επανένταξη»(2018),Επιστημονική διεύθυνση : Χ. Ζαραφωνίτου ,Επιστημονική επιμέλεια: Φ. Μηλιώνη σε συνεργασία με την Π. Κόλλια(ΥΔ),Αθήνα 18/12/2017(ΕΚΔΔΑ) ,Εκδόσεις Διόνικος ,σελ.116-119

κοινωνική ζωή, έχοντας τη δυνατότητα να αναδημιουργήσει τις οικογενειακές, εργασιακές και κοινωνικές του σχέσεις με ίσες ευκαιρίες με τον μη εγκληματήσαντα»³⁴⁵.

Στη πράξη πρόκειται για την αναδόμηση της προσωπικότητας στο πλαίσιο προγραμμάτων μεταχείρισης που αποβλέπουν στην εκρίζωση του συστήματος αξιών της συμβατικής κοινωνίας, στην αποτροπή της υποτροπής της εγκληματικής δράσης με την εκπαίδευση και αναμόρφωση της εξωτερικής συμπεριφοράς του ώστε να συναινεί με το νόμο και στη εγκαθίδρυση κοινωνικών σχέσεων όπου θα λειτουργούν ως προστατευτικές δομές και θα τον αποτρέπουν από την υποτροπή.

Πρακτικά το καθήκον του Κράτους ποιο είναι ;

Η ανταπόκριση των θεσμών και υπηρεσιών στην κάλυψη των αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζεται ο αποφυλακισμένος για την ομαλή κοινωνική του επανένταξη και είναι: σίτιση, στέγαση, οικονομική βοήθεια, συμβουλευτική, απεξάρτηση, υγειονομική περίθαλψη, υποστήριξη, εκπαίδευση, κατάρτιση, απασχόληση.

Το δικαίωμα της κοινωνικής επανένταξης στηρίζεται συνταγματικά :

Στο άρ. 25 παρ. 1 του Συντάγματος το οποίο εφαρμόζεται στους αποφυλακισμένους κατ' αναλογική εφαρμογή για όσα ισχύουν για τα άτομα με σωματικές και πνευματικές ανάγκες.

Στο αρ. 2 παρ. 1 του Συντάγματος το οποίο ρυθμίζει την αρχή της αξιοπρέπειας και ορίζει ότι «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας»

Στο αρ. 4 παρ. 1 που αναγορεύει την αρχή της ισότητας ως βασική αρχή της κοινωνικής συμβίωσης «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου»

Στο αρ. 5 όπου προβλέπεται ότι ο «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη».

Τι συμβαίνει όμως στη πραγματικότητα

Η κοινωνική επανένταξη δεν αντιμετωπίζεται ως δικαίωμα αλλά ως ατομική ευθύνη των αποφυλακισμένων. Ενώ θα έπρεπε να κατοχυρώνεται ως αντικείμενο προστασίας από το κράτος, ανάγοντας την σε δικαίωμα παρέχοντας ταυτόχρονα τις απαραίτητες θεσμικές εγγυήσεις.

Το συνεχές της επανένταξης βρίσκεται σε πλήρη ασυνέχεια. Η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει με επιφυλακτικότητα τον αποφυλακισμένο. Δεν υπάρχει η απαραίτητη οργάνωση, ένα σύστημα αποτελεσματικής συνδρομής στους αποφυλακισμένους για επανένταξη και ακριβώς επειδή δεν είναι αποτελεσματικό είναι και μη αποδοτικό (οι διαθέσιμοι πόροι αναλώνονται χωρίς να επιτυγχάνουν τους σκοπούς τους)³⁴⁶. Η ζωή συνεχίζεται φυσικά μετά τη φυλακή αλλά πώς;

³⁴⁵ Σ. Γιοβάνογλου, Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων, Σειρά: Κοινωνική αρωγή και ποινική δικαιοσύνη, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη σ. 61

³⁴⁶ Α.Μαγγανάς, Γ.Λάζος, Δ.Σβουρδάκου (2008), «Η εγκληματολογία από κάτω», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ.162

Όπως υποστήριξε ο Leaute “Η φυλακή είναι σαν να ετοιμάζεις κάποιον να τρέξει στον Ολυμπιακούς αγώνες και τον έχεις καθηλωμένο στο κρεβάτι ”Πως θα επανενταχθεί αυτό το άτομο μετά την έξοδο από τη φυλακή;

Η διαδικασία της επανένταξης πρέπει να ξεκινά από τη στιγμή του εγκλεισμού ,με τη συνεχή αρωγή σε όλη τη διάρκεια της έκτισης της ποινής διότι τα οφέλη της λογίζονται κάτι παραπάνω από σπουδαία .Αρχικά σημειώνεται μείωση της υποτροπής ,δεύτερον προκύπτει οικονομικό όφελος διότι το κόστος της αποτυχημένης επανένταξης των αποφυλακισμένων είναι μεγαλύτερο από το κόστος της φυλακής και τρίτον η μείωση του πληθυσμού των φυλακών αναστέλλοντας τη κυκλική πορεία εγκληματικής σταδιοδρομίας.³⁴⁷

Η κοινωνική επανένταξη όμως έχει διττή διάσταση ,από την πλευρά του αποφυλακισθέντα ο στόχος είναι να πεισθεί ,ώστε να επιλέξει την διακοπή της εγκληματικής δράσης και από την πλευρά της κοινωνίας είναι η συντονισμένη προσπάθεια υποστήριξης και υπόδειξης αυτής της επιλογής με οργανωμένο πρόγραμμα ορθολογικής αντιμετώπισης του ζητήματος προς όφελος της. Ενισχύοντας έτσι την κοινωνική συνοχή και τις κοινωνικές αξίες ,παρά να αναλώνεται σε συγκρουσιακές διαδικασίες αντεκδίκησης ,επιτυγχάνεται ο μακροπρόθεσμος στόχος της πρόληψης του εγκλήματος.

Οι φορείς της κρατικής ή της τοπικής εξουσίας όσο και η κοινωνία θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τον αποφυλακισμένο ως έναν άνθρωπο που προσπαθεί να κάνει μια νέα αρχή στη ζωή του, και συνεπώς να τον στηρίζουν στην προσπάθειά του να ενσωματωθεί στις κοινωνικές διεργασίες. Επομένως η δημιουργία μιας βάσης στήριξης αυτού του ατόμου, με τους απαραίτητους υλικούς και ηθικούς όρους ζωής (εργασία, οικογένεια, πολιτική συμμετοχή κ.ά.), είναι εντελώς απαραίτητη. Αν δεν υπάρχει αυτό το «δίκτυο ασφάλειας», τότε η κοινωνική επανένταξη του αποφυλακισμένου δεν πρόκειται να επιτευχθεί και το πιθανότερο είναι να παρουσιαστεί υποτροπή .

Η Ελλάδα καλείται να αντιμετωπίσει με συστηματικότητα το ζήτημα της μετασφρονιστικής μέριμνας και η προστασία των απολυόμενων να καλυφθεί από την κρατική δράση και εταιρείες προστασίας αποφυλακισμένων (νομικά πρόσωπα ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου) υιοθετώντας πρακτικές κοινωνικής και οικονομικής στήριξης αποφυλακισμένων ,οι οποίες έχουν δοκιμαστεί με επιτυχία σε άλλες χώρες.

Αξίζει να αναφερθούμε στο παράδειγμα της Γερμανίας και τα επιτυχημένα προγράμματα στήριξης αποφυλακισμένων .Το αξιοσημείωτο σ’ αυτά έγκειται στην ανάπτυξη ενός ισχυρού δικτύου οργάνωσης που περιλαμβάνει μεταξύ των επίσημων φορέων του σφρονιστικού και μετασφρονιστικού συστήματος, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και της τοπικής κοινωνίας για την εκπαίδευση και την επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισθέντων. Οι δράσεις αυτές ,αναπτυξιακής σύμπραξης ονομάστηκαν «Zubilis»³⁴⁸. Η μακροχρόνια δραστηριοποίηση τους κατέληξε σε 2 τρωτά σημεία 1) η εκπαίδευση αρκείται σε χειρωνακτικές εργασίες ,τα οποία δεν συμβαδίζουν με τις ραγδαίες εξελίξεις και απαιτήσεις της αγοράς και 2)παρατηρήθηκε μη ικανοποιητική σύνδεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων εντός φυλακής και των υποστηρικτικών δομών εκτός φυλακής

Η διαφοροποίηση με άλλα προγράμματα εντοπίζεται στο γεγονός ότι η βοήθεια δεν περιοριζόταν μόνο στην αναζήτηση εργασίας ,παρέχονταν συμβουλευτική διαμεσολάβηση

³⁴⁷ Φ. Μηλιώνη, «Προγράμματα επανένταξης αποφυλακισμένων», Τιμητικός Τόμος Ν. Κουράκη ,σελ. 2357

³⁴⁸ http://www.eu-ms.de/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=85&lang=de

για τη διευθέτηση χρεών ή άλλων οικονομικών προβλημάτων ,αλλά και καθοδήγηση σε θέματα υγείας και ανεύρεση κατοικίας. Όπως και η εξαιρετική πρωτοβουλία έκδοσης ενός οδηγού απευθυνόμενου στου υποψήφιους εργοδότες και τις επιχειρήσεις με σκοπό να απαντηθούν καίρια ερωτήματα σε σχέση την εργασία των αποφυλακισμένων ατόμων ώστε να πεισθούν για τη σπουδαιότητα της πρόσληψης τους³⁴⁹.

Η επιτυχία των προγραμμάτων αυτών αποτελεί συνάρτηση χρηματοδότησης, σωστής ενημέρωσης ,επιτυχημένων συνεργασιών φορέων ,ανάληψης πρωτοβουλιών και αποδοχής των ατόμων δίδοντάς τους ουσιαστικά μια δεύτερη ευκαιρία, που αποτελεί κοινή απόφαση κράτους ,πολίτη.

Το στοίχημα μας λοιπόν ως κοινωνία έγκειται να αποδείξουμε πως ως χώρα της δημοκρατίας κατανοούμε πως το κακό δε μπορεί να αντιμετωπίζεται με μεγαλύτερο κακό .Αλήθεια αν η οικονομία μας άκμαζε και είχαμε τη δυνατότητα δημιουργίας αντίστοιχων προγραμμάτων ή υιοθέτησης εξωιδρυματικών λύσεων πάλι δε θα τους αποκλείαμε ;

Ήδη αρκετοί ασκούν κριτική παρομοιάζοντας άστοχα τις φυλακές με ξενοδοχεία εγκληματιών ,επειδή τους παρέχεται στέγη και τροφή στις «πλάτες» των πολιτών καθώς αποτελούν έξοδα του Κράτους, παρουσιάζοντας τον κρατούμενο ως ένα είδος παραθεριστή λόγω άγνοιας αλλά και ως απόρροια αγανάκτησης των συνθηκών που ζούμε ³⁵⁰.Ο φόβος του εγκλήματος μπορεί να εξηγήσει σε ένα βαθμό τον επαναπροσδιορισμό των ορίων ανοχής των πολιτών και την απορριπτική τους στάση.

Σαφώς θα υπάρχουν και αυτοί που το έγκλημα γι' αυτούς είναι «τρόπος ζωής» αλλά πλησίον τους βρίσκονται και εκείνοι που χρήζουν ιατρικής βοήθειας (απεξάρτησης).Είναι αδιανόητο λοιπόν να συντηρούμε στερεότυπα χτίζοντας τείχη. Όπως στη περίπτωση των μεταναστών, οι οποίοι πέρασαν παράνομα στη χώρα μας και η υπερεκπροσώπηση τους στο έγκλημα εξηγείται κυρίως από τους παρακάτω λόγους: 1)τα άτομα συλλαμβάνονται επειδή δεν έχουν νόμιμα έγγραφα παραμονής ,2)διώκονται για εγκλήματα που τιμωρούνται με αυστηρότητα πχ. εμπόρια ναρκωτικών ,γ)ανήκουν στα κατώτερα στρώματα ,τα οποία κατέχουν υψηλό δείκτη στα αδικήματα κατά της περιουσίας ούτως ή άλλως και τέλος οι έρευνες έχουν αποδείξει ότι τιμωρούνται αυστηρότερα από τους γηγενείς ³⁵¹

Οι πολίτες δύσκολα θα δώσουν τη σύμφωνη γνώμη τους σε προγράμματα επανένταξης και επαγγελματικής αποκατάστασης καθώς η διάθεση χρημάτων στους αποφυλακισμένους γι' αυτούς –ή τουλάχιστον για τη πλειοψηφία-θα έμοιαζε με επένδυση σε μετοχή με κατακόρυφη πτώση .

Ωστόσο οι Διεθνείς Συστάσεις όπως η No R(83) 7συνιστούν «την ενθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού στην επανένταξη των κρατουμένων» .Πρέπει να επικρατήσει ένα κλίμα αποδοχής στο περιβάλλον που θα επιστρέψει. Για τον σωστό σχεδιασμό των προγραμμάτων κοινωνικής επανένταξης είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη:

- ✓ η κοινότητα και οι ιδιαιτερότητές της στην οποία πρόκειται να πραγματοποιηθούν,
- ✓ η ομάδα στην οποία στοχεύουν (γυναίκες, ανήλικοι, ψυχικά ασθενείς κλπ.)
- ✓ η συνέργεια και η συμπληρωματικότητα δομών, υπηρεσιών

³⁴⁹ Ε. Φασούλα, Ευρωπαϊκά δίκτυα κοινωνικής και οικονομικής υποστήριξης αποφυλακισμένων, από το Κοινωνία ,Έγκλημα ,Εθελοντισμός: Το παράδειγμα της επανένταξης :Επάνοδος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας,2012 Αθήνα σελ.485-490

³⁵⁰ L. Hulsman, J. Bernat de Celis (1997),”Άστοχες ποινές : Το ποινικό σύστημα υπό αμφισβήτηση”, Επιστημονική Διεύθυνση: Ι. Φαρσεδάκης, Απόδοση: Γ. Νικολόπουλος, Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα ,σελ.120-121

³⁵¹ Α.Μαγγανας (2004),σελ.372

- ✓ η συνεργασία με το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης
- ✓ η επικοινωνία με το κοινό και τα ΜΜΕ³⁵²

Ο άνεργος, ιδρυματοποιημένος, ψυχικά καταπονημένος κρατούμενος που καλείται ξαφνικά να διαβιώσει³⁵³ σε μία εχθρική προς αυτόν κοινωνία θεωρείται ξένο σώμα και εύλογα υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο υποτροπής του. Γι' αυτό το λόγο η κοινωνία θα πρέπει πια να αλλάξει αυτή την αμφίθυμη στάση της έναντι των κρατουμένων και να επιλέξει ανάμεσα στο δίπολο αποδοχής και παρατεταμένης τιμωρίας, που τον επιβάλλει τόσα χρόνια «αχρηστεύοντας» τον.

Είναι φυσικό η κοινωνία αποδεχόμενη το παρελθόν του να χρειάζεται κάποιες εγγυήσεις για να τον εμπιστευτεί. Για παράδειγμα στη περίπτωση ενός παιδεραστή ή βιαστή πώς θα κερδίσει την εμπιστοσύνη του εργοδότη του και θα διαγράψει μια επαγγελματική πορεία; Ποια θα είναι τα εχέγγυα; Ρισκάρει; Θέτει τους ανθρώπους σε κίνδυνο;

Σημαντικό ρόλο στα παραπάνω θα παίζει το μεσοδιάστημα. Το διάστημα αυτό ξεκινά την στιγμή της αποκάλυψης της πράξης έως τη στιγμή της καταδίκης και επανένταξης από το χρόνο καταδίκης και αποφυλάκισης.

Η φυλακή δεν είναι λύση για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, έχει αποτύχει καθώς δεν αναμορφώνει. Ειδικά σε τέτοιες περιπτώσεις (παιδεραστίας) η παρέμβαση πρέπει να είναι διαφορετική. Ένα έγκλημα που έχει ψυχολογικές και ψυχιατρικές όψεις όσο αποτρόπαιο κι αν είναι σαν πράξη, δεν παύει ο εγκληματίας να αποτελεί έναν άνθρωπο, ο οποίος μπορεί ο ίδιος να έχει υποστεί κακοποίηση ή να «πάσχει». Ένας πάσχοντας άνθρωπος που έχει αποθεραπευτεί πλήρως θα μπορούσε επανενταχθεί πλήρως στη κοινωνία, χωρίς βέβαια να ιατροκοποιήσουμε τη παρέμβαση γιατί η ποινική δικαιοσύνη δεν έχει τις ειδικές επιστημονικές γνώσεις για τέτοιου είδους παρεμβάσεις.

Οι εγγυήσεις θα δώσουν τη δυνατότητα να κάνει το άτομο τη μεταστροφή. Με άλλα λόγια αν γίνει κάτι στο μεσοδιάστημα για το άτομο μπορεί να λειτουργήσει ως εγγύηση³⁵⁴

Επίσης ο θεσμός της Επιτροπής Κοινωνικής Υποστήριξης³⁵⁵, που θα μπορούσε να ενισχύσει το έργο της επανένταξης, αποτελεί τη περίπτωση “law in books”³⁵⁶, ένας νόμος ακόμα που έμεινε σε αχρηστία εξαιτίας της ιδεολογικής αδράνειας των φορέων.

Σκοπός της Επιτροπής είναι να:

1)μεριμνά για την ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα επανένταξης,

³⁵² Ο.π.,Φ. Μηλιώνη(2006),σελ. 2354

³⁵³ Βλ. Western, Braga, Davis, Sirois, Stress and Hardship after Prison, American Journal of Sociology, 2015, σ. 1512-1547 από Άδειες Κρατουμένων: Όροι και προϋποθέσεις

Τίνα Δεμέστιχα, ΜΑΪΟΣ 2018, The art of crime

³⁵⁴ Από την εισήγηση του Γ. Νικολόπουλου στην επιστημονική ημερίδα της Επανάδου που πραγματοποιήθηκε στις 5/7/2019, με τη συμμετοχή επιστημόνων από την ελληνική και διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα με θέμα: "Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις της υποτροπής/Theoretical and empirical approaches of recidivism"

³⁵⁵ Η Επιτροπή έχει επιτελικό ρόλο σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας για ζητήματα που αφορούν την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων. Η θητεία της είναι τριετής και ανανεώσιμη, η δε συμμετοχή σε αυτήν είναι άμισθη και τιμητική. Τα απαιτούμενα έξοδα λειτουργίας της Επιτροπής εγγράφονται στον προϋπολογισμό της οικείας Περιφέρειας.

³⁵⁶ Σ.Γιοβάνογλου (2006), "Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων",σελ.236

2) σχεδιάζει δράσεις και συντονίζει την υλοποίηση αντίστοιχων εθνικών ή και ευρωπαϊκών προγραμμάτων³⁵⁷.

3) μεριμνά για τη χορήγηση ειδικού επιδόματος σε αποφυλακισμένους ,

4) αναζητά πόρους μέσω εκδηλώσεων, χορηγιών, προγραμμάτων για την οικονομική υποστήριξη των απολυθέντων,

και 5) συντάσσει ετήσια έκθεση πεπραγμένων την οποία υποβάλλει στον Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και κοινοποιεί στο ΚΕΣΦ και την «ΕΠΑΝΟΔΟ».

Επιτροπές άρχισαν να συγκροτούνται μετά το 2011 αλλά όχι σε όλες τις περιφέρειες. Μπορούν να συνεισφέρουν αναλαμβάνοντας την ενημέρωση των αποφυλακισμένων ανά περιφερειακή ενότητα και την σύνδεση αυτών με την αγορά εργασίας ,να τους καθοδηγήσουν και να δημιουργήσουν κοινωνικούς συνεταιρισμούς .Ο ρόλος της Επανάδοις σ 'αυτό θα είναι συντονιστικός ,θα συνεργαστεί με τους αρμόδιους φορείς και θα συνεργάζεται μαζί τους για την δημιουργία νέων επιτροπών .Η μετασφρονιστική μέριμνα ωστόσο καλό θα ήταν να παραμείνει έργο ενός χωρίς να περιπλέκεται η κατάσταση .

12.1 ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Η Επανάδοις είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, που εποπτεύεται Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αποτελεί τον πρώτο και μοναδικό επίσημο φορέα μετασφρονιστικής μέριμνας , ο οποίος δημιουργήθηκε στη χώρα μας για την κοινωνική ένταξη των αποφυλακισθέντων .Σύμφωνα με την ιδρυτική της πράξη σκοπός της είναι «η επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση, η οικονομική συμπαράσταση και η σταδιακή κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισθέντων»(ΠΔ 300/2003).³⁵⁸

Πρόκειται για τον πρώτο επιτελικό, συντονιστικό φορέα , ο οποίος εντάσσεται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα ,με κύριο έργο την παροχή ουσιαστικής βοήθειας σε κρατούμενους και αποφυλακισμένους, η οποία περιλαμβάνει την προετοιμασία και την υποστήριξη των αποφυλακισμένων ενηλίκων και ανηλίκων για την κοινωνική επανένταξη και προώθησή τους στην αγορά εργασίας

Αποστολή λοιπόν της «ΕΠΑΝΟΔΟΥ» είναι να χαράσσει και να συντονίζει όλες τις πολιτικές μέριμνας για τους αποφυλακισμένους ανάλογα με τις ανάγκες τους, κυρίως στους τομείς της στέγασης, της σίτισης, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησής τους.

Σε αυτή τη βάση , οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι πολύπλευρες προκειμένου να καλύψουν κατά το δυνατόν τις βασικές ανάγκες των αποφυλακισθέντων. Για τον λόγο αυτό έχει αναπτύξει συνέργειες και συνεργασίες με φορείς του κράτους, τη δικαιοσύνη αλλά και με την περιφέρεια, την κοινωνία των πολιτών κ.α.

Ενώ επιπλέον δράσεις παρέχονται μέσω των συμβουλευτικών υπηρεσιών ,οι οποίες αφορούν την ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ενδυνάμωση, τη νομική στήριξη και τη συμβουλευτική

³⁵⁷ Μένοντας στα όρια της Περιφερειακής Ενότητας, σε συνεργασία με τον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το ΚΕΣΦ, το ΝΠΙΔ «ΕΠΑΝΟΔΟΣ», τον ΟΑΕΔ, τις λοιπές Επιτροπές Κοινωνικής Υποστήριξης, τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων και άλλους κατά περίπτωση αρμόδιους φορείς,

³⁵⁸ Άρθ.9 Π.Δ. 300/2003

απασχόλησης και επιχειρηματικότητας³⁵⁹.

Η επανένταξη του κρατουμένου πρέπει να προετοιμάζεται πριν από την αποφυλάκιση, γι' αυτό και κύριο μέλημα της Επανόδου ήταν να γίνει γνωστή στους κρατούμενους και τους εργαζόμενους όλων των σωφρονιστικών καταστημάτων, κάτι το οποίο επετεύχθη, δεδομένου ότι ορίστηκαν «σύνδεσμοι επικοινωνίας» του φορέα σε κάθε φυλακή και πραγματοποιούνται ετήσιες συναντήσεις μας στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Στο πλαίσιο αυτό της ενημέρωσης των κρατουμένων και της κατανόησης του έργου της, παραχωρήθηκε η δυνατότητα επισκέψεων της Επανόδου σε πολλά απομακρυσμένα σωφρονιστικά καταστήματα για την δικτύωση του ατόμου στο προ στάδιο της αποφυλάκισης. Το τόλμημά της αυτό το διάστημα είναι να το ξεκίνημα προγραμμάτων εκπαίδευσης³⁶⁰ και εκμάθησης κάποιας τέχνης στα σωφρονιστικά καταστήματα που έγινε δεκτό με πολύ προθυμία και είναι ελπιδοφόρο για το μέλλον.

Έτσι σε συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες της φυλακής εξετάζει τις ανάγκες των ατόμων που πρόκειται να αποφυλακισθούν, ώστε το κρίσιμο διάστημα της αποφυλάκισης να είναι εκεί παρόντες για να προλάβουν τις αρνητικές πιέσεις προς όφελος των θετικών. Πιο συγκεκριμένα παρέχει στους κρατουμένους συμβουλευτικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα σε θέματα που αφορούν νομικά ζητήματα και νομικές εκκρεμότητες που τυχόν έχουν, και παράλληλα παρέχει στήριξη και κοινωνική αρωγή στους ίδιους και στις οικογένειές τους.

Ενημερώνει κρατουμένους και αποφυλακιστέους για τα εργασιακά τους δικαιώματα, για επιδόματα και οικονομικά βοηθήματα που δικαιούνται, για τα τρέχοντα επιδοτούμενα προγράμματα κατάρτισης και απόκτησης εργασιακής εμπειρίας και για την υπάρχουσα προσφορά και ζήτηση εργασίας.

Αναλυτικότερα, έχει αναλάβει την οργάνωση και την εκτέλεση θεραπευτικών και συμβουλευτικών προγραμμάτων (για χρήστες και πρώην χρήστες ναρκωτικών) σε συνεργασία με τους συναρμόδιους φορείς. Επιπρόσθετα, μέριμνα για τους ανήλικους με την εκπόνηση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και επαγγελματικού προσανατολισμού. Ενώ έχει επωμιστεί και την προσπάθεια ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινωνία μας για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι και αποφυλακιστέοι, στην οποία εντάσσεται η ενημέρωση επιχειρήσεων και απολυόμενων κρατουμένων σχετικά με την υπάρχουσα προσφορά και ζήτηση εργασίας.

Για τον σκοπό αυτό η ΕΠΑΝΟΔΟΣ συνεργάζεται με τον ΟΑΕΔ ή άλλους αρμόδιους φορείς για τη δικτύωση με άλλους φορείς στήριξης της απασχόλησης και της αυτοαπασχόλησης για αποτελεσματική παραπομπή και με την ευρύτερη αγορά εργασίας.

Οι ενέργειες προσέγγισης επιχειρηματικού κόσμου έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση των εργοδοτών για το ζήτημα της εργασιακής αποκατάστασης των πρώην κρατουμένων και κατανόηση αυτού, παραθέτοντας τα οφέλη της πρόσληψης ενός αποφυλακιστέου για την επιχείρησή τους³⁶¹. Θετική εξέλιξη αποτελούν οι τράπεζες εργοδοτών που έχουν

³⁵⁹ <https://www.epanodos.org.gr/%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%80%CF%8C%CF%82-%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%87%CE%BF%CE%B9/>

³⁶⁰ Ήδη από το 2015 έχουν λειτουργήσει τρία Δημοτικά Σχολεία στις φυλακές Κομοτηνής, Ελεώνα Θηβών (γυναικών), Ναυπλίου και ακόμα ένα στα Γρεβενά³⁶⁰. Επίσης σε συνεργασία με την ΕΠΑΝΟΔΟ και το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, λειτούργησαν προγράμματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε επτά (7) φυλακές: στη φυλακή Θεσσαλονίκης, Χανίων, Αγιάς, Πάτρας, Ναυπλίου, Νιγρίτας και Γρεβενών

³⁶¹ Ο.π.Δ.Αντωνοπούλου, σελ.20

δημιουργηθεί ,οι οποίες αποτελούνται από πρόθυμα άτομα που επιθυμούν να προσφέρουν εργασία στους αποφυλακισθέντες.³⁶²

Το μεγαλύτερο επίτευγμά της όμως είναι η λειτουργία ενός «ξενώνα αποφυλακισθέντων» με τη μορφή «προστατευμένου διαμερίσματος», που εγκαινιάστηκε πριν από δύο χρόνια, με πολύ ενθαρρυντικά αποτελέσματα . Πρόκειται για τον πρώτο Ξενώνα προσωρινής φιλοξενίας αποκλειστικά για αποφυλακισθέντες στην Ελλάδα³⁶³. Σκοπός του ξενώνα είναι να λειτουργήσει ως ένα ασφαλές πλαίσιο κατά την κρίσιμη μεταβατική περίοδο μετά την αποφυλάκιση. Κατά την παραμονή οι φιλοξενούμενοι/αποφυλακισθέντες συμμετέχουν σε μια σειρά από προσαρμοσμένες παρεμβάσεις³⁶⁴ προκειμένου να είναι σε θέση να σχεδιάσουν αλλά και να θέσουν σε εφαρμογή τα επόμενα βήματα, με την υποστήριξη της προσφερόμενης από την ΕΠΑΝΟΔΟ συμβουλευτικής υποστήριξης.³⁶⁵

Εντούτοις βασική επιδίωξη της παραμένει η κινητοποίηση και ενδυνάμωση της Επανόδου, ώστε να χαράξουν ρεαλιστικούς και βιώσιμους στόχους μέσω της εκπόνησης ερευνών, την υποβολή προτάσεων για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας³⁶⁶ και τελικώς την αναμόρφωση του νομικού και θεσμικού πλαισίου πρόληψης της παραβατικότητας καθώς και στην επανένταξή τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό τους περιβάλλον. Με άλλα λόγια στα πλαίσια της λειτουργίας της να γίνουν συγκεκριμένες προτάσεις, μέσω του Επιστημονικού Συμβουλίου της "Επανόδου" ή και από άλλους φορείς, για την αναθεώρηση αναχρονιστικών διατάξεων της νομοθεσίας μας, που εμποδίζουν την κοινωνική επανένταξη των πρώην κρατουμένων³⁶⁷.

Μερικά παραδείγματα καλών πρακτικών της Επανόδου αποτελούν :α) **Κοινοφελής εργασία στην Επάνοδο** ,σε 10 Καταστήματα Κράτησης υλοποιήθηκε το έργο «Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες για τη διασύνδεση των αποφυλακιζομένων με την κοινωνία» με το οποίο οι κρατούμενοι συμπολίτες μας εκτίοντας το τελευταίο τμήμα της ποινής τους ,μπορούν να ενημερωθούν για τις δυνατότητες που έχουν μετά την αποφυλάκισή τους σε διάφορους τομείς (όπως στέγη, σίτιση, απασχόληση, υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση, κατάρτιση)μέσω μία ηλεκτρονικής πλατφόρμας .

Β)Το πρόγραμμα «Μπορώ και εγώ» περιλάμβανε εργαστήρια μηχανολογίας αυτοκινήτων και πραγματοποιήθηκαν σε εξειδικευμένο συνεργείο(το πρόγραμμα έληξε) . Επιπρόσθετα δημιουργήθηκε ένα εργαστήριο Η/Υ, για την εκπαίδευση ,την εξυπηρέτηση αναγκών όλων των ωφελούμενων ,όπως την υποβολή αιτήσεων για επιδόματα στις δημόσιες υπηρεσίες αλλά και για οτιδήποτε άλλο (εξυπηρέτηση ,μάθηση).Το εργαστήριο πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια εθελοντών ,οι οποίοι είχαν λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση. Συν τοις άλλοις υλοποιήθηκαν προγράμματα πολιτιστικού ενδιαφέροντος (εργαστήριο θεάτρου, μουσικής ,κατασκευής χειροποίητων κοσμημάτων κ.α.)

³⁶² <http://epanodos.org.gr/web/guest/skopos-stochoi>

³⁶³ Κατά την αποφυλάκιση πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ενίσχυση των αποφυλακισμένων σε ζητήματα στέγασης και εργασίας (Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες, Κανόνας 33.7 Σύσταση Rec (2006) 2 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>

³⁶⁵ <http://84.205.254.86/archike>

³⁶⁶ Θα μπορούσαν να προωθηθούν συγκεκριμένες προτάσεις για την αναθεώρηση αναχρονιστικών διατάξεων της νομοθεσίας μας, που εμποδίζουν την κοινωνική επανένταξη των πρώην κρατουμένων.

³⁶⁷ Ν. Κουράκης , «Μέριμνα για τους αποφυλακιζομένους. Η σημαντικότερη προϋπόθεση για μείωση της υποτροπής, αλλά και για μια αντεγκληματική πολιτική με ανθρώπινο πρόσωπο» ,Ποινικός λόγος 2/ 2008 ,σελ.257

Ακόμα και με λιγοστούς πόρους πάντως , αλλά με διάθεση προσφοράς και σωστή οργάνωση, μέχρι σήμερα έχουν γίνει ουσιαστικά βήματα προόδου και ο φορέας έγινε γνωστός προς όφελος αυτών για τους οποίους υπάρχει. Ωστόσο είναι σημαντικό να υπάρξει διάρκεια στις προσπάθειες αυτές και να ενισχυθούν ακόμα περισσότερο. Συνεπώς το έργο της Επανάδοις θα πρέπει να ισχυροποιηθεί οικονομικά με επιπλέον χρηματοδότηση³⁶⁸, για λόγους ανθρωπιστικούς αλλά και εγκληματοπροληπτικούς, ώστε να αποκτήσει μόνιμο προσωπικό και να κατοχυρωθεί θεσμικά ως ο κύριος φορέας οργάνωσης και συντονισμού των θεμάτων κοινωνικής επανένταξης. Η Πολιτεία και η Κοινωνία, γενικότερα-μέσω ισχυρών χορηγών, οφείλει να βρει τον τρόπο να στηρίξει την προσπάθεια της «Επανάδοις», αφού η κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων αποτελεί δικαίωμά τους και αντίστοιχη υποχρέωση της Πολιτείας³⁶⁹.

Ωστόσο πρόσκομμα στην δράση της αποτελεί το γεγονός ότι η Επανάδοις στεγάζεται μόνο στην Αθήνα. Ως εκ τούτου κρίνεται αναγκαία η επέκταση της λειτουργίας της σε ολόκληρη τη χώρα με τη δημιουργία εδρών τουλάχιστον στις πρωτεύουσες των νομών. Επιπλέον η δημιουργία ξενώνων με τη συνεισφορά της Επανάδοις θα επιτρέψει την ευόδωση έκτισης της υφ' όρον απόλυσης σε μια προστατευόμενη κατοικία για όσους δεν έχουν μόνιμη κατοικία αλλά θα ήθελαν να κάνουν χρήση στο έπακρο των δικαιωμάτων τους.

Επιπροσθέτως, ο αποσπασματικός χαρακτήρας των προγραμμάτων - συνήθως διαρκούν όσο και η ευρωπαϊκή (συνήθως) χρηματοδότηση με αποτέλεσμα με τη λήξη της να παύουν- απογοητεύει τους συμμετέχοντες. Επίσης έχει γίνει αντιληπτό πως δεν υπάρχει ουσιαστική σύνδεση μεταξύ των προγραμμάτων που πραγματοποιούνται εντός-και εκτός- φυλακών για τη μετέπειτα επαγγελματική επανένταξη τους. Για παράδειγμα άτομα που συμμετείχαν στα προγράμματα (Equal) περίμεναν πως με τη λήξη τους θα βρουν εργασία, με αποτέλεσμα στο τέλος να νιώσουν εξαπατημένοι διότι από τη χρηματοδότηση που έλαβαν, ελάχιστα έφθασαν στα χέρια τους. Οπότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως χρειάζονται καλύτερη οργάνωση, προετοιμασία και τοποθέτηση στόχων για την άμεση κάλυψη αναγκών των αποφυλακισμένων για την άμεση αποκατάστασή τους. Διαφορετικά η επιμόρφωση χωρίς εργασία για τους φυλακισμένους και αποφυλακισμένους μοιάζει απάτη.

Συνοψίζοντας, με την αποφυλάκιση τους τα άτομα αποζητούν σταθερότητα στη ζωή τους για να ορθοποδήσουν, που σημαίνει οικονομική ασφάλεια, στέγη, εργασία αλλά πάνω απ' όλα να μην εισπράττουν αμφισβήτηση, επιφυλακτικότητα και απαξίωση αλλά εμπιστοσύνη και αποδοχή για να μπορέσουν να ενσωματωθούν στο σύνολο.³⁷⁰ Άρα για να σπάσουμε το φαύλο κύκλο φυλακή –αποφυλάκιση –λοιπά προβλήματα –φυλάκιση είναι αναγκαίο να γίνουν αποδεκτοί από τη κοινωνία με πράξεις ούτως ώστε να αποφευχθεί η συνέχιση εγκληματικής καριέρας.

Άλλοι σύλλογοι και οργανώσεις που συμπαραστέκονται στους αποφυλακισμένους και τους κρατούμενους είναι ο Σύλλογος Συμπαραστάσεως κρατούμενων Ονήσιμος, η κοινωνική μη κυβερνητική οργάνωση Άρσις, η μη Κυβερνητική οργάνωση Praksis κ.α. με προγράμματα εντός και εκτός των φυλακών. Ενώ πρόσφατα έγιναν βήματα στο τομέα της στέγασης με τη δημιουργία ενός επιπλέον χώρου του Πολυδύναμου Κέντρου Αστεγών του Δήμου Αθηναίων αλλά και του Ξενώνα για αστέγους τοξικοεξαρτημένους στην Αθήνα. Ωστόσο αν επιθυμούμε

³⁶⁸ Η υπάρχουσα χρηματοδότηση προέρχεται από το τακτικό προϋπολογισμό, χρηματοδοτικές προτάσεις ΕΣΠΑ και VEBO και το ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ

³⁶⁹ Ν. Κουράκης, Ποινικός λόγος 2/ 2008, σελ.257

³⁷⁰ Μαγγανάς, Α., Λάζος, Γ., Σβουρδάκου, Δ. (2008), σελ.158-159.

να παράσχουμε ολοκληρωμένες υπηρεσίες ,θα πρέπει να ρυθμιστεί το ζήτημα των χώρων εποπτευόμενης χρήσης, ώστε να εξαλειφθούν οι πιάτσες ,να αντιμετωπιστούν περιστατικά υπερβολικής δόσης και μετάδοσης λοιμώξεων αντιτάσσοντας στην κρατική καταστολή τη φροντίδα.

12.2 ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

Ένας από τους στόχους της Επανάδοι συνιστά η ενθάρρυνση δημιουργίας επιχειρήσεων ή μονάδων υπό την εποπτεία της Πολιτείας στις οποίες θα προσλαμβάνονται κατά προτεραιότητα αποφυλακιζόμενοι, καθώς και στη δημιουργία επιχειρήσεων (ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.) από τους αποφυλακιζόμενους.

Στο πλαίσιο δραστηριοποίησης του Κέντρου Επανάταξης Αποφυλακισμένων Ν.Π.Ι.Δ. «Επάνοδος» στον τομέα της κοινωνικής και επαγγελματικής επανένταξης των αποφυλακισμένων, υλοποιήθηκε ένα Σχέδιο Δράσης στο Δήμο Κορυδαλλού. Η συμμετοχή του Δήμου Κορυδαλλού σηματοδότησε την προετοιμασία της τοπικής κοινωνίας για την υποδοχή των πρώην κρατούμενων ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο τον αγώνα προς την επανένταξή τους.

Αντικείμενο του Σχεδίου Δράσης ήταν η υποστήριξη και η προετοιμασία 60 ανέργων αποφυλακισμένων, ώστε μέσα από δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης και επαγγελματικής κατάρτισης(αμειβόμενη) να μπορέσουν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, είτε ως εργαζόμενοι επιχειρήσεων της περιοχής παρέμβασης, είτε συστήνοντας Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) στον κλάδο ης Πράσινης Οικονομίας και της χρήσης νέων τεχνολογιών στην οργάνωση γραφείου.

Οι τομείς κατάρτισης ήταν τρεις: 1) ηλεκτρονικοί υπολογιστές, 2) διαμόρφωση, συντήρηση και φύλαξη χώρων πρασίνου και 3) κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα. Μέσω της επιμόρφωσης τους απέκτησαν εξειδικευμένη κατάρτιση και καλλιέργησαν επιχειρηματική νοοτροπία

Ποιο ήταν το αποτέλεσμα; Από τα 60 άτομα που πήραν μέρος ,τελικώς συστάθηκε μια ομάδα 10 ατόμων ,από τα οποία ιδρύθηκε η πρώτη Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση , οι “Νέοι Ορίζοντες», με το νόμο 4019/2011 περί διατάξεων σύστασης και λειτουργίας κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων. Μία επιχείρηση ,η οποία στηρίζεται στην ομαδική προσπάθεια και τη δημιουργία σχέσεων αλληλεγγύης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Οι «Νέοι Ορίζοντες», αποσκοπούν στην οικονομική και κοινωνική ένταξη των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού , των οποίων η κοινωνική και η οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς³⁷¹. Αποτελεί τη μοναδική Κοιν.Σ.Επ. ένταξης στην Ελλάδα και τη τρίτη στην Ευρώπη (υπάρχει μία στη Φινλανδία και μια στη Μεγάλη Βρετανία), της οποίας τα ιδρυτικά μέλη είναι αποφυλακισμένοι. Η Κοιν.Σ.Επ. «Νέοι Ορίζοντες» είναι μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται στον τομέα παροχής υπηρεσιών καθαριότητας σε κτιριακές εγκαταστάσεις

³⁷¹ Από το 2017 εργάζονται 39 άτομα ενώ σήμερα 31 αποφυλακισμένοι (απεξαρτημένοι ,ΑΜΕΑ κ.α.)

καθώς και στον τομέα δημιουργίας και συντήρησης κήπων και εξωτερικών περιβαλλόντων χώρων³⁷².

Στην ουσία η γνώση περί αυτού ήταν τόσο περιορισμένη όσο και η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας που υπήρξε ελάχιστη, ως εκ τούτου δεν υπήρξε ούτε χρηματοδότηση, ούτε ευνοϊκό περιβάλλον για να σπρώξει τις ομάδες προς αυτή τη κατεύθυνση. Ήταν κάτι εντελώς καινούργιο και χρειάστηκε πολύς κόπος για την υλοποίηση του. Ο συντονιστής φορέας ήρθε αντιμέτωπος με κάτι πρωτόγνωρο και κλήθηκε να διαχειριστεί ένα πρόγραμμα που είχε μια πολύ συγκεκριμένη τεχνική, εφαρμογή και αποτέλεσμα. Παρόλο που στο εξωτερικό ο θεσμός ήταν αρκετά διαδεδομένος, κυρίως στην Ιταλία, με κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούσαν εκτός και εντός των φυλακών.

Επίσης το μόρφωμα αυτό είναι τόσο ιδιαίτερο με αποτέλεσμα η ενημέρωση του κοινού για τους τρόπους λειτουργίας του να είναι απαραίτητη και παρόλο που η κοινωνία αγκάλιασε αυτή τη προσπάθεια με την ανάθεση αρκετών εργασιών³⁷³ παραμένει άλλη μια πρωτοβουλία με περιθώρια ρίσκου καθώς εξαρχής ήρθε αντιμέτωπη με εμπόδια είτε γραφειοκρατικά είτε οικονομικά.

Αρχικά πόλος έλξης στη συμμετοχή τους αποτέλεσαν τα ευεργετήματα που θα προσφέρονταν όπως η πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις, οι απλοποιήσεις σε επίπεδο γραφειοκρατικής διαδικασίας, ωστόσο αποδείχθηκε πως οι παράγοντες που προσέλκυαν το ενδιαφέρον τους, ώστε να επενδύσουν σ' αυτό το εγχείρημα, οι ίδιοι τους απογοήτευαν. Στη πράξη τίποτα δεν ίσχυσε, οι δράσεις που έχουν αναλάβει δεν έχουν χρηματοδοτηθεί και δεν έχουν λάβει στήριξη ούτε σε κρατικό ούτε σε θεσμικό επίπεδο. Ενώ γραφειοκρατικά αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα εξαιτίας της άγνοιας του ελληνικού κράτους για την ύπαρξη τους και την ταυτότητα τους με άμεση συνέπεια να κωλυσιεργεί, όταν πρέπει να συνεργαστούν.

Ουσιώδους σημασίας υπήρξε η πρόταση που κατατέθηκε από το πρόεδρο του ΔΣ των "Νέων Οριζόντων", Παναγιώτης Φραγκιάς, η οποία συζητήθηκε με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, για έκτιση των ποινών κοινωφελούς εργασίας στους Νέους Ορίζοντες. Έτσι, η επιχείρηση θα γινόταν προθάλαμος επανένταξης και να ταυτιστούν με αυτήν³⁷⁴.

Σημαντικό πρόσκομμα στη λειτουργία του θεσμού συνιστά το γεγονός ότι περιορίζεται στην Αθήνα και δεύτερον η καθυστέρηση των πληρωμών, για τις υπηρεσίες που προσφέρουν, η οποία γεννά απροσπέλαστες δυσκολίες στην κάλυψη των εξόδων και στη μισθοδοσίας της επιχείρησης. Γι' αυτό κρίνεται υψίστη ανάγκη η μείωσης των φόρων για αυτές τις

³⁷² <http://epanodos.org.gr/koin.se.p.-entaxes-neoi-orizontes-https://neoiorizonteskoinsep.blogspot.com/2016/03/blog-post.html>

³⁷³ Η Κοιν.Σ.Επ. «ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ» έχει καταφέρει να αναλάβει πολλά έργα. Συγκεκριμένα έως σήμερα έχει παράσχει τις υπηρεσίες της: στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), στο Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης (Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ.), στον Ελληνικό Οργανισμό Ανακύκλωσης (Ε.Ο.ΑΝ.), στο Κέντρο Μελέτης του Εγκλήματος (ΚΕ.Μ.Ε.), στο Κέντρο Μελετών Ασφάλειας (ΚΕ.ΜΕ.Α.), στη Μη Κυβερνητική Οργάνωση Άρσις, το Ν.Π.Ι.Δ., στο Κέντρο Επανένταξης Αποφυλακισμένων «Επάνοδος», στον Γεωργικός Οργανισμός «Δήμητρα» (ΓΕΟΔ) κ.ά. .

³⁷⁴ Κομμάτι από τις δηλώσεις του προέδρου του ΔΣ των "Νέων Οριζόντων", Παναγιώτης Φραγκιάς, ΔΙΚΤΥΟ Κοιν.Σ.Επ. «Νέοι Ορίζοντες» η μοναδική Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης στην Ελλάδα, που διοικείται από αποφυλακισμένους.», Ημερομηνία δημοσίευσης :1/12/2016
<https://koinsep.org/%ce%bd%ce%ad%ce%bf%ce%b9-%ce%bf%cf%81%ce%af%ce%b6%ce%bf%ce%bd%cf%84%ce%b5%cf%82-%ce%b7-%ce%bc%ce%bf%ce%bd%ce%b1%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%ba%ce%bf%ce%b9%ce%bd%cf%83%ce%b5%cf%80-%ce%ad%ce%bd%cf%84/>

επιχειρήσεις καθώς εξαιτίας της καθυστέρησης των αποδοχών της από το δημόσιο αδυνατεί να συνεχίσει ιδιαίτερα όταν το πρόβλημα σχετίζεται ακριβώς με το είδος της επιχείρησης αυτής.

Τέλος καθίσταται επιτακτική ανάγκη σύντομα να προωθηθεί η αξιοποίηση του θεσμού των ΚΟΙΝΣΕΠ και εντός των φυλακών, καθώς θα αποτελούν μια καινοτομία, στην περίπτωση μάλιστα που θα προέβλεπε έμμισθη εργασία για τους κρατούμενους της επιχείρησης, η οποία θα υπάρχει η δυνατότητα να διατελεί υπό τη διαχείριση και των κρατουμένων. Η αρχή θα μπορούσε να γίνει από τις Αγροτικές φυλακές, δηλαδή η σύνδεση των κρατουμένων με κάποια επιχείρηση, π.χ. μέσω της δημιουργίας μιας Κοιν.Σ.Επ., η οποία θα πουλάει τα προϊόντα που παράγουν εκτός των φυλακών σε λαϊκές αγορές, με τη συμμετοχή των ιδίων έχοντας λάβει ειδική άδεια ή μιας Κοιν.Σ.Επ. Catering αναλαμβάνοντας συνεστίες.

Οι Νέοι Ορίζοντες είναι κάτι παραπάνω από μια επιχείρηση, διότι οι εργαζόμενοι έχοντας παλέψει με τα στερεότυπα της κοινωνίας για μια δεύτερη ευκαιρία, η ευόδωση αυτής της προσπάθειας αποτελεί μια δικαίωση.

ΜΕΡΟΣ Γ΄ :ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΡΘΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1.Όρια της Αντεγκληματικής πολιτικής

Απαραίτητοι όροι εξασφάλισης ορθής αντεγκληματικής πολιτικής είναι 1) η προστασία των δικαιωμάτων, στη βάση της οποίας θα ερευνηθούν και θα αξιολογηθούν οι κοινωνικές συνθήκες που σχετίζονται με τα έγκλημα και την εμφάνιση του και 2) οι βασικοί στόχοι της :η πρόληψη, η εμπέδωση της ασφάλειας, η περιστολή της εγκληματικότητας και η καταστολή της.

Αν εξετάσουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα από την πλευρά της αντεγκληματικής πολιτικής προκύπτει το συμπέρασμα πως στη προσπάθεια υπεράσπισης τους και διασφάλισης τους, μπορεί την ίδια στιγμή να τα προσβάλει ή ακόμη και να διευκολύνει τη προσβολή τους. Η αντεγκληματική πολιτική όμως πρωτίστως οφείλει να αποτελεί για τα ανθρώπινα δικαιώματα εχέγγυο της διασφάλισης τους, ενώ τα ανθρώπινα δικαιώματα συνιστούν για αυτήν όριο παρέμβασης της αλλά και υποχρέωση για παρέμβαση όπου αυτή απαιτείται.³⁷⁵

Η μεγάλη δυσκολία έγκειται στο να συνδυασθεί ο κοινωνικός έλεγχος και τα δημοκρατικά δικαιώματα με στόχο μια αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική.³⁷⁶

2. Ο ρόλος της εγκληματολογικής έρευνας στη χάραξη και άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής

Η εγκληματολογική έρευνα έχει ως αποστολή την απόκτηση και παραγωγή γνώσης μέσω της μελέτης και τη περαιτέρω προώθησης αυτής με την αξιοποίηση των πορισμάτων από την πολιτεία για τη διαμόρφωση μιας κρατικής πολιτικής για την αντιμετώπισης του

³⁷⁵ Ι. Φαρσεδάκης (1986), "Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων", Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.14

³⁷⁶ Α. Μαγγανάς(2004), "Το εγκληματικό φαινόμενο στη πράξη», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα", σελ.25 και 43

εγκλήματος³⁷⁷ Δηλαδή την εξέταση της λειτουργίας και της αποτελεσματικότητας του εκάστοτε μέτρου που χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, όπως των ποινικών κυρώσεων και της έξω-ποινικής κοινωνικής πολιτικής. Τα αποτελέσματα ιδιαίτερα των ακαδημαϊκών ερευνών αποτελούν εργαλείο προς αξιοποίηση από τους νομοθέτες και στη υπηρεσία της αντεγκληματικής πολιτικής.

Τα εμπειριστατωμένα πορίσματα των ερευνών προτείνουν αρχές, μέσα και τρόπους για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος.³⁷⁸ Υποδεικνύουν κατευθύνσεις για τον επιστημονικά καλύτερο χειρισμό αντιμετώπισης του τόσο σε προληπτικό όσο και σε κατασταλτικό επίπεδο.

Με άλλα λόγια χαράσσει επιστημονικά ορθές κατευθυντήριες γραμμές της αντεγκληματικής πολιτικής. Άρα ο ρόλος της είναι αν μη τι άλλο καθοριστικός για τη τελική διαμόρφωση και υλοποίηση της εν λόγω πολιτικής³⁷⁹.

Τη σημασία της συμβολής της αναγνώρισε και το Συμβούλιο της Ευρώπης με την Απόφαση (66) 18 «η συνεργασία στην εγκληματική έρευνα», η οποία καλεί τις κυβερνήσεις να προωθήσουν τη δημιουργία Κέντρων Εγκληματολογικής Έρευνας, τα οποία θα βοηθήσουν τις υπεύθυνες αρχές με τη διαμόρφωση κατευθύνσεων σε θέματα σχετικά με την ποινική δικαιοσύνη, τη πρόληψη και τη μεταχείριση του εγκληματία, ένα είδος συμβουλευτικού σώματος³⁸⁰.

Η διαρκής μεταβαλλόμενη φύση της κοινωνίας επιβάλλει τη συστηματική καταγραφή δεδομένων και επεξεργασία αυτών ώστε να οδηγούμαστε σε ασφαλή συμπεράσματα για την ανατροφοδότηση ιδεών στη χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής. Οι σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας γεννούν νέα αντικείμενα έρευνας και σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής.

Ένα από τα πολλά είδη εγκληματολογικών ερευνών που διεξάγονται από τους εγκληματολόγους αποτελούν οι εκτιμητικές έρευνες³⁸¹, οι οποίες μελετούν την επιτυχία ή την αποτυχία των διάφορων ποινικών θεσμών, μεθόδων και μέτρων μεταχείρισης των εγκληματιών, δηλαδή της όλης ποινικής και σωφρονιστικής διαδικασίας (δικαστήρια, αστυνομίας, σωφρονιστικών θεσμών –μέτρων) ώστε να αποφανθούν περί της αποδοτικότητας αυτών, να σχεδιάσουν θεμελιωμένα την κοινωνική αντίδραση κατά του εγκλήματος.

Από την άλλη οι θυματολογικές έρευνες και οι έρευνες αυτό-ομολογούμενης ενοχής επιχειρούν τη καταγραφή της εγκληματικότητας μέσα από τις απαντήσεις ενός δείγματος ερωτώμενων σε ερωτήσεις σχετικά με το εάν οι ίδιοι ή άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος έχουν γίνει θύματα εγκλήματος ή αντίστοιχα εάν έχουν οι ίδιοι διαπράξει κάποιο έγκλημα αλλά και παράγοντες της μη καταγγελίας των αδικημάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η άμβλυνση του ρόλου του σκοτεινού αριθμού εγκληματικότητας στις εγκληματολογικές στατιστικές³⁸².

³⁷⁷ Σ. Αλεξιάδης (1994), "Η αντεγκληματική πολιτική: Προσεγγίσεις και προβληματισμοί", στο Ν. Κουράκης (επιμ.) «Αντεγκληματική Πολιτική», σελ. 16

³⁷⁸ Κ.Δ. Σπινέλλη (2005), Εγκληματολογία: Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις», Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή.

³⁷⁹ Χ. Ζαραφωνίτου (2003), σελ. 32

³⁸⁰ Σ. Αλεξιάδης (1998), "Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής", σελ. 25-26

³⁸¹ Χ. Ζαραφωνίτου, όπ. παρ. σελ. 153 κ.ε.

³⁸² Το ίδιο σελ. 40-46.

Έχοντας προετοιμάσει λοιπόν το πλαίσιο της έρευνας που θα διεξαχθεί έχοντας διακρίνει τα προβλήματα που μας απασχολούν ,απαραίτητη προϋπόθεση για την έναρξη αυτής συνιστά η χρηματοδότηση, ώστε να τεθεί σε εφαρμογή και να δημιουργηθούν οι οργανωτικές δομές.

Αν και οι πολιτικοί ανάγουν συχνά την εγκληματικότητα(σε συνάρτηση με την επιδιωκόμενη ασφάλεια)σε κυρίαρχο θέμα στην πολιτική τους ατζέντα αλλά και οι πολίτες την εκλαμβάνουν ως ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα ,κατά παράδοξο τρόπο δεν χρηματοδοτούνται σχετικές έρευνες τη στιγμή μάλιστα που η οργάνωση της αντεγκληματικής πολιτικής θα έπρεπε να βασίζεται σε πορίσματα τέτοιων συστηματικών επιστημονικών ερευνών . Οι υπεύθυνοι την θεωρούν περιττή πολυτέλεια

Σπανίως οι επιστημονικές έρευνες στην χώρα μας συνδυάζουν τη θεωρία με την πράξη και ακόμη σπανιότερα τα παραδείγματα τέτοιων ερευνών που ευτύχησαν να επιδράσουν θετικά στο νομοθετικό έργο.³⁸³Γενικά, η πολιτεία δεν έχει εκτιμήσει σωστά την αυτόνομη επιστημονική υπόσταση της Εγκληματολογίας γι' αυτό το λόγο δύσκολα χρηματοδοτούνται αλλά ούτε ενισχύεται η συμμετοχή της χώρας σε διεθνή ερευνητικά προγράμματα όπως για παράδειγμα, η διεθνής έρευνα θυματοποίησης³⁸⁴.

Σύμφωνα και με στοιχεία του ΟΟΣΑ τα ποσοστά ερευνητικών δαπανών είναι πολύ χαμηλά με αποτέλεσμα να καταφεύγουμε στο κοπιάρισμα πολιτικών άλλων χωρών. Πιο αναλυτικά οι συνολικές δαπάνες της Ελλάδας στην Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D)³⁸⁵, ως ποσοστό Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος είναι μηδαμινές.³⁸⁶

Ακόμη με βάση τη νέα έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης «OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012» οι δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη (R & D) έχουν «κολλήσει» μόλις στο 0,60% του ελληνικού ΑΕΠ . Ενώ επισημαίνεται πως η οικονομική κρίση οδηγεί σε περαιτέρω συρρίκνωση τόσο των δημοσίων όσο και των ιδιωτικών επενδύσεων για έρευνα και ανάπτυξη στην Ελλάδα, ³⁸⁷.

Αλλά και όταν πραγματοποιούνται έρευνες τα πορίσματα των εγκληματολογικών ερευνών συνηθίζεται να μένουν στα συρτάρια της διοίκησης και ουδόλως να επηρεάζουν τις αποφάσεις των εκπροσώπων της τελευταίας ³⁸⁸. Πολλά διδάγματα που έχει προσφέρει η επιστήμη της Εγκληματολογίας δεν έχουν κατοχυρωθεί νομοθετικά, ενώ αυτά που έχουν

³⁸³ Ν.Κουράκης(2006), Ο Μετέωρος ρόλος του εγκληματολόγου στη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής,Το ερώτημα: Πρέπει ο επιστήμονας να τοποθετείται στα προβλήματα ή αρκεί να κάνει διαπιστώσεις;, Πρώτη δημοσίευση: Ν. Ε. Κουράκη / Ν. Κουλούρη (επιμέλεια), Αντεγκληματική Πολιτική II, Αθήνα-Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλας, 2000, 157-162 και σε μια πρώτη μορφή στο περ. Μανδραγόρας, τχ. 10-11, 1996 ,σελ.162

³⁸⁴ Η Ελλάδα τελευταία φορά που έλαβε μέρος στην « European Victimisation Crime Survey» (EUVICS),το 2005 , την οποία χρηματοδότησε και υλοποίησε η Ευρωπαϊκή Ένωση.

³⁸⁵ Οι δείκτες Έρευνας & Ανάπτυξης (R&D) παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στο να κατανοήσουμε ποιος διεξάγει την έρευνα και ποιος τη χρηματοδοτεί.

³⁸⁶ Χ. Παπάζογλου(2014),” Ελληνική εξαγωγική επίδοση: Ανταγωνιστικότητα και ξένες άμεσες επενδύσεις”,σελ.149 <https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/137-158%20Papazoglou%202014.pdf>

³⁸⁷ Π. Δρακόπουλος «Νέα έκθεση του ΟΟΣΑ για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Έρευνα και Ανάπτυξη διεθνώς – Μεγάλη υστέρηση για την Ελλάδα»,σελ.1 http://www.posdep.gr/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=1060&Itemid=486

³⁸⁸ Γ. Πανούσης(1991),”Η εγκληματολογική έρευνα :Από την ηθικοποίηση στην αυτοματοποίηση», Χρονικά Τεύχος 1^ο ,σελ.22

κατοχυρωθεί δεν εφαρμόζονται στη πράξη και στο βαθμό που είναι αναγκαία(π.χ. τα ενναλακτικά μέτρα έχουν θεσμοθετηθεί αλλά δεν επιβάλλονται).

Ένα επίσης σημαντικό ζήτημα ,που γεννάται αναφορικά με τη χρηματοδότηση των ερευνών – δημόσιες ή ιδιωτικές – συνιστά η αμεροληψία τους . Μ ε άλλα λόγια κατά πόσο οι αποφάσεις τους τείνουν να είναι συναρτώμενες με συμφέροντα, όχι αναγκαίως συμβατά με τις επιταγές μια αντικειμενικά εμπεριστατωμένης έρευνας.³⁸⁹

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως η αλληλεξάρτηση αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας μπορεί εύκολα να στοχοποιηθεί για κατευθυνόμενα αποτελέσματα .Στο σημείο αυτό κρίνεται ουσιώδους σημασίας η εμπλοκή του εγκληματολόγου στην λήψη αποφάσεων εγκληματοπροληπτικής πολιτικής . Ωστόσο θα ήταν επιθυμητό ο ρόλος του να ενισχυθεί πέρα από την απλή διατύπωση προτάσεων αλλά με τη σύμφωνη γνώμη της πολιτείας να αυξηθούν τα καθήκοντα του εγκληματολόγου στη κοινωνία μας . Η αποστολή του δεν αρκείται σ' αυτό, οφείλει να παίρνει θέση στα προβλήματα, να εξηγεί δηλαδή με θεμελιωμένα και τεκμηριωμένα επιχειρήματα ποια από τις προτεινόμενες λύσεις είναι η περισσότερο ευκταία και εφικτή³⁹⁰. Επιβάλλεται, με άλλα λόγια να έχει την αίσθηση της πραγματικότητας ,σφαιρική γνώση των προβλημάτων και κοινωνικό όραμα.³⁹¹

Το κράτος δεν είναι δυνατόν να συνεχίσει να «κατέχει τα σκήπτρα» της αντιμετώπισης τους εγκλήματος παραμερίζοντας τις προτάσεις των επιστημόνων οι οποίες παραμένουν ένα όραμα δίχως υλοποίηση. Πρέπει με κάποιο τρόπο να διασφαλιστεί πως τα μοντέλα πολιτικής που επιλέγονται προκύπτουν ύστερα από μελέτη ,πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση προτού εγκριθούν -ώστε να μην παρακωλύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα-με γνώμονα πάντα την επιστημονική ανεξαρτησία τους χωρίς να υποκινούνται από πολιτικά συμφέροντα και προσωπικές φιλοδοξίες αυτοανάδειξης.

Με άλλα λόγια η επιλογή της έρευνας και η όλη διαδικασία μελέτης και εξαγωγής συμπερασμάτων δε πρέπει να κατευθύνεται ούτε από πολιτικά κίνητρα ,ούτε από συνειδητές και ασυνειδητές αντιλήψεις του ερευνητή. Καίριο σημείο στην όλη διαδικασία αποτελεί η επιλογή των θεμάτων ,τα οποία πρέπει να απορρέουν από τις ανάγκες μιας χώρας. Ενώ επιβάλλεται από την πλευρά των ερευνητών να επικρατήσουν γνωρίσματα που άπτονται της ιδιότητας τους όπως η αντικειμενικότητα ,η υπευθυνότητα ,το ήθος και η αξιολογική ουδετερότητα .Αντίθετα ερευνητικά κονδύλια που στοχεύουν σε στη εξαγωγή στρατευμένων και κατευθυνόμενων πορισμάτων, ώστε να νομιμοποιηθούν λανθασμένες πολιτικές και επικίνδυνα μέτρα μας απομακρύνουν από το στόχο της ορθής αντεγκληματικής πολιτικής και την αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.³⁹²

³⁸⁹Ι. Φαρσεδάκης , «Προς μια νέα εγκληματολογική προοπτική. Προϋποθέσεις και Επιταγές», Ποιν.δικ.,8-9/2004, Αύγουστος-Σεπτέμβριος σελ.3-4

³⁹⁰ Παρόμοια τοποθέτηση έχει και ο Raymond Aron στο έργο του *Polémiques*, Paris: Gallimard, 1955, 174-195 (άρθρο με τίτλο «Histoire et Politique»), παραπομπή από το έργο του G. Bouthoul, *L'art de la politique*, Paris: Seghers, 1969, σελ.491.Από το Ν. Κουράκης(2006), Ο μετέωρος ρόλος του εγκληματολόγου στη χάραξη της Αντεγκληματικής Πολιτικής. Το ερώτημα: Πρέπει ο επιστήμονας να τοποθετείται στα προβλήματα ή αρκεί να κάνει διαπιστώσεις, Αθήνα-Κομοτηνή ,Εκδ.Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.161

³⁹¹Βλ. το ίδιο,Ν.Κουράκης(2006), σελ.161-162

³⁹² Τα ανθρώπινα δικαιώματα όχι μόνο είναι αναγκαία για την κριτική λειτουργία της επιστήμης της Εγκληματολογίας ,την επίτευξη ενός ελεύθερου επιστημονικού διαλόγου αλλά αποτελεί προϋπόθεση της ύπαρξης και της εξέλιξής της. Κ.Δ. Σπινέλλη(2005), σελ.88-89

Μη ξεχνάμε επίσης πως οι εγκληματολογικές έρευνες πρέπει να είναι συνεχής ιδιαίτερα σε θέματα όπως η κοινωνική επανένταξη και η υποτροπή, ώστε να δώσουν τα αξιόπιστα αποτελέσματα και έγκυρες κατευθύνσεις. Ο χρόνος μπορεί να λειτουργεί και ανασταλτικά καθώς συχνά οι κυβερνητικές αρχές πρέπει να αντιδράσουν γρήγορα. Συνεπώς δεδομένου ότι μια έρευνα χρειάζεται χρόνια για να υποδείξει κατευθύνσεις την καθιστά αυτομάτως την ιδέα απορριπτή³⁹³

Συνεπώς εφόσον ως ζητούμενο προσδιορίζεται η οργάνωση μιας ολιστικής πολιτικής έναντι του εγκλήματος με αρωγό τη εγκληματολογική έρευνα και τους ειδικούς επιστήμονες, απαραίτητο βήμα προς την ουσιαστική αναμόρφωση του τοπίου αποτελεί η δημιουργία ενός επιστημονικού θεσμικού οργάνου, το οποίο θα έχει ως αποστολή την ενδελεχή και πολυεπίπεδη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου αλλά και τη συλλογή και ανάλυση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών του εγκλήματος

Σ' αυτό λοιπόν μπορεί να συμβάλει το Κέντρο Μελετών Ασφαλείας³⁹⁴ αλλά και η δημιουργία ενός Ινστιτούτου Αντεγκληματικής πολιτικής, το οποίο θα μπορούσε να διεξάγει έρευνες σχετικά με νέους θεσμούς που εφαρμόζονται στο εξωτερικό. Η κυβέρνηση θα δίνει την εντολή να ερευνηθεί ένα συγκεκριμένο είδος αδικημάτων και την ίδια στιγμή να ξεκινά να μια συγκριτική επισκόπηση από πολλές χώρες. Έτσι μόλις ψηφίζεται ένας νόμος αυτομάτως θα προτείνει υποδομές. Στα πλαίσια μιας τέτοιας εργασίας η χρησιμότητα του ρόλου του εγκληματολόγου είναι εμφανής. Σε συνεργασία με τους επιστήμονες άλλων κλάδων μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στη μελέτη συγκεκριμένων γεγονότων και θεμάτων. Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως η συνεργασία κοινού-φορέων – υπουργείων – τοπικής αυτοδιοίκησης σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις αυτής της εργασίας, δεν είναι άμοιρες δυσχερειών καθώς η συνύπαρξη και εμπλοκή πολυάριθμων φορέων περιπλέκει τα πράγματα με συνέπεια την αδυναμία συντονισμού τους. Αλλά και ο ανταγωνισμός επιστημόνων, νομικών θα είναι έντονος

Με σύμμαχο την επιστήμη και την έρευνα η χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής θα διαμορφωθεί με βάση τις υπάρχουσες εγκληματικές ροπές στη κοινωνία μας την εκάστοτε περίοδο. Δηλαδή θα έχουμε τη δυνατότητα να εντοπίζουμε τους παράγοντες που ευθύνονται για την ελληνική εγκληματικότητα και παράλληλα να αποφεύγουμε τις σπασμωδικές αποφάσεις μιας συγκυριακής πολιτικής, που λειτουργούν μονάχα πυροσβεστικά. Τελικό «προϊόν» της όλης διαδικασίας θα αποτελέσει ένα πρότυπο Αντεγκληματικής Πολιτικής που θα είναι συμβατό με την ελληνική κοινωνία.

Στη βάση αυτή η δημιουργία Επιτροπών στρατηγικής ειδικότερων μορφών εγκλημάτων θα ενισχύσει αυτό το έργο μέσω της έρευνας, της καταγραφής και μελέτης προτάσεων όπως π.χ. Επιτροπή Στρατηγικής για την πρόληψη της μικροεγκληματικότητας. Πρόσκομμα στην όλη διαδικασία αποτελεί το μακροπρόθεσμο των στόχων. Συνοψίζοντας λοιπόν για μια ολοκληρωμένη ορθολογική αντεγκληματική πολιτική χρειάζεται εντατικοποίηση του σχεδιασμού, επεξεργασία συγκεκριμένων πρακτικών, που θα επιλεγούν με βάση τις ανάγκες της κοινωνίας και φυσικά διαρκή και συνεχή έλεγχο των αποτελεσμάτων αυτών.

³⁹³ Α.Τσητσούρα (1994) «Σχέσεις μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας», στο Κουράκης. Ν (επιμ.) Αντεγκληματική πολιτική. Εικοσιέξι μελέτες για τα θεωρητικά της ζητήματα και τις αστοχίες κατά την εφαρμογή της, Ποινικά 42, Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σ.65

³⁹⁴ Έχει κάνει ήδη μια καλή προσπάθεια με τον Αστυνομικό της γειτονιάς

Θέματα που χρήζουν κριτικής στην αντεγκληματική πολιτική

1. Το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα

Οι μεταναστευτικές εισροές στην Ελλάδα από την εγκαινίαση της νέας χιλιετίας άρχισαν να τετραπλασιάζονται. Το 1981 η αναλογία αλλοδαπών ήταν 180.000 ενώ το 2001 καταγράφηκαν 762.000 μη έχοντες ελληνική υπηκοότητα, δηλαδή το 7% του πληθυσμού. Το 2011 ο πληθυσμός τους ανήλθε στους 912.000 μετατρέποντας τη χώρα μας σε χώρα υποδοχής.

Φυσικά οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες συνέβαλαν σ' αυτό όπως η ζήτηση εργατικού δυναμικού σε ένα άδηλο τομέα οικονομίας, η γεωγραφική εγγύτητα (εύκολη πρόσβαση εξαιτίας της μη φύλαξης των συνόρων) με συνέπεια την άφιξη οικονομικών μεταναστών από την Αλβανία, τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, το Ιράν και το Πακιστάν³⁹⁵. Συνεπώς η κατάργηση των συνόρων και η παράλληλη αποδυνάμωσή των παραδοσιακών αξιών δημιούργησε- και συνεχίζει να δημιουργεί- καταστάσεις ανομικού χαρακτήρα.

Εκτός των άλλων η Ελλάδα αποτελεί μία από τις κυριότερες πύλες εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, λόγω της γεωστρατηγικής θέσης της αλλά και της πολιτικής σχέσης με την Ένωση. Εξαιτίας των χερσαίων και των θαλάσσιων συνόρων της με χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αλβανίας, Π.Γ.Δ.Μ. και Τουρκία), καθίσταται εύκολη η πρόσβαση για εκατομμύρια ανθρώπους, που επιθυμούν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους λόγω εμφύλιο - πολεμικών συγκρούσεων και να αναζητήσουν ευκαιρίες για την καλύτερη ποιότητα ζωής. Αποτέλεσμα αυτού το 2015 και το 2016 καταγράφηκαν πάνω από 2.3 εκατ. παράνομες διελεύσεις³⁹⁶.

Η κύρια πύλη εισόδου παλιά ήταν τα χερσαία σύνορα, τα τελευταία χρόνια όμως χρησιμοποιούνται τα θαλάσσια (το 93 % το 2015)³⁹⁷. Ουσιαστικά η Ελλάδα δεν αποτελεί τίποτα πέρα από μια στάση στο ταξίδι τους, το οποίο συνήθως δεν συνεχίζεται λόγω διαφόρων δυσκολιών. Η ένταση των μετακινήσεων τη τελευταία 5ετία δημιούργησε τεράστιο πρόβλημα στη χώρα μας ενώ η άφιξη των μεταναστευτικών ροών συνεχίστηκε, με πολλούς μετανάστες να χάνουν τη ζωή τους. Πρόκειται για μαζική μετανάστευση τεράστιων πληθυσμών.

Εντούτοις ο εξευρωπαϊσμός των πολιτικών ασύλου –μετανάστευσης λειτούργησε αρνητικά για την Ελλάδα καθώς επέβαλε βαριές υποχρεώσεις στις πλάτες της χωρίς να συνοδεύεται από επαρκή αλληλεγγύη. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην κατάρρευση των συστημάτων υποδοχής ασύλου, που σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση και την άτακτη εγκατάσταση μιας τέτοιας έντασης μεταναστών δημιούργησε ξενοφοβικά αντανakλαστικά σε μεγάλη

³⁹⁵ Β.Κοτζαμάνης και Α.Καρκούλη, (2016), "Οι μεταναστευτικές εισροές στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία: ένταση και βασικά χαρακτηριστικά των παρατύπων εισερχομένων ως και των αιτούντων άσυλο", Δημογραφικά νέα Τεύχος 26° (ΕΔΚΑ) Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων σελ.1-7

<https://www.tovima.gr/files/1/2016/04/metanaroes.pdf>

³⁹⁶ «Προσφυγική κρίση και ΕΕ: στοιχεία και αριθμοί»,

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/priorities/krisi-metanasteusis/20170629STO78630/prosfugiki-krisi-kai-ee-stoicheia-kai-arithmoi>

14-07-2017, Τελευταία ενημέρωση: 01-08-2019

³⁹⁷ Από το 2015 έως σήμερα συνελήφθησαν εκατομμύρια λαθρομετανάστες και διακινητές

μερίδα του πληθυσμού, τα οποία λειτούργησαν ανασταλτικά την ορθολογική ρύθμιση του ζητήματος³⁹⁸.

Η άφιξη λοιπόν εκατομμυρίων προσφύγων και μεταναστών το 2015 ανέδειξε τις αδυναμίες στο σύστημα ασύλου, την διαφορετική κατανομή ευθυνών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών υπογραμμίζοντας την ανάγκη για μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών κανόνων ασύλου.

Η πρώτη χώρα που καταφθάνουν δεν είναι δυνατόν να αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου το ζήτημα και να είναι αυτομάτως υπεύθυνη για την επεξεργασία όλων των αιτήσεων ασύλου. Είναι ευδιάκριτο πως τίθεται δυσανάλογο βάρος σε συγκεκριμένα κράτη μέλη. Γι' αυτό έχει τεθεί το ζήτημα αναθεώρησης του συστήματος για ένα δικαιότερο, αποτελεσματικότερο και λειτουργικότερο σύστημα ασύλου βασισμένο στην ευρωπαϊκή αλληλεγγύη.

Η ελληνική δημόσια διοίκηση δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί και προφανώς δεν έχει εμπειρία στη διαχείριση μιας τέτοιας έντασης και έκτασης ροών. Το μεταναστευτικό-προσφυγικό είναι ένα πρόβλημα που η Ελλάδα μόνη της δεν μπορεί να λύσει. Είναι απαραίτητη η σύμπραξη με τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία παρόλο που γνώριζαν καλά το πρόβλημα της χώρας, η συντήρηση της κατάστασης και περιορισμού του προβλήματος στην Ελλάδα αποτελούσε τη καλύτερη λύση για τις υπόλοιπες χώρες-εξυπηρετώντας συμφέροντα των Βορείων Ευρωπαϊκών χωρών σε βάρος των Νότιων -που έχουν σφραγίσει από καιρό τα σύνορά τους. Αυτοί ήταν κάποιοι από τους κυριότερους λόγους της αρχικής απραξίας.

Ένας ακόμη παράγοντας αυτής υπήρξε η οικονομική αδυναμία της χώρας, την έκανε ανίσχυρο αντίπαλο σε οποιαδήποτε διαπραγματευτική πολιτική, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να πιέσει αποτελεσματικά. Συνεπώς, αρκέστηκε στα κονδύλια που της εκταμίευαν συγκαλύπτοντας περιστασιακά το πρόβλημα χωρίς να αντιμετωπίζει στη ρίζα του, το οποίο άλλωστε δεν είναι οικονομικό. Και αν εστιάσουμε ακόμη πιο προσεκτικά θα διακρίνουμε πως και η ίδια η Ελλάδα εκμεταλλεύτηκε τη κατάσταση μέσω της εσφαλμένης αξιοποίησης των κονδυλίων, γεγονός που έγινε γνωστό έπειτα από πλήθος καταγγελιών σχετικά με ατασθαλίες στη διαχείριση τους στο προσφυγικό-μεταναστευτικού (βλ. σίτιση κ.ά.)³⁹⁹.

Συνεπώς η Ελλάδα εκτέλεσε και συνεχίζει να εκτελεί μεταναστευτική πολιτική με όρους μνημονιακής υποχρέωσης απέναντι στην Ε.Ε., η οποία τη χρηματοδοτεί με δισεκατομμύρια ευρώ⁴⁰⁰. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της ακόμη χρηματοδοτούν και συνεργάζονται με γειτονικές χώρες όπως η Τουρκία, το Μαρόκο και η Λιβύη, σε μια προσπάθεια ώθησης των μεταναστών και των προσφύγων, μακριά από τα σύνορα της, ενώ την ίδια στιγμή αποστρέφουν με εξέχουσα μαεστρία το βλέμμα τους από τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεν

³⁹⁸ Ι. Παπαγεωργίου, «Ο εξευρωπαϊσμός των πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου: από την κοινοτικοποίηση στη συλλογική επίβλεψη;» Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης Τομ. 40, 2013, σελ. 92-94

³⁹⁹ Σε πρόσφατη εξάρθρωση οργανωμένου κυκλώματος διακίνησης παράνομων μεταναστών με συμμετοχή δεκάδων μελών ΜΚΟ επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα του ελέγχου που ασκήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο το 2018 διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε επαρκής διαφάνεια σχετικά με τη διάθεση των κονδυλίων της ΕΕ μέσω ΜΚΟ, καθώς επίσης τα κριτήρια χαρακτηρισμού μιας οντότητας ως ΜΚΟ κρίθηκαν αναξιόπιστα European Court of Auditors, Special Report no 35/2018, Transparency of EU funds implemented by NGOs, σελ. 5.

⁴⁰⁰ Σχεδόν € 2 δισεκατομμύρια δαπανήθηκαν μόνο για την προστασία των εξωτερικών της συνόρων μεταξύ των ετών 2007 και 2013, αλλά μόλις € 700 εκατ. για τη βελτίωση της κατάστασης των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων εντός της ΕΕ κατά την ίδια περίοδο.

πρέπει να λησμονούμε όμως ότι η προστασία των συνόρων πρέπει να συμβαδίζει με αυτή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴⁰¹

Η συστηματική εκμετάλλευση των προσφύγων από κυκλώματα οργανωμένου εγκλήματος αλλά και ΜΚΟ που συμμετείχαν στο κύκλωμα διακίνησης παράνομων μεταναστών κάνει ξεκάθαρη την ανικανότητα της Ελλάδας να τους προστατέψει και να προσαρμοσθεί στις ευρωπαϊκές επιταγές. Οι πρόσφυγες βρίσκονται πραγματικά σε κίνδυνο και η υπονόμηση του ζητήματος θα έχει οδυνηρές επιπτώσεις και για όλους.

Οι βλάβες που υφίστανται αποτελούν ένα πραγματικό ανεπίσημο έγκλημα. Οι απειλές για τις ευάλωτες ομάδες όπως τα ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά, οι γυναίκες είναι υπαρκτές (εργασιακή και σεξουαλική εκμετάλλευση⁴⁰², εμπορία ανθρώπων⁴⁰³, βιασμοί, παράνομη κράτηση ανηλίκων⁴⁰⁴, άνθιση του οργανωμένου εγκλήματος κ.α.⁴⁰⁵).

⁴⁰¹ «Οι μεταναστευτικές πολιτικές της ΕΕ θέτουν σε κίνδυνο ζωές και δικαιώματα» <https://www.amnesty.gr/news/press/article/13863/oi-metanasteytikes-politikes-tis-ee-thetoun-se-kindyno-zoes-kai-dikaiomata>, Ημερομηνία δημοσίευσης: 9/7/ 2014

⁴⁰² Για παράδειγμα η απόφαση «Chowdury και άλλοι κατά Ελλάδος», στην οποία το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η Ελλάδα παραβίασε τις υποχρεώσεις της να αποτρέψει την εμπορία ανθρώπων, να προστατεύσει τους εργαζόμενους μετανάστες, να διεξάγει μια αποτελεσματική έρευνα για τα αδικήματα που διεπράχθησαν και να τιμωρήσει τους υπεύθυνους. Ετήσια Έκθεση Ελλάδας, Ημερομηνία δημοσίευσης: 21 Φεβρουαρίου 2018

<https://www.amnesty.gr/news/ektheseis/article/21288/ellada-etisia-ekthesi-2017>

Ετήσια έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας για το έτος 2017/18, σελ.179 και

<https://www.amnesty.gr/news/ektheseis/article/21291/etisia-ekthesi-2017>

⁴⁰³ Α. Συκιώτου, (2018) "Η νέα τάση στην Αντεγκληματική πολιτική εστιάζει περισσότερο στην «τεχνολογική εξουδετέρωση» του εγκληματικού κινδύνου", συνέντευξη στο "Crime Times" και το Μάνο Τεχνίτη για καίρια ζητήματα που απασχολούν σήμερα τις Εγκληματολογικές Επιστήμες, όπως το trafficking και η παγκοσμιοποίηση.

<http://www.crimetimes.gr/%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9/>

⁴⁰⁴ Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι στην χώρα μας συχνά αντιμετωπίζονται από την αστυνομία ως παραβάτες της μεταναστευτικής νομοθεσίας, και όχι ως δικαιούχοι προστασίας, λόγω της ηλικίας και της κατάστασής τους. Και παρόλο που η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η νομοθεσία της Ε.Ε προβλέπει ότι πρέπει να αποφεύγεται η κράτηση ή να διαρκεί το ελάχιστο χρονικό διάστημα (Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών.), έχει διαπιστωθεί ότι υπάρχουν ανήλικοι που παραμένουν για πολλούς μήνες κρατούμενοι σε συνθήκες ακατάλληλες για τις ανάγκες της ηλικίας τους. Για παράδειγμα η υπόθεση Rahimi κατά Ελλάδος (προσφυγή υπ' αρ. 8687/08, επί της οποίας εκδόθηκε η από 5.4.2011 απόφαση του Ε.Δ.Α.Δ.) Μάλιστα η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κατέκρινε τη χώρα μας για συνεχιζόμενη και συστηματική κράτηση των ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστών και προσφύγων. Ετήσια Έκθεση Ελλάδας, Ημερομηνία δημοσίευσης: 21 Φεβρουαρίου 2018

<https://www.amnesty.gr/news/ektheseis/article/21288/ellada-etisia-ekthesi-2017>

⁴⁰⁵ Για το 2015 όταν οι ροές μεταναστών προς την Ευρώπη μέσω των ελληνικών νησιών ξεπέρασαν το 1 εκατομμύριο, τα έσοδα των οργανωμένων κυκλωμάτων που συμμετείχαν στην διακίνηση παράνομων μεταναστών ανήλθαν, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Europol, μεταξύ 3-6 δις €. Ε.Στεργιούλης, «Δημοκρατία και ΜΚΟ», <https://www.capital.gr/arthra/3485358/dimokratia-kai-mko>, Ημερομηνία δημοσίευσης: 4/10/2020

Οι αποφάσεις του Ε.Δ.Α.Δ. επαναβεβαιώνουν την ανάγκη, όχι μόνο εκσυγχρονισμού του υφισταμένου πλαισίου αντιμετώπισης της μετανάστευσης, αλλά και ισχυροποίησης του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε όλες αυτές τις διαδικασίες, ως υποχρέωση συμμόρφωσης των κρατών στις δεσμεύσεις που έχουν σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ παρακάμπτουν τις διεθνείς νομικές υποχρεώσεις τους, οι οποίες απορρέουν από τη ΕΣΔΑ, το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε, του Κανονισμού Δουβλίνου II και III –οι οποίες εξυπηρετούν κυρίως τα συμφέροντα των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών- παραβιάζοντας συνεχώς τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Δεν μπορούν να απαλλαγούν από αυτές με την ανάθεση του ελέγχου της μετανάστευσης σε τρίτες χώρες.⁴⁰⁶

Η Ελλάδα μετά από συνεχόμενες επι χρόνια αφίξεις είναι αδύνατο να δεχτεί άλλους μετανάστες, αφού ήδη τα καταφύγια –hotspot είναι υπερπλήρη. Συγκεκριμένα τον Δεκέμβριο του 2019, στα νησιά διέμεναν περισσότεροι από 40.000 άνθρωποι, στη Λέσβος και στη Σάμος φιλοξενούσαν σχεδόν 6 και 11 φορές αντίστοιχα, πληθυσμό πάνω από τη χωρητικότητα τους μέχρι και τα τέλη του 2019. Οι άνθρωποι στους καταυλισμούς ζουν υπό άθλιες συνθήκες, χωρίς την κατάλληλη ιατρική περίθαλψη, γεγονός που κινητοποίησε την Επίτροπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία κάλεσε την Ελλάδα να μεταφέρει επείγοντως ανθρώπους από τα νησιά και να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής τους.⁴⁰⁷

Ενώ οι μεγάλες καθυστερήσεις στην εξέταση ασύλου, η συστηματική αντιμεταναστευτική ρητορική, καθώς και ο υπερσυνωστισμός και οι απαράδεκτες συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα υποδοχής οδήγησαν σε εντάσεις και περιστατικά βίας. Τα ευρωπαϊκά κράτη στις αρχές υπόσχονταν σε μετεγκαταστάσεις, που δεν έγιναν ποτέ πράξη με αποτέλεσμα να δεσμεύονται τελικώς για πολύ λιγότερες θέσεις από τις προκαθορισμένες, οι οποίες ποσοστιαία ανάγονται σε λιγότερο από το 5% (μόνο 3.734 μετεγκαταστάσεις το 2016). Ουσιαστικά οι αιτήσεις προχωρούσαν γρήγορα όσο τα σύνορα παρέμεναν ανοιχτά.⁴⁰⁸

Από την άλλη ο Frontex ενώ έχει υποχρέωση –όπως προβλέπεται από τις αρμοδιότητες του- να εκπονεί έγκυρες εκτιμήσεις με απώτερο σκοπό την πρόβλεψη των παράνομων μεταναστευτικών ροών και την έγκαιρη λήψη μέτρων για την αντιμετώπισή τους, όταν οι μεταναστευτικές ροές βρίσκονταν σε έξαρση, δεν κατάφερε να αξιολογήσει έγκαιρα και έγκυρα την κατάσταση. Ήταν όμως αναποτελεσματική ή απλά αδρανοποιήθηκε ως ευρωπαϊκός οργανισμός, γιατί έτσι έπρεπε να κάνει ακολουθώντας εντολές, ίδιες με αυτές που ακολουθεί και το ελληνικό κράτος;⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ <https://www.amnesty.gr/news/press/article/13863/oi-metanasteytik-es-politikes-tis-ee-thetoy-n-se-kindynozoes-kai-dika-iomata>

⁴⁰⁷ Όσα αναφορά της συνθήκης :Σ. Γεωργούλας- Δ. Σαραντίδη, Έγκλημα και αντεγκληματική πολιτική για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Μια μελέτη περίπτωσης στο Κέντρο Κράτησης Παγανής Μυτιλήνης, στο Σ. Τρουμπέτα (επ.), Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012, σελ.275-314.

⁴⁰⁸ <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/22975/koini-anakoinosi-typoy-mono-oys-iastikes-lyseis-tha-dosoy-n-telos-stis>

⁴⁰⁹ Δρ. Ευάγγελος Στεργιούλης, "Απέτυχε ο Frontex στη διαχείριση του μεταναστευτικού;", Από Militaire News - 21/10/2019 <https://www.militaire.gr/apetyche-o-frontex-sti-diacheirisi-toy-metanasteytikoy/?fbclid=IwAR0pjExpZrSfk5Q2pKPZqAOZa1yP5gSnE-qsrXHkVR8oODOpDLW3Ezcatt8>

Στα πρόσφατα γεγονότα, οι απόπειρες εισόδου στην Ελλάδα συνεχίζονται. Οι μετανάστες εργαλοποιούνται από την Τουρκία με κυνικό τρόπο, η οποία με τη σειρά της εκβιάζει την Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής βοήθειας που δέχονται. Ο λόγος της επιχορήγησης; Να κρατήσουν μακριά “το μίαςμα” που θα μολύνει τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Το μεταναστευτικό ζήτημα έχει μετατραπεί σε ένα τεντωμένο σχοινί, από τη μία η Ελλάδα τραβάει με παράνομα pushback⁴¹⁰ και από την άλλη οι πρόσφυγες καταφθάνουν με συνοδεία τουρκικών ακταιωρών στα χωρικά ύδατα. Όταν σκιστεί το σχοινί το μόνο που θα μείνει είναι εξαθλιωμένοι άνθρωποι. Η ανθρωπιά μας όμως δεν πρέπει να υποχωρεί μπροστά στο φόβο και την πολεμική ρητορική περί εφόδου.⁴¹¹ Όποια κι είναι η αλήθεια ο εκδιωγμός των μεταναστών και η εγκατάλειψη τους στη μέση του πουθενά αποτελεί μια κατακριτέα τακτική.

Χρειαζόμαστε επείγοντως να αντιμετωπίσουμε αυτά τα ζητήματα προτού είναι πολύ αργά, να αποτρέψουμε την κοινωνική αστάθεια και να σώσουμε ζωές. Αλλά πως;

Δεν υπάρχει απλή λύση. Ακριβώς λόγω της πολυπλοκότητας της κατάστασης, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων πρέπει να εργαστούν προκειμένου να υιοθετήσουν αποτελεσματικές, ανθρωπιστικές και ρεαλιστικές πολιτικές, οι οποίες θα ενισχύουν – και δε θα υπονομεύουν – τα ανθρώπινα δικαιώματα⁴¹².

Κάποιες καίριες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των γενεσιουργών παραγόντων της παράτυπης μετανάστευσης αποτελούν: 1) η δημιουργία περισσότερων νόμιμων οδών μετανάστευσης, 2) η διευκόλυνση της οικογενειακής επανένωσης και 3) η μετέγκταση σημαντικού αριθμού προσφύγων στις ευρωπαϊκές χώρες σε ασφαλείς συνθήκες⁴¹³. Σίγουρα κάποιοι από τους χιλιάδες μετανάστες θα είναι κατάλληλοι για προστασία των προσφύγων βάσει της Σύμβασης του 1951. Αλλά θα υπάρξουν και αυτοί που θα χαρακτηριστούν ως οικονομικοί μετανάστες. Κάποιοι μπορεί να αποσταλούν στο σπίτι τους ενώ άλλοι μπορεί να έχουν άδεια να ενταχθούν στις οικογένειές τους που είναι ήδη στην Ευρώπη⁴¹⁴.

Χρειαζόμαστε καλύτερα συστήματα για τη διαχείριση της μετανάστευσης, έτσι ώστε οι άνθρωποι να μεταναστεύουν σε ασφαλέστερες και καλύτερες συνθήκες, επιτρέποντάς τους έτσι να συμβάλουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην ανάπτυξη των κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν. Είναι κατανοητοί οι φόβοι τους φόβους που προέκυψαν από την παγκόσμια οικονομική ύφεση του 2008, από την απώλεια θέσεων εργασίας, από την απώλεια προσωπικών και εθνικών ταυτοτήτων λόγω της παγκοσμιοποίησης. Αυτοί οι φόβοι είναι

⁴¹⁰ Βλ. Αυτεπάγγελτη Έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη «Καταγγελλόμενες επαναπροωθήσεις στην Τουρκία αλλοδαπών που είχαν εισέλθει στην Ελλάδα αναζητώντας διεθνή προστασία» Ενδιάμεση έκθεση (ενημέρωση έως 31 Δεκεμβρίου 2020)

⁴¹¹ <https://www.protothema.gr/blogs/giorgos-helakis/article/981783/misoume-ta-thumata-kai-athoonoume-tous-thutes/?fbclid=IwAR0X5bKBX8z6lCaH061r23LhSrxCWS6agxVKj74Nsado7MVOj8s45uhZVNY>

⁴¹² <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/21965/pagideymenoies-sti-mesogeio>

⁴¹³ «Παγιδευμένοι στην Ελλάδα. Μια προσφυγική κρίση που θα μπορούσε να αποφευχθεί.» Διεθνής Αμνηστία, Απρίλιος 2016, σελ. 39 https://www.amnesty.gr/sites/default/files/pdf/pagideymenoi_stin_ellada_-_ekthesi_diethnis_amnistia_aprilios_2016.pdf

⁴¹⁴ “The EU response to the migrant challenge Society”, 30-09-2020, News European Parliament <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20170629STO78629/i-apantisi-tis-ee-stin-metanasteutiki-prokliasi>

πραγματικοί, αλλά πρέπει να τους αντιμετωπίσουμε⁴¹⁵.

Προτεραιότητα έχει η προστασία της ζωής και της ασφάλειας των ανθρώπων, Ελλήνων και μη, ειδικά των ασυνόδευτων ανήλικων και των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Κλείνοντας, η Ευρώπη είναι υποχρεωμένη να αναλάβει τις ευθύνες της γιατί το προσφυγικό ζήτημα είναι πανευρωπαϊκό γι' αυτό πρέπει να χαίρει αντίστοιχης διαχείρισης.

2.Τεχνολογία

Η ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας συνετέλεσε σε μεγάλο βαθμό στον εκσυγχρονισμό του εγκλήματος. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ παραδοσιακού και σύγχρονου τεχνολογικού εγκλήματος έγκειται στα χαρακτηριστικά που το συγκροτούν: ανωνυμία ,ταχύτητα ,ευκολία ,αθέατο (χωρίς γεωγραφικά όρια). Απέκτησε ευελιξία ,προσαρμοστικότητα ,σε αντίθεση με την παραδοσιακή μορφή του. Η ανώνυμη διασύνδεση και επικοινωνία των εγκληματιών διευκόλυνε την συγκαλυμμένη δράση αυτών .

Μέσω ηλεκτρονικών forums και παράνομων αγορών η πώληση ναρκωτικών ,πορνογραφικού υλικού ,όπλων και άλλων παράνομων προϊόντων έγινε εύκολη .Αλλά και η πληρωμή με bitcoins δηλαδή κρυπτονομίσματα ,τα οποία χρησιμοποιούνται για παράνομες συναλλαγές και ξέπλυμα του μαύρου χρήματος δυσκολεύει τον εντοπισμό τους .

Η τεχνολογία δημιούργησε χιλιάδες δυνατότητες για τον άνθρωπο όπως τις διαδικτυακές συναλλαγές και επενδύσεις ,συνέβαλε στην διαλεύκανση του εγκλήματος αλλά συγχρόνως αποτέλεσε εργαλείο στα χέρια των εγκληματιών διευκολύνοντας τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων . Για παράδειγμα οι μορφές ηλεκτρονικού εγκλήματος συνεχώς πολλαπλασιάζονται γεννώντας πολλαπλούς κινδύνους που χρήζουν διακρατικής συνεννόησης και διασυνοριακής συνεργασίας.

Αποτελεί έναν ισχυρό σύμμαχο του εγκληματία ,ο οποίος σχεδόν πάντα είναι ένα βήμα μπροστά καθώς με τη βοήθεια της μεγιστοποιεί τις ευκαιρίες του και ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο ανακάλυψης και σύλληψης του. Μία Λερναία Ύδρα που ένα κεφάλι κόβεις δύο γεννιούνται, όσες παράνομες αγορές κι αν εντοπιστούν άλλες τόσες πλατφόρμες δημιουργούνται. Χρησιμοποιούν εξειδικευμένα και ανεπτυγμένα τεχνολογικά μέσα δυσχεραίνοντας το έργο του νομοθέτη να οριοθετήσει τις εγκληματικές πράξεις , αλλά και των αρχών(την διερεύνηση και την εξιχνίαση του εγκλήματος) .

Η πρόοδος της τεχνολογίας επαναπροσδιόρισε την πρόληψη του εγκλήματος βελτιώνοντάς καθ' αυτό τον τρόπο την αποδοτικότητα των υπηρεσιών . Οι αρχές οφείλουν να συμβαδίζουν με την τεχνολογική εξέλιξη επενδύοντας σε νέα τεχνολογικά μέσα και εφαρμογές ώστε η μάχη έναντι του εγκλήματος να συνίσταται αποτελεσματική. Η Ελληνική Αστυνομία διαθέτει εξελιγμένο εξοπλισμό και εξειδικευμένο αστυνομικό προσωπικό με υψηλή επιστημονική γνώση σχετικά με τις ηλεκτρονικές εγκληματικές διαδικασίες. Ο σκοπός της ενίσχυσης της τεχνικής υποστήριξης έχει ως κύριο άξονα τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών που παρέχουν οι αρχές για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, .

Σε μια πραγματική «κούρσα» μεταξύ διοικητικών αρχών και τεχνολογίας, εκτός της τεχνολογικής υποδομής για την εξιχνίαση υποθέσεων ,χρειάζεται και η κατάλληλη νομοθεσία που θα οριοθετεί τις αντίστοιχες εγκληματικές συμπεριφορές για την απονομή της δικαιοσύνης .Οι νομοθέτες είναι υποχρεωμένοι να εκπαιδεύονται και να ενημερώνονται

⁴¹⁵William Lacy Swing(2015), "3 ways governments can solve migration crises"<https://www.weforum.org/agenda/2015/07/3-things-governments-need-to-do-to-solve-migration-crises/>

διαρκώς για τις εξελίξεις στο τομέα και να έχουν γνώση των νέων μεθόδων και τεχνικών διάπραξης εγκλημάτων. Ωστόσο η δυσκολία αυτής να ανταποκριθεί εγκαίρως στο πρόβλημα δημιουργώντας εύφορο έδαφος στην ανάπτυξη και επέκταση του εγκλήματος . Συνεπώς για τη χάραξη μιας πολιτικής αντιμετώπισης τους χρήζει επαρκέστερους νομούς ,προνοητικότητα των νομοθετών ,χρήση τεχνολογίας για τη βελτίωση των τεχνικών και διεθνή συνεργασία αξιοποιώντας την επικύρωση της Συνθήκης της Βουδαπέστης, που επικυρώθηκε με το νόμο 4411/2015.

Ήδη με το άνοιγμα των συνόρων είχε δημιουργηθεί έλλειμα ασφάλειας . Έτσι γεννήθηκε η ανάγκη για διεθνή συνεργασία και δημιουργίας βάσεων δεδομένων η οποία επέτρεψε την συλλογή , αποθήκευση και ανταλλαγή πληροφοριών και βιομετρικών δεδομένων μεταξύ των εθνικών αρχών κάθε κράτους προς χρήση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου(π.χ. τα ηλεκτρονικά συστήματα πληροφοριών SIS και το SIS II,Sirene) για την πρόληψη και την αποτελεσματική καταστολή του εγκλήματος .Επιπρόσθετα στην ίδια βάση της πρόληψης ξεκίνησε η λειτουργία της Eurodac (2003),μια κεντρική μονάδα δακτυλικών αποτυπωμάτων που θα έδινε τη δυνατότητα ταυτοποίησης των αιτούντων άσυλο και όσων έχουν συλληφθεί για παράνομη διέλευση εξωτερικών συνόρων⁴¹⁶ .

Επιπλέον η τεχνολογία αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο και στην έκτιση των ποινών όπως στη περίπτωση της ηλεκτρονικής επιτήρησης. Μη λησμονούμε επίσης τα συστήματα CCTV που τοποθετούνται σε πολλούς δημόσιους χώρους .Στην Ελλάδα προϋποθέσεις για εκτεταμένη ηλεκτρονική παρακολούθηση δημιουργήθηκαν την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων και παρέμειναν για λόγους ελέγχου της της κυκλοφορίας στη πόλη. Ξοδεύτηκαν δισεκατομμύρια προς χάριν διαβεβαίωσης ασφαλούς εικόνας της Αθήνας εξαιτίας εξωτερικών πιέσεων (είχε προηγηθεί πριν λίγα χρόνια η πτώση των δίδυμων πύργων και των μετέπειτα αντιτρομοκρατικών μέτρων που λήφθηκαν παγκοσμίως).

Η ανάπτυξη αυτής λοιπόν οδήγησε στην υπερ-αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων στο τομέα της επιτήρησης ως αλληλεπίδραση της περιρρέουσας ατμόσφαιρας κινδύνου .Τεχνικές «φακελώματος», πολυδάπανα μέτρα επιτήρησης ,βιομετρικά συστήματα αναγνώρισης και ελέγχου για την εξέταση των δακτυλικών αποτυπωμάτων αλλά και άλλων χαρακτηριστικών όπως η κόρη του ματιού ⁴¹⁷. Συνεπώς εγείρονται επιφυλάξεις για την εφαρμογή τους διότι καταφεύγοντας σε πολιτικές επιτήρησης για να καλύψουμε το αίτημα για ασφάλεια γεννώνται ταυτόχρονα ελλείμματα δημοκρατίας και ελευθερίας Απομακρυνόμενοι από τα όρια ενός δημοκρατικού κράτους κινδυνεύουμε να εκπέσουμε στην δημιουργία μιας πανοπτικής κοινωνίας.

⁴¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3AI33081>

⁴¹⁷ Πιο συγκεκριμένα στη περίπτωση αρχειοθέτησης/καταχώρησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα(σύστημα πληροφοριών Schengen) εγκυμονούν κίνδυνοι ,οι οποίοι κρίνεται πως πρέπει να προληφθούν με την εισαγωγή ρυθμίσεων που θα προστατεύουν από την ανεξέλεγκτη χρήση των πληροφοριών. Η χρήση των δεδομένων επιδέχεται περιορισμών ως προς το σκοπούς (θα χρησιμοποιούνται μονάχα για διοικητικούς σκοπούς),το χρόνο(διατηρούνται όσο χρονικό διάστημα είναι απαραίτητα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού),ενώ τον ανεξάρτητο έλεγχο του αρχείου έχει αναλάβει η Εθνική Αρχή Ελέγχου και η Κοινή Αρχή Ελέγχου. Δ.Ι. Παπαγιάννης (2001) «Ο Ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας ,ασφάλειας και δικαιοσύνης», Εκδόσεις. ANT.N.Σάκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή,σελ.136-137

Συνοψίζοντας , πηγή των προβλημάτων δεν αποτελεί η τεχνολογία αυτή καθ' αυτή αλλά το θέμα είναι σε ποια χέρια θα βρεθεί και πως αυτά θα τη χρησιμοποιήσουν. Η δυσυπόστατη φύση των τεχνολογικών μέσων σχετίζεται με τος σκοπό που χρησιμοποιούνται.

Τα όρια μας τίθενται από τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Συχνά ανακύπτει το ζήτημα σύγκρουσης μεταξύ δύο δικαιωμάτων :της ελευθερίας και της ασφάλειας .Δεν είναι λίγες οι φορές που έχουμε δεχτεί περιορισμούς για χάρη της ασφάλειας. Έτσι τίθενται το ζήτημα εξισορρόπησης μεταξύ των μέτρων που λαμβάνονται για τη δίωξη του εγκλήματος και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων .

Η απάντηση βασίζεται στην αρχή της αναλογικότητας⁴¹⁸ ,κατά πόσο όμως τηρούνται τα όρια;

Ειδικά σε περιόδους έξαρσης τη εγκλήματος τα περισσότερα μέτρα φαίνεται να διευρύνονται και η διάρκεια τους να επιτείνεται παραπάνω από ότι είναι αναγκαίο. Με πρόφαση την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας απειλούνται θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατίας .

Η χρησιμότητα των νέων τεχνολογικών μέσων είναι αναμφισβήτητη αλλά η χρήση της δεν είναι δυνατόν να είναι ανεξέλεγκτη αδιαφορώντας για τη προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων .Ο κανόνας είναι ο σεβασμός και εξαίρεση η παραβίαση .

3.Το αίσθημα ανασφάλειας

Έγκλημα και φόβος του εγκλήματος πια υπάγονται στα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα της κοινωνίας, με την ασφάλεια να λαμβάνει το χαρακτήρα επιτακτικής ανάγκης ,κοινού αγαθού, το οποίο πρέπει να κατοχυρώνεται από τη πολιτεία ,που βρίσκεται σε διαρκή επαγρύπνηση.⁴¹⁹

Ο φόβος ⁴²⁰, αποτελεί ένα ζευγάρι μυωπικά γυαλιά μέσα από το οποίο παρακολουθούμε τη πραγματικότητα παραμορφωμένη .Ωστόσο η ανασφάλεια δεν προκύπτει απαραίτητα από την αυξημένη εγκληματικότητα αλλά συσχετίζεται με ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά.

Ενώ ο φόβος συνδέεται με το αστικό περιβάλλον αδιαμφισβήτητα⁴²¹.Έτσι γεννήθηκε άλλωστε και ο τομέας της περιβαλλοντικής εγκληματολογίας που εξετάζει το χώρο, το χρόνο και τον τρόπο του εγκληματικού φαινομένου⁴²². Δεν είναι τυχαίο πως οι πολίτες που ζουν στο κέντρο ή κοντά στο κεντρικό τομέα εμφανίζονται στις έρευνες περισσότερο ανασφαλείς.

⁴¹⁸ Η προσβολή ενός δικαιώματος μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο αν το συμφέρον που θα ικανοποιηθεί είναι πολύ σημαντικό και η προσβολή του δικαιώματος ασήμαντη ή ανάλογη του συμφέροντος(αναλογικότητα).

⁴¹⁹ Χ. Ζαραφωνίτου , Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας, Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης, Εκδ. Α.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, ελληνικά/αγγλικά, σελ.125

⁴²⁰ Ο φόβος του εγκλήματος ορίζεται γενικά ως το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής μιας πόλης ή χώρας το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες επιθέσεις.Βλ. Χ.Ζαραφωνίτου, 2002,σελ. 31-33

⁴²¹ Μ. Killias & G. Riva, Crime et insecurite: un phenomene urbain, στο Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique, 2/1984, 165-180, καθώς και Χ. Ζαραφωνίτου, Πόλη και φόβος του εγκλήματος: παραγοντικές εμπειρικές προσεγγίσεις και τοπικές πολιτικές πρόληψη

⁴²² Η έναρξη αυτού του τομέα σημειώθηκε το 19^ο αιώνα με την Γαλλοβελγική Χαρτογραφική Σχολή και τη Σχολή του Σικάγο .Ερχόμενοι στο σήμερα ,στην περιστασιακή πρόληψη και στις περιβαλλοντικές προσεγγίσεις του Oscar Newman και τη θεωρία της καθημερινής δραστηριότητας του Ronald Clark η πρόληψη του εγκλήματος επιδιώκεται μέσω του περιβαλλοντικού σχεδιασμού (CPTED),με τη χαρτογράφηση(με πιάτσες πορνείας ,παρεμπορίου, διακίνησης ναρκωτικών ,ληστείες κ.α.)

Αλλά και η ένταση του κλιμακώνεται όταν ξέρουν ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να συμβούν εγκλήματα στη γειτονιά διότι σε περίπτωση εγκληματικής επίθεσης οι γείτονές τους δε θα καλούσαν την αστυνομία(υπολειπτικότητα των θεσμών ,όπως αυτός της γειτονιάς), στην οποία επαφίεται κατά τη γνώμη τους το έργο της αντιμετώπισης του εγκλήματος. Συνεπώς ο φόβος συνδέεται όχι μόνο με το έγκλημα αλλά και με τη λειτουργία των κοινωνικών δικτύων της κοινότητας και του άτυπου κοινωνικού ελέγχου.⁴²³

Οι βανδαλισμοί και η βία υποκλέπτουν και τα τελευταία «ψήγματα εμπιστοσύνης». Όταν καθημερινά έρχονται αντιμέτωποι με εγκληματικές δραστηριότητες στη περιοχή τους είναι φυσικό να εσωτερικεύουν μια αρνητική απεικόνιση της γειτονιάς τους ,της ζωής τους και γενικότερα τους κράτους αυξάνοντας το αίσθημα ανασφάλειας του .

Στις μορφές αντικοινωνικοτήτων και αταξίας⁴²⁴συγκαταλέγονται η δημόσια χρήση και διακίνηση ναρκωτικών, το παραεμπόριο ,οι διαρρήξεις, οι ληστείες, οι κλοπές προσωπικών αντικειμένων και αυτοκινήτων, η πορνεία ,η επαιτεία και η παρουσία αλλοδαπών και αστέγων .Όλα τα παραπάνω συσχετίζονται άμεσα με το φόβο του εγκλήματος των πολιτών καθώς δημιουργούν την εντύπωση απουσίας επίσημου κοινωνικού ελέγχου και εγκατάλειψης των κατοίκων στην τύχη τους. Για το λόγο αυτό η απαίτηση των πολιτών για φυσική παρουσία της αστυνομίας μέσω των πεζών περιπολιών είναι έντονη. Οι ευκαιρίες εγκληματικής δράσης αυξάνονται στις εν λόγω περιοχές, όταν οι μη εγκληματικές μετακινήσεις και δραστηριότητες περιοριστούν εξ αιτίας του φόβου που προκαλεί η φήμη τους αυτή .⁴²⁵ Δεδομένο πρέπει να θεωρείται επίσης πως τα κλειστά μαγαζιά ,τα εγκαταλελειμμένα και παραμελημένα κτίρια ,τα graffiti,ο θόρυβος ,τα σκουπίδια στους δρόμους και ο ελλιπής δημόσιος φωτισμός συναρτώνται θετικά με την ανασφάλεια.

Απόρροια της ανασφάλειας ,η δυσaráσκεια του κοινού για την αποτελεσματικότητα των φορέων κοινωνικών ελέγχου ,η οποία εκφράζεται με την άσκηση πιέσεων στην εκάστοτε εξουσία για αυστηρότερα μέτρα(αυστηρότερες ποινές ,περισσότερες φυλακές, εκ διωγμό αλλοδαπών κ.α.

Τα γεγονότα διαψεύδουν τις εγγυήσεις για προστασία των δικαιωμάτων με αποτέλεσμα οι πολιτικές ασφάλειας εντείνονται και ο άνθρωπος σήμερα να θυσιάζει μέρος των ελευθεριών για να εξασφαλίσει υπέρτατα αγαθά , όπως η ζωή, η σωματική ακεραιότητα ,η ιδιοκτησία⁴²⁶Συνεπώς η μετατόπιση της προσοχής στην κοινωνική αταξία και την απειθαρχία βοηθά ώστε να οδηγηθούμε αναίμακτα στη διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου.

Όταν δεν επιτυγχάνεται η προστασία του κοινού αποσταθεροποιείται ο θεσμικός ρόλος του κράτους ,αυξάνεται η δυσπιστία του πολίτη σχετικά με την ικανότητα των επίσημων μηχανισμών να αντιμετωπίσουν το έγκλημα. Ο πολίτης αναπτύσσει αντανakλαστικά εσωστρέφειας και κοινωνικού αποκλεισμού ,καθώς εκλαμβάνει το έλλειμα προστασίας ως έλλειμα ολοκλήρου του πολιτικού συστήματος.

⁴²³ Χ. Ζαραφωνίτου “Διαγνωστική έρευνα ΕΑΣΤΕ Ταύρος –Μοσχάτο “,2018, σελ.14

⁴²⁴Χ. Ζαραφωνίτου(2016) «Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας», Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 1^ο περιοδικό Εγκληματολογία

⁴²⁵ Μ. Cusson, Les zones urbaines criminelles, στο Criminologie, vol.XXII, 2/1989, 95-105.

⁴²⁶ Ν.Ε.Κουράκη,“Το δικαίωμα του πολίτη στην ασφάλεια του “,Πρώτη δημοσίευση: περιοδικό Συνήγορος, Ιαν.-Φεβρ. 2000, σελ.3

Επιπροσθέτως η ανασφάλεια συναρτάται και με τις στάσεις απέναντι στα κοινωνικά ζητήματα και στις κρατικές υπηρεσίες⁴²⁷. Γενικώς μέσα από το αίσθημα ανασφάλειας εκφράζεται⁴²⁸ η γενικότερη ανησυχία ,το ανικανοποίητο που απορρέει από τις παρεχόμενες κρατικές υπηρεσίες , η αγανάκτηση για τη διαφθορά των κρατικών υπαλλήλων τόσο στον τομέα αντιμετώπισης του εγκλήματος όσο και σε γενικότερους τομείς που διαμορφώνουν την ποιότητα ζωής ,⁴²⁹ τις παρεχόμενες υπηρεσίες στην υγεία, την εκπαίδευση για τις οποίες δε διακρίνεται το ελληνικό κράτος .

Η ανασφάλεια εντείνεται ως απόρροια της πρόσληψης του εγκλήματος ως σοβαρής κοινωνικής απειλής και εφ' όσον συμπίπτει και με προσωπικά περιστατικά, όπως είναι η εμπειρία θυματοποίησης, συμβάλλουν σημαντικά στην του εγκλήματος.⁴³⁰

Η εστίαση στην αντιμετώπιση του φόβου του εγκλήματος και της ανασφάλειας αντί στο ίδιο το έγκλημα και τους γενεσιουργούς του παράγοντες οδηγεί σε μια εσφαλμένη αντιμετώπιση του-καταστολή-ενώ πρόκειται για ένα κοινωνικό πρόβλημα με αντίστοιχα αίτια. Η πολιτεία πρέπει να λάβει μέτρα ούτως ώστε ο πολίτης αλλά και το θύμα να ανακτήσουν το 'αίσθημα ασφάλειας του χωρίς να παραβιάζονται τα δικαιώματα του αλλά ούτε και του δράστη στοχεύοντας παράλληλα στην εξομάλυνση των σχέσεων τους όπου είναι δυνατό. Αν εστιάσουμε στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής θα επιτύχουμε καλύτερα αποτελέσματα ,αφού τα προληπτικά μέτρα στο τοπικό περιβάλλον της γειτονιά φαίνεται να αποδίδουν καλύτερα.

Μέτρα που βοηθούν στη μείωση του αισθήματος της ανασφάλειας είναι : Ο καλύτερος φωτισμός στους δρόμους, οι περιπολίες των αστυνομικών με μοτοσυκλέτες μεγάλου κυβισμού(ομάδα ΔΙΑΣ), οι πεζές περιπολίες αστυνομικών, η παρουσία περιπολικών⁴³¹ και του αστυνομικού της γειτονιάς ,η ανάπτυξη κοινωνικών επαφών με τους κατοίκους της περιοχής , η ύπαρξη καμερών στους δρόμους, η δραστηριοποίηση των ΤοΣΠΠα και των Ιδιωτικών Επιχειρήσεων Παροχής Υπηρεσιών Ασφάλειας⁴³².

Συνοψίζοντας ,οι περικοπές στην κοινωνική πρόνοια ,την υγεία ,την παιδεία στο βωμό της επένδυσης στην ενίσχυση της ασφάλειας μας προβληματίζει έντονα⁴³³. Οι πολίτες σαφώς επιθυμούν ο αστυνομικός της γειτονιάς –αλλά και γενικότερα οποιοδήποτε μέτρο αστυνόμευσης- να τους προστατεύει αυτό δε αναιρεί όμως το γεγονός πως υπάρχουν σπουδαιότερα προβλήματα στη κοινωνία μας (πρωτογενείς ανάγκες) που χρήζουν άμεσης επίλυσης.

⁴²⁷ Ν.Ε. Κουράκης(2009),(Αν)ασφάλεια ,τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική, Εκδόσεις ANT.N.Σάκκουλα

⁴²⁹ Χρ. Ζαραφωνίτου(2007) ,”Οψεις και διαστάσεις του κοινωνικού φαινομένου της ανασφάλειας”,(ΑΝ)ασφάλεια ,Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου , Πρακτικά Επιστημονικής Εκδήλωσης ,Παντείου Πανεπιστημίου , 30/32006, ANT.N.Σάκκουλα,σελ.45

⁴³⁰ St. Box, C. Hale, G. Andrews, Explaining fear of crime, ό.π., 1988, 352.

⁴³¹ Οι πολίτες επιθυμούν ο αστυνομικός να βρίσκεται εκεί στην κρίσιμη στιγμή όταν απειλείται η ασφάλειά του , θέλουν να νιώθουν ότι βρίσκεται κοντά τους για την άμεση επίλυση προβλημάτων ενώ οι αστυνομικοί επιζητούν το σεβασμό και τη συνεργασία τους μέσα από την παροχή πληροφοριών αλλά και την επιβολή καταγγελιών

⁴³² Χ.Ζαραφωνίτου Διανωστική έρευνα ΕΑΣΤΕ 2018 του Δήμου Μοσχάτου -Ταύρου σελ.87-88

⁴³³ Για τον λόγο αυτό εξάλλου η αστυνομία παρουσιάζει περιοδικά ,στοιχεία που δείχνουν την αποδοτικότητα τους (μείωση της εγκληματικότητας αύξηση των εξιχνιαζόμενων αδικημάτων),για την αιτιολόγηση των χρημάτων που διατίθενται για τα όργανα της τάξης.

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες γενικότερα αφήνουν ανικανοποίητο το πολίτη είτε αν στρέψουμε το βλέμμα μας στη διαφθορά των κρατικών υπαλλήλων είτε στη παιδεία ,κατανοούμε γιατί εντείνεται το αίσθημα ανασφάλειας καθώς πηγάζει από το προσλαμβανόμενο έλλειμμα κοινωνικού κράτους. Η ζυγαριά πρέπει να πάνει να γείρει στη πλευρά της τάξης, ειδικά όταν από τη άλλη πλευρά βρίσκεται το κράτος πρόνοιας. Η ζυγαριά πρέπει να ισορροπήσει.

Η αντεγκληματική πολιτική στην Ελλάδα των σύγχρονων προκλήσεων δεν αποτελεί απλά ένα ζήτημα των διωκτικών αρχών και των δυνατοτήτων αυτών .Η λύση είναι πολυεπίπεδη δεν αρκούν μόνο τα αποτρεπτικά μέτρα και η προσπάθεια διατήρησης της τάξης. Άλλωστε η στείρα αστυνόμευση αν δεν έχει κοινωνικό έρεισμα δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική ,θα πρέπει να γίνει ιεράρχηση των σημαντικότερων προβλημάτων ώστε να οργανώσουμε τις κατάλληλες λύσεις . Σίγουρα όμως μας αφορά όλους ,αφού πρόκειται για τη ζωή μας ,τη κοινωνία μας .Γι' αυτό η προσπάθεια πρέπει να ξεκινά από τα σχολεία την οικογένεια έως την επαγγελματική και κοινωνική ζωή.

Προτιμότερο θα ήταν να υιοθετηθούν πολιτικές προσανατολισμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες των τοπικών κοινωνιών, μετασχηματίζοντας το σύστημα με το πέρασμα της στη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική προχωρώντας σε ανακατανομή των ρόλων στο τομέα της πρόληψης .Η ασφάλεια σήμερα είναι ζήτημα ποιότητας ζωής.

4.Κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα

Από το 2013 διαγράφεται μια πορεία δυσμενών κοινωνικών συνθηκών στην Ελλάδα ,ιδιαίτερα στην αγορά εργασίας ,αφού το 52,9% είχε απασχόληση και το 27,3% βρισκόταν υπό το καθεστώς ανεργίας. Επιπλέον βρέθηκε ανάμεσα στις χώρες με το χαμηλότερο εισόδημα, με υψηλά ποσοστά ανασφάλειας(40,0%) αλλά και χαμηλή προσέλευση στις εκλογές (62,5%) ειδικά το 2019 έφτασε στο 50,0 % του σώματος⁴³⁴.

Είναι σαφές πως η ισότητα είναι δυσδιάκριτη υπό αυτές τις συνθήκες .Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών έχει υποστεί ένα ισχυρό πλήγμα με αποτέλεσμα οι διαφοροποιήσεις μεταξύ τους να είναι εμφανής στερώντας τους σε πολλές περιπτώσεις τα μέσα για την συντήρησή τους . Το δικαίωμα στην υγεία ,την ευημερία ,την στέγη, την εργασία ,σε έναν αξιοπρεπή μισθό ,στη σύνταξη ,στη τροφή ,στη ένδυση ,στην υγειονομική περίθαλψη , στην εκπαίδευση δεν είναι προσβάσιμα σ' όλους.

Η ισότητα στην πρόσβαση στην κάθετη κινητικότητα μέσα στη πυραμίδα των κοινωνικών θέσεων μένει στάσιμη χωρίς να διέρχεται όλα τα στρώματα . Παρόλο λοιπόν που έχουν αναγνωριστεί ως θεμελιώδεις αξίες η αξιοπρέπεια ,ελευθερίες ,η ισότητα ,η δικαιοσύνη ,δεν βρίσκουμε το δικαίωμα της εργασίας ,της σύνταξης και του ελάχιστου μισθού αναμεσά

⁴³⁴ Eurostat Statistical books 2015 edition ,Quality of life facts and views,2015 Edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union (Theme: Population and social conditions ,Collection: Statistical books),σελ.58,60,76,166,192(Editor Jean-Louis Mercy, Agnieszka Litwinska, Didier Dupré, Stephen Clarke, Georgiana Aurelia Ivan and Colin Stewart Eurostat, Unit F4 — Quality of life Philippe Bautier, Fabienne Montaigne, Louise Corselli-Nordblad, Catherine Coyette, Isabelle Fiasse, Annika Johansson, Lucie Peterkova and Helene Strandell)
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6856423/KS-05-14-073-EN-N/742aee45-4085-4dac-9e2e-9ed7e9501f23>

τους.⁴³⁵

Με την είσοδο της Ελλάδας στη περίοδο των μνημονίων υπό καθεστώς οικονομικής επιτήρησης από την Ε.Ε παρατηρήθηκε ότι ενώ σε άλλες χώρες προοδευτικά οι δαπάνες στο τομέα κοινωνικής προστασίας των πολιτών αυξάνονται σε χώρες όπως η δική μας ,η Ιταλία ,Πορτογαλία υπολείπονται και υστερούν .Πιο συγκεκριμένα μεγάλο μέρος του κόστους της δαπάνης υγείας μεταφέρθηκε από το κράτος στο πολίτη ,δηλαδή από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα με άμεση συνέπεια τον αποκλεισμό του πολίτη από το σύστημα υγείας και τα ασφαλιστικά του δικαιώματα.

Ανεξάρτητα όμως από την είσοδο της Ελλάδας σε καθεστώς οικονομικής επιτήρησης και επιβεβλημένης λιτότητας από την Ευρωπαϊκή Ένωση ,το κοινωνικό κράτος καθυστέρησε να αναπτυχθεί καθώς ήρθε αντιμέτωπὴ ταυτόχρονα με πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα.⁴³⁶

Ενώ οι πολίτες έχουν πάψει να είναι ικανοποιημένοι από το περιβάλλον διαβίωσης στη πλειονότητα τους αλλά και το 65.9%⁴³⁷ από την οικονομική τους κατάσταση ,αφού ο καθένας πασχίζει να τα βγάλει πέρα οικονομικά για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες ⁴³⁸ .

Αναντίρρητά δεν είναι λίγοι αυτοί που στερούνται βασικά αγαθά διαβίωσης. Ιδιαίτερα οικογένειες με παιδιά αντιμετωπίζουν το οξύτερο πρόβλημα σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Unicef . Σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού μας μαστίζεται από μακροχρόνια φτώχεια, ανεργία ,έλλειψη στέγης και υγειονομικής κάλυψης και ασφαλώς συνιστούν προσβολή για την ανθρωπότητα ,διότι αποτελούν ουσιώδη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴³⁹ .

Προσωποποίηση της ανέχειας αυτής αποτελούν οι οικογένειες που πεθαίνουν προσπαθώντας να ζεσταθούν με επικίνδυνα μέσα ή περιπτώσεις των μη εχόντων ρεύμα ,οι οποίοι ζουν με κεριά. Αρκετές ώρες τηλεοπτικού αέρα έχουν διατεθεί για την παρουσίαση θανάτων αυτών των ανθρώπων. Ειδικά οι νέοι έχουν πληγεί από την κρίση ,γι' αυτό μεγάλο κομμάτι των νέων Ελλήνων συντηρείται από την οικογένεια του, η οποία αποτελεί δίχτυ ασφαλείας για όσους αδυνατούν να βρουν εργασία ή δεν είναι επαρκής ο μισθός τους . Στη περίπτωση δε που δεν υπάρχει το υποστηρικτικό περιβάλλον εύκολα θα καταφύγει στο έγκλημα αν έχει αρνητική εικόνα για τις συνθήκες εργασίας στη Ελλάδα.

Η ποιότητα ζωής των Ελλήνων –της πλειοψηφίας τουλάχιστον-αρκείται στα βασικά. Όμως το δυσμενές περιβάλλον εργασίας ,διαμονής ,η κακή ψυχολογία και η οικονομική ανέχεια δεν μπορούν να τον αφήσουν άθικτο .Έχει κλονιστεί η εμπιστοσύνη του απέναντι στο κράτος ,

⁴³⁵ Δ. Καλογερόπουλος ,σελ.51

⁴³⁶ Ferrera M. Η Ανασυγκρότηση του Κοινωνικού Κράτους στη Νότια Ευρώπη στο Προοπτικές του Κοινωνικού Κράτους στη Νότια Ευρώπη. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα - Επιμέλεια Ματσαγγάνης Μ, 1999; 33- 65 από Ι.Κουκουφίλιππου,Ε.Παπαβασιλείου,Α.Κοΐνης «Κοινωνική πολιτική και δαπάνες κοινωνικής προστασίας και υγείας», Τρίμηνη, ηλεκτρονική έκδοση του Τμήματος Νοσηλευτικής, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας «Το Βήμα του Ασκληπιού» Τόμος 15, Τεύχος 4 (Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2016),σελ.349

⁴³⁷ Το ίδιο ισχύει και με τη στέγαση μόνο το 29.7% είναι ικανοποιημένοι
Για το περιβάλλον διαβίωσης βλέπε στο ίδιο σελ.230

⁴³⁸ Τα τελευταία χρόνια όλο και εντείνεται η ανησυχία του ανθρώπου για τη σταθερότητα της εργασίας του ή ακόμη και για την ανεύρεση εργασίας ,ως απαραίτητη προϋπόθεση για την κάλυψη βασικών αναγκών .

⁴³⁹ Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Υπουργείο Δικαιοσύνης “Δικαιώματα του Ανθρώπου :Εθνικό Σχέδιο Δράσης” ,Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα- Μάρτιος 2014,σελ.240
www.ministryofjustice.gr/site/el/ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ/ΓΓΔιαφάνειαςκαιΑνθρωπίνωνΔικαιωμάτων.aspx

έχοντας διαπιστώσει τις διαστάσεις που έχει λάβει η διαφθορά στη χώρα μας ,αναλογιζόμενος το μέλλον του που είναι άγνωστο κυριαρχεί το αίσθημα του ανικανοποίητου⁴⁴⁰ .Οποιαδήποτε προσπάθεια για ένα καλύτερο αύριο πέφτει στο κενό ,όλα είναι μετέωρα εν μέσω οικονομικής και αξιακής κρίσης. Και προφανώς όσοι δεν είναι ικανοποιημένοι με τη ζωή τους σε ένα γενικότερο πλαίσιο καταλαμβάνονται από ένα αίσθημα ανασφάλειας .Έχει επιβεβαιωθεί άλλωστε με ερευνητικά πορίσματα πως η ποιότητας ζωής αναδεικνύεται σε προσδιοριστικό παράγοντα της ανασφάλειας .⁴⁴¹

Ως κράτος πρόνοιας εγγυάται την εξασφάλιση μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης και ένα ικανοποιητικό εισόδημα για όλους ,κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει ,γεγονός που αυξάνει την κοινωνική αδικία .Φυσικά το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας εξαρτάται από την οικονομική κατάσταση μιας χώρας, ωστόσο στην Ελλάδα το πρόβλημα προϋπήρχε της οικονομικής κρίσης και παρόλο που έχουν γίνει βήματα για την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων ,είμαστε ακόμη πολύ πίσω.

Προσπάθειες για την κάλυψη των βασικών αναγκών έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια με τους εξής τρόπους. Σχετικά με τη σίτιση το Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης έχει αναπτύξει μια σειρά εργαλείων για την διαχείριση και κατά το δυνατόν αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κοινωνικής κρίσης 1) δημιουργήθηκε το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με κύριους πυλώνες τον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού, Παρακολούθησης & Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής» και τον ΟΠΕΚΑ (Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης).

2) Το 2017 δημιουργήθηκαν τα Κέντρα Κοινότητας των δήμων, ως βασικές δομές πληροφόρησης για τις υπηρεσίες που παρέχονται σε τοπικό επίπεδο.

3) Το 2017 θεσπίστηκε το Κοινωνικό Εισόδημά Αλληλεγγύης (ΚΕΑ) και η επιδότηση ενοικίου. Το επίδομα στέγασης θεσπίστηκε για όσους αδυνατούν να πληρώσουν ενοίκιο ή να αποπληρώσουν στεγαστικό δάνειο.

4) Με τη λειτουργία δομών Κοινωνικών Παντοπωλείων, τα οποία διανέμουν τρόφιμά σε ωφελούμενους.

5) Με τη χρήση πόρων του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους (ΤΕΒΑ) υλοποιείται από το 2015 ως σήμερα το Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής, με βασική δράση την παροχή τροφίμων και επικουρικά συσσιτίου.

6)Με το Πρόγραμμα Στέγαση και Επανεένταξη(άρθ.29 του Ν.4052/12)κ.α.⁴⁴²

Το Κράτος δεν μπορεί πλέον να είναι μόνο διανομέας επιδομάτων και διαχειριστής οικουμενικών κανόνων .Πρέπει να δώσει στον καθένα τα ιδιαίτερα μέσα για να μεταβάλλει τη πορεία της ζωής του ,να υπερβεί μια ρήξη ,να προλάβει ένα αδιέξοδο.⁴⁴³ Άλλωστε και τα

⁴⁴⁰ Ικανοποίηση των πολιτών από τις παρεχόμενες υπηρεσίες στους τομείς υγείας ,εκπαίδευσης ,εργασίας, αλλά και προσφερόμενες υπηρεσίες από την αστυνομία και το ΣΑΠΔ

⁴⁴¹ Χ, Ζαραφωνίτου(2009),”Ο φόβος του εγκλήματος :Ένα ελληνικό παράδοξο», Ποινική Δικαιοσύνη και Εγκληματολογία ,Τεύχος 1/2009 ,σελ.6

⁴⁴² Απολογισμός Προγράμματος Κοινωνικής Πολιτικής 2015-2019,Ιανουάριος 2019,Δήμος Αθηναίων Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Διεύθυνση Δημοτικών Ιατρείων και Δημόσιας Υγείας
https://www.cityofathens.gr/sites/default/files/2015-2019_Programma_Koinwnikis_Politikis-apologismos.pdf

⁴⁴³ Δ. Καλογερόπουλος ,σελ.126

κριτήρια στα οποία στηρίζεται η χορήγηση ελαφρύνσεων και έκτακτων εισοδημάτων, που προσφέρονται από το κράτος είναι ιδιαίτερα περιοριστικά, με αποτέλεσμα να αποκλείονται άτομα που έχουν ανάγκη. Ευπαθείς ομάδες όπως άστεγοι και τοξικοεξαρτημένοι στην Ελλάδα αισθάνονται κοινωνικά απροστάτευτοι και συγχρόνως στόχοι που εύκολα ενοχοποιούνται από εκπροσώπους του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Το ζήτημα δεν είναι η επιβίωση μέσω επιδομάτων αλλά η απόδοση ίσων ευκαιριών στην κοινωνική ευημερία.

Η κοινωνία μας νοσεί. Επιθετικότητα, βία, άγχη, ψυχική ανισορροπία, οικονομική ύφεση, επιδείνωση του επιπέδου διαβίωσης. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως το έγκλημα είναι και αποτέλεσμα εσωτερικών ατομικών νοσημάτων που γεννά η κοινωνία μας που αρρωσταίνει τους κοινωνούς της.

Το σίγουρο είναι πως τα κοινωνικά προβλήματα δεν επιλύονται με την ποινική δικαιοσύνη αλλά με πρακτικές βασισμένες στην κοινωνική δικαιοσύνη. Οι πολίτες που βρίσκονται στις ζώνες αποκλεισμού και βιώνουν το τραύμα της κοινωνικό-οικονομικής κρίσης θα έπρεπε να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στη χάραξη και υλοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής για τη πρόληψη του εγκλήματος γιατί αυτοί αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό τις συνέπειες του εγκλήματος. Δυσκολίες ανακύπτουν εξαιτίας της αποδυνάμωσης του κοινωνικού κράτους πρόνοιας, της αποσταθεροποίησης των συνθηκών ζωής και της ενίσχυσης των ποινικό-κατασταλτικών μηχανισμών.

5. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση, μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.λπ.) αποτελούν ίσως την πιο σημαντική πηγή ενημέρωσης του κοινού σχετικά με θέματα που αφορούν την εγκληματικότητα και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης⁴⁴⁴. Γι' αυτό και θεωρείται πως παρεμβαίνει καθοριστικά στη δημιουργία κοινωνικών αναπαραστάσεων για το έγκλημα, τον εγκληματία και την κοινωνική αντίδραση αλλά και στη διαμόρφωση αντιλήψεων του κοινού.

Αυτό όμως δεν αναιρεί τη θέση περί διαστρεβλωμένης πληροφόρησης και επιλεκτικής παρουσίασης που τυγχάνει κοινής αποδοχής. Όσοι την αποδέχονται αβίαστα να οδηγούνται στην υιοθέτηση στερεοτυπικών αντιλήψεων και μιας πραγματικότητας ιδωμένης μέσα από έναν παραμορφωτικό φακό. Οι ειδήσεις συνήθως εστιάζουν σε ειδική εγκλήματα, στη βία, στη μικρό-εγκληματικότητα του δρόμου στοχοποιώντας καθ' αυτό τον τρόπο συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και περιοχές ως επικίνδυνες.

Άλλωστε τα θέματα βίας είναι και δημοφιλέστερα όλων και προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού, διότι ρίχνοντας την ευθύνη για τα κοινωνικά προβλήματα στις πλάτες, είτε των μεταναστών είτε των εγκληματιών, η κοινωνία εξαγνίζεται αφού αποκτά αποδιοπομπαίο τράγο, έναν βολικό λαϊκό διάβολο.

Με άλλα λόγια συντηρεί στερεότυπα τροφοδοτώντας φαινόμενα ρατσισμού, ξενοφοβίας και τιμωρητικότητας⁴⁴⁵ των πολιτών ενώ ταυτόχρονα καλλιεργεί ένα αίσθημα κοινωνικής αποστροφής έναντι του εγκληματία. Το «πορτρέτο» όμως του επικίνδυνου, βίαιου, φτωχού

⁴⁴⁴ Χ. Ζαραφωνίτου (2002), σελ. 141

⁴⁴⁵ Η τιμωρητικότητα αποτελεί απόρροια παραγόντων εκτός του φόβου του εγκλήματος όπως το επίπεδο πληροφόρησης του κοινού, οι πολιτικές του πεποιθήσεις (συντηρητισμός), τις αξίες, το θρήσκευμα, τα κοινωνικά και ατομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν κ.α.

,ψυχικά ή διανοητικά διαταραγμένου κακοποιού (συνήθως αλλοδαπού) ,που έχουν φιλοτεχνήσει δεν αποδίδει το πραγματικό του πρόσωπο.

Αναλυτικότερα η σημερινή πληροφόρηση χαρακτηρίζεται για την δραματοποιημένη και επιφανειακή παρουσίαση των γεγονότων ,τις επαναλαμβανόμενες προβολές⁴⁴⁶ συγκεκριμένων εγκλημάτων με συνέπεια η έκθεση σε τέτοια γεγονότα να αποκτά μια ισχυρή κοινωνική δύναμη που επηρεάζει έμμεσα και άμεσα. Αλλά και για την στερεοτυπική προσέγγιση των θεμάτων π.χ. μιας είδησης ενός εγκλήματος που ο δράστης στη περίπτωση που είναι αλλοεθνής αναφέρεται με την εθνικότητα του.

Από έρευνες που έγιναν σε διάφορες χώρες διαπιστώθηκε ότι το 30% των πληροφοριών στις εφημερίδες σχετικά με τα αδικήματα αφορούσαν τα αδικήματα βίας ενώ τα αδικήματα αυτά είναι το 5% του συνόλου της εγκληματικότητας. Ανάλογες διαπιστώσεις έγιναν και στην μετάδοση πληροφοριών από την τηλεόραση .

Το ευχάριστο είναι πως η πλειονότητα αμφισβητεί την αντικειμενικότητα(63,2%) των μέσων μαζικής ενημέρωσης ⁴⁴⁷,διότι είναι πεπεισμένοι πως το φαινόμενο προβάλλεται ως περισσότερο σοβαρό απ 'ότι είναι όπως προκύπτει από τα ευρήματα άλλης έρευνας⁴⁴⁸

Ακόμη έχει επικρατήσει κατά καιρούς η άποψη πως τα ΜΜΕ υπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες και ανάλογα με την τροπή των πολιτικών εξελίξεων μεταβάλλεται και το κλίμα που μεταφέρεται στους πολίτες ,είτε μέσω των τηλεοπτικών εκπομπών ,είτε μέσω προβολής ειδήσεων «περι ανομίας» ,ή με τη συγκάλυψη γεγονότων .Οι πολιτικοί άλλωστε διαπίστωσαν από νωρίς πως το έγκλημα /παραβατικότητα δημιουργεί κλίμα πανικού και φρόντιζαν να επωφεληθούν αυτού του πλεονεκτήματος της προβολής δηλαδή του κινδύνου .Με στόχο ;

Οι πολίτες να είναι τόσο φοβισμένοι ,ώστε να αποσπάται η προσοχή τους από τα υπόλοιπα προβλήματα της κοινωνίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που έχει διαπιστωθεί πως οι κυβερνήσεις εκμεταλλεύονται το έγκλημα για ψηφοθηρικούς λόγους υποσχόμενοι περισσότερη ασφάλεια στον τρομοκρατημένο πληθυσμό μια χώρας ή μια περιοχής . Άλλωστε πρόκειται για ένα ζήτημα που εύκολα πολιτικοποιείται, αφού αποτελεί σύνδεσμο στη μεταξύ σχέση κράτους –πολίτη .Οι πολιτικές υποσχέσεις κουμπώνουν με την παραμορφωμένη εικόνα για το έγκλημα που παρουσιάζεται στα ΜΜΕ, ως την ιδανική απάντηση στους φόβους τους.

Από την άλλη πάντα υπάρχει το ενδεχόμενο τα ΜΜΕ να συνεργάζονται με κάποιο κόμμα ,καθώς τα έσοδα των ΜΜΕ είναι πενιχρά. Στατιστικά το κόστος λειτουργίας των ΜΜΕ υπερβαίνει κατά 35% τα έσοδά τους και αυτό οδηγεί σε ελλείμματα και χρέη, τα οποία θα μπορούσαν να καθορίσουν την αμεροληψία της ενημέρωσης και την ποιότητα των ΜΜΕ. Οι πολίτες δεν εμπιστεύονται τα κόμματα και τους πολιτικούς, γιατί θεωρούν ότι κυβερνούν

⁴⁴⁶ Οι επαναλαμβανόμενες προβολές μια είδησης στη διάρκεια της μέρας ,της εβδομάδας ή και των εβδομάδων αν προκύπτουν νέα στοιχεία δημιουργεί τον λεγόμενο “ηθικό πανικό” (CohenSt.) Πρόκειται για τη «δυσανάλογη» εχθρική κοινωνική αντίδραση απέναντι σε μία κατάσταση ,πρόσωπο, ομάδα, που ορίζεται ως απειλή στις κοινωνικές αξίες .Εμπλέκει στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των ΜΜΕ και οδηγεί σε απαιτήσεις για περισσότερο έλεγχο ,ενώ δημιουργεί ένα σπινάλ αντιδράσεων. Βλ. Χ. Ζαραφωνίτου (2015),”Κριτική Προσέγγιση Ηθικών Πανικών, Επιμέλεια: Β. Καρύδης, Α. Χουλιάρης , “Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα. Σύγχρονες Προσεγγίσεις.” Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ.141 από Μ.Κarim “Moral Panic” McLaughlin and Muncie ,The Sage Dictionary of Criminology ,London-Thousand Oaks New Delhi: Sage ,2nd edn.,2006,pp250-253

⁴⁴⁷ Χ. Ζαραφωνίτου(2007),σελ.45-46

⁴⁴⁸ Χ. Ζαραφωνίτου(2002),σελ.143

εκπροσωπώντας ιδιοτελής σκοπούς⁴⁴⁹. Αυτό έχει αποδειχθεί, αφού το καθεστώς ρουσφετολογίας καλά κρατεί. Κατ' αντίστοιχο λοιπόν τρόπο δεν εμπιστεύονται τα ΜΜΕ, ως μια ακόμη υποταγμένη εξουσία, η οποία εξυπηρετεί συμφέροντα της εκάστοτε κυβέρνησης.
450

Το μέτρο για την αναλογική προβολή ειδήσεων το καθορίζει μονάχα αυτή καθαυτή η πραγματικότητα, δηλαδή αδιάβλητη ενημέρωση με πληρότητα και διαφάνεια. Δεν εκλαμβάνεται από το καθένα μας όμως με τον ίδιο τρόπο⁴⁵¹. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται η παρουσίαση εμπεριστατωμένων ερευνών, απόψεων και στατιστικών, ώστε οι πολίτες να ενημερώνονται για τα αληθή ποσοστά εγκληματικότητας και των ενδεδειγμένων τρόπων αντιμετώπισης, αλλά συνήθως απουσιάζει και αντικαθίσταται από εύπεπτες απλουστεύσεις που αναπαράγουν κλισέ με ή χωρίς σκοπιμότητες. Συνεπώς χρειαζόμαστε μια ποιοτικότερη μορφή ειδήσεων.

Πάντως, όσο επικρατεί το καθεστώς παραπληροφόρησης οι πολίτες θα εμμένουν στην τιμωρητικότητα, γεγονός που θα αντανakλάται και στις εγκληματολογικές έρευνες⁴⁵². Πρόκειται για φαύλο κύκλο καθώς ακόμα κι αν τα ΜΜΕ κινούνται ελεύθερα, επαφίεται στη κρίση τους αν θα διαστρεβλώνουν οποιαδήποτε πληροφορία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη μεταβατική περίοδο της 'κρίσης', που διερχόμαστε κατά την ντουρκαϊμική προσέγγιση, η ανασφάλεια επεκτείνεται και ο μόνος τρόπος για να μην καταρρεύσει το κοινωνικό μας οικοδόμημα είναι να ανακτηθεί η εμπιστοσύνη απέναντι στους θεμελιακούς θεσμούς του. Η αντεγκληματική πολιτική πρέπει να διαμορφώνεται από την πραγματικότητα και όχι το αντίστροφο. Μια σαφής στροφή προς την προληπτική και συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική με στρατηγικό στόχο την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και στην ενίσχυση της αυτορυθμιστικής ικανότητας της κοινωνίας θα αποφέρει τα δέοντα. Εναλλακτικά μέτρα δεν σημαίνει απουσία κοινωνικού ελέγχου και αποποινικοποίηση, πρέπει να πάψουμε να είμαστε διστακτικοί.

Βασικός γνώμονας σχεδιασμού μιας σφαιρικής απάντησης αποτελεί και το ρεύμα του εγκλήματος, το οποίο πρέπει να ακολουθούμε επανεφευρίσκοντας κοινωνικές και ποινικές απαντήσεις. Η λύση φυσικά δε μπορεί να είναι μονοδιάστατη καθώς το ζήτημα είναι πολυσύνθετο. Με πυξίδα τις κατευθύνσεις που υποδεικνύουν οι Αποφάσεις και οι Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και υπόλοιποι διεθνείς οργανισμοί προσαρμόζοντας τες πάντα στην ελληνική πραγματικότητα.

⁴⁴⁹ Βλ. Μια σειρά υποθέσεων συντάραξαν την ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια όπως η υπόθεση Siemens, η λίστα Λαγκάρντ, η υπόθεση Βατοπεδίου αλλά και της Novartis άσκησαν επίδραση για τη διαμόρφωση των στάσεων των πολιτών αλλάζοντας μια για πάντα την αντίληψη των Ελλήνων για τους πολιτικούς

⁴⁵⁰ Γ. Λακόπουλο, "Κοινωνία, πολιτική και ΜΜΕ: Σχέσεις συνενοχής", Ημερομηνία δημοσίευσης: 30-Νοε-2016, <https://www.capital.gr/antilogies/3173429/koinonia-politiki-kai-mme-sxeseis-sunenoxis>

⁴⁵¹ Ο.π. Βλ. Χ. Ζαραφωνίτου (2015), "Κριτική Προσέγγιση Ηθικών Πανικών", σελ. 142 από S. Watney, "Policing desire: Pornography, Aids and the Media", London: Methuen, 1987

⁴⁵² Ιδιαίτερα οι μεγάλες ηλικίες που ενημερώνονται μόνο μέσω της τηλεόρασης, το επίπεδο εκπαίδευσης τους είναι χαμηλό και υποστηρικτές συντηρητικών πολιτικών πεποιθήσεων.

Από τη μία η καταστολή είναι λιγότερο δαπανηρή και από την άλλη όταν προτείνονται ευφάνταστα προγράμματα που ουδεμία σχέση έχουν με τη κουλτούρα των Ελλήνων επόμενο είναι να καταρρεύσουν. Χρειαζόμαστε ρεαλιστικές και εφαρμόσιμες προτάσεις που να μην κινούνται στη σφαίρα της φαντασίας, ώστε να μην θεωρητικολογούμε. Σεβόμενοι τις αξίες και τις αρχές της δημοκρατίας να δημιουργήσουμε ένα μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής, υιοθετώντας στοιχεία από αυτά που έχουν ήδη εφαρμοσθεί στο εξωτερικό, τα οποία όμως θα προσιδιάζουν στην κουλτούρα και τις αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας. Είναι αναγκαίο να ξεπεράσουμε τις αγκυλώσεις του παρελθόντος, να διεξάγουμε έρευνες πεδίου προβαίνοντας σε θεσμικές προτάσεις με βάση επιστημονικά δεδομένα και όχι ιδεοληπτικές προσεγγίσεις

Επίσης με την ελαχιστοποίηση παρεμβάσεων ποινικού δικαίου στη ρύθμιση κοινωνικών προβλημάτων και περιορίζοντας των εγκλεισμό διανοίγεται ένα μονοπάτι παρεμβάσεων που σχετίζεται άμεσα με πρωτοβουλίες προληπτικής πολιτικής και τη χάραξη στρατηγικών για τις κοινωνικά ευάλωτες ομάδες.

Πέραν του ποινικού μηχανισμού και των κοινωνικών φορέων, οι πολίτες καλούνται να παίξουν ένα πιο ενεργό ρόλο σε θέματα που άπτονται της ποιότητας ζωής τους⁴⁵³, όπως μας υποδεικνύουν και οι έρευνες, που υποστηρίζουν πως η ικανοποίηση του ανθρώπου από τη ποιότητα της ζωής του συντελεί στη μείωση της εγκληματικής συμπεριφοράς. Αποδίδοντας ταυτόχρονα τη δέουσα σημασία στο αίσθημα του κοινού και στις ανάγκες του κατά τη λήψη αποφάσεων και στη χάραξη πολιτικών.

Βρισκόμαστε σε ένα λαβύρινθο, που η τιμωρητική πρακτική τόσα χρόνια μας οδηγεί σε αδιέξοδο. Που είναι ο μίτος της «Αριάδνης»; Δεν βρίσκεται ούτε στην άκρη του τιμωρητικού αιτήματος ούτε σε πρόσκαιρες λύσεις.

Για αρχή πρέπει να επιτευχθεί τουλάχιστον μια εξισορρόπηση μεταξύ καταστολής και πρόληψης. Η πολιτειακή δράση να στηρίζεται στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ξεπερνώντας τη κρίση μέσα από μια δικαιότερη κοινωνία όπου η αξιοκρατία και κοινωνική αλληλεγγύη θα συνυπάρχουν ιδιαίτερα προς τα αδύναμα κοινωνικά στρώματα. Φυσικά δίδοντας προτεραιότητα στους ανήλικους. Μια πολιτική που απευθύνεται στα αίτια του εγκλήματος έχει πολύ περισσότερες πιθανότητες να αποδώσει καρπούς στη μείωση της εγκληματικότητας.

⁴⁵³ Α. Μαγγανάς, Η εξέλιξη της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, Περιοδικό - ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ - 1/2011, Ιανουάριος, σελ.1

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξιάδης, Σ. Εγκληματολογία , Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα 1989
- Αλεξιάδης, Σ. Τα οικονομικά του εγκλήματος, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα.2010
- Αλεξιάδης,Σ. Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής. Ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.2006
- Αλεξιάδης. Σ, «Δικαιώματα του ανθρώπου και αντεγκληματική πολιτική», στο Αφιέρωμα στη Μνήμη Κρατερού Ιωάννου, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, Τ.21, Ειδικό τεύχος, Σεπτέμβριος 2001
- Αλεξιάδη.Σ, ”Δικαιικοί συμβιβασμοί για τη παράκαμψη της δικαιοσύνης», Εγκληματολογία και Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική :Προσφορά Τιμής στην Αγλαΐα Τσήτσουρα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.2009
- Αρτινοπούλου. Β, Επανορθωτική Δικαιοσύνη. Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιικών συστημάτων ,Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα 2010
- Αρτινοπούλου Β. – Μαγγανάς Α., Θυματολογία και Όψεις Θυματοποίησης, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996
- Αστυνομική Ανασκόπηση Μάρτιος-Απρίλιος 2017 Τεύχος 301
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984
- Δασκαλάκης, Η. Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Εκδόσεις. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή,1985
- Δημητρούλη, Κ., Θεμελή, Ο. & Ρηγούτσου, Ε. (2006, Μάρτιος-Απρίλιος). Η εκπαίδευση ενηλίκων στις φυλακές. Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας στη χώρα μας. Ανακοίνωση στο: Δια βίου μάθηση για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή, Βόλος. Ανακτήθηκε από: <http://hdl.handle.net/10795/143>
- Δημητρούλη, Κ., Ρηγούτσου, Ε. (2017). Οδηγός για τους εκπαιδευτές των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας σε Καταστήματα Κράτησης. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων. Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς.
- Χ. Δημόπουλος, ”Εισηγήσεις εγκληματολογίας : ιστορική προσέγγιση, σύγχρονη θεωρία, κατευθύνσεις-εφαρμογές, παγκοσμιοποίηση και έγκλημα” Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
- Ζαραφωνίτου. Χ, «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,2004
- Ζαραφωνίτου Χ., Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003
- Ζαραφωνίτου. Χ ,Η νέα τιμωρητικότητα Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Ζαραφωνίτου. Χ, “Ο Φόβος του εγκλήματος”(Δίγλωσση έκδοση): Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας ,Σάκκουλας Αντ. Ν., 2002,(μετάφραση: Ευθύμιος Ο. Τσιλιόπουλος)

Ζαραφονίτου. Χ, “Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας”, Ανάτυπο από την «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ» Τεύχος 1 / Έτος 2016

Ζαραφονίτου.Χ, Βίαη εγκληματικότητα και φόβος του εγκλήματος σε εποχές κρίσης, Τιμητικός Τόμος Ν.Κουράκη,Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα 2016

.Ζαραφονίτου. Χ, ”Συνοπτική ανάλυση της εμφανούς εγκληματικότητας στην Ελλάδα”: 2008-2018 “,3/2018

Ζαραφονίτου.Χ, ”Πρόληψη τη εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματικής έρευνας”, Νομική Βιβλιοθήκη ,Αθήνα,2003

Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Cornelius Prittwitz “Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική : πρακτικά 9ου Ελληνογερμανικού Συμποσίου 15-16 Οκτωβρίου 2010”, Θεσσαλονίκη ,Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, c2011.

Καλογερόπουλος. Δ, “Συνειδητοποιήσεις σε σχέση με τη διαχείριση του εγκληματικού ζητήματος”, μετάφραση από τα γαλλικά Άλκηστis Σπέντζου. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, 2005

Καραγιαννίδης. Χ, Η κρίση ως ευκαιρία για τη χάραξη και υλοποίηση κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής, Τιμητικός Τόμος Ν. Κουράκη

Καραγιαννίδη, Χ. Προς μια Συμμετοχική Αντεγκληματική Πολιτική. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,2011

Κουράκης. Ν και Ζαραφονίτου. Χ. (Επιμ.), (Αν)ασφάλεια, τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική. Παρουσίαση κα πορίσματα μιας έρευνας, Σειρά: Εργαστηρίου Ποινικών & Εγκληματολογικών Ερευνών, Εκδόσεις . Αντ. Σάκκουλα, 2010

Κουράκη.Ν.Ε, Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα/ Κομοτηνή, 2004, σ. 121

Κουράκης. Ν, “Μέριμνα για τους αποφυλακιζόμενους. Η σημαντικότερη προϋπόθεση για μείωση της υποτροπής, αλλά και για μια αντεγκληματική πολιτική με ανθρώπινο πρόσωπο”, περ. Ποινικός Λόγος, 2/ 2008, σελ. 253 – 257

Κουράκης Ν. (επιμ), Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007

Λάζος, Γ. Διαφθορά και αντιδιαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,2005

Λαμπροπούλου, Ε. Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, Παπαζήση, Αθήνα,1994

Λαμπροπούλου, Ε. ‘Κοινοτισμός και κοινοτική πρόληψη: Το ‘νέο’ παράδειγμα στην αντεγκληματική πολιτική’, στο Μαγγανάς, Α., (επιμ.), (2003), Δικαιώματα του Ανθρώπου – Έγκλημα – Αντεγκληματική Πολιτική, Τιμητικός τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, Νομική βιβλιοθήκη – Bruyillant, Αθήνα – Βρυξέλλες, 2003

Μαγγανάς.Α,Το εγκληματικό φαινόμενο στη πράξη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,2004

Μαγγανάς. Α, Ιδιαίτερα ζητήματα ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,2007

Μαγγανάς, Α, «Η επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice) ως μέσο επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης».2000

<http://ekeme.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%81%CE%B8%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7-restorative-justice-%CF%89%CF%82-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%BF/>

Μανωλεδάκης, Ι, Παγκόσμια Εξουσία και Νομικός Πολιτισμός, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 5. Κουράκης, Ν. (2005). Εγκληματολογικοί Ορίζοντες. Τόμος Α': Ιστορική και θεωρητική προσέγγιση

Νικολόπουλος, Γ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,2008

Ο δρόμος προς τη δικαιοσύνη : συνέδριο προς τιμή του ομότιμου καθηγητή κ. Στέργιου Αλεξιάδη, [15-16 Οκτ. 2009] επιμ. Αγγελική Γ. Πιτσελά. Αθήνα ; Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012

Παπαθεοδώρου, Θ. Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική , Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,2002

Παπαθεοδώρου .Θ, Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας, ένα όργανο συμμετοχικής αντεγκληματικής Πολιτικής ,Περιοδικό Ποινική Δικαιοσύνη –Τεύχος Ιούνιος 1999

Παπακωνσταντής.Γ “Στοιχεία εγκληματολογίας και αντεγκληματικής πολιτικής”, Αθήνα Εκδόσεις Σάκκουλας,2006

Πιτσελά Αγγελική, 2011, Η εγκληματολογική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.

Συκιώτου, Α .Η νέα τάση στην Αντεγκληματική πολιτική εστιάζει περισσότερο στην «τεχνολογική εξουδετέρωση» του εγκληματικού κινδύνου, Crime Times Τεύχος 7ο ,Οκτώβριος 2018

Σπινέλλη, Κ.Δ. Η Γενική Πρόληψη των Εγκλημάτων, Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα,1982

Σπινέλλη,Κ.Δ., Οικονομική κρίση και εγκληματικότητα: Τρεις αφηγήσεις από τον , Τιμητικό Τόμο Ν. Κουράκη με τίτλο «Εγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης», Εκδοτική επιμέλεια: Μ.Γασπαρινάτου, Δ.Ν. Αθήνα, Εκδόσεις ANT. Ν. Σάκκουλα , 2016,σελ.17-18

“Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η επιστήμη της εγκληματολογίας : πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου που οργανώθηκε προς τιμήν του ομότιμου καθηγητή Ιακώβου Φαρσεδάκη από 5 έως 7 Ιουνίου 2008 στην Αθήνα στις αίθουσες της Παλιάς Βουλής, του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και της Νομικής Βιβλιοθήκης” ,Πάντειον Πανεπιστήμιον Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Τμήμα Κοινωνιολογίας. Τομέας Εγκληματολογίας : επιμέλεια Α. Χαλκιά, Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, c2011.

Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής : προς τιμήν του ομότιμου καθηγητή Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών κ. Αντώνη Δ. Μαγγανά = Recent trends in crime control policies : homage to prof. emer. Dr

Antonis D. Maganas / επιμέλεια Έφη Λαμπροπούλου, Στέλλα Παπαμιχαήλ, Παναγιώτης Σχίζας, Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση, 2018.

Τσητσούρα.Α. Σχέσεις μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας, στο Κουράκης. Ν (επιμ.) Αντεγκληματική πολιτική .Εικοσιέξι μελέτες για τα θεωρητικά της ζητήματα και τις αστοχίες κατά την εφαρμογή της ,Ποινικά 42,Αντ.Ν.Σάκκουλα,Αθήνα-Κομοτηνή,1994

Αντεγκληματική πολιτική και δικαιώματα του ανθρώπου / υπεύθυνη έκδοσης Αγλαΐα Τσήτσουρα ; βοηθός Πηγή Μήλλα.

Αντεγκληματική πολιτική : παρόν και μέλλον / Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, 2017, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής.

Τσίγκανου.Ι Η στατιστική αποτύπωση του εγκληματικού φαινομένου στη σύγχρονη Ελλάδα”, The Art of Crime : Τεύχος Νοέμβριος 2016

Τσίγκανου .Ι. Μετανάστευση και εγκληματικότητα: Μύθοι και πραγματικότητα, Αθήνα, ΕΚΚΕ,2010

Φαρσεδάκης, Ι. Ανακριτική, δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,1984

Φαρσεδάκης, Ι. ‘Η αντιμετώπιση του εγκληματικού ζητήματος’, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/1998:236-238

Φαρσεδάκης, Ι. Η εγκληματολογική σκέψη απ’ την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, τεύχος Α’, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,1990

Φαρσεδάκης. Ι, Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα

Φαρσεδάκης. Ι,” Κρίση αξιών και Εγκληματολογία. Η οπτική των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου”, Περιοδικό Εγκληματολογία, Τεύχος Ιανουάριος-Δεκέμβριος 1-12/2013

Φαρσεδάκης, Ι. «Μερικές σκέψεις για την πρόληψη του εγκλήματος» ,Εγκληματολογία και Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική :Προσφορά Τιμής στην Αγλαΐα Τσήτσουρα,Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη,2009

Φαρσεδάκης, Ι, Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος των ανηλίκων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,1986

Φαρσεδάκης, Ι. Στοιχεία Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,1996

Φαρσεδάκη.Ι, Το Αλφάβητο της Εγκληματολογίας, in Τιμητικός Τόμος Κ. Σπινέλλη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2009

Χαλκιά. Α, «Αντεγκληματική πολιτική και συμμετοχή των πολιτών», Εγκληματολογικές μελέτες- Τεύχος 4,Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Τμήμα Κοινωνιολογίας-Τομέας Εγκληματολογίας Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας ,Διεύθυνση σειράς: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Εκδόσεις ΔΙΟΝΙΚΟΣ – Αθήνα,2017

Batiuk, M. (1997). The State of Post Secondary Correctional Education in Ohio. Journal of Correctional Education, 48(2), σ. 70-72.

Braithwaite J., “Setting Standards for Restorative Justice”, British Journal of Criminology, Vol. 42, σελ. 563 – 577, 2002

Coleman C. Moynihan J., (2004), Understanding Crime Data. Haunted by the dark figure, U.K., Open University Press.

Delmas-Marty, M. (), Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Durkheim.E (1964), “Rules of Sociological Method “, Free Press, Νέα Υόρκη

Sohail Husain,”Η συμβολή της τοπικής κοινωνίας και των Ενεργών Πολιτών”, και Α.Ζουλιανάκη “Τρόποι κοινωνικής πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων” ,Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας, Επιμέλεια: Ν. Κουράκης Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών και Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος-Πρακτικά Συνεδρίου(Αθήνα,17 Μαΐου 2006),Εκδόσεις ANT.N.Σάκκουλα ,Αθήνα-Κομοτηνή,

I. Waller - B. Welsh, “Πρόληψη της εγκληματικότητας. Ενέργειες, αποτελέσματα, πλεονεκτήματα και συμπεράσματα”, Περιοδικό Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος Απριλίου 1999

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Βλ.Κ.Βιδός, «Γίνεται η Αθήνα όλο και πιο επικίνδυνη;»<https://www.protagon.gr/apopseis/ginetai-i-athina-olo-kai-pio-epikindyni-44341766759>,Ημερομηνία Δημοσίευσης:22/1/2019
- <https://www.iefimerida.gr/news/383719/skotose-pethera-syzygo-kori-kai-aytoktonise-ta-aitia-mias-tragodias-eikones-vinteo>
- <https://www.newsbomb.gr/ellada/story/879830/ektakto-poiniki-dioxi-gia-paidoktonia-se-varos-tis-22xronis-poy-petaxe-to-moro-tis-apo-to-parathyro>
- <https://www.lifo.gr/now/greece/232550/tragodia-sto-neo-kosmo-ti-deixnei-to-porisma-gia-ti-mitera-poy-erikse-tin-kori-tis-apo-to-mpalkoni-kai-aytoktonise>
- <https://www.ert.gr/eidiseis/ellada/kinonia/patroktonia-sti-zakyntho-o-drastis-katethese-oti-o-pateras-toy-ton-kakopoioyse-sexoyalika-video/>
- <https://www.zougla.gr/greece/article/sok-stin-agia-paraskevi-andras-vre8ike-katakreourgimenos-mesa-sto-diamerisma-tou>
- <https://www.iefimerida.gr/news/483068/egklisma-sti-siteia-ayti-einai-i-32hroni-katerina-poy-straggalise-o-syzygos-tis-eikones>
- <https://www.businessnews.gr/el/ellada/άγρια-συζυγοκτονία-στη-σκάλα-μεσσηνίας-με-καυτό-νερό-και-πλάστη.html>
- Β.Γ.Λαμπρόπουλος,«Συμμορίες ανηλίκων στις γειτονιές της Αθήνας: Ο χάρτης της βίας και η έκθεση της ΕΛΑΣ»https://www.tovima.gr/2020/09/17/society/oi-symmorries-anilikon-stin-athina/?fbclid=IwAR3Uq9VGwmhUqV15d98hmg-2vDBdp1Ur-rN8M1BmilfhytGcA3wsuQ_ZCks,Ημερομηνία δημοσίευσης: 17.09.2020
- Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Υπουργείο Δικαιοσύνης “Δικαιώματα του Ανθρώπου :Εθνικό Σχέδιο Δράσης” ,Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα-

Μάρτιος 2014, σελ. 240

www.ministryofjustice.gr/site/el/YΠΟΥΡΓΕΙΟ/ΓΓΔιαφάνειαςκαιΑνθρωπίνωνΔικαιωμάτων.aspx

- Δελτίο Τύπου Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, "Δημοσίευση στατιστικών στοιχείων και αποτίμηση συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για το Α' εξάμηνο του 2019", Αθήνα, Ημερομηνία δημοσίευσης: 18 Σεπτεμβρίου 2019
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=89358&Itemid=2325&lang=
- Τ. Παππάς, «Ασφάλεια - ελευθερία: μια δύσκολη σχέση», 23.03.2016
https://www.efsyn.gr/stiles/ypografoyn/tasos-pappas/63174_asfaleia-eleytheria-mia-dyskoli-shesi
- Ν. Λυγιερού, "Σε εφαρμογή το δόγμα "Νόμος και Τάξη" από την κυβέρνηση Μητσοτάκη", 11/11/2019, <https://slpress.gr/politiki/se-efarmogi-to-dogma-quot-nomos-kai-taxi-quot-apo-tin-kyvernisi-mitsotaki/>
- «31-03-2020: Στατιστικά στοιχεία - απολογισμός συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2019»
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93706&Itemid=2425&lang=, Ημερομηνία δημοσίευσης : 31 Μαρτίου 2020